

V. İ. LENİN

SEÇME
YAZILAR
III

SEÇME YAZILAR

III

V. İ. LENİN

Seçme Yazılar III

V. İ. Lenin

ISBN 978-605-4087-105

İlkeriş Yayınları / Kuramsal Kitaplar

İkinci Baskı, Haziran 2020, Ankara

210 Sayfa

SEÇME YAZILAR

III

V. İ. LENİN

ISBN 978-605-4087-105

Seme Yazılar III
V. İ. Lenin

"The Task of the Proletariat in Present Revolution" (Bugünkü Devrimde Proletaryanın Görevleri - Nisan Tezleri), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 24, Moscow 1964'den; *"Lesson of the Revolution"* (Devrim Dersleri), *One of the Fundamental Questions of the Revolution* (Devrimin Temel Sorunlarından Biri) ve *"The State and Revolution. The Marxist Theory of the State and the Tasks of the Proletariat in the Revolution"* (Devlet ve Devrim. Marksist Devlet Teorisi ve Devrimde Proletaryanın Görevleri), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 25, Moscow 1964'den; *Marxism and Insurrection* (Marksizm ve Ayaklanma) ve *"Letter to Central Committee Members"* (Merkez Komite Üyelerine Mektup), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 26, Moscow 1964'den Türkçeye çevrilmiş ve yayına hazırlanmıştır.

Kuramsal Kitaplar-3

İkinci Baskı, Haziran 2010, Ankara
Birinci Baskı, Haziran 2010, Ankara

Baskı: Kardelen Ofset, Ankara

İlkeriş Yayınları

www.ilkeris.com
iletisim@ilkeris.com

İÇİNDEKİLER

9	BUGÜNKÜ DEVRİMDE PROLETARYANIN GÖREVLERİ (NİSAN TEZLERİ), <i>Nisan 1917</i>
10	Tezler
17	DEVRİM DERSLERİ, <i>Temmuz 1917</i>
34	Sonsöz
35	DEVRİMİN TEMEL SORUNLARINDAN BİRİ, <i>Eylül 1917</i>
45	DEVLET VE DEVRİM, <i>Temmuz-Ağustos 1917</i>
47	<i>Birinci Baskıya Önsöz</i>
49	<i>İkinci Baskıya Önsöz</i>
50	Birinci Bölüm – Sınıflı Toplum ve Devlet
50	1. Uzlaşmaz Sınıf Karşıtlığının Ürünü Olarak Devlet
54	2. Özel Silahlı Adam Birlikleri, Hapishaneler vb.
58	3. Ezilen Sınıfın Sömürüsünün Bir Aracı Olarak Devlet
62	4. Devletin “Sönmesi” ve Zora Dayanan Devrim
70	İkinci Bölüm – Devlet ve Devrim. 1848-1851 Deneyimi
70	1. Devrimin Öngünü
75	2. Bir Devrim Özeti
82	3. Sorunun 1852’de Marks Tarafından Sunuluşu
86	Üçüncü Bölüm – Devlet ve Devrim. 1871 Paris Komünü Deneyimi. Marks’ın Çözümlemesi
86	1. Komüncülerin Girişimi Hangi Yönden Kahramancadır?
91	2. Parçalanmış Devlet Makinesi Neyle Yer Değiştirir?

96	3. Parlamentarizmin Ortadan Kaldırılması
103	4. Ulusal Birliğin Örgütlenmesi
107	5. Asalak Devletin Yok edilmesi
111	Dördüncü Bölüm – Devam. Engels'in Tamamlayıcı Açıklamaları
111	1. Konut Sorunu
114	2. Anarşistlerle Tartışma
119	3. Bebel'e Mektup
123	4. Erfurt Program Tasarısının Eleştirisi
131	5. Marks'ın <i>Fransa'da İç Savaş</i> 'ının 1891 Önsözü
138	6. Engels ve Demokrasinin Aşılması
141	Beşinci Bölüm – Devletin Sönmesinin Ekonomik Temeli
141	1. Sorunun Marks Tarafından Konuluşu
144	2. Kapitalizmden Komünizme Geçiş
151	3. Komünist Toplumun Birinci Aşaması
155	4. Komünist Toplumun Yüksek Aşaması
165	Altıncı Bölüm – Marksizmin Oportünistler Tarafından Sıradanlaştırılması
166	1. Plehanov'un Anarşistlerle Tartışması
167	2. Kautsky'nin Oportünistlerle Tartışması
176	3. Kautsky'nin Pannekoek ile Tartışması
187	Birinci Baskıya Sonsöz
188	MARKSİZM VE AYAKLANMA, <i>Eylül 1917</i>
196	MERKEZ KOMİTESİ ÜYELERİNE MEKTUP, <i>Ekim 1917</i>
199	<i>Açıklayıcı Notlar</i>

VLADİMİR İLİÇ ULYANOV LENİN

Sovyetler Birliği'nin ve Komintern'in (III. Enternasyonal) kurucusu ve yol göstericisi, Bolşevik Partisi'nin ve Ekim Devrimi'nin önderi Vladimir İliç Ulyanov, 22 Nisan 1870'de Simbirsk'de doğdu. Öğretmen olan İlya Nikolaviç ile bir doktor kızı olan Maria Aleksandrovna'nın altı çocuğundan üçüncüsüydü. Ağabeyi Narodnaya Volya'ya katılmıştı ve çar III. Alexandr'a yönelik başarısız suikast eylemi nedeniyle 1891'de idam edildi. 1887'de Simbrisk lisesini bitiren Lenin, 1891 yılında St. Petersburg Üniversitesi'nin hukuk bölümünden mezun oldu ve 1892'de Samara'da staj yapmaya başladı. 1894'de St. Petersburg'a geri dönerek propaganda çalışmalarına başladı. İlk yazılarını bu çalışmalar sırasında yazmaya başladı. Nisan 1895'de Plehanov, Zasuliç ve Akselrod'la görüşmek, "*Osvobozhdenie Truda*" (Emeğin Kurtuluşu) adlı marksist grupla bağlantı kurmak için ilk kez yurtdışına çıktı. St. Petersburg'a döndüğünde illegal "*İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği*"ni örgütledi. Aralık 1895'de örgüte yönelik operasyonda tutuklandı ve bir yıl cezaevinde yattıktan sonra Şubat 1897'de üç yıllık sürgün cezası için Sibirya'da Yenisey'e gönderildi. 1898'de, sürgünde St. Petersburg'daki illegal çalışmada yer alan N. K. Krupskaya ile evlendi. Bu üç yıllık sürgün sırasında ilk büyük yapıtı *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*'ni tamamladı. Sürgünden sonra, 1900'de İsviçre'ye giden Lenin, "Emeğin Kurtuluşu" grubuna katıldı ve Aralık 1900'de yayınlanmaya başlayan *İskra*'nın (Kıvılcım) kurucuları arasında ve yayın kurulunda yer aldı. "Lenin" takma adını ilk kez *İskra*'da yayınlanan bir yazısında kullandı.

RSDİP'in (Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi) Temmuz-Ağustos 1903'deki II. Kongresi'nde ortaya çıkan Bolşevik (Çoğunluk) ile Menşevik (Azınlık) ayrışmasında Bolşeviklerin başında yer aldı. 1905 Devrimi'nin yenilgisinden sonra Aralık 1907'de, Nisan 1917'ye kadar kalacağı ikinci sürgün dönemi başladı.

Şubat 1917 Devrimi üzerine 4 Nisan 1917'de Rusya'ya geri döndü. 7 Kasım (24 Ekim) 1917'de Lenin'in önderliğinde Bolşevikler iktidarı ele geçirerek Büyük Ekim Devrimi'ni gerçekleştirdiler. 8 Kasım 1917'de Rusya İşçi ve Asker Sovyetleri kongresi tarafından Halk Komiserleri Konseyi (Bakanlar Kurulu) başkanlığına seçildi. 30 Ağustos 1918'de sosyalist-devrimci parti üyesi biri tarafından düzenlenen suikastta yaralandı. 1922'de sağlığı iyice bozulan Lenin, 21 Ocak 1924'de Moskova yakınlarındaki Gorki kentinde yaşamını yitirdi.

Lenin'in başlıca yapıtları şunlardır:

Çto takoye "Druzya Naroda" i kak oni voyuyut protiv Sotsial-Demokratov?, 1894 ("Halkın Dostları" Kimlerdir ve Sosyal-Demokratlara Karşı Nasıl Savaşırılar?); *Ekonomiçesko-ye soderzhaniye narodniçestva i Kritika evo v Knige g. Struve*, 1895 (Halkçı Parti'nin Ekonomik İçeriği ve Bay Struve'nin Eleştirisi. Marksizmin Burjuva Yazınındaki Yansılar); *Karakteristike ekonomiçeskovo romantizma*, 1897 (Ekonomik Romantizmin Niteliği); *Razvitiye Kapitalizma v Rosii*, 1899 (Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi); *Çto Delat*, 1902 (Ne Yapmalı?); *Şap uperyod dva şaga nazad*, 1904 (Bir Adım İleri, İki Adım Geri); *Dve taktiki sotsial-demokratii v demokratiçeskoj revolyutsii*, 1905 (Demokratik Devrimde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği); *Agrarnaya programma sotsial-demokratii v pervoi russkoj revolyutsii 1905-1907*, 1907 (1905-1907 Birinci Rus Devrimi'nde Sosyal-Demokratların Tarım Programı); *Za 12 let.*, 1908 (12 Yıl Koleksiyonu); *Materializm i empiriokrititsizm*, 1909 (Materyalizm ve Ampiriyo-kritisizm); *Krak II. Internatsionala*, 1915 (II. Enternasyonalin İflası); *Sotsializm i voina*, 1915 (Sosyalizm ve Savaş); *Imperializm, kak noveishii etap kapitalizma*, 1917 (Emperyalizm, Kapitalizmin Son Aşaması); *Pisma o taktike*, 1917 (Taktikler Üzerine Mektuplar); *Uroki revolyutsii*, 1917 (Devrim Dersleri); *Gosudarstvo i revolyutsiya*, 1917 (Devlet ve Devrim); *Uderzhat li bolsheviki gosudarstvennuyu vlast?* 1917 (Bolşevikler İktidarı Koruyacaklar mı?); *Proletarskaya revolyutsiya i renegat Kautskii*, 1918 (Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky); *Vybory v Uchreditelnoye Sobraniye i diktatura proletariata*, 1919 (Proletarya Diktatörlüğü ve Kurucu Meclis Seçimleri); *Detskaya bolezn "levismy" v kommunisme*, 1920 ("Sol Komünizm", Bir Çocukluk Hastalığı); *Krizis v partii*, 1921 (Partimizdeki Kriz); *O prodnaloge*, 1921 (Ayni Vergi Üzerine); *O Kooperatsii*, 1923 (Kooperatif Üzerine); *Luchshe menshe, da luchshe*, 1923 (Az Olsun, Öz Olsun).

Lenin'in tüm yapıtları 45 ciltte toplanmıştır.

BUGÜNKÜ DEVRİMDE
PROLETARYANIN GÖREVLERİ¹
(NİSAN TEZLERİ)

3 Nisan gecesine kadar Petrograd'a ulaşamadım ve bu nedenle 4 Nisandaki toplantıda, devrimci proletaryanın görevleri konusundaki raporumu, yetersiz hazırlığı da gözönünde tutarak, doğal olarak ancak kendi adıma sunabildim.

Kendim için –ve *dürüst* muhalifler için– çalışmaları kolaylaştırmak konusunda yapabildiğim tek şey, tezleri *yazılı* olarak hazırlamak oldu. Yazdıklarımı okudum ve metni yoldaş Çereteli'ye verdim. Onları *iki kez*, önce bolşeviklerin toplantısında ve daha sonra bolşevik ve menşeviklerin ortak toplantısında çok yavaş olarak okudum. Burada, raporda ayrıntılı olarak geliştirilmiş olan bu kişisel tezlerimi çok kısa açıklayıcı notlarla birlikte yayınlıyorum.

TEZLER

1. Bugünkü Lvov ve yandaşlarının hükümetinde, bu hükümetin kapitalist niteliğinden dolayı yağmacı emperyalist savaş olarak kalan savaş karşısındaki tutumumuz, “devrimci savunmacılık”a en küçük taviz verilmesine izin vermez.

Sınıf bilinçli proletarya, devrimci savunmacılığı gerçekten haklı çıkartabilecek devrimci bir savaşa sadece şu koşulla onay verebilir: a) iktidarın proletaryaya ve proletaryanın müttefiki olan köylülerin en yoksul kesimlerine geçmesi; b) her türlü toprak ilhakının sözde değil, eylemsel olarak reddedilmesi; c) tüm kapitalist çıkarlarla bağların gerçekten ve etkin biçimde kopartılması.

Savaş bir fetih aracı olarak değil bir zorunluluk olarak kabul eden, devrimci savunmacılığa inanan geniş kitlelerin tartışmasız dürüstlüğüne gözönünde tutarak, onların burjuvazi tarafından aldatıldıkları gerçeğini gözönünde tutarak, özel bir sabırla ve inatla, onlara hatalarını, sermaye ile emperyalist savaş arasındaki varolan ayrılmaz bağı açıklamak ve sermayeyi devirmeksizin savaşı gerçekten demokratik bir barışla, zorla kabul ettirilmeyen bir barışla sonuçlandırmanın *olanaksız olduğunu* göstermek gereklidir.

Bu görüş için, cephedeki askerler arasında en geniş ölçüde kampanya örgütlenmelidir.

Kardeşleşme.

2. Rusya’da bugünkü durumun ayırıcı özelliği,

devrimin –proletaryanın yeterli sınıf bilincine ve örgütlenmeye sahip olmaması yüzünden iktidarı burjuvazinin eline veren– birinci aşamasından, iktidarı proletaryanın ve köylülerin en yoksul kesimlerinin eline verecek olan *ikinci* aşamasına *geçiş* tir.

Bu geçişin ayıncı özelliği, bir taraftan azami ölçüde hakların yasal olarak tanınması (Rusya, *bugün* savaşıan ülkeler arasında dünyanın en özgür ülkesidir), diğ er yandan kitlelere karşı şiddetin kullanılmaması ve son olarak, kitlelerin, kapitalistlerin hükümetine, barış ve sosyalizmin bu en azılı düşmanlarına akıl almaz güvenleridir.

Bu özgün durum, bizden, politik yaşamın henüz farkına varan eşi görülmedik büyüklükteki proleter kitleler arasında parti çalışmasının *özel* koşullarına kendimizi uyarlamamızı talep etmektedir.

3. Geçici Hükümet desteklenemez; onun verdiği tüm sözlerin, özellikle toprak ilhakından vazgeçtiğine ilişkin sözlerin tümüyle yalan olduğu açıkça ortaya konulmalıdır. *Bu* hükümetten, kapitalistlerin hükümetinden, bir emperyalist hükümet olmayı sona erdirmesini “talep” etmenin kabul edilemez olduğunun, yanılısamalar ürettiğinin teşhir edilmesi.
4. İşçi Temsilcileri Sovyetleri’nin çoğunluğunda, burjuvazinin etkisine teslim olmuş olan ve bu etkiyi proletaryaya yayan halkçı sosyalistlerden devrimci sosyalistlere, Örgütlenme Komitesi’ne² (Çekidze, Çereteli vb.), Steklov’a vb. vb. kadar *tüm* küçük-burjuva oportünist unsurların oluşturduğu *blok* karşısında partimizin azınlıkta olduğunun, kü-

çük bir azınlık olduğunun kabul edilmesi.

İşçi Temsilcileri Sovyetleri'nin *tek olanaklı* devrimci hükümet biçimi olduğunun kitlelerin görmesi sağlanmalıdır ve bu nedenle, görevimiz, *bu* hükümet burjuvazinin etkisinde kaldığı sürece, taktiklerinin *yanlışlığını* sabırla, sistematik olarak ve inatla *açıklamak*, özellikle kitlelerin pratik gereksinimlerine uyarlayarak açıklamaktır.

Azınlıkta olduğumuz sürece, hataları eleştirme ve teşhir etme çalışmalarını yürütürken, aynı zamanda tüm devlet iktidarının İşçi Temsilcileri Sovyeti'ne aktarılmasının gerekliliğini öğütleyerek, halkın kendi hatalarını deneyimle alt etmeleri sağlanabilmelidir.

5. Bir parlamenter cumhuriyet değil –çünkü İşçi Temsilcileri Sovyetleri'nden sonra parlamenter cumhuriyete geri dönmek geriye doğru atılmış bir adım olacaktır–, ama yukardan aşağıya, ülke çapında İşçi, Tarım Emekçileri ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'nin bir cumhuriyeti.

Polisin, ordunun ve bürokrasinin ortadan kaldırılması.*

Seçimle gelmiş ve her zaman görevden alınabilecek tüm görevlilerin ücretleri nitelikli bir işçinin ortalama ücretinden fazla olamaz.

6. Tarım programındaki ağırlığın Tarım Emekçileri Temsilcileri Sovyeti'ne kaydırılması.

Tüm büyük toprak mülkiyetinin kamulaştırılması.

* Yani sürekli ordunun tüm halkın silahlanmasıyla yer değiştirmesi.

Ülkedeki *tüm* toprakların ulusallaştırılması; toprakların yerel Tarım Emekçileri ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'nin denetimine verilmesi. Aynı bir Yoksul Köylü Temsilcileri Sovyetleri'nin örgütlenmesi. Büyük toprak mülklerinin her birinde (yerel ve diğer koşullara göre ve yerel organların kararıyla 100 desyatinden 300 desyatine kadar), Tarım Emekçileri Temsilcileri Sovyetleri'nin denetimi altında ve kamu hesabına örnek çiftlikler kurulması.

7. Ülkedeki tüm bankaların tek bir ulusal banka içinde derhal birleştirilmesi ve bu bankanın İşçi Temsilcileri Sovyeti tarafından denetlenmesi.
8. *Acil* görevimiz, sosyalizme “başlamak” değildir, sadece toplumsal üretimin ve ürünlerin dağıtımının İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin denetimine hemen geçirilmesidir.
9. Partinin görevleri:
 - a) Hemen bir parti kongresinin toplanmaya çağırılması;
 - b) Parti programının başlıca şu konularda değiştirilmesi:
 - 1) Emperyalizm ve emperyalist savaş sorunu üzerine;
 - 2) Devlete karşı tutum ve bir “komün devleti”* istemimiz konusunda;
 - 3) Eskimiş olan asgari programı düzeltmek;
 - c) Partinin adını değiştirmek.**

* Yani Paris Komünü örneğinde bir devlet.

** Resmi önderleri dünya *çapında* sosyalizme ihanet etmiş ve burjuvazinin safına geçmiş olan (“savunmacılar” ve boçalayan “Kautskyciler”) “sosyal-demokrasi” yerine *Komünist Partisi* adını almalıyız.

10. Yeni bir enternasyonal.

Devrimci bir Enternasyonal, sosyal-şovenlere ve “merkez”e* karşı bir Enternasyonal yaratılması için girişimde bulunmalıyız.

Okuyucunun, neden dürüst hasımların “durumu”nu ender bulunur bir istisna olarak özellikle vurguladığımı anlayabilmesi için, Bay Goldenberg’in şu itirazıyla yukardaki tezleri karşılaştırmaya davet ediyorum: “Lenin, iç savaş bayrağını devrimci demokrasinin bağrına dikti” (Bay Plehanov’un *Yedinstvo*’sunun³ 5. sayısından aktarıldı).

Bir inci değil mi?

Yazıyorum, ilan ediyorum ve özenle açıklıyorum: “Devrimci savunmacılığa inanan *geniş kitlelerin* tartışmasız dürüstlüğünü gözönünde tutarak... burjuvazi tarafından aldatıldıklarını gözönünde tutarak, özel bir sabırla ve inatla, onlara kendi hatalarını açıklamak”.

Oysa, kendilerine sosyal-demokrat adını veren, ne geniş kitlelere, ne de savunmacılığa inanan kitlelere katılmayan burjuva baylar, kaşlarını bile kımıldatmadan benim görüşlerimi şöyle sunuyorlar: “İç savaş bayrağını [!] (ki ne tezlerde, ne de konuşmamda iç savaş sözcüğü yoktur) devrimci demokrasinin bağrına [!] dikti (!)...”

Bu ne demek? Baskın kışkırtıcılığından, *Russkaya Volya*’dan⁴ bunun ne farkı var?

Yazıyorum, ilan ediyorum ve özenle açıklıyorum.

* Uluslararası sosyal-demokrat hareket içindeki “merkez”, şovenistler (=“savunmacılar”) ile enternasyonalistler arasında bocalayan bir akımdır, yani Almanya’da Kautsky ve yandaşları, Fransa’da Longuet ve yandaşları, Rusya’da Çekidze ve yandaşları, İtalya’da Turati ve yandaşları, İngiltere’de MacDonald ve yandaşları vb.

rum: “İşçi Temsilcileri Sovyetleri’nin *tek olanaklı* devrimci hükümet biçimi olduğunu kitlelerin görmesi sağlanmalıdır ve bu nedenle, görevimiz, *bu* hükümet burjuvazinin etkisinde kaldığı sürece, taktiklerinin *yanlışığını* sabırla, sistematik olarak ve inatla *açıklamak*, özellikle kitlelerin pratik gereksinimlerine uyarlayarak açıklamaktır.”

Yine de muhalifler, benim görüşlerimi “devrimci demokrasinin bağrında iç savaşa” bir çağrı gibi sunuyorlar!

Geçici Hükümeti eleştirdim, çünkü Kurucu Meclis’in toplantıya çağırılması için ne yakın bir tarih, ne de genel bir tarih *saptamadı* ve söz vermekle yetindi. Kurucu Meclis’in toplanmasının, İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti *olmaksızın* Kurucu Meclis’in toplanmasının güvenli olmayacağı ve başarılı olmasının olanaksız olduğunu iddia ettim.

Ve benim, Kurucu Meclis’in süratle toplanmasına karşı olduğumu iddia ettiler!

Eğer onlarca yıllık siyasal mücadele muhalif olanların dürüstlüğüne ender bulunur bir istisna olduğunu bana öğretmemiş olsaydı, bunu “zırvalama” olarak adlandırabilirdim.

Bay Plehanov, gazetesinde, benim konuşmamı “sayıklama” olarak niteliyor. Çok iyi Bay Plehanov! Ama polemiklerinizde nasıl beceriksiz, kaba ve kalın kafalı olduğunuza bakın. Eğer iki saat boyunca deli saçması bir konuşma yaptıysam, yüzlerce dinleyici bu “deli saçmalığı”nı nasıl hoş gördü? Ayrıca gazetenizde “deli saçmalığı”na neden tam bir sütun ayırıyorsunuz? Tutarsızlık, büyük tutarsızlık!

Elbette, bağırarak, sövmek ve havlamak, Paris Komünü deneyimi konusunda ve proletaryanın gereksindiği devlet çeşidi konusunda Marks

ve Engels'in 1871'de, 1872'de ve 1875'te *neler* söylediklerini anlatmaktan, açıklamaktan ve anımsamaktan çok daha kolaydır.

Eski-marksist Bay Plehanov, belli ki marksizmi anımsamak istemiyor.

4 Ağustos 1914'te⁵, *Alman* sosyal-demokrasisini "kokmuş bir ceset" olarak nitelendiren Rosa Luksemburg'un sözlerini aktarmıştım. Ve Bay Plehanovlar, Goldenbergler ve yandaşları, bundan "incinmişler". Kimin adına? *Alman* şovenistlerine şovenist denildiği için mi?

İşte, pislğe bulanmış, zavallı Rus sosyal-şovenleri – sözde sosyalist, pratikte şoven.

N. Lenin

Pravda, N° 26,
7 Nisan 1917

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 24, s. 21-29,
Moskova 1964

DEVİRİM DERSLERİ

Her devrim, halkın büyük bir kesiminin yaşamında keskin bir dönüşüm demektir. Böyle bir dönüşüm için koşullar olgunlaşmamışsa, gerçek bir devrim gerçekleşemez. Ve bir bireyin yaşamındaki herhangi bir dönüşüm ona nasıl çok şey öğretiyor, ona zengin deneyim kazandırıyor ve büyük duygusal etki yapıyorsa, bir devrim de, kısa bir zaman diliminde tüm halka zengin ve değerli dersler öğretir.

Bir devrim döneminde, on milyonlarca insan bir haftada sıradan, uyuşuk yaşamın bir yılından daha çok şey öğrenir. Tüm halkın yaşamındaki keskin bir dönüşüm zamanında, halkın değişik sınıflarının izledikleri amaçlar, sahip oldukları güç ve kullandıkları yöntemler özellikle açık hale gelir.

Her sınıf bilinçli işçi, asker ve köylü, özellikle şimdi, Temmuz sonunda, devrimimizin birinci aşamasının başarısızlığının açık olduğu bir zamanda Rus devriminin dersleri üzerine dikkatle düşünülmelidir.

I

Gerçekten, işçilerin ve köylülerin devrim yaptıklarında nasıl bir çaba gösterdiklerine bakalım. Devrimden ne bekliyorlardı? Özgürlük, barış, ekmek ve toprak beklediklerini biliyoruz.

Ama şimdi ne görüyoruz?

Özgürlük yerine eski zorbalığa geri dönüş. Cephedeki askerler için ölüm cezası yürürlüğe konuluyor.⁶ Köylüler, malikanelere yetkisiz olarak el koydukları için mahkemeye veriliyorlar. İşçi gazetelerinin basımevleri tahrip ediliyor. İşçi gazeteleri mahkeme kararı olmaksızın kapatılıyor. Bolşevikler, haklarında hiç bir suçlama olmadan ya da açıkça iftira atılarak tutuklanıyorlar.

Belli bireylere dava açıldığı ya da belli suçlamalar yapıldığı için Bolşeviklere yapılan zulmün özgürlüğün bir ihlali olmadığı savı ileri sürülebilir. Böyle bir sav, yine de, kasıtlı ve açık bir yalan olacaktır; çünkü suçlamalar kanıtlanmış olsa bile ve mahkeme tarafından saptanmış olsa bile, bireylerin suçundan dolayı nasıl bir basımevi tahrip edilebilir ve gazeteler kapatılabilir? Eğer hükümet yasal olarak tüm Bolşevik Parti'yi, onun çizgisini ve görüşlerini suç olarak ilan etseydi, durum farklı olurdu. Ama özgür Rusya hükümetinin böyle bir şey yapamayacağını ve yapmadığını herkes biliyor.

Burada başat olan, toprak sahiplerine ve kapitalistlere karşı, savaşa karşı mücadele eden Bolşeviklere, toprak sahipleri ve kapitalistlerin gaze-

telerinin yönelttikleri asılsız suçlamalar ve tek bir Bolşevike karşı tek bir suçlama bile uydurulamadığı bir zamanda açıkça tutuklanmalarını ve izlenmelerini talep etmeleridir.

Halk barış istiyor. Ama özgür Rusya'nın devrimci hükümeti ise, devrik çar II. Nikola'nın İngiliz ve Fransız kapitalistleriyle yaptığı, başka ulusların Rus kapitalistleri tarafından yağmalanmasını sağlayabilecek çok gizli anlaşmalara dayanarak şimdi yeniden fetih savaşı başlattı. Bu gizli anlaşmalar hala yayınlanmadı. Özgür Rusya hükümeti, bugüne kadar tüm uluslara adil bir barış önermedi, bahaneler buldu.

Ekmek yok. Açlık yeniden artıyor. Kapitalistlerin ve zenginlerin, savaş siparişleriyle hazineyi ahaksızca dolandırdıklarını, üretim ve dağıtım üzerinde işçilerin etkin denetimini oluşturmak için hiç bir şey yapılmazken, aşırı fiyatlarla inanılmaz kârlar elde ettiklerini herkes görüyor. Kapitalistler, her geçen gün daha fazla yüzşüzleşiyorlar; üstelik halkın yokluk içinde olduğu bir zamanda işçileri sokağa atıyorlar.

Köylülerin büyük çoğunluğu, her kongrede, toprak mülkiyetinin adil olmadığını ve hırsızlık olduğunu yüksek sesle ve net olarak açıkladılar. Ama kendisine devrimci ve demokrat diyen hükümet ise, aylardır köylüleri aldatıyor, vaatlerle ve ertelemelerle oyalıyor. Kapitalistler, bakan Çernov'un toprak alım-satımını yasaklayan yasa-yı çıkarmasını aylarca engellediler. Ve sonuçta bu yasa çıkartıldığında, Çernov'a karşı alçakça bir kara çalma kampanyası başlattılar ve bu kampanya hala sürmektedir. Ve hükümet toprak sahiplerini öylesine yüzşüzce savunuyor ki, köylüleri topraklara "yetkisiz" olarak el koydukları için mahkemeye göndermeye başladı.

Köylüler, Kurucu Meclis'i beklemeleri söyleyerek idare ediliyor. Kurucu Meclis'in toplanması ise, kapitalistler tarafından sürekli olarak erteleniyor. Şimdi Bolşeviklerin meclisin 30 Eylülde toplanması için baskı yapması üzerine, kapitalistler, açıkça bu kadar kısa sürede bunun "olanaksız" olduğunu haykırıyorlar ve Kurucu Meclis'in toplanmasının ertelenmesini talep ediyorlar. Kapitalistlerin ve toprak sahiplerinin partisi "Kadet" in, "halkın özgürlüğü" partisinin Panina gibi en etkin üyeleri, açıkça Kurucu Meclis'in toplanmasının savaşın sonuna kadar ertelenmesi çağrısı yapıyorlar.

Toprak için Kurucu Meclis'e kadar bekleyin. Kurucu Meclis için savaşın sonuna kadar bekleyin. Savaşın sonu için tam zafere kadar bekleyin. İşte geline yer burasıdır. Hükümette çoğunluğa sahip olan kapitalistler ve toprak sahipleri köylülerle açıkça alay ediyorlar.

II

Ama çarlık rejiminin devrilmesinden sonra özgür bir ülkede bu nasıl olabildi?

Özgür olmayan bir ülkede halk, hiç kimsenin seçmediği bir çar ve bir avuç toprak sahibi, kapitalist ve bürokrat tarafından yönetilir.

Özgür bir ülkede halk, halkın kendisi tarafından bu amaçla seçtiği kişiler tarafından yönetilir. Seçimlerde halk partilere bölünür ve kural olarak halkın her sınıfı kendi partisini oluşturur; örneğin, toprak sahipleri, kapitalistler, köylüler ve işçiler tümüyle ayrı partiler oluştururlar. Özgür ülkelerde, bu nedenle, halk, partiler arasındaki açık mücadeleyle ve bu partiler arasındaki özgür anlaşmalarla yönetilir.

27 Şubat 1917'de çarlık rejiminin devrilmesinden sonraki yaklaşık dört ay boyunca Rusya,

özgür bir ülke gibi, yani özgürce kurulmuş partiler arasındaki açık bir mücadeleyle ve onlar arasındaki özgür anlaşmalarla yönetildi. Bu nedenle, Rus devriminin gelişimini anlamak için, herşeyden önce, başlıca partileri, bu partilerin savunduğu sınıf çıkarlarını ve bu partiler arasındaki ilişkileri incelemek gerekir.

III

Çarlık rejiminin devrilmesinden sonra devlet gücü, önce burjuvazinin, yani toprak sahipleriyle birleşmiş olan kapitalistlerin temsilcilerinden oluşan Geçici Hükümetin eline geçti. “Kadet” Partisi, kapitalistlerin ana partisi, burjuvazinin yöneten ve egemen partisi olarak birinci sırada yer alıyordu.

Özgürlük için çarın birlikleriyle savaşan ve kanlarını dökenler kapitalistler değil, işçiler, köylüler, askerler ve denizciler olmasına rağmen, bu parti rastlantısal olarak iktidara gelmedi. İktidar kapitalistlerin partisinin eline geçti, çünkü kapitalist sınıf, zenginlik, örgütlenme ve bilgi gücüne sahipti. 1905’ten beri ve özellikle savaş sırasında, kapitalist sınıf ve onunla işbirliği yapan toprak sahipleri, Rusya’da örgütlenme açısından çok büyük ilerlemeler sağladılar.

Kadet Partisi, gerek 1905’te, gerekse 1905-1917 arasında hep monarşistti. Halkın çarlık zorbalığı üzerindeki zaferinden sonra bu parti cumhuriyetçi bir parti olduğunu iddia etti. Tarihsel deneyim, halk monarşi üzerinde zafer kazandığında, kapitalist partilerin, kapitalistlerin ayrıcalıklarını ve halk üzerindeki sınırsız güçlerini korumak için cumhuriyetçi olmak istediklerini gösterir.

Kadet Partisi, sözde “halkın özgürlüğü”ne hizmet eder. Ama gerçekte kapitalistlerin yanındadır ve toprak sahipleri, monarşistler ve Kara

Yüzler tümüyle onu desteklerler. Basın ve seçimler bunu kanıtıyor. Devrimden sonra tüm burjuva gazeteleri ve tüm Kara Yüzler basını Kadetlerle aynı şarkıyı söylemeye başladılar. Açıkça ortaya çıkmaya cesaret edemeyen tüm monarşist partiler, Petrograd'da olduğu gibi, seçimlerde Kadet Partisini desteklediler.

Devlet gücüne sahip olan kadetler, İngiliz ve Fransız kapitalistleriyle gizli yağmacı anlaşmalar yapmış olan çar II. Nikola'nın başlattığı yağmacı fetih savaşını sürdürmek için her türlü çabayı gösterdiler. Bu anlaşmalarla Rus kapitalistlerine, zafer kazanıldığında, Kostantinapolis'i, Galıçya'yı, Ermenistan'ı vb. ele geçirmeleri sözü verildi. Kadet hükümeti, halka karşı boş sözler ve bahaneler ileri sürdü ve işçilerin ve köylülerin yaşamsal ve özel öneme sahip konularına ilişkin kararları, toplantı tarihini saptamaksızın, Kurucu Meclis toplanana kadar erteledi.

Halk, özgürlükten yararlanarak bağımsız olarak örgütlenmeye başladı. Rusya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan işçi ve köylülerin başat örgütlenmesi, İşçi, Köylü ve Asker Temsilcileri Sovyetleri'ydi. Bu Sovyetler, Şubat Devrimi sırasında oluşmaya başlamıştı ve bir kaç hafta içinde binlerce ve ileri işçiler ve köylüler, Rusya'nın en büyük kentlerinde ve pek çok kırsal yörede Sovyetler içinde birleştiler.

Sovyetler, kesin olarak özgürce seçiliyordu. Onlar, halkın, işçilerin ve köylülerin gerçek örgütleriydi; halkın büyük çoğunluğunun gerçek örgütleriydi. İşçiler ve asker üniformalı köylüler silahlıydılar.

Söylemeye gerek yok ki, Sovyetler, devlet gücünü tümüyle ele geçirebilirdi ve geçirmeliydi. Ne zaman toplanacağı bilinmeyen Kurucu Meclis

toplanıncaya kadar, devlet içinde Sovyetler'den başka güç olmamalıydı. Sadece o zaman, devrimimiz gerçek halk devrimi ve gerçek demokratik devrim olurdu. Sadece o zaman, gerçekten barış için çabalayan ve gerçekten fetih savaşından çıkarları olmayan emekçi halk, fetih savaşını sona erdirecek ve barışı sağlayacak bir politikayı kararlılıkla ve kesin olarak yürütebilirdi. Sadece o zaman, işçiler ve köylüler, “savaştan” inanılmaz kârlar elde eden ve ülkeye açlık ve yıkım getiren kapitalistleri engelleyebilirlerdi. Ama Sovyetler’de temsilcilerin azınlığı, tüm devlet gücünün Sovyetlerin eline geçmesini talep eden devrimci işçi partisinin, bolşevik sosyal-demokratların yanındaydı. Sovyetler’deki temsilcilerin çoğunluğu, devlet gücünün Sovyetler’e aktarılmasına karşı çıkan menşevik Sosyal-Demokrat Parti ile Sosyalist-Devrimci Parti’nin saflarında yer alıyordu. Bu partiler, burjuva hükümeti ortadan kaldırıp onun yerine Sovyetler’in hükümetini geçirmektense, burjuva hükümeti desteklediler, onunla uzlaştılar ve onunla koalisyon hükümeti kurdular. Halkın çoğunluğunun güven duyduğu Sosyalist-Devrimci Parti ve menşevik parti tarafından yürütülen bu burjuvaziyle uzlaşma politikası, başlangıçtan bu yana geçen beş ay boyunca devrimin tüm gelişiminin ana içeriğini oluşturur.

IV

Şimdi, önce sosyalist-devrimciler ile menşeviklerin burjuvaziyle bu uzlaşmayı nasıl gerçekleştirdiğine bakalım ve daha sonra halkın çoğunluğunun onlara neden güvendiğini açıklamaya çalışalım.

V

Rus devriminin her aşamasında, Menşevikler

ve sosyalist-devrimciler, şu ya da bu biçimde kapitalistlerle uzlaştılar.

1917 şubat sonunda, halk zafer kazandıktan ve çar rejimini devirdikten kısa süre sonra, kapitalist Geçici Hükümet, bir “sosyalist” olarak Kerensky’yi hükümete aldı. Gerçekte ise, Kerensky, hiç bir zaman sosyalist olmadı; sadece bir trudo-vikti⁷ ve Mart 1917’den sonra, artık güvenli ve kârlı olduğu için kendisini “sosyalist-devrimciler”den saymaya başladı. Kapitalist Geçici Hükümet, Petrograd Sovyeti’nin başkanı olan Kerensky aracılığıyla, hemen Sovyeti evcilleştirmeye ve denetime almaya çalıştı. Sovyet, yani sosyalist-devrimciler ile menşeviklerin egemen oldukları Sovyet, kendisinin evcilleştirilmesine izin verdi ve kapitalist Geçici Hükümet’in kurulmasından hemen sonra “onu desteklemeyi” –verdiği sözleri yerine getirdiği “ölçüde” – kabul etti.

Sovyet, kendisini Geçici Hükümet’in faaliyetlerini inceleyen ve sınavan bir denetim organı olarak görüyordu. Sovyet liderleri, hükümetle teması sürdürmek için “Bağlantı Komisyonu”⁸ olarak bilinen bir komisyon kurdu. Bağlantı Komisyonu’nda, Sovyetlerin sosyalist-devrimci ve menşevik liderleri kapitalist hükümetle görüşmeleri sürdürüyorlardı, diğer bir deyişle, sandalyesiz bakan ya da gayri-resmi bakan konumundaydılar.

Bu durum tüm Mart ve neredeyse Nisan boyunca sürdü. Zaman kazanmaya çalışan kapitalistler, ertelemelere ve oyalamalara başvurdular. Kapitalist hükümet, bu dönemde devrimin ilerlemesi yönünde bir tek adım bile atmadı. Doğrudan ve acil görevi olan Kurucu Meclis’in toplanması yönünde bile hiç bir şey yapmadı; sorunu taşraya iletmedi ve hatta hazırlıkları bir elde toplamak için merkezi bir komisyon bile kurmadı. Hükümet tek

bir Őeyle ilgileniyordu: arın İngiliz ve Fransız kapitalistleriyle yaptığı uluslararası yağma anlaşmasını yenilemek, olabildiğince özenle ve sessizce devrimi engellemek ve herşeyi vaat etmek, ama hiç birini yapmamak. “Bağlantı Komisyonu”ndaki sosyalist-devrimciler ve menşevikler, boş sözlerle, vaatlerle beslenen saray soytarı gibi hareket ediyorlardı. Hikayedeki karga gibi, sosyalist-devrimciler ve menşevikler övgülere yenik düşüp, kapitalistlerin, Sovyetlere çok büyük değer verdiklerine ve Sovyetler olmaksızın tek bir adım bile atmadıklarına ilişkin sözlerini büyük bir memnuniyetle dinlediler.

Ama zaman aktı ve kapitalist hükümet devrim için kesinlikle hiç bir şey yapmadı. Tersine, bu dönem boyunca, devrime zarar vermekle, gizli yağmacı anlaşmaları yenilemekle, hatta İngiliz-Fransız diplomatlarıyla tamamlayıcı ve gizli görüşmeler yaparak bu anlaşmaları “canlandırmak”la uğraştı. Hükümet, bu dönem boyunca, devrimin aleyhine savaş alanındaki general ve subaylarla karşı-devrimci bir örgüt kurmaya (en azından aralarında bir uzlaşma sağlamaya) çalıştı. Devrimin aleyhine, işçilerin baskısıyla ödün üzerine ödün vermeye zorlanan, ama aynı zamanda üretimi sabote eden ve fırsat bulduğunda üretimi durdurmaya hazırlanan sanayicilerin, fabrikatörlerin örgütlenmelerini sağlamaya çalıştı.

Ama Sovyetlerde ileri işçilerin ve köylülerin örgütlenmesi sürekli ilerliyordu. Ezilen sınıfların en iyi temsilcileri, hükümet ile Petrograd Sovyeti arasındaki anlaşmaya rağmen, Kerensky’nin şatafatlı konuşmalarına rağmen, “Bağlantı Komisyonu”na rağmen, hükümetin bir halk düşmanı, bir devrim düşmanı olduğunu hissettiler. Halk, kapitalistlerin direnişini kırılmadıkça, kaçınılmaz olarak

barış, özgürlük ve devrim davasını yitireceklerini hissetti. Halkın sabırsızlığı ve öfkesi giderek büyüyordu.

VI

20-21 Nisanda patlama oldu. Hareket, kendiliğinden alevlendi; hiç kimse onun zeminini hazırlamadı. Hareket, öylesine belirgin biçimde hükümete karşı yöneldi ki, silahlı bir birlik bakanları tutuklamak için Marinsky Sarayı'na geldi. Artık hükümetin iktidarda kalamayacağı herkes tarafından açıkça görüldü. Sovyetler, herhangi bir semtte hiç bir direnişle karşılaşmaksızın iktidarı alabilirdi (ve almalıydı). Bunun yerine, sosyalist-devrimciler ve menşevikler çöken kapitalist hükümeti desteklediler, onunla uzlaşarak işin içine daha çok karıştılar ve devrimin yazgısını ölümcül hale getiren adımlar attılar.

Devrim, normal, barışçıl zamanlarda hiç görülmedik bir hızda ve kusursuzlukta tüm sınıfları eğitir. Sınıf mücadelesi ve siyaset konularında herkesten daha iyi örgütlü ve daha deneyimli olan kapitalistler, diğer sınıflardan çok daha hızlı dersler çıkardı. Kapitalistler, hükümetin konumunun umutsuz olduğunu gördüklerinde, 1848'den beri pek çok ülkede işçileri bölmek, zayıflatmak ve aldatmak için uygulanan bir yöntemle başvurdu. Bu yöntem, "koalisyon" hükümeti yöntemidir, yani burjuvazi ile sosyalizm dönemlerinin birleşik bir hükümet oluşturmalarıdır.

Özgürlük ve demokrasinin devrimci işçi hareketiyle birlikte uzun süredir yan yana varolduğu İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde kapitalistler, bu yöntemi pek çok kez ve başarılı biçimde uygulamışlardır. "Sosyalist" önderler, burjuva kabinesine girdiklerinde, her zaman kapitalistlerin piyo-

nu, kuklası, vitrini, işçileri aldatmanın aracı olduklarını tanıtladılar. Rusya'nın "demokrat ve cumhuriyetçi" kapitalistleri aynı yöntemle başvurular. Sosyalist-devrimciler ve menşevikler hemen kandırıldılar ve 6 Mayıs'ta Çernov, Çereteli ve yandaşlarının katılımıyla "koalisyon" hükümeti bir olgu haline geldi.

Sosyalist-devrimci ve menşevik partilerin soytanları, önderlerinin bakanlık unvanının ışıltıları altında aptalca güneşlendiler ve sevinç çılgınlıkları attılar. Kapitalistler, "Sovyet önderleri"nin kişiliğinde, halka karşı yardımcılar bulmanın ve "cephede saldırı harekâtları" için, yani ateş-kes durumuna gelmiş olan emperyalist yağmacı savaşın yeniden başlatılması için destekleme sözü almanın sevinciyle ellerini ovuşturdular. Kapitalistler, şişirilmiş bu önderlerin güçsüzlüğünü çok iyi bildikleri gibi, onlar da burjuvazinin verdiği sözleri – üretimin denetlenmesine ve hatta örgütlenmesine, barış politikasına vb. ilişkin– asla yerine getirmeyeceğini biliyorlardı.

Ve böyle de oldu. Devrimin gelişiminde 6 Mayıs'tan 9 ya da 18 Hazirana kadarki ikinci aşama, sosyalist-devrimcileri ve menşevikleri aldatabilmenin kolay olacağına ilişkin kapitalistlerin beklentilerini tam olarak doğruladı.

Peşehonov ve Skobelev, kârlarının yüzde yüzünü kapitalistlerin ellerinden alacaklarına, kapitalistlerin "direnişinin kırıldığı"na vb. ilişkin süslü konuşmalarla kendilerini ve halkı aldatırken, kapitalistler kendi konumlarını pekiştirmeyi sürdürdüler. Bu dönem boyunca kapitalistleri durdurmak için hiçbir şey, ama kesin olarak hiçbir şey yapılmadı. Sosyalizm dönengi bakanların, tüm devlet yönetim aygıtı fiilen bürokrasinin (resmi kurumlar) ve burjuvazinin elinde kalırken, ezilen

sınıfların dikkatini başka yöne çekmek için yalın bir gevezelik makinesi oldukları tanıtıldı. Kötü ün sahibi sanayi bakanı Palçinsky, bu aygıtın, kapitalistlere karşı her türlü önlemi engelleyen tipik temsilcisiydi. Bakanlar gevezelik ederken her şey eskisi gibi kalıyordu.

Burjuvazi, devrimle savaşmak için özellikle bakan Çereteli'yi kullandı. Kronstadt'taki devrimciler atanmış komiseri görevden almaya cüret ettiklerinde, Kronstadt'ı "yatıştırmak" için gönderildi.⁹ Burjuvazi, kendi gazetelerinde Kronstadt'a karşı şiddetli, gürültülü ve öfkeli bir yalan, kara çalma ve kötüleme kampanyası başlattı; Kronstadt, "Rusya'dan ayrılma"yı istemekle suçlanıyordu ve bunun gibi saçmalıklar küçük-burjuvaziyi ve hamkafaları sindirmek için binlerce kez yinelendi. Tipik bir budala ve korkak darkafalı olan Çereteli, tüm "dürüst"lüğüyle burjuva yalanlarının kapısına düştü; karşı-devrimci burjuvazinin uşağı rolünü oynadığının farkına varmaksızın, tüm gayretiyle Kronstadt'ı "ezmeye ve diz çökertmeye" çalıştı. Devrimci Kronstadt'la, Kronstadt'a hükümet tarafından komiser atanmaması, komiserin yerel olarak seçilmesi, ama hükümet tarafından *onaylanması* biçiminde bir "uzlaşma" sağlama aracına dönüştü. Burjuvazi için sosyalizmi terk eden bakanlar böylesine sefil uzlaşmalarla zamanlarını harcıyorlardı.

Devrimci işçilerin önünde ya da sovyetlerde, hükümeti savunmak için bir burjuva bakanın ortalıkta görünmediği her yerde, Skobelev, Çereteli, Çernov ya da diğer bir "sosyalist" bakan ortaya çıkıyordu (daha doğrusu burjuvazi tarafından gönderiliyordu) ve onların görevlerini tam olarak yerine getiriyordu; kabineyi savunmayı, kapitalistleri aklamayı ve sözler üzere sözler vererek, "bekle,

bekle ve yine bekle” diye ögütler vererek halkı aldatmayı en iyi biçimde yapıyordu.

Bakan Çernov, özellikle burjuva iş arkadaşlarıyla pazarlıklarla uğraşıyordu; 3-4 Temmuz hareketinden sonra başlayan yeni “iktidar krizi”ne kadar, kadetlerin kabineden çekilmelerine kadar, bakan Çernov, sürekli olarak yararlı ve ilginç işle, halkın yararına en azından toprak alım-satımının yasaklanmasında anlaşmak için burjuva iş arkadaşlarını “ikna etme”, onları yüreklendirme işiyle uğraşıyordu. Bu yasak, Petrograd’daki Köylü Temsilcileri Tüm Rusya Kongresi’nde büyük bir ciddiyetle köylülere vaat edilmişti. Ama sadece vaat olarak kaldı. Çernov, ne Mayısta, ne Haziranda, bu önlemin yasalaştırılmasını olanaklı kılan ve kabineden kadetlerin çekilmeleriyle rastlaşan devrimci yükselişe kadar, 3-4 Temmuz kendiliğinden isyanına kadar bunu başaramayacağını tanıtladı. Buna rağmen, yine de, bu önlem yalıtık bir önlem olarak kaldı, köylülerin toprak için toprak sahiplerine karşı mücadelesini somut olarak teşvik edecek durumda olmadı.

Bu arada, Sosyalist-Devrimci Parti’nin yeni kaşarlanmış üyesi, “devrimci-demokrat” Kerensky, cephede, emperyalist ve yağmacı savaşı sürdürme görevini, karşı-devrimci ve emperyalist görevi, halkın öylesine nefret ettiği Guçkov’un başaramadığı görevi başarıyla ve parlak biçimde yerine getirdi. Kendi belagatıyla, kendisini piyon gibi kullanan emperyalistler tarafından pohpohlanmakla mest olmuştu, övülüyordu ve tapılıyordu – bütün bu nedenlerle, Kerensky, kapitalistlere sadakatle hizmet etti, İngiliz ve Fransız kapitalistleriyle çar II. Nikola’nın yaptığı anlaşmayı yerine getirmek amacıyla, Rus kapitalistlerinin Kostantinapolis’i, Lvov’u (Lemberg), Erzurum’u ve Trabzon’u alma-

larını sağlayabilmek için savaşı sürdürmeleri konusunda “devrimci birlikleri” ikna etmeye çalıştı.

Rus devriminin 6 Mayıs’tan 9 Hazirana kadar ki ikinci aşaması böyle geçildi. Karşı-devrimci hükümet, “sosyalist” bakanların koruyuculuğu ve koruması altında güçlendi, kendi konumunu pekiştirdi ve dış düşmanlara ve iç düşmanlara, yani devrimci işçilere karşı saldırıya hazırlandı.

VII

9 Haziranda, devrimci işçi partisi, Bolşevikler, halkın karşı konulamaz biçimde büyüyen hoşnutsuzluğunu ve öfkesini örgütlü biçimde dışa vurmalarını sağlamak için Petrograd’da bir gösteri düzenlemek için hazırlık yapıyordu. Burjuvaziyle yaptıkları uzlaşmaların içine sıkışmış ve emperyalist saldırı siyasetiyle eli kolu bağlanmış sosyalist-devrimci ve menşevik önderler, kitleler arasındaki etkilerini yitirdiklerini hissederek korkuya kapıldılar. Gösteriye karşı genel bir homurdanma başladı ve karşı-devrimci kadetler bu homurdanmaya katıldılar, bu sefer sosyalist-devrimciler ve menşeviklerle birlikte hareket ediyorlardı. Sosyalist-devrimcilerin ve menşeviklerin yönetimi altında ve kapitalistlerle uzlaşma politikalarının bir sonucu olarak, küçük-burjuva kitlelerinin karşı-devrimci burjuvaziyle bir ittifaka doğru salınımı tam olarak belirginleşti ve açıkça görünür oldu. 9 Haziran krizinin tarihsel önemi ve sınıfsal anlamı işte budur.

Bolşevikler, birleşmiş kadetlere, sosyalist-devrimcilere ve menşeviklere karşı yitik bir savaşı sürdürmeye ilişkin en küçük bir istekleri olmadılarından gösteriyi iptal ettiler. Ama diğerleri, halkın güveninin hiç değilse kalan bir zerresini korumak amacıyla 18 Haziranda bir genel gösteri dü-

zenlemeye zorlandılar. Burjuvazi öfke içindeydi, haklı olarak küçük-burjuva demokratların proletaryaya doğru salındığını sezinlemişti ve demokratların bu eylemini cephede yapılacak bir saldırıyla etkisizleştirmeye karar verdi.

Gerçekten de, 18 Haziran, devrimci proletaryanın sloganlarının, Bolşevizmin sloganlarının, Petrograd halkı arasında son derece görkemli bir zafer kazandığını simgeler. Ve 19 Haziranda burjuvazi ve bonapartist* Kerensky, cephedeki saldırının 18 Haziranda başladığını resmen ilan etti.

Saldırı, gerçekte, kapitalistlerin çıkarına ve emekçi halkın büyük çoğunluğunun iradesine karşı yağmacı savaşın yeniden başlatılması demektir. Bu nedenle, saldırıya, kaçınılmaz olarak, bir taraftan şovenizmin devasa büyümesi ve askeri iktidarın bonapartist askeri kliğe geçişi, diğer taraftan kitlelere karşı zor kullanılması, enternasyonalistlere zulüm yapılması, ajitasyon özgürlüğünün ortadan kaldırılması ve savaşa karşı çıkanların tutuklanması ve kurşuna dizilmesi eşlik etti.

Eğer 6 Mayıs, sosyalist-devrimcileri ve menşevikleri burjuvazinin zafer arabasına ipile bağladıysa, 18 Haziran da, kapitalistlerin uşağı olarak onları zincirle kelepçeledi.

VIII

Yağmacı savaşın yeniden başlaması sonucu, halkın öfkesi, doğal olarak daha hızla ve daha yoğun olarak gelişti. 3-4 Temmuz, bolşeviklerin dur-

* *Bonapartizm* – İki Fransız imparatorunun (Napoléon Bonaparte ve Louis Bonaparte) adına atfen, kapitalistlerin ve işçilerin partileri arasındaki çok keskinleşmiş mücadeleden yararlanarak tarafsız görünmeye çalışan hükümete verilen ad. Gerçekte kapitalistlere hizmet eden böyle bir hükümet, vaatlerle ve küçük ödünlerle işçileri aldattır.

durmaya çalıştıkları ve elbette olanaklı olduğunca örgütlü olması için çabaladıkları halkın kızgınlığının bir patlayışına tanıklık etti.

Burjuvazinin köleleri olan, efendileri tarafından zincirlenmiş bulunan sosyalist-devrimciler ve menşevikler herşeyi kabul ettiler: gerici birliklerin Petrograd'a çağrılmasını, ölüm cezasının geri getirilmesini, işçi ve devrimci birliklerin silahsızlandırılmasını, tutuklamaları, kovuşturmaları ve yargı kararı olmadan gazetelerin kapatılmasını. Hükümette burjuvazinin tümüyle alamadığı ve sovyetlerin de almak istemediği iktidar, şüphesiz kadetler ve Kara Yüzler ile toprak sahipleri ve kapitalistler tarafından tam olarak desteklenen askeri kligin, bonapartistlerin eline geçti.

Merdivenden adım adım düşüş. Sosyalist-devrimciler ve menşevikler, bir kez burjuvaziyle uzlaşma merdivenine adım attıktan sonra, karşı konulamaz biçimde aşağı doğru kaydılar ve dibe oturdular. 28 Şubatta, Petrograd Sovyeti'nde burjuva hükümeti koşullu olarak destekleme sözü verdiler. 6 Mayıs'ta, hükümeti çöküşten kurtardılar ve saldırıyı kabul ederek hükümetin uşakları ve savunucuları haline gelmelerine izin verdiler. 9 Haziranda, devrimci proletaryaya karşı öfke, yalan ve kara çalma kampanyasında karşı-devrimci burjuvaziyle birleştiler. 3 Temmuz'da, gerici birliklerin çağrılmasını onayladılar ve bu da, iktidarı bonapartistlere tümüyle teslim edişlerinin başlangıcı oldu. Merdivenden adım adım düşüş.

Sosyalist-devrimci parti ile menşevik partinin bu utanç verici sonu, rastlantı değil, Avrupa'daki deneyim tarafından pek çok kez onaylandığı gibi, küçük mülk sahiplerinin, küçük-burjuvazinin ekonomik durumunun bir sonucuydu.

IX

Herkes, şüphesiz, küçük mülk sahiplerinin “dünyalık sahibi olmak” için, gerçek bir efendi olmak için, “güçlü” işveren konumuna yükselmek için, bir burjuva olmak için bütün güçlerini harcadığını ve her türlü çabayı gösterdiğini görmüştür. Kapitalizm egemen olduğu sürece, küçük mülk sahipleri için, kapitalist olmak ya da yıkılmış bir insan, yarı-proleter ve sonuçta bir proleter olmaktan başka seçenek yoktur. Bu, politikada da aynıdır: küçük-burjuva demokratlar, özellikle de onların önderleri, burjuvazinin kuyruğuna takılırlar. Küçük-burjuva demokrat önderler, büyük kapitalistlerle anlaşma sağlanabileceği vaatleri ve güvenceleriyle kendi kitlelerini avuturlar; en iyi durumda ve çok kısa bir dönem için, emekçi halkın üst tabakası için kapitalistlerden küçük ödümler sağlarlar; ama her belirleyici sorunda, her önemli konuda, küçük-burjuva demokratları, her zaman burjuvazinin güçsüz bir uzantısı olarak, mali patronların elinde uysal bir alet olarak burjuvazinin kuyruğuna takılırlar. İngiltere ve Fransa deneyimi bunu bir çok kez tanıtlamıştır.

Özellikle emperyalist savaşın ve bu savaşın yol açtığı derinleşen bunalımın etkisiyle olayların alışılmadık hızda geliştiği Şubat 1917’den Temmuz 1917’ye kadarki Rus devrim deneyimi, küçük-burjuvazinin konumunun kararsızlığına ilişkin eski marksist gerçeği çok çarpıcı ve açık biçimde doğrulamıştır.

Rus devrimden çıkan ders şudur: emekçi yığınlar, sosyalist-devrimci ve menşevik partilerden tam olarak kopmaksızın ve onların hain rolünü açıkça anlamadıkça, burjuvaziyle her türlü uzlaşmayı reddetmedikçe ve devrimci işçilerin safına

geçmedikçe, savaşın, açlığın ve toprak sahipleri ve kapitalistler tarafından köleleştirilmenin demir kısılcından kurtulamazlar. Sadece devrimci işçiler, yoksul köylüler tarafından desteklenirse, kapitalistlerin direnişini parçalayabilir ve halkın tazminatsız olarak toprağı kazanmasını, tam özgürlüğü, açlığa ve savaşa karşı zaferi ve adil ve kalıcı barışı sağlayabilir.

SONSÖZ

Bu makale, metinde de görüleceğı gibi Temmuz sonunda yazılmıştır.

Ağustos boyunca devrimin tarihi, bu makalede söylenenleri tam olarak doğruladı. Daha sonra, Ağustos sonunda Kornilov isyanı,¹⁰ kadetlerin karşı-devrimci generallerle ittifak içindeki kadetlerin, sovyetleri dağıtmaya ve monarşiyi yeniden kurmaya çabaladıklarını tüm halka çok açık biçimde göstererek devrimde yeni bir dönüm noktasına yol açtı. Yakın gelecek, devrimin bu yeni dönüm noktasının ne kadar güçlü olduğunu ve burjuvaziyle uzlaşma siyasetini sona erdirmeyi başarıp başaramayacağını gösterecektir.

N. Lenin
6 Eylül 1917

Raboçi, N° 8-9,
12-13 Eylül 1917

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 25, s. 227-243,
Moskova 1964

DEVİRİMİN TEMEL SORUNLARINDAN BİRİ

Her devrimin ana sorunu, şüphesiz devlet iktidarı sorunudur. Herşeyi belirleyen iktidarı hangi sınıf elinde tutuyor? Rusya’da başat yönetici partinin gazetesi *Dyelo Naroda*, yakın zamanda (N° 47), iktidar üzerine yapılan tartışmalar nedeniyle Kurucu Meclis ve ekmek sorununun unutulduğundan yakındığında, sosyalist-devrimciler şöyle yanıtlamışlardı: “Kendinizi suçlayın. Kurucu Meclisin bitip tükenmez ertelenmesinden ve buğday tekeli ile ekmek sağlanmasına ilişkin planlanmış ve kararlaştırılmış önlemlerin kapitalistler tarafından altının oyulmasından, ‘iki başlılık’ nedeniyle en çok suçlu olan *sizin* partinizin yalpalaması ve kararsızlığıdır.”

İktidar sorunu, ne baştan savılabilir, ne de

geri plana atılabilir, çünkü bu sorun, devrimin gelişiminde ve iç ve dış politikalarda *herşeyi* belirleyen kilit sorundur. Tartışılmaz gerçek şu ki, iktidar sistemi konusundaki yalpalamalarla altı ay “tüketildi”; bunun, sosyalist-devrimciler ve menşeviklerin yalpalalama politikalarından kaynaklandığı da bir gerçektir. Uzun dönemde bu partilerin yalpalamaları, küçük-burjuvazinin sınıf konumu tarafından, sermaye ile emek arasındaki mücadelede ekonomik kararsızlığı tarafından belirlenmiştir.

Bugün tüm sorun, küçük-burjuva demokratlarının, bu büyük, istisnai öneme sahip altı ay boyunca herhangi bir şey öğrenip öğrenmedikleridir. Eğer öğrenmemişlerse, o zaman devrim yitirilmiştir ve sadece proletaryanın başarılı bir ayaklanması onu kurtarabilir. Eğer bazı şeyler öğrenmişlerse, o zaman hemen kararlı, yalpalamayan bir iktidar kurmakla işe başlanılmalıdır. Eğer iktidar, açıkça ve koşulsuz olarak nüfusun *çoğunluğuna* dayanıyorsa, bir halk devriminde, yani halkın, işçilerin ve köylülerin çoğunluğunun eyleminden doğan bir devrimde kararlı olabilir. Şimdiye kadar Rusya’da devlet iktidarı, *fiilen*, sadece (ertesi gün geri almaya başladığı) belli ödünler vermeye, (tutma niyetinde olmadığı) sözler vermeye, kendi egemenliğini gizlemek için (halkı “dürüst koalisyon” görüntüsüyle aldatmak için) gerekçeler aramaya vb. vb. zorlanmış olan *burjuvazinin* elindedir. Lafa bakılırsa, halkçı, demokratik, devrimci bir hükümet olduğu iddia ediliyor, ama pratikte halk karşıtı, anti-demokratik, karşı-devrimci bir burjuva hükümeti söz konusudur. Uzun süredir mevcut olan bu çelişki, iktidarın bütünsel kararsızlığının ve tutarsızlığının, sosyalist-devrimcilerin ve menşeviklerin öylesine talihsiz (halk için talih-

siz) şevkle uğraştıkları “iki başlılığın” kaynağıdır.

1917 Haziran başlarındaki Tüm Rusya Sovyet Kongresi’ndeki konuşmamda, ya sovyetler dağılacak ve utanç verici biçimde ölecek, ya da tüm iktidar sovyetlere verilecek demiştim. Temmuz ve Ağustos olayları bu sözleri tam olarak onaylamıştır. Burjuvazinin uşaklarının –halkın küçük bir azınlığına, burjuvaziye, sömürücülere iktidarın fiilen devredilmesini, iktidarın “dayanağının genişlemesi” olarak tanımlayan Potresov, Plehanov ve diğerleri– yalanlarına rağmen, sadece sovyet iktidarı kararlı olabilir, halkın çoğunluğuna dayanabilir.

Sadece sovyet iktidarı kararlı olabilirdi ve en fırtınalı devrimin en fırtınalı anlarında bile ayakta kalabilirdi. Sadece bu iktidar, devrimin sürekli ve yaygın gelişimini, sovyetler içinde partilerin barışçıl mücadelesini güvenceye alabilirdi. Bu iktidar kurulana kadar, kaçınılmaz olarak, kararsızlık, bocalama, duraksama, sonsuz “iktidar bunalımları”, bakanlar arasındaki iki başlılık maskaralığı, sağda ve solda patlamalar olacaktır.

Oysa “İktidar Sovyetlere” sloganına, pek çok durumda değilse de sık sık son derece yanlış biçimde, “sovyet çoğunluğunu oluşturan partilerin kabinesi” anlamı yüklenmektedir. Biz, bu çok yanlış kanı üzerinde ayrıntılı olarak durmak istiyoruz.

“Sovyet çoğunluğunu oluşturan partilerin kabinesi” demek, tüm eski hükümet aygıtını –ciddi reformları, öyle ki sosyalist-devrimcilerin ve menşeviklerin programlarının içerdiklerini bile gerçekleştirme yeteneğine sahip olmayan tümüyle bürokratik ve tümüyle anti-demokratik bir aygıt– olduğu gibi bırakarak bakanların değiştirilmesi demektir.

“İktidar Sovyetlere”, tüm eski devlet aygıtının, demokratik herşeyi engelleyen bürokratik aygıtın kökten yeniden biçimlendirilmesi demektir; bu aygıtı ortadan kaldırmak ve onun yerine yeni, halka ait olanı, yani sovyetlerin gerçek demokratik aygıtını, yani halkın –işçiler, askerler ve köylüler– örgütlü ve silahlı çoğunluğunu geçirmek demektir; sadece milletvekili seçimlerinde değil, aynı zamanda devlet yönetiminde, etkili reformlarda ve çeşitli değişikliklerde halkın çoğunluğunun girişimine ve bağımsız eylemine olanak vermek demektir.

Bu ayrımı daha açık ve daha anlaşılır duruma getirmek için, hükümet partisi sosyalist-devrimcilerin gazetesi *Dyelo Naroda* tarafından son sıralarda yapılmış olan değerli bir itirafı anımsayalım. Gazete, (bu, bazı menşeviklerin ve sosyalist-devrimcilerin bakan olduğu kadetlerle kurulmuş olan ünlü koalisyon sırasında yazılmıştır) sosyalist bakanların elindeki bakanlıklarda *bile* tüm yönetim aygıtının değişmeden kaldığını ve çalışmayı engellediğini yazıyordu.

Burada anlaşılmayacak bir şey yok. Burjuva parlamenter ülkelerin ve de daha geniş kapsamda burjuva-anayasal ülkelerin tüm tarihi, gerçek yönetim işleri çok büyük memurlar ordusunun elinde olduğundan bakanların değişmesinin çok az öneme sahip olduğunu gösterir. Oysa, bu ordu, bütünüyle anti-demokratiktir, toprak sahiplerine ve burjuvaziye binlerce, milyonlarca bağla bağlıdır ve tümüyle onlara bağımlıdır. Bu ordu, bir burjuva ilişkiler havasıyla kuşatılmıştır ve bu havayla soluk alır; onun biçimi taşlaşmıştır, durağandır ve bu havadan kopma gücüne sahip değildir; sadece eski biçimde düşünür, duyumsar ya da hareket eder. Bu ordu, hiyerarşik yapıyla, “resmi” hiz-

metlerin belli ayrıcalıklarıyla zincirlenmiştir; bu ordunun üst kademeleri, hisse senetleri ve bankalar aracılığıyla tümüyle mali sermayenin kölesidirler, belli ölçüde onların ajanlarıdır ve onların çıkarlarının ve nüfuzlarının bir aracıdırlar.

Bu devlet aygıtı aracılığıyla, tazminat ödenmeksizin ya da tahıl tekeli olmaksızın büyük toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılmasına vb. yönelik reformları yürütmeye kalkışmak en büyük aldatmacadır, kendi kendini aldatmaktır ve halkı aldatmaktır. Bu aygıt, cumhuriyetçi burjuvaziye, Fransa'daki III. Cumhuriyet'te olduğu gibi bir "monarşisiz monarşi" biçiminde bir cumhuriyet yaratmaya hizmet *edebilir*; ama kesin olarak, sermayenin haklarını, "kutsal özel mülkiyet" hakkını ortadan kaldırmaktan daha çok, ciddi biçimde kesebilecek olan ya da sınırlayan reformları bile yürütme yeteneğine sahip değildir. Bu, neden "sosyalistler"ın katıldığı "koalisyon" kabinelerinin, her zaman, bu sosyalistlerin, hatta aralarında çok dürüst kişiler olsa bile, gerçeklikte burjuva hükümetlerinin yararsız bir süs eşyası ya da vitrini olduklarını, halkın öfkesini hükümetten uzaklaştıran bir paratoner hizmeti gördüklerini, hükümetin halkı aldatmasının bir aracı olduğunu gösterir. 1848'de Louis Blanc olayında böyle oldu ve sosyalistler kabineye katıldıklarında İngiltere ve Fransa'da pek çok kez böyle oldu. Aynı durum 1917'de Çernov'ların ve Çereteli'lerin olayında da oldu. Böyle olmuştur ve burjuva sistemi varolduğu sürece ve eski burjuva bürokratik devlet aygıtına dokunulmadığı sürece böyle olmayı sürdürecektir.

İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri, ölçülemeyecek kadar yüksek, kıyaslanamayacak kadar demokratik yeni *tip* devlet aygıtını temsil et-

tikleri için özellikle değerlidir. Sosyalist-devrimciler ve menşevikler, sovyetleri, “denetim” adı altında, sadece hükümetin en kibar ve en sevimli biçimde rafa kaldırdığı yararsız kararları ve önerileri kabul eden, boş konuşmaların yapıldığı bir dükkana dönüştürmek için olanaklı olan ve olmayan herşeyi yapıyorlar. Gerçek bir fırtınayı vaat eden Kornilov olayının “hafif esintisi”, herşeye rağmen, sovyetlerdeki küf kokusunu bir süre için dağıtmaya ve kendisini büyük, güçlü ve yenilmez olarak dışavurmaya başlayan devrimci halkın girişimine yetti.

Bu tarihsel örnek tüm kuşkuculara ders olsun. “Kaçınılmaz olarak burjuvaziyi savunan eski aygıtın yerini alacak aygıtımız yok” diyenler utansın. Çünkü bu aygıt *var*. Bu aygıt sovyetlerdir. Sovyetler, halkın girişiminden ve bağımsız eyleminden korkmaz. Halkın devrimci örgütlerine güvenin ve işçilerin ve köylülerin, Kornilov’a karşı birlik olmalarında ve öfkelerinde gösterdikleri aynı gücü, büyüklüğü ve yenilmezliği, *tüm* devlet alanlarında da gösterdiklerini göreceksiniz.

Halka güvenmemek, halkın girişiminden ve bağımsız eyleminden korkmak, onların devrimci güçlerini her yönden ve koşulsuz desteklemek yerine, bu gücün önünde korkuyla titremek – sosyalist-devrimci ve menşevik önderlerin en büyük günahları budur. Kendi kararsızlıklarının, kendi duraksamalarının, eski bürokratik devlet aygıtının eski şişesine yeni şarabı doldurmak için yaptıkları kesinlikle verimsiz girişimlerinin derin köklerini burada buluyoruz.

1917 Rus devriminde ordunun demokratlaştırılması sürecini alın, Çernov’un bakanlığı dönemini alın, Palçinsky’nin “saltanat” günlerini alın ve Peşehonov’un istifasını alın – her adımda yu-

karda söylenenlerin çarpıcı biçimde onaylandığını görürsünüz. Çünkü seçilmiş asker örgütlerine tam olanak güvenilmedi, komuta subaylarının askerler tarafından seçilmesi ilkesi kesin olarak uygulanmadı, Kornilov'lar, Kaledin'ler ve diğer karşı-devrimci subaylar ordunun başına getirildi. Bu bir olgudur. Kişi gözlerini bilerek yummadıkça, Kornilov olayından sonra, Kerensky hükümetinin *herşeyi eskisi gibi bıraktığını, gerçekte ise Kornilov olayının geri getirildiğini* görmemesi olanaksızdır. Alexeyev'in atanması, Klembovsky'lerle, Gagarin'lerle, Bagrationlarla ve Kornilov'un diğer adamlarıyla yapılan "barış" ve Kornilov ile Kaledin'e gösterilen hoşgörü, tüm bunlar, açıkça Kerensky'nin Kornilov olayını geri getirdiği gerçeğini gösterir.

Orta yol yoktur. Bu deneyimle kanıtlanmıştır. Ya tüm iktidar sovyetlere ait olur ve ordu tümüyle demokratlaştırılır, ya da başka Kornilov olayları ortaya çıkar.

Ya Çernov'un bakanlık öyküsü? Köylülerin gereksinmesini karşılayan az ya da çok ciddi adımın, onlara ve onların kitle örgütlerine ve eylemlerine güvenen her adımın, onlar arasında nasıl büyük bir coşku yarattığını tanıtlamadı mı? Oysa Çernov, yaklaşık dört ayı, herşeyi sonsuza kadar erteleyen ve sonuçta hiçbir şey yapmayı becermeden kendisini istifa etmeye zorlayan entrikalar çeviren kadetler ve bürokratlarla "pazarlık" yapmakla geçirdi. Bu dört ay boyunca ve dört ay içinde, toprak sahipleri ve kapitalistler "oyunu kazandılar" – büyük toprak mülkiyetini korudular, Kurucu Meclis'in toplanmasını ertelediler ve hatta toprak komitelerine karşı bir dizi baskı uygulaması bile başlattılar.

Orta yol yoktur. Bu deneyimle kanıtlanmıştır.

Ya tüm iktidar, genelde ve yerelde sovyetlere ait olur ve tüm topraklar, Kurucu Meclis kararını beklemeksizin *hemen* köylülere verilir, ya da toprak sahipleri ve kapitalistler her atılan adımı engellerler, toprak sahiplerinin iktidarını yeniden kurarlar, köylüleri çileden çıkartıp en şiddetli köylü isyanına yol açarlar.

Kapitalistler (Palçinsky'nin yardımıyla), üretimi denetlemek için atılan en küçük adımı bile ezdiklerinde, tüccarlar, tarım tekeli engellediklerinde ve Peşehonov'un *başlattığı* tahılların ve yiyeceğin düzenli demokratik dağıtımını parçaladıklarında aynı şeyler oldu.

Rusya'da şimdi gerekli olan, "yeni reformlar" icat etmek, "kapsamlı" değişiklikler için "planlar" yapmak değildir. Bu çeşit hiç bir şey gerekli değil. Bu, "sosyalizme başlamaya" karşı ve "proletarya diktatörlüğü"ne karşı bağırıp çağıran kapitalistlerin, Potresov'ların, Plehanov'ların –bilerek sahte ışıklar altında– çizdikleri tablodur. Gerçekte Rusya'daki durum öyledir ki, savaşın getirdiği görülmemiş yükler ve yoksulluklar, eşdeğer olmayan gerçek ekonomik yıkım ve açlık tehlikesi, çıkış yolunu kendiliğinden ortaya koymuştur; sadece ortaya koymakla kalmamış, aynı zamanda kesinlikle gerekli olan reformları ve diğer değişiklikleri geliştirmiştir. Bu değişiklikler, tahıl tekeli, üretimin ve dağıtımın denetimi, kağıt para emisyonunun sınırlandırılması, tahıl ürünleriyle imalat sanayinin mallarının adil değişimi vb. olmalıdır.

Herkes, kaçınılmaz olan bu çeşit önlemleri ve bu yönelimi kabul ediyor, pek çok yerde, bir çok alanda şimdiden uygulanmaya başlanmış durumda. *Şimdiden başlatılmış durumda*, ama her yerde, Kerensky hükümeti (*gerçeklikte* tümüyle burjuva ve bonapartist bir hükümet) aracılığıyla,

eski bürokratik devlet aygıtı aracılığıyla ve Rus ve “müttefik” ülkelerin mali sermayesinin doğrudan ve dolaylı baskısıyla, toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin direnişiyle engellenildi ve engelleniyor.

Yakın zamanda, Peşehonov’un istifasının, fiyat istikrarının bozulmasının ve tahıl tekelinin çöküşünün yasını tutan I. Prilezhayev, *Dyelo Naroda*’da (N° 147) şöyle yazıyor:

“Cesaret ve kararlılık, hükümet bileşimlerimiz ne olursa olsun, eksik olan şeydir... Devrimci demokratlar beklememelidirler; girişkenlik göstermeliler ve planlı biçimde ekonomik kaosa müdahale etmelidirler... sağlam rotaya sahip ve kararlı bir hükümet gereksinmesi hiç bir yerde buradaki kadar olmamıştır.”

Başka şey söylemeye gerek yok. Altın sözler bunlar. Tek sorun, yazarın, sağlam rota tutma sorununun, cesaret ve kararlılık sorununun kişisel bir konu olmadığını, cesaret ve kararlılık gösterme yeteneğine sahip *sınıf* sorunu olduğunu unutmamasıdır. Buna yetenekli tek sınıf proletaryadır. Cesur ve kararlı bir hükümet, sağlam bir rotaya sahip olan bir hükümet, proletarya ve yoksul köylülerin diktatörlüğünden başka bir şey değildir. I. Prilezhayev, farkında olmadan *bu diktatörlüğün* özlemini çekiyor.

Böyle bir diktatörlük pratikte ne anlama gelir? Gerçekte, Kornilovcuların direnişinin ezilmesinden, ordunun demokratikleştirilmesinin sağlanmasından ve tamamlanmasından başka bir anlama gelmez. Ordunun yüzde doksan dokuzu, bu diktatörlüğün yaratılmasından iki gün sonra bu diktatörlüğün coşkulu taraftarları olacaklardır. Bu diktatörlük, toprağı köylülere ve tüm iktidarı yerel köylü komitelerine verecektir. Bu diktatörlüğün köylüler tarafından destekleneceğinden sağ-

duyu sahibi hiç kimse şüphe duyabilir mi? Peşehonov'un sadece *söz verdiklerini* (Peşehonov, Sovyet Kongresi'ndeki ünlü konuşmasında "kapitalistlerin direnişini kırmak"tan söz ediyordu), bu diktatörlük tarafından etkin biçimde uygulanacak, gerçekliğe dönüştürülecektir. Aynı zamanda, şimdiden yapılmaya başlanıldığı biçimde yiyecek temininin, denetimin vb. demokratik biçimde örgütlenmesi hiç bir biçimde ortadan kaldırmayacaktır. Tersine, bu desteklenecek ve geliştirilecektir ve onların işleyişini engelleyen her şey ortadan kaldırılacaktır.

Yalnızca proletaryanın ve yoksul köylülerin diktatörlüğü, kapitalistlerin direnişini ezme, iktidarı yürütmede gerçekten üstün cesaret ve kararlılık gösterme, orduda ve köylüler arasında kitlelerin gerçekten kahramanca desteğini sağlama yeteneğine sahiptir.

İktidar Sovyetlere – halkın çoğunluğunun siyasal uyanışı ve kararlılığıyla, onların sahip oldukları deneyimle birlikte giden *tedrici, barışçıl ve dincin ilerlemenin tek yolu budur*. İktidar Sovyetlere demek, ülke yönetiminin ve ekonomik denetimin tümüyle, *hiç kimsenin* direnmeye cüret edemeyeceği ve pratikte, kendi deneyimleriyle, toprağı, ürünleri ve tahılı uygun biçimde nasıl dağıtacaklarını *çok kısa sürede öğrenecek* olan işçilerin ve köylülerin eline vermek demektir.

N. Lenin

Rabochy Put, No. 10,
27 (14) Eylül 1917

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 25, s. 366-373,
Moskova 1964

DEVLET VE DEVRİM¹¹
MARKSİST DEVLET TEORİSİ VE DEVRİMDE
PROLETARYANIN GÖREVLERİ

BİRİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Devlet sorunu, bugün, gerek teoride, gerekse pratikte ve politikada özel bir önem kazanıyor. Emperyalist savaş, tekелci kapitalizmin tekелci-devlet kapitalizmine dönüşme sürecini büyük ölçüde hızlandırdı ve yoğunlaştırdı. Çok güçlü kapitalist birliklerle daha fazla kaynaşan devletin emekçi halka korkunç baskısı, giderek daha da korkunçlaşıyor. Gelişmiş ülkeler –onların iç bölgelerini kastediyoruz–, işçiler için askeri hapishane haline geliyor.

Uzayan savaşın eşi görülmemiş dehşeti ve sefaleti, halkın konumunu dayanılmaz hale getiriyor ve halkın öfkesini artırıyor. Dünya proleter devrimi açıkça olgunlaşıyor. Bu devrimin devletle ilişkileri sorunu, pratik önem kazanıyor.

Onlarca yıllık görece barışçıl gelişim boyunca birikmiş olan oportünizm öğeleri, dünya çapında resmi sosyalist partilere egemen olan sosyalşovenist akımı ortaya çıkarmıştır. Bu akım –sözde sosyalist ve eylemde şovenist (Rusya’da Plekhanov, Potresov, Breşkovskaya, Rubanoviç ve biraz örtülü biçimde Çereteli, Çernov ve yandaşları; Almanya’da Scheideman, Legien, David ve diğerleri; Fransa ve Belçika’da Renaudel, Guesde, Vandervelde; İngiltere’de Hyndman ve Fabianlar¹² vb. vb.)–, uzun süredir, tüm küçük ve zayıf ulusları sömüren ve köleleştiren sözde büyük güçlerin çoğunluğunda, “sosyalist önderlerin”, sadece “kendi” ulusal burjuvazilerinin çıkarlarına değil, aynı zamanda “kendi” devletlerinin çıkarlarına dayanmaları, kölece uyumlanmaları biçiminde göze çarpmaktadır.

Herşeyden önce, Marks ve Engels’in devlet teorisini inceleyeceğiz ve bu teorinin oportünistler tarafından reddedilen ya da çarpıtılmış olan yönleri üzerinde özellikle ayrıntılı olarak duracağız. Sonra, bu çarpıtmaların baş sorumlusu olan kişiye, bugünkü savaşta sefil biçimde iflas edişine tanık olunan II. Enternasyonal’in (1889-1914) tanınmış önderi Karl Kautsky’e özel olarak değineceğiz. Son olarak da, 1905 ve özellikle [Şubat] 1917 Rus devrimleri deneyiminin ana sonuçlarını özetleyeceğiz. Görünen o ki, bugün (Ağustos 1917 başları) 1917 [Şubat] devriminin gelişiminin ilk aşaması tamamlanıyor; ama bir bütün olarak bu devrim, sadece emperyalist savaşın yol açtığı proleter sosyalist devrimler zincirinin bir halkası olarak kavranabilir. Bu nedenle, proleter sosyalist devrimin devletle ilişkisi sorunu, sadece pratik siyasal önem kazanmakla kalmaz, aynı zamanda günün en acil bir sorunu önemine sahiptir; kitle-

lere, kapitalist zorbalıktan kendilerini kurtarmak için çok yakın gelecekte yapmaları gerekenleri açıklama sorunudur.

Yazar
Ağustos 1917

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Bu ikinci baskı, II. bölüme eklenilmiş olan üçüncü alt bölüm dışında değiştirilmeden yayınlanmıştır.

Yazar
Moskova
17 Aralık 1918

BİRİNCİ BÖLÜM SINIFLI TOPLUM VE DEVLET

1. UZLAŞMAZ SINIF KARŞITLIĞININ ÜRÜNÜ OLARAK DEVLET

Tarih boyunca kurtuluş için mücadele eden ezilen sınıfların devrimci düşünürlerinin ve önderlerinin öğretilerinin başına sıkça gelen şimdi de Marks'ın öğretisinin başına gelmektedir. Ezen sınıflar, büyük devrimcileri yaşadıkları sürece sürekli olarak izlemişler, onların öğretilerini en vahşi düşmanlıkla, en koyu kinle, en ahlaksız yalan ve iftira kampanyalarıyla karşılamışlardır. Ölümlerinden sonra ise, onları zararsız ikonlara dönüştürmeye, azizleştirmeye, deyim yerindeyse, ezilen sınıfları “teselli etmek” ve aldatmak için onların *adlarını* bir haleyle süslemeye girişirlerken, diğer taraftan da devrimci öğretinin *özü* kuşa çevri-

lır, devrimci keskinliği köreltilir ve sıradanlaştırılır. Günümüzde, burjuvazi ve işçi sınıfı hareketi içindeki oportünistler, marksizmin bu biçimde “düzeltilmesi” konusunda anlaşıyorlar. Onlar, marksist öğretinin devrimci yanını, devrimci ruhunu bir yana bırakıyorlar, siliyorlar ve çarpıtıyorlar. Burjuvazi için kabul edilebilir görünen ya da kabul edilen şeyleri ön plana çıkıyorlar ve övüyorlar. Tüm sosyal-şovenistler, şimdi “marksist” (gülmeyin!) oldular. Ve düne kadar marksizmi yok etmek konusunda uzmanlaşmış Alman burjuva bilginleri, bir soygun savaşını yürütmek amacıyla, mükemmel biçimde örgütlenmiş işçi sendikalarını eğittiğini iddia ettikleri “ulusal-Alman” Marks’tan daha sık söz ediyorlar!

Bu koşullarda, marksizmin görülmedik boyutta çarpıtılması karşısında, bizim birincil görevimiz, Marks’ın devlet konusundaki gerçek düşüncelerini *yeniden kurmaktır*. Bu amaçla, Marks ve Engels’in yapıtlarından bir dizi uzun alıntı yapmak zorunlu olmaktadır. Şüphesiz, uzun alıntılar metni ağırlaştıracaktır ve kolay okunur hale getirmeye yardımcı olmayacaktır, ama bundan kaçınmamız da olanaksızdır. Şöyle ya da böyle, okuyucunun bilimsel sosyalizmin kurucularının görüşlerine ve bu görüşlerin gelişiminin bütününe ilişkin bağımsız bir düşünceye sahip olabilmesi için ve şimdi egemen olan “kautskizm”in çarpıtmalarını belgelerle tanımlayabilmek ve açık biçimde gösterebilmek için, devlet konusunda Marks ve Engels’in yapıtlarındaki en özsel bölümlerin hepsi olabildiğince aktarılmalıdır.

Engels’in en bilinen yapıtı olan *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*’nin 1894’te Stuttgart’ta yayınlanmış olan altıncı baskısına bakalım. Alıntıları Almanca özgün halinden çevirme-

miz gerekiyor, çünkü Rusça çevirilerde, her ne kadar çok sayıdaysa da, pek çok kısım ya eksiktir ya da yetersizdir.

Engels, tarihsel tahlilini şöyle özetler:

“Devlet, bu nedenle, topluma dışardan zorla dayatılmış bir güç değildir; Hegel’in iddia ettiği gibi, ‘etik ideanın gerçekliği’, ‘aklın imgesi ve gerçekliği’ de değildir. Devlet, daha çok, gelişimin belli bir aşamasında toplumun bir ürünüdür; bu toplumun kendisiyle çözülmez bir çelişki içinde bulunduğu, önlemede güçsüz olduğu uzlaşmaz karşıtlıklarla bölündüğünün itirafıdır. Ama bu karşıtlıkların, ekonomik çıkarları çatışan sınıfların, kısır bir mücadele içinde kendilerini ve toplumu tüketmemeleri için, çatışmayı yumuşatmak, ‘düzen’ sınırları içinde tutmak amacıyla, görünüşte toplumun üstünde yer alan bir güç zorunlu olmuştur; ve toplumdan doğan, ama onun üstünde yer alan ve giderek ona daha da yabancılaşan bu güç, devlettir.” (Almanca 6. Baskı, s. 177-178.)¹³

Bu, devletin tarihsel rolü ve anlamı sorununa ilişkin marksizmin temel düşüncesini tam açıklıkla ifade etmektedir. Devlet, sınıf karşıtlıklarının *uzlaşmazlığının* ürünü ve belirtisidir. Devlet, sınıf karşıtlıklarının nesnel olarak *uzlaştırılmaz* olduğu yerde ve zamanda ortaya çıkar. Ve karşıt olarak, devletin varlığı da, sınıf karşıtlıklarının *uzlaşmazlığını* tanıtlar.

İki ana çizgi boyunca ilerleyen marksizmin çarpıtılmasının en önemli ve temel noktası burasıdır.

Bir taraftan, tartışmasız tarihsel olguların ağırlığı altında, devletin sadece sınıf karşıtlıklarının ve sınıf mücadelesinin olduğu yerde varolduğunu kabul etmek zorunda kalan burjuva ve özellikle

küçük-burjuva ideologları, devleti sınıfların *uzlaşması* için bir organ olarak ortaya çıkartacak biçimde Marks'ı “düzeltir”ler. Marks’a göre, devlet, eğer sınıfların uzlaşması olanaklı olabilseydi ne ortaya çıkabilirdi, ne de kendini koruyabilirdi. Küçük-burjuva ve hamkafa profesörlere ve yazarlara göre ise, devlet, sınıfları uzlaştırmak için ortaya çıkar – bunu tanıtlamak için sık sık Marks’a gönderme yaparlar. Marks’a göre, devlet *sınıf egemenliğinin* bir organıdır, bir sınıfın diğer sınıf üzerindeki *baskı* organıdır; sınıflar arasındaki çatışmayı yumuşatarak, bu baskıyı yasallaştıran ve sürdüren bir “düzen”in yaratılmasıdır. Küçük-burjuva siyasetçisinin kanısına göre, düzen, kesinlikle sınıfların uzlaştırılması demektir ve bir sınıfın diğer sınıf üzerindeki baskısı demek değildir; çatışmayı yumuşatmak, sınıfları uzlaştırmak demektir ve baskı altındaki sınıfları, ezenleri devirme mücadelesinin belirli araçlarından ve yöntemlerinden yoksun bırakmak demek değildir.

Örneğin, 1917 [Şubat] Devrimi’nde, devletin anlamı ve rolü sorunu, kitle ölçeğinde acil eylem gerektiren bir pratik sorun olarak tüm boyutlarıyla ortaya çıktığı zaman, tüm sosyalist-devrimciler ve menşevikler, “devlet”in sınıfları “uzlaştırması” küçük-burjuva teorisine hemen ve tümüyle battılar. Her iki partinin siyasetçilerinin sayısız kararları ve makaleleri, baştan aşağı bu küçük-burjuva ve hamkafa “uzlaştırma” teorisiyle doludur. Devletin, kendi karşıtıyla (kendisine karşı olan sınıfla) *uzlaşamaz* olan belirli bir sınıfın egemenliğinin bir organı olması, küçük-burjuva demokratların hiç bir zaman anlayamadıkları bir şeydir. Bizim sosyalist-devrimcilerimiz ve menşeviklerimizin devlet karşıısındaki tutumları, onların hiç de sosyalist değil (biz bolşevikler bunu her zaman savunduk), ama

sosyalist söyleme sahip küçük-burjuva demokratları oldukları gerçeğinin en açık göstergelerinden birisidir.

Diğer taraftan, marksizmin “Kautskyci” çarpıtılması çok incedir. “Teorik olarak”, ne devletin sınıf egemenliğinin bir organı olduğu, ne de sınıf karşıtlıklarının uzlaştırılmaz olduğu reddedilir. Ama şu olgu gözden kaçırılır ya da üstü örtülür: Eğer devlet, sınıf karşıtlıklarının uzlaştırılmazlığının ürünüyse, eğer toplumun üzerinde ve ona “*giderek yabancılaşan*” bir güçse, açıktır ki, ezilen sınıfın kurtuluşu, sadece şiddetle dayanmaksızın değil, *aynı zamanda da* egemen sınıf tarafından yaratılmış ve bu “yabancılaşma”nın maddeleşmesi olan devlet iktidar aygıtı *yok edilmek*siz in ezilen sınıfın kurtuluşu olanaksızdır. Daha sonra göreceğimiz gibi, Marks, devrimin görevlerinin somut tarihsel tahlilinin bir sonucu olan, bu teorik bakımdan kendi başına açık olan vargıyı çok kesin biçimde tanımlamıştır. Ve –ilerde ayrıntılı olarak göstereceğimiz gibi– Kautsky’nin ... “unuttuğu” ve çarpıttığı bu vargidir.

2. ÖZEL SİLAHLI ADAM BİRLİKLERİ, HAPİSHANELER VB.

Engels devam ediyor:

“Devlet, eski *gentilice* düzenin tersine, ilkin kendi uyruklarını *toprağa göre* ayırıştırır...”

Böyle bir ayrışma bize “doğal” görünür, ama eski kabile ya da *gentilice* toplum biçimine karşı uzun bir mücadeleye mal olmuştur.

“İkinci ayrıncı özellik, kendini silahlı bir güç olarak örgütleyen halkla artık doğrudan aynı şey olmayan bir *kamu gücünün* kurulu-

şudur. Bu özel kamu gücü zorunludur, çünkü halkın özerk silahlı bir örgütlenmesi, sınıflara ayrılmasından sonra olanaksız olmuştur... Bu kamu gücü her devlette vardır; sadece silahlı adamlardan değil, aynı zamanda *gentilice* toplumun hiç bilmediği her çeşit maddi eklentilerden, ceza kurumlarından ve hapishanelerden oluşur.”

Engels, ayrıca, devlet olarak adlandırılan “güç” –toplumdan doğan, ama onun üstünde yer alan ve giderek ona daha da yabancılaşan bir güç– kavramını açar. Bu güç asıl olarak neye dayanır? Emirleri altında hapishanelere vb. sahip olan özel silahlı adam birliklerine dayanır.

Özel silahlı adam birliklerinden söz etmekte haklıyız, çünkü her devletin öz niteliği olan kamu gücü, silahlı halkla, halkın özerk silahlı örgütlenmesiyle “doğrudan aynı şey” değildir.

Engels, tüm büyük devrimci düşünürler gibi, egemen hamkafalılığın en az dikkate değer gördüğü gerçeklere, çok alışılmış olan ve sadece sağlamca kökleşmiş değil, aynı zamanda taşlaşmış olan önyargılara sınıf bilinçli işçinin dikkatini çekmeye çalışır. Sürekli ordu ve polis, devlet gücünün baş aletidir. Ama başka türlü olabilir mi?

Engels’in seslendiği ve tek bir büyük devrimi yaşamamış ya da yakınından geçmemiş olan 19. yüzyıl sonu Avrupalıların büyük çoğunluğunun bakış açısından başka türlü olamazdı. Onlar, “halkın özerk silahlı örgütlenmesi”nin ne olduğunu bütünüyle anlayamadılar. Toplumun üstünde yer alan ve ona yabancılaşan özel silahlı adam birliklerine gereksinmenin nereden çıktığı sorusunu, Batı-Avrupalı ve Rus hamkafalar, toplumsal yaşamın artan karmaşıklığına, işlevlerin ayrışmasına ve benzeri şeylere gönderme yapan Spencer ya

da Mikhailovski'den ödünç alınmış bir kaç sözle yanıtlama eğilimindedirler.

Bu göndermeler, “bilimsel” görünür ve en önemli ve temel gerçeğin, yani toplumun uzlaşmaz karşıt sınıflara ayrışmasının üstünü örterek sokaktaki insanın duygularını etkin biçimde köreltir.

Bu ayrışma olmasaydı, “halkın özerk silahlı örgütlenmesi”, bir maymun sürüsünün ya da ilkel insanların yahut klanlar halinde toplaşmış insanların sopalarla silahlanmış ilkel örgütlenmesinden karmaşıklığıyla, yüksek tekniğiyle ve benzeriyle ayrılabilirdi; ama böyle bir örgütlenme yine de olanaklı olabilirdi.

Ama olanaksızdır, çünkü uygar toplum, karşıt ve üstelik, kendi aralarında silahlı bir mücadeleye yol açabilecek “özerk” olarak silahlanmış, uzlaşmaz biçimde karşıt sınıflara ayrılır. Bir devlet ortaya çıkar; bir özel güç, özel silahlı adam birlikleri yaratır; ve devlet aygıtını yok etmeye yönelen her devrim, egemen sınıfın *kendisine* hizmet eden özel silahlı adam birliklerini yeniden kurmaya nasıl uğraştığını ve ezilen sınıfın, sömürücülere değil, sömürülenlere hizmet edebilecek bu çeşit yeni bir örgütlenme yaratmaya nasıl uğraştığını bize açıkça gösterir.

Yukardaki savda, Engels, her büyük devrimin pratikte, elle tutulur biçimde ve dahası, kitle eylemi ölçeğinde bizim önümüze koyduğu aynı sorunu, yani “özel” silahlı adam birlikleri ile “halkın özerk silahlı örgütlenmesi” arasındaki ilişki sorununu teorik olarak ortaya koyar. Bu sorunun, Avrupa ve Rusya devrimleri deneyimleriyle nasıl örneklendiğini somut olarak göreceğiz.

Ama Engels'in açıklamalarına dönelim.

Engels, bazen, örneğin Kuzey Amerika'nın

belli bölgelerinde bu kamu gücünün zayıf olduğuna (Engels'in aklında, kapitalist toplumda az bulunur bir istisna olan ve özgür kolonicilerin egemen olduğu emperyalizm öncesi günlerdeki Kuzey Amerika'nın belli bölgeleri vardır), ama genel olarak söylersek, daha güçlü hale geldiğine işaret eder:

“... kamu gücü, devlet içindeki sınıf karşıtıları daha fazla keskinleştirdi ve komşu devletler daha büyük ve daha kalabalık olduğu ölçüde daha güçlü hale gelir. Sınıf mücadelesi ve fetih rekabetinin yer aldığı bugünkü Avrupa'ya bakarsak, kamu gücü öylesine bir aşamaya gelmiştir ki, toplumun tümünü ve hatta devleti yutmakla tehdit edecek bir düzeye ulaşmıştır.”

Bu, geçen yüzyılın 90'larının başlarında yazılmıştır. Engels'in son önsözü 16 Haziran 1891 tarihini taşır. Emperyalizme dönüşüm –tröstlerin tam egemenliği, büyük bankaların her şeyi yapabilme gücü, geniş çaplı sömürge politikası vb. anlamında– Fransa'da henüz başlamıştır ve Kuzey Amerika ve Almanya'da bile çok zayıftır. O günden sonra “fetih rekabeti” dev adımlar attı – özellikle 20. yüzyılın ikinci on yılının başlangıcında, tüm dünya, sonuç olarak, bu “fetih rakipleri” arasında, yani büyük yağmacı güçler arasında paylaşıldı. O günden sonra, kara ve deniz silahlanması korkunç oranda büyüdü ve İngiltere'nin ya da Almanya'nın dünyanın egemeni olmak için, ganimeti bölüşmek için yürüttükleri 1914-1917 yağmacı savaşı, açgözlü devlet gücüyle toplumun tüm güçlerini “yutarak” bütünsel yıkımın sınırına getirdi.

Engels, 1891'de, büyük güçlerin dış politikasının ayırdedici en önemli özelliğinden birisi ola-

rak “fetih rekabeti”ne işaret edebilmiştir, ama sosyal-şovenist alçaklar, 1914-17’de, bu rekabet, yoğunlaşarak bir emperyalist savaşa yol açtığında, “anayurdu savunma”, “cumhuriyeti ve devrimi savunma” vb. söylemleriyle “kendi” burjuvazilerinin yağmacı çıkarlarını savunmalarını gizlediler!

3. EZİLEN SINIFIN SÖMÜRÜSÜNÜN BİR ARACI OLARAK DEVLET

Toplumun üstünde yer alan özel kamu gücünü sürdürmek için, vergiler ve devlet borçlanması gereklidir.

Engels şöyle yazar:

“Kamu gücüne ve vergileri toplama hakkına sahip olan memurlar, toplumun organları olarak, şimdi toplumun *üstünde* yer alırlar. *Gentilice* organlara gösterilen özgür, gönüllü saygı, böyle bir saygıya sahip olabilseler bile onları hoşnut etmez... Memurların kutsallığını ve dokunulmazlığını göstermek için özel yasalar çıkartılır. Sıradan polis memuru, kabilenin temsilcilerinden daha fazla ‘otorite’ sahibidir, ama uygar bir devletin askeri şefi, bir kabile şefinin sahip olduğu toplumun ‘zorlamasız saygı’sını kıskanabilir.”

Burada, devlet gücünün organları olarak memurların ayrıcalıklı konumu sorunu ortaya çıkmaktadır. Ana sorun şöyle belirtilir: onları toplumun *üstüne* koyan nedir? Bu teorik sorunun, 1871 Paris Komünü pratiğinde nasıl yanıtlandığını ve 1912’de Kautsky’nin gerici bir biçimde bunu nasıl geçiştirdiğini göreceğiz.

“Devlet, sınıf karşıtlıklarını engelleme gereksiniminden doğduğu, ama aynı zamanda bu sınıf-

ların çatışmasının ortasında doğduğu için, kural olarak, en güçlü, ekonomik olarak egemen olan sınıfın devletidir; bu devlet aracılığıyla siyasal olarak da egemen sınıf olur ve böylece ezilen sınıfı baskı altında tutmak ve sömürmek için yeni araçlar kazanır.” Antik ve feodal devletler, kölelerin ve serflerin sömürüsünün organlarıydılar; aynı şekilde “çağdaş temsili devlet de, sermayenin ücretli emeği sömürmesinin bir aracıdır. Bununla beraber, istisna olarak, savaşan sınıfların birbirlerine öylesine çok yaklaştıkları denge dönemlerinde, devlet gücü, görünüşte arabulucu olarak, bir an için bu sınıflardan belli bir bağımsızlık düzeyi kazanır”. 17. ve 18. yüzyılın mutlak monarşilerinde, Fransa’da I. ve II. İmparatorluğun Bonapartizminde ve Almanya’da Bismarck rejiminde olduğu gibi.

Buna, cumhuriyetçi Rusya’da, küçük-burjuva demokratların yönetimi altında olunduğu, Sovyetler *henüz* güçsüzken, burjuvazi de Sovyetleri dağıtmak için *henüz* yeterli güce sahip değilken, böyle bir anda, devrimci proletaryayı ezmeye başladıktan sonraki Kerenski hükümetini ekleyebiliriz.

Demokratik bir cumhuriyette, diye sürdürüyor Engels, “zenginlik, kendi gücünü, dolaylı olarak”, birinci olarak, “memurların doğrudan rüşvet almaları” aracılığıyla (Amerika), ikinci olarak, “hükümet ile borsa arasındaki ittifak” aracılığıyla (Fransa ve Amerika) “her zamankinden daha güvenli biçimde gösterir”.

Günümüzde, emperyalizm ve bankaların egemenliği, tüm açılımlarıyla demokratik cumhuriyetlerde, zenginliğin sınırsız gücünü savunmanın ve uygulamanın bu iki yöntemini ayrıksı bir sanat olarak “geliştirdi”. Eğer, örneğin, Rusya

demokratik cumhuriyetinin ilk aylarında, “sosyalist” S.R’lerin [sosyalist-devrimciler] ve menşeviklerin burjuvaziyle evliliklerinin balayı günlerinde, Bay Palçinski, koalisyon hükümetinde, kapitalistleri ve onların yağmacı uygulamalarını, savaş siparişleriyle hazineyi soymalarını frenlemeyi amaçlayan her önlemi engellemişse ve daha sonra Bay Palçinski istifa etmiş (ve elbette tam olarak bu Palçinski’nin aynısı olan bir başkası geçmiştir) ve kapitalistler tarafından yıllık 120.000 ruble ücretle “yumuşak” bir işle “ödüllendirilmiş”se, bunu doğrudan ya da dolaylı rüşvetten başka ne diye adlandırabilirsiniz? Hükümetle kapitalist sendika yöneticileri arasında bir ittifak ya da “sadece” dostça ilişki olarak mı? Çernov, Çereteli, Avksentiev ve Skobelevlerin oynadıkları rol nedir? Hazineyi yağmalayan milyonerlerin doğrudan ya da sadece dolaylı ittifakı mı?

“Zenginliğin” sınırsız gücünün demokratik bir cumhuriyette daha iyi *korunmasının* nedeni, kapitalizmin siyasal biçimindeki kusurlara bağımlı olmamasıdır. Bir demokratik cumhuriyet, kapitalizm için olanaklı en iyi siyasal biçimdir ve bu nedenle, sermaye bir kez bu en iyi biçimi (Palçinski, Çernov, Çereteli ve yandaşları aracılığıyla) kazanınca, onun gücü öylesine güvenli biçimde kurulur ki, burjuva demokratik cumhuriyetinde kişi, kurum ya da parti düzeyinde *hiç bir* değişiklik onu sarsamaz.

Engels’in genel oy hakkını burjuva egemenliğinin bir aracı olarak kesin biçimde tanımladığını da belirtmeliyiz. Engels, Alman sosyal-demokrasisinin uzun deneyimini açıkça hesaba katarak, “Genel oy hakkı... işçi sınıfının olgunluğunu ölçmeyi sağlayan bir araçtır. Günümüz devletinde bundan daha çok hiç bir şey asla olamaz ve ol-

mayacaktır” der.

Bizim sosyalist-devrimcilerimiz ve menşeviklerimiz gibi küçük-burjuva demokratları ve onların ikiz kardeşleri Batı-Avrupa’nın tüm sosyal-şovenistleri ve oportünistleri, genel oy hakkından bu “daha çok” şeyi beklerler. Onlar, “*çağdaş* devlette” genel oy hakkının, emekçilerin çoğunluğunun iradesini gerçekten saptayabildiği ve bu iradenin gerçekleşmesini güvenceye alabildiği yanlış sanısını paylaşırlar ve halkın zihnine de yerleştirirler.

Burada, sadece bu yanlış sanının altını çizmekle, Engels’in tam olarak açık, kesin ve somut açıklamasına, “resmi” (yani oportünist) sosyalist partilerin propaganda ve ajitasyonlarının her adımıyla çarpıtılan açıklamasına işaret etmekle yetineceğiz. Engels’in bu sanının mutlak yanlışlığını ayrıntılı olarak ortaya koyuşunu, Marks ve Engels’in “*çağdaş*” devlet konusundaki görüşlerine ilişkin daha sonraki açıklamamızda yer vereceğiz.

Engels, bu en bilinen yapıtında kendi görüşlerinin genel bir özetini şöyle yapıyor:

“Devlet, demek ki, sonsuzluktan beri varolmamıştır. Onsuz da yapan, devlet ve devlet gücü kavramına sahip olmayan toplumlar da olmuştur. Toplumun sınıflara ayrılmasıyla zorunlu olarak bağlı olan ekonomik gelişimin belli bir aşamasında, devlet, bu ayrılma nedeniyle bir zorunluluk oldu. Biz şimdi, bu sınıfların varlığının sadece bir zorunluluk olmasına son vermekle kalmayıp, aynı zamanda üretim için açık bir engel de olacağı üretimin gelişimindeki bir aşamaya hızla yaklaşıyoruz. Bu sınıflar, ilk aşamada ne kadar kaçınılmaz biçimde ortaya çıktılarsa, o kadar kaçınılmaz biçimde yok olacaklardır. Onlarla birlikte devlet de,

kaçınılmaz olarak yok olur. Üreticilerin özgür ve eşit birliği temelinde üretimi yeniden düzenleyecek olan toplum, o zaman, tüm devlet aygıtını ait olduğu yere, antikalar müzesinde çıkırcık ve tunç baltanın yanına koyacaktır.”

Günümüz sosyal-demokrasisinin propaganda ve ajitasyon yazınında bu alıntıya sıkça rastlamıyoruz. Ama rastladığımızda da, çokluk, bir ikon önünde eğilmekle eşdeğer biçimde, yani Engels’e resmi bir saygı göstermek için ve bu “tüm devlet aygıtının antikalar müzesine” göndermeyi öngerektiren devrimin genişliği ve derinliğini ölçmeye girişmeksizin yapılır. Çoğu durumda, Engels’in devlet aygıtıyla neyi ifade ettiğinin anlaşıldığını bile göremeyiz.

4. DEVLETİN “SÖNMESİ” VE ZORA DAYANAN DEVRİM

Engels’in devletin “sönmesi”ne ilişkin sözleri, öylesine yaygın olarak bilinir, öylesine sıkça alıntılanır ve oportünizme benzetmek için marksizmin geleneksel karma karışık edilmesinin özü öylesine açıkça ortaya konur ki, onları ayrıntılı olarak ele almak zorundayız. Tüm oportünist savların çıkartıldığı alıntıyı aktaralım:

“Proletarya devlet gücünü ele geçirir ve ilk önce üretim araçlarını devlet mülkiyetine dönüştürür. Ama bunu yapmakla, proletarya olarak kendisine son verir, tüm sınıf farklılıklarına ve sınıf karşıtıllıklarına son verir; devlet olarak devlete de son verir. Sınıf karşıtıllıklarına dayanan eski toplumun devlete, yani üretimin dış koşullarını sürdürmek için, dolayısıyla, asıl olarak sömürülen sınıfları mevcut üretim tarzı (kölelik, serflik, ücretli-emek) tarafından belirlenen baskı koşullarında zorla tutmak için, her

durumda, sömürücü sınıfların bir örgüte gereksinimi vardı. Devlet, bir bütün olarak toplumun resmi temsilcisiydi, görülebilir bir birlik içinde onun toplamıydı; ama her ne kadar böyleydiyse de, kendi döneminde, bir bütün olarak toplumu kendisi temsil eden sınıfın devletiydi: antik çağda köle sahibi yurttaşların devleti, ortaçağda feodal soyluluğun devleti, çağımızda burjuvazinin devleti. Sonunda bir bütün olarak toplumun gerçekten temsilcisi haline geldiği zaman, kendi kendini gereksiz kılar. Artık baskı altında tutulan hiç bir toplumsal sınıf kalmayınca, sınıf egemenliği ve o zamana kadar ki üretim anarşisine dayanan bireysel varolma mücadelesiyle birlikte, bunlardan doğan çatışma ve aşırılıklar da ortadan kaldırılmış olunca, artık baskı altına alınacak hiç bir şey olmadığından, özel bir baskı gücüne, bir devlete gereklilik de kalmaz. Devletin gerçekten bir bütün olarak toplumun temsilcisi olarak öne çıktığı ilk eylem –toplum adına üretim araçlarına sahip olması–, aynı zamanda onun devlet olarak son bağımsız eylemidir. Devlet gücünün toplumsal ilişkilere müdahalesi, diğer alandan sonra bir başka alanda gereksiz hale gelir ve o zaman kendi kendine son verir. Kişilerin yönetimi (*regierung*), şeylerin idaresi (*verwaltung*) ve üretim sürecinin yönetimiyle (*leitung*) yer değiştirir. Devlet, ‘ortadan kaldırılmaz’, *söner*. ‘Özgür halk devleti’¹⁴ sözünün –hem ajitasyon amacı açısından geçici haklılığını, hem de temeldeki bilimsel yetersizliğini– ve sözde anarşistlerin devletin bugünden yarına ortadan kaldırılması talebini bu açıdan değerlendirmeliyiz.” (*Anti-Dühring*, *Bay Eugen Dühring Bilimi Altüst Ediyor*, s. 301-303, 3. Almanca baskı.)

Yanılığa düşmekten korkmaksızın söylenebilir ki, Engels’in düşünce zenginliği bakımından

böylesine dikkate değer bu savı, yani Marks'ın devletin "sönmesi"ne ilişkin düşüncesi –anarşistlerin "devletin ortadan kaldırılması" öğretisinden farklı olarak–, çağdaş sosyalist partiler arasında sosyalist düşüncenin bütünsel bir parçası olan tek noktadır. Marksizmi böylesine budamak, onu oportünizme indirgemektir, çünkü böylesi bir "yorum", sıçramasız ve patlamasız, devrimsiz, yavaş, eşit, tedrici değişiklik muğlak sanısından başka bir şey bırakmaz. Devletin "sönmesi"nin, eğer böyle söylenebilirse, geçerli, yaygın, kitlesel kavranışı, şüphesiz, devrimi, eğer reddedilmiyorsa, yumuşatmak demektir.

Ama böyle bir "yorum", marksizmin, sadece burjuvazinin yararına en kaba çarpıtılmasıdır; teorik açıdan, az önce tam olarak aktardığımız Engels'in "özet" savında söylenen en önemli koşulların ve düşüncelerin unutulmasıdır.

Birinci olarak, Engels, savının ilk başında, proletarya devlet gücünü ele geçirir, dolayısıyla "devlet olarak devleti ortadan kaldırır" der. Bunun anlamı üzerine düşünmek "iyi tutum" değildir. Genel olarak, ya tamamen reddedilir, ya da Engels'in parçasında "Hegelci zaaf"a ilişkin bazı şeyler düşünülür. Gerçekte, bu sözler, yeri gelince ayrıntılı olarak ele alacağımız en büyük proleter devrimlerinden birini, 1871 Paris Komünü deneyimini özetle ifade eder. Gerçekte, Engels, burada, *burjuva* devletin proleter devrimiyle "ortadan kaldırılması"ndan söz eder; oysa devletin sönmesine ilişkin sözleri, sosyalist devrimden *sonra proleter* devletin kalıntılarına ilişkindir. Engels'e göre, burjuva devlet "sönmez", ama proletarya tarafından "*ortadan kaldırılır*". Bu devrimden sonra sönen, proleter devlet ya da yarı-devlettir.

İkinci olarak, devlet "özel bir baskı gücü"dür.

Engels, burada, bu görkemli ve son derece derin belirlemeyi tam bir açıklıkla vermektedir. Ve bundan şu çıkar: burjuvazi tarafından proletaryanın, bir avuç zengin tarafından milyonlarca emekçinin baskı altına alınmasını amaçlayan “özel baskı gücü”, proletarya tarafından burjuvazinin baskı altına alınmasını amaçlayan “özel baskı gücü”yle (proletarya diktatörlüğü) yer değiştirmek zorundadır. Bu, kesinlikle “devlet olarak devletin ortadan kaldırılması”yla ifade edilen şeydir; kesinlikle toplum adına üretim araçlarına sahip olunması “eylemi”dir. Açıktır ki, bir “özel güç”ün (burjuvazinin) bir başka “özel güç”le (proletaryanın) *böylesine* yer değiştirmesi, “sönme” biçiminde gerçekleşemez.

Üçüncü olarak, devletin “sönmesi”nden ve daha canlı ve renkli ifadeyle “kendi kendine son verme”sinden söz eden Engels, “devletin toplumun bütünü adına üretim araçlarına sahip olması”ndan *s o n r a k i* döneme, yani sosyalist devrimden *s o n r a k i* döneme tam açıklıkla ve kesinlikle gönderme yapar. Hepimiz biliriz ki, bu dönemde “devlet”in siyasal biçimi, en tam demokrasidir. Ama burada, Engels’in, dolayısıyla *d e m o k r a s i* nin “kendi kendine son verme”sinden ya da “sönme”sinden söz ettiği marksizmi utanmadan çarpıtan oportünistlerin hiç birisinin aklına gelmez. İlk bakışta bu çok garip görünür; ama demokrasinin *d e* bir devlet olduğu ve dolayısıyla devlet ortadan kaybolduğunda demokrasinin de ortadan kaybolacağı gerçeğini düşünmeyenler için “anlaşılamaz” bir şeydir. Yalnızca devrim burjuva devletini “ortadan kaldırabilir”. Genel olarak devlet, yani en tam demokrasi, sadece “sönebilir”.

Dördüncü olarak, Engels, ünlü önermesi

“devlet söner”i formüle ettikten sonra, hemen bu önermenin özellikle oportünistlere ve anarşistlere karşı yöneltildiğini açıklar. Engels, bunu yaparken, oportünistlere karşı yöneltilmiş “devletin sönmesi” önermesinden çıkan vargıyı öne çıkarır.

Devletin “sönmesi” konusunda bir şeyler okumuş ya da duymuş 10.000 kişiden 9.990’nının, Engels’in bu önermeden çıkardığı vargısını, *yalnızca* anarşistlere karşı yöneltmediğini ya hiç fark etmedikleri ya da anımsamadıkları üzerine bahse girilebilir. Ve kalan on kişinin belki doku- zu, “özgür halk devleti”nin ne anlama geldiğini ya da bu slogana saldırmanın neden oportünistlere saldırmak anlamına geldiğini bilmez. Tarih böyle yazılıyor! Büyük bir devrimci öğreti, farkedilmez biçimde böyle tahrif ediliyor ve egemen hamka- falılığa böyle uyarlanıyor. Anarşistlere karşı yönel- tilen vargı, binlerce kez yinelenmiş, kabalaştırıl- mış, en yüzeysel biçimde insanların kafasına so- kulmuştur ve bir önyargı gücü kazanmıştır; oysa oportünistlere karşı yöneltilmiş vargı, geçirtilmiş ve “unutulmuş”tur!

“Özgür halk devleti”, bir program talebiydi ve 70’li yıllarda Alman sosyal-demokratlarının yaygın biçimde kullandıkları bir slogandı. Bu slogan, de- mokrasi kavramının tantanalı hamkafa biçiminde tanımlanmasından başka bir siyasal içeriğe sa- hip değildi. Engels, bir demokratik cumhuriyet- te yasal olarak hoşgörülebilir ölçüde söylenebil- diği kadarıyla, ajitasyon açısından “bir süre için” kullanılmasını “haklı” görmeye hazırdı. Ama sa- dece burjuva demokrasisinin süslenmesini de- ğil, aynı zamanda genelde devletin sosyalist eleş- tirisini anlayamamayı da ifade ettiği için oportü- nist bir slogandı. Biz, kapitalizm altında proletarya

için en iyi devlet biçimi olarak demokratik cumhuriyetten yanayız; ama en demokratik burjuva cumhuriyetinde bile, halkın payına düşenin ücretli kölelik olduğunu unutmaya hakkımız yok. Ayrıca, *her* devlet, ezilen sınıfa karşı “özel baskı gücü”dür. Dolayısıyla, hiç bir devlet, “özgür” *değildir* ve “halk devleti” *değildir*. Marks ve Engels, 70’li yıllarda, kendi parti yoldaşlarına bunu yineleyerek açıklamışlardır.

Beşinci olarak, herkesin devletin sönmesi konusundaki savla anımsadığı Engels’in aynı yapıtı, zora dayanan devrimin önemine ilişkin bir savı da içerir. Engels’in zora dayanan devrimin rolünün tarihsel tahlili, şiddete dayanan devrimin gerçek bir övgüsü olmuştur. Bunu “hiç kimse anımsamaz”; çağdaş sosyalist partilerde bu düşüncenin öneminden söz etmek, hatta bunu düşünmek olağan değildir ve onların kitleler arasındaki günlük propaganda ve ajitasyonlarında herhangi bir rol oynamaz. Ve hala uyumlu bir bütünlük içinde devletin “sönmesi”yle ayrılmaz biçimde bağlıdır.

İşte Engels’in savı:

“... zor, yine de, tarihte başka [şeytani bir güç olmaktan başka] bir rol, devrimci bir rol oynar; Marks’ın sözleriyle, yeni bir topluma gebe olan eski toplumun ebesidir; toplumsal hareketi kendi yolunda gitmeye zorlayan ve ölmüş, fosilleşmiş siyasal biçimlerin parçalanmasına yardım eden araçtır – Bay Dühring’de bunlara ilişkin tek söz yoktur. Bay Dühring, zorun, ekonomik sömürü düzenini devirmek için belki zorunlu olma olasılığını iç çekmeler ve inlemelerle kabul eder – tüm zor kullanımı, zoru kullanan kişinin ahlakının bozulmasına yol açıyor ne yazık ki! Ve bu, her başarılı devrimin sonucu olan yüksek ahlaki ve manevi ivmeye rağmen söyleniyor! Ve bu, üstelik, en azından

Otuz Yıl Savaşının utancının bir sonucu olarak ulusal bilince işlemiş olan kölelik ruhunu temizleme üstünlüğüne sahip olunan zora dayanan bir çatışmanın –gerçekte belki halk zorlanmış olabilir– olduğu yerde, Almanya’da ileri sürülüyor! Ve bu vaizin –cansız, yavan ve etkisiz– düşünce biçimi, tarihin tanıdığı en devrimci partiye kendisini zorla kabul ettirmeyi istiyor!” (*Anti-Dühring*, s. 193, Almanca 3. baskı, II. Kısım, IV. Bölüm.)

Engels’in 1878-1894 arasında, yani ölümüne kadar, ısrarla Alman sosyal-demokratlarının dikkatini çekmek için yaptığı bu zora dayanan devrim övgüsü ile devletin “sönmesi” teorisi, tek bir öğreti biçiminde nasıl birleştirilebilir?

Genellikle, bu ikisi, eklektik¹⁵ yolla, ilkesizce, şu ya da bu savı keyfi olarak (ya da iktidarın hoşuna gidecek biçimde) alan sofistek eklektizmle birleştirilir ve yüzde doksan dokuz, eğer daha fazla değilse, ön planda yer alan “sönme” düşüncesi-dir. Diyalektik, eklektizmle yer değiştirmiştir – bu, günümüzde marksizme ilişkin resmi sosyal-demokrat yazında karşılaşılan en alışılmış, en yaygın olgudur. Bu tür bir yer değiştirme, şüphesiz yeni bir şey değildir; klasik Yunan felsefesi tarihinde bile görülmüştür. Oportünist tarzda marksizmin tahrif edilmesinde diyalektiğin yerine eklektizmin geçirilmesi, kitleleri aldatmanın en kolay yoludur; sürecin bütün yönlerini, gelişimin tüm eğilimlerini, bütün çatışan etkileri vb. hesaba katıyormuş gibi görünür, oysa gerçekte, toplumsal gelişim sürecinin bütünsel ve devrimci kavranışını hiç bir biçimde vermez.

Yukarda sözünü ettiğimiz ve daha sonra daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, Marks ve Engels’in şiddete dayanan devrimin kaçınılmazlığına iliş-

kin öğretisi, burjuva devletle ilgilidir. Burjuva devlet yerini proleter devlete (proletarya diktatörlüğü) “sönme” süreciyle *bırakamaz*, ama genel kural olarak, sadece zora dayanan bir devrimle *bırakabilir*. Engels’in övgüsü, onu onurlandırır ve Marks’ın sıkça yinelediği bildirimleriyle tam bir uygunluk içindedir (zora dayanan devrimin kaçınılmazlığını onurla ve açık olarak ilan eden *Felsefenin Sefaleti*¹⁶ ve *Komünist Manifesto*’nun¹⁷ sonuç bölümlerini anımsayın; otuz yıl sonra, 1875’te Marks’ın Gotha Programı’nın oportünist niteliğini acımasızca azarladığı *Gotha Programının Eleştirisi*’ni anımsayın) – bu övgü, sadece bir “dürütü”, bir hitabet sanatı ya da polemiksel çıkış değildir. Marks ve Engels’in *tüm* öğretilerinin kökeninde yatan, *bu* zora dayanan devrim görüşünü sistematik olarak kitlelere aşlamak gerekliliğidir. Bugün egemen olan sosyal-şovenist ve Kautskyci akımların onların öğretisine ihaneti, en açık biçimde, her iki akımın *böylesi* propaganda ve ajitasyonu savsaklanması ifadesini bulur.

Zora dayanan devrim olmaksızın, proleter devletin burjuva devletinin yerine geçmesi olanaksızdır. Proleter devletin ortadan kaldırılması, yani genelde devletin ortadan kaldırılması, “sönme” süreci dışında olanaksızdır.

Marks ve Engels, her ayrı devrimci durumu inceleyerek, her tekil devrim deneyiminin derslerini tahlil ederek bu görüşleri ayrıntılı ve somut olarak özenle hazırlamışlardır. Şimdi, onların öğretisinin şüphesiz en önemli bölümüne geçiyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM DEVLET VE DEVRİM 1848-1851 DENEYİMİ

1. DEVRİMİN ÖNGÜNÜ

Olgunlaşmış marksizmin ilk yapıtları –*Felsefenin Sefaleti* ve *Komünist Manifesto*–, tam 1848 Devrimi’nin öngününde yayınlandı. Bu nedenle, bu yapıtlar, marksizmin genel ilkelerini sunmanın yanında, zamanın somut devrimci durumunu belli ölçüde yansıtır. Bu nedenle, bu yapıtların yazarlarının, 1848-1851 yıllarının deneyiminden çıkarttıkları sonuçlardan önce, doğrudan devlet konusunda neler söylediklerini incelemek belki daha yerinde olacaktır.

Marks, *Felsefenin Sefaleti*’nde şöyle yazar:

“Kendi gelişimi sırasında işçi sınıfı, eski burjuva toplumunun yerine sınıfları ve sınıf kar-

şıtlıklarını dışta bırakacak olan bir birlik koyacaktır ve siyasal iktidar, burjuva toplumundaki sınıf karşıtlığının tam resmi ifadesi olduğu için, bu şekilde adlandırılacak siyasal iktidar olmayacaktır.” (s. 182, Almanca 1885 baskısı.)

Sınıfların ortadan kaldırılmasından sonra ortadan kaybolacak olan devlet düşüncesinin bu genel açıklamasını, Marks ve Engels’in bundan bir kaç ay sonra, yaklaşık Kasım 1847’de yazdıkları *Komünist Manifesto*’daki açıklamayla karşılaştırmak öğreticidir.

“Proletaryanın gelişiminin genel aşamalarını betimlerken, mevcut toplum içinde az ya da çok sürüp giden iç savaşı, bunun açık bir devrime dönüşmesi ve burjuvaziyi zor yoluyla devirerek proletaryanın kendi egemenliğini kurması noktasına kadar izledik...”

Yukarda gördük ki, işçi devriminde ilk adım, proletaryayı egemen sınıf durumuna getirmek, demokrasi savaşını kazanmaktır.

Proletarya, siyasal egemenliğini, tüm sermayeyi burjuvaziden adım adım koparıp almak, bütün üretim araçlarını devletin, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde merkezileştirmek ve üretici güçlerin kitlesini olabildiğince hızlı artırmak için kullanacaktır.” (s. 31 ve 37, 7. Almanca baskı, 1906.)¹⁸

Burada, devlet konusunda marksizmin en dikkate değer ve en önemli düşüncelerinden biri, yani “proletarya diktatörlüğü” düşüncesi formüle edilmiştir (Marks ve Engels’in Paris Komünü sonrasında söylemeye başladıkları gibi); ve burada, marksizmin “unutulmuş sözleri”nden birisi olan son derece ilginç bir devlet tanımını da buluyoruz: “Devlet, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya”.

Bu devlet tanımı, resmi sosyal-demokrat par-

tilerin egemen propaganda ve ajitasyon yazının-
da hiç bir zaman açıklanmamıştır. Dahası, bu ta-
nım, reformizmle kesinlikle uzlaşmaz olduğu ve
“demokrasinin barışçıl gelişimi” konusundaki or-
tak oportünist önyargıların ve küçük-burjuva ya-
nılsamaların suratına atılmış bir tokat olduğu için
kasıtlı olarak unutulmuştur.

Proletarya devlete gereksinim duyar – bütün
oportünistler, sosyal-şovenistler ve Kautskyciler,
Marks’ın düşüncesinin böyle olduğu konusun-
da bize güvenceler vererek, bunu yinelerler. Ama
eklemeyi “*unutur*”lar ki, Marks’a göre, ilk planda,
proletaryanın sadece sönen bir devlete, yani he-
men sönmeye başlayan ve sönmeden edemeye-
cek biçimde kurulmuş olan bir devlete gereksi-
nimi vardır; ikinci olarak, emekçilerin bir “dev-
lete, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş pro-
letarya”ya gereksinimi vardır.

Devlet, özel bir zor örgütüdür; bazı sınıfları
baskı altına almak için bir şiddet örgütüdür. Pro-
letaryanın bastırmak zorunda olduğu sınıf han-
gisidir? Doğal olarak, sadece sömürücü sınıflar,
yani burjuvazi. Emekçilerin, sadece sömürücüle-
rin direnişini bastırmak için bir devlete gereksini-
mi vardır ve sadece proletarya bu baskıyı yönete-
cek, uygulayacak konumdadır; proletarya, tutarlı
devrimci tek sınıftır, burjuvaziye karşı mücadele-
de emekçileri ve sömürülenleri bir araya getirebi-
lecek, burjuvaziyi tümüyle yerinden söküp atabi-
lecek tek sınıftır.

Sömürücü sınıflar, sömürüyü sürdürmek
için, yani halkın büyük çoğunluğuna karşı küçük
bir azınlığın bencil çıkarlarını korumak için siya-
sal egemenliğe gereksinim duyar. Sömürülen sı-
nıflar, tüm sömürüyü topyekün ortadan kaldır-
mak için, yani halkın büyük çoğunluğunun çıkar-

ları için ve çağdaş köle sahiplerinin –toprak beyleri ve kapitalistler– oluşturduğu çok küçük azınlığa karşı siyasal egemenliğe gereksinim duyar.

Küçük-burjuva demokratları, sınıf mücadelesinin yerine sınıfların uyumu düşlerini geçiren şu sahte sosyalistler, sosyalist dönüşümü de bir düş olarak –sömürücü sınıfların egemenliğini devirmek biçiminde değil, azınlığın çoğunluğa barişçıl boyuneğmesi olarak– betimlediler. Bu küçük-burjuva ütopya, pratikte, örneğin, 1848 ve 1871 Fransız devrimleri tarihinin, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında İngiltere, Fransa, İtalya ve başka ülkelerde burjuva hükümetlerine “sosyalist” katılım deneyimlerinin gösterdiği gibi, emekçi sınıfların çıkarlarına ihanete vardı.

Marks, tüm yaşamı boyunca, şimdi Rusya’da sosyalist-devrimci ve menşevik partiler tarafından yeniden diriltilen bu küçük-burjuva sosyalizmiyle savaştı; siyasal güç öğretisine, devlet öğretisine ulaştığı sınıf mücadelesi öğretisini tutarlı biçimde geliştirdi.

Burjuva egemenliğinin devrilmesi, sadece, bu görev için onu hazırlayan ve bunu başarma olanağını ve gücünü veren ekonomik varlık koşullarına sahip özgün sınıf olan proletarya tarafından başanılabilir. Burjuvazi, köylülük ve tüm küçük-burjuva tabakaları dağıtıp parçalarken, proletaryayı bir araya getirerek kaynaştırır, birleştirir ve örgütler. Sadece proletarya –büyük çaplı üretimde oynadığı ekonomik rolü nedeniyle–, burjuvazinin çokluk proleterlerden daha az değil, daha çok sömürdüğü, baskı altına aldığı ve ezdiği, ama kendi kurtuluşları için *bağımsız* bir mücadele yürütme yeteneğine sahip olmayan *bütün* emekçi ve sömürülen kitlelerin önderi olma yeteneğine sahiptir.

Marks tarafından devlet ve sosyalist devrim sorununa uygulanan sınıf mücadelesi öğretisi, proletaryanın *siyasal egemenliğinin*, yani kimseyle paylaşmadığı ve doğrudan kitlelerin silahlı gücüne dayanan iktidarının kabul edilmesine götürür. Burjuvazinin devrilmesi, sadece, burjuvazinin kaçınılmaz ve umutsuz direnişini ezmeye ve tüm emekçi ve sömürülen kitleleri yeni ekonomik düzen için örgütlemeye yetenekli, egemen sınıf haline dönüşen proletarya tarafından başarılabilir.

Proletarya, hem sömürenlerin direnişini ezmek için, hem de nüfusun büyük kitlesini –köylülük, küçük-burjuvazi, yarı-proleterler– sosyalist ekonomiyi örgütleme çalışması içinde *yönetmek* için devlet gücüne, merkezi zor örgütüne, şiddet örgütüne gereksinim duyar.

Marksizm, işçi partisini eğiterek, iktidarı üstlenmek ve *bütün halkı* sosyalizme *yöneltmek* için, yeni düzeni yönetmek ve örgütlemek için, burjuvazisiz ve burjuvaziye karşı kendi toplumsal yaşamlarını inşa etmek için tüm emekçilerin ve sömürülenlerin eğitmeni, kılavuzu ve önderi olma yeteneğine sahip proletaryanın öncüsünü eğitir. Buna karşılık, bugün egemen olan oportünizm ise, tabanla temasını yitirmiş, kapitalizm koşullarında daha iyi “geçinen” ve bir tas çorba için kardeşlerini satan, yani burjuvaziye karşı halkın devrimci öncüsü olma rolünden vazgeçen, daha iyi ücret alan işçilerin temsilcileri olmaları için işçi partisinin üyelerini eğitir.

“Devlet, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya”, Marks’ın bu teorisi, tarihte proletaryanın devrimci rolü konusundaki düşüncesiyle kopmaz bağ içindedir. Bu rolün doruğu, proletarya diktatörlüğüdür, proletaryanın siyasal egemenliğidir.

Ama, eğer proletarya, burjuvaziye karşı özel bir şiddet örgütü olarak devlete gereksinme duyarsa, kendiliğinden şu soru ortaya çıkar: böyle bir örgütün, burjuvazinin *kendisi için* yarattığı devlet aygıtını ilk başta ortadan kaldırmaksızın, yok etmeksizin yaratılabileceği mantıklı mıdır? *Komünist Manifesto* doğrudan bu vargıya yönelir ve Marks 1848-1851 devrim deneyimini özetlerken bu vargıdan söz eder.

2. BİR DEVRİM ÖZETİ

Marks, ilgilendiğimiz devlet sorunu konusunda 1848-1851 devriminden çıkardığı vargılarını *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire*'inde şöyle özetler:

“Ama devrim işini tam yapar. O, araftan ancak henüz geçiyor. İşini yöntemli olarak yapıyor. 2 Aralık 1851'e kadar [Louis Bonaparte'ın hükümet darbesi (*coup d'etat*) tarihi], hazırlık çalışmalarının yarısını tamamladı; şimdi diğer yarısını tamamlıyor. Onu devirebilmek için önce parlamenter iktidarı yetkinleştiriyor. Şimdi bu elde edildiğinden, *yürütme gücü* yetkinleştiriliyor, onu en yalın anlamına indirgiyor, yaşıyor, *kendisine karşı olan bütün yıkım güçlerini yoğunlaştırmak için* [altını biz çizdik] kendisini tek hedef olarak düzenliyor. Ve hazırlık çalışmasının bu ikinci yarısını yaptığında, Avrupa yerinden sıçrayacak ve bayram edecek: İyi kazmışsın, ihtiyar köstebek!¹⁹

Muazzam bürokratik ve askeri örgütüyle, karmaşık ve yapay devlet makinesiyle, yarım milyonluk memurlar ordusunun yanında yarım milyonluk diğer ordusuyla bu yürütme gücü, Fransız toplumunun bedenini bir ağ gibi saran ve onun bütün gözeneklerini tıkayan bu korkunç asalak gövde, yıkılmasına yardım etti-

ği feodal sistemin çürümesiyle mutlak monarşi günlerinde ortaya çıktı... I. Fransız Devrimi hükümet gücünün merkezileşmesini geliştirdi, ama aynı zamanda onun boyutunu, niteliğini ve görevlilerin sayısını da artırdı. Napoléon bu devlet makinesini yetkinleştirdi. Meşrutî monarşi ve Temmuz monarşisi, buna daha büyük bir işbölümü eklemekten başka bir şey yapmadı... Sonuç olarak, parlamenter cumhuriyet, devrime karşı mücadelesinde, kendini, baskı önlemleriyle birlikte hükümet gücünün kaynaklarını ve merkezileştirilmesini güçlendirmeye zorlanmış olarak buldu. *Bütün siyasal devrimler, bu makineyi parçalayacak yerde, onu daha da yetkinleştirmekten başka bir şey yapmadılar* [italikler bize ait]. İktidar için sırayla yarışan partiler, bu engin devlet yapısına sahip olmayı zaferin temel ganimeti olarak kabul ettiler.” (*Louis Bonaparte’ın 18 Brumaire’i*, s. 98-99, 4. Almanca baskı, Hamburg 1907)

Bu dikkat çekici sav, *Komünist Manifesto*’yla karşılaştırıldığında marksizmin çok büyük ilerleme kaydettiğini gösterir. *Komünist Manifesto*, devlet sorununu, henüz çok soyut bir biçimde, en genel terimler ve ifadelerle ele alır. Yukardaki alıntı da ise, sorun, somut bir biçimde ele alınır ve vargı, son derece açık, kesin ve elle tutulur durumdadır: Bugüne kadarki tüm devrimler, devlet makinesini yetkinleştirdiler, oysa onu kırmak, parçalamak gerekir.

Bu vargı, marksist devlet öğretisinde baş ve temel noktadır. Ve egemen resmi sosyal-demokrat partiler tarafından sadece tümüyle *unutulmuş* değil, aynı zamanda II. Enternasyonal’in en ünlü teorisyeni K. Kautsky tarafından (daha ilerde göreceğimiz gibi) yalın biçimde *çarpıtılmış* da olan, işte bu temel noktadır.

Komünist Manifesto, tarihin genel bir özetini verir; bizi, devleti sınıf egemenliğinin organı olarak görmeye zorlar ve şu kaçınılmaz vargıya yöneltir: proletarya, önce siyasal gücü ele geçirmeksizin, siyasal üstünlüğü sağlamaksızın, “egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya” devletine dönüşmeksizin burjuvaziyi deviremez; ve bu proleter devlet, zafer kazandıktan hemen sonra sönmeye başlayacaktır, çünkü devlet, sınıf karşıtlıklarının olmadığı bir toplumda gereksizdir ve varolamaz. Tarihsel gelişim açısından, burjuva devletin proleter devletle nasıl yer değiştireceği sorusu, burada (*Komünist Manifesto*’da) henüz konmamıştır.

Bu soruyu Marks, 1852’de ortaya koyar ve yanıtlar. Kendi diyalektik materyalizm felsefesine uygun olarak, 1848-1851 büyük devrim yıllarının tarihsel deneyimini temel alır. Burada, her zaman olduğu gibi, kendi öğretisi, dünyanın felsefi kavranışı ve tarihin engin bilgisiyle aydınlatılmış *deneşimin özetidir*.

Devlet sorunu somut biçimde konmaktadır: Burjuva devlet, burjuva egemenliği için gerekli olan devlet makinesi, tarihsel olarak nasıl oluşmuştur? Bu devlet makinesi, burjuva devrimleri sırasında ve ezilen sınıfların bağımsız eylemleriyle yüz yüze geldiğinde nasıl bir evrime, hangi değişikliklere uğramıştır? Bu devlet makinesine ilişkin proletaryanın görevleri nelerdir?

Burjuva toplumuna özgü merkezi devlet gücü, mutlakıyetin çöküş aşamasında ortaya çıkmıştır. Bu devlet makinesinin en ayırt edici iki kurumu, bürokrasi ve sürekli ordudur. Marks ve Engels, yapıtlarında, bu kurumları burjuvaziye bağlayan binlerce bağ olduğunu defalarca gösterdiler. Her işçinin deneyimi, bu bağlantıyı çok çar-

pıcı ve etkileyici biçimde gösterir. İşçi sınıfı, kendi çok acı deneyimlerinden bu bağlantıyı tanımayı öğrenir; bu nedenle, işçi sınıfı, bu bağlantının kaçınılmazlığını gösteren öğretiyi, küçük-burjuva demokratların, hem cahilce ve küstahça reddettikleri, hem de bağlantılı pratik sonuçları çıkarmayı unutarak çok daha küstahça “genelde” kabul ettikleri öğretiyi, çok kolay kavrar ve çok sağlam biçimde öğrenir.

Bürokrasi ve sürekli ordu, burjuva toplumunun gövdesindeki bir “asalak”tır, bu toplumu parçalara ayıran iç karşıtlıklar tarafından yaratılmış bir asalaktır, ama onun tüm yaşam gözeneklerini “tıkayan” bir asalaktır. Bugün resmi sosyal-demokrat harekete egemen olan Kautskyci oportünizm, devletin *asalak bir organizma* olmasını anarşizmin özel bir niteliği olan ve ona özgü bir görüş olarak kabul eder. Marksizmin bu çarpıtılması, sosyalizmi “anayurt savunması” kavramına uyarlayarak emperyalist savaşı haklı göstermek ve süslemek gibi görülmemiş bir utanca indirgeyen bu hamkafa küçük-burjuvalar için son derece yararlıdır; ama yine de tartışma götürmez bir çarpıtma olmaktan çıkmaz.

Feodalizmin çöküşünden bu yana Avrupa’da tanık olunan sayısız burjuva devrimleri boyunca, bürokratik ve askeri aygıt gelişmiş, yetkinleşmiş ve güçlenmiştir. Köylülüğün, küçük zanaatçıların, esnafın ve göreceli olarak daha rahat yaşayan kesimlerin üst tabakalarına, halkın *üstüne* çıkartan rahat ve saygın işler sağlayan bu aygıt aracılığıyla geniş ölçüde büyük burjuvazinin safına çekilen ve ona tabi kılınan, özellikle küçük-burjuvazidir. Rusya’da 27 Şubat 1917’den sonraki altı ayda neler olduğunu gözönüne getirin. Eskiden kara-yüzlerin üyelerine verilen resmi görevler, şimdi ka-

detlerin, menşeviklerin ve sosyalist-devrimcilerin ganimeti oldu. Hiç kimse gerçekten ciddi reformlara girişmeyi düşünmüyor; her çaba, “Kurucu Meclis toplanmasına kadar” erteleniyor ve Kurucu Meclis’in toplanması da savaşın sonuna kadar erteleniyor! Ama ganimetin paylaşımı konusunda, bakanlık, bakan yardımcılığı, genel valilik vb. tatlı iş sahibi olma konusunda hiç erteleme yapılmamıştır, Kurucu Meclis beklenmemiştir! Hükümet oluşumunda oynanan koalisyon oyunları, özünde, ülke çapında, merkezi ve yerel hükümetlerin her bölümünde, aşağıda ve yukarıda süregiden “ganimet” paylaşımının ve yeniden paylaşımının bir ifadesidir. 27 Şubat ile 27 Ağustos 1917 arasındaki altı ay, tartışılmaksızın nesnel olarak şöyle özetlenebilir: reformlar rafa kaldırıldı, resmi işlerin dağıtımı tamamlandı ve dağıtımdaki “yanlışlar” bir kaç yeniden dağıtımla düzeltildi.

Ama daha çok bürokratik aygıtın değişik burjuva ve küçük-burjuva partiler arasında (Rusya örneğinde kadetler, sosyalist-devrimler ve menşevikler arasında) “yeniden dağıtımı” yapılmıştır, daha açık olarak ezilen sınıfların ve başta proletaryanın burjuva toplumunun *tümüne* karşı uzlaşmaz düşmanlıklarının bilincine sahip olmuşlardır. Tüm burjuva partileri için, hatta onların içindeki en demokrat ve en “devrimci-demokrat”lar için bile, devrimci proletaryaya karşı baskı önlemlerini yoğunlaştırma, baskı aygıtını, yani devlet makinesini güçlendirme zorunluluğunun nedeni budur. Olayların bu akışı, devrimi, devlet gücüne karşı *“tüm yıkıcı güçlerini yoğunlaştırmaya”* ve devlet makinesini yetkinleştirmeyi değil, ama bu makineyi *parçalamayı ve yok etmeyi* amaç olarak kendi önüne koymaya zorlar.

Bunlar, mantıksal çıkarsamalar değildir, olay-

ların güncel gelişimine, 1848-1851 yıllarının yaşanmış deneyime dayanır. Marks'ın tarihsel deneyim zeminine ne kadar sıkıca bağlı olduğu, 1852'de, yok edilen devlet makinesinin yerini *neyin* alacağı sorununu henüz somut olarak ortaya koymayışından anlaşılabilir. Deneyim, tarihin daha sonraki günlerinde, 1871'de ortaya koyacağı bu sorunu çözmek için gerekli gereci henüz sağlamamıştı. 1852'de, tümüyle bilimsel gözlem kesinliğiyle saptanabilir olan, proleter devrimin, devlet gücüne karşı “tüm yıkıcı güçlerini yoğunlaştırma”, devlet makinesini “parçalama” görevine *yaklaştığıydı*.

Burada, şöyle bir soru ortaya çıkabilir: Marks'ın deneyimini, gözlemlerini ve çıkardığı sonuçları genelleştirmek, 1848-1851 arasındaki üç yıllık Fransa tarihini daha geniş bir alana uygulamak doğru mudur? Bu sorunu çözmeye girişmeden önce, Engels'in bir gözlemini anımsatalım; ondan sonra olguları inceleyebiliriz.

Engels, *18 Brumaire*'in 3. baskısının önsözünde şöyle yazıyordu:

“Fransa, tarihsel sınıf mücadelelerinin, her zaman, herhangi başka bir yerde olduğundan daha fazla, kesin bir karara kadar sürdürüldüğü, ve dolayısıyla, sınıf mücadelelerinin içinde hareket ettikleri ve sonuçlarının özetlendiği değişken siyasal biçimlerin en kesin çizgilerle belirlendiği ülkedir. Ortaçağ feodalizminin merkezi, birleşik monarşinin model ülkesi, Rönesans'tan beri tabakalara dayanan Fransa, Büyük Devrim'de feodalizmi yıktı ve diğer Avrupa ülkelerinin hiç birisiyle eşdeğer olmayan klasik bir yalnlık içinde burjuvazinin katıksız egemenliğini kurdu. Ve egemen burjuvaziye karşı yükselen proletaryanın mücadelesi, bu ülkede, başka yerlerde bilinmeyen keskin

biçimlerde ortaya çıkar.” (s. 4, 1907 baskısı.)

Son cümle, 1871’den bu yana Fransız proletaryasının devrimci mücadelesinde geçici bir durgunluk olduğuna göre, eskimiştir; bu geçici durgunluk uzun sürebilirse de, geleceğin proleter devriminde, Fransa’nın, sınıf mücadelesini sonuna kadar götürmenin klasik ülkesi olarak kendini gösterebilme olanağını hiç de dışalamaz.

Bununla birlikte, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında gelişmiş ülkelerin tarihine genel olarak bir gözatalım. Göreceğimiz ki, aynı süreç, çok daha değişik biçimlerde, çok daha geniş bir alanda, daha yavaş gelişmiştir: bir tarafta, cumhuriyetçi ülkelerde (Fransa, Amerika, İsviçre) ve monarşilerde (İngiltere, belli ölçülerde Almanya, İtalya, İskandinav ülkeleri vb.) “parlamentar iktidar”ın gelişimi; diğer tarafta, burjuva toplumunun temelleri değişmeden kalırken, resmi “ganimetleri” paylaşan ve yeniden paylaşan değişik burjuva ve küçük-burjuva partileri arasında iktidar mücadelesi; ve son olarak da, “yürütme gücü”nün, onun bürokratik ve askeri aygıtının yetkinleştirilmesi ve pekiştirilmesi.

Bu özelliklerin, genelde tüm kapitalist devletlerin çağdaş evriminin ortak özellikleri olduğundan en küçük şüphe yoktur. Fransa, 1848-1852 arasındaki üç yılda, tüm kapitalist dünyaya özgü aynı gelişim sürecini hızlı, keskin ve yoğun bir biçimde gösterdi.

Emperyalizm –banka sermayesi çağı, dev kapitalist tekeller çağı, tekelci kapitalizmin tekeli-devlet kapitalizmine doğru geliştiği çağ–, monarşist ülkelerde ve özgür, cumhuriyetçi ülkelerde, özellikle proletaryaya karşı baskı önlemlerinin yoğunlaştırılmasıyla bağlantılı olarak “dev-

let makinesi”nin olağanüstü güçlendirildiğini ve onun bürokratik ve askeri aygıtının benzersiz biçimde büyüdüğünü açıkça gösterir.

Dünya tarihi, bugün, kuşkusuz, 1852’yle kıyaslanamaz ölçüde, devlet makinesini “yok etme” konusunda proleter devriminin “tüm güçlerinin yoğunlaşmasına” yol açıyor.

Proletaryanın onun yerine neyi koyacağını, Paris Komünü’nün sağladığı son derece öğretici malzeme göstermiştir.

3. SORUNUN 1852’DE MARKS TARAFINDAN SUNULUŞU*

1807’de Mehring, *Neue Zeit*²⁰ dergisinde (Cilt XXV, 2, s. 164), Marks’ın Weydemeyer’e yazdığı 5 Mart 1852 tarihli mektubundan alıntılar yayınlamıştı. Bu mektup, başka şeylerin yanında, şu ilginç gözlemi içermektedir:

“Ve şimdi kendi payıma, çağdaş toplumdaki sınıfların varlığının ya da bunlar arasındaki mücadelenin keşfi konusunda bana ait olan bir onur yoktur. Benden uzun süre önce burjuva tarihçileri, bu sınıf mücadelesinin tarihsel gelişimini ve burjuva iktisatçıları da sınıfların ekonomik yapısını açıklamışlardır. Benim yeni olarak yaptığım şunları tanıtlamak oldu: 1) *Sınıfların varlığının sadece üretimin gelişimindeki belirli tarihsel evrelere [historische Entwicklungsphasen der Produktion] bağlı olduğunu*; 2) *Sınıf mücadelesinin zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne yol açacağını*; 3) *Bu diktatörlüğün kendisinin yalnızca bütün sınıfların ortadan kalkmasına ve sınıfsız topluma geçişi oluşturduğunu.*”²¹

* Bu alt bölüm ikinci baskıya eklenmiştir.

Bu sözlerde, Marks, birinci olarak, burjuvazinin en bilgili ve en kavrayışlı düşünürleri ile kendi öğretisi arasındaki en temel ve köklü farklılığı ve ikinci olarak da, kendi devlet öğretisinin özünü çarpıcı bir açıklıkla ortaya koymayı başarmıştır.

Marks'ın teorisinde ana noktanın sınıf mücadelesi olduğu sıkça söylenir ve yazılır; ama bu doğru değildir. Ve bu yalandan, çok sık marksizmin oportünist çarpıtılması, onun burjuvazi için kabul edilebilir biçimde tahrifatı ortaya çıkar. Çünkü sınıf mücadelesi doktrini, Marks tarafından *değil*, Marks'tan *önce* burjuvazi tarafından yaratılmıştır, ve genel olarak söylersek, burjuvazi için *kabul edilebilirdir*. *Yalnızca* sınıf mücadelesini kabul edenler henüz marksist değillerdir; bunlar hala burjuva düşüncesinin ve burjuva siyasetinin sınırları içinde bulunabilirler. Marksizmi sınıf mücadelesi doktrininin içine hapsetmek, marksizmi budamak demektir, marksizmi burjuvazi tarafından kabul edilebilir bir şeye indirgemek demektir. Bir marksist, sadece sınıf mücadelesinin kabulünü, *proletarya diktatörlüğünün* kabulüne kadar *genişleten* kişidir. Bu, marksist ile sıradan küçük (ve büyük) burjuva arasındaki en derin ayrımı oluşturur. Bu, marksizmin gerçek kavranılmasının ve kabul edilmesinin sınanacağı denektasıdır. Ve Avrupa tarihi, işçi sınıfını, *pratik* bir sorun olarak bu sorunla yüzyüze getirdiği zaman, sadece tüm oportünistlerin ve reformistlerin değil, aynı zamanda tüm “Kautskyciler”in (marksizm ile reformizm arasında yalpalayanların), proletarya diktatörlüğünü *reddeden* zavallı darkafalılar ve küçük-burjuva demokratlar olduklarını tanıtlamış olması şaşırtıcı değildir. Kautsky'nin Ağustos 1918'de, yani bu kitabın birinci baskısından çok sonra yayınladığı *Proletarya Diktatörlüğü* broşü-

rü, marksizmin küçük-burjuva çarpıtılmasının ve onun ikiyüzlülükle *sözde* kabul edilip, *pratikte* rezilce reddedilmesinin en kusursuz bir örneğidir (bkz. benim broşürüm, *Proletarya Devrimi ve Dönem Kautsky*, Petrograd ve Moskova 1918).

Eski marksist K. Kautsky'nin başta gelen temsilcilerinden biri olduğu günümüz oportünizmi, Marks'ın yukarda aktarılan *burjuva* tutumu niteliyesiyle tam bir uygunluk içindedir, çünkü bu oportünizm, sınıf mücadelesinin kabulünü burjuva ilişkileri alanıyla sınırlandırır. (Bu alan içerisinde, burjuva çerçevesi içinde, sınıf mücadelesinin "ilke olarak" kabulünü reddedecek bir tek eğitim görmüş liberal yoktur!) Oportünizm, sınıf mücadelesinin kabulünü, asıl noktaya, kapitalizmden komünizme geçiş dönemine, burjuvazinin *devrilmesi* ve *ortadan kaldırılması* dönemine kadar *genişletmez*. Gerçekte, bu dönem, kaçınılmaz olarak benzersiz keskin biçimlerde, benzersiz şiddette sınıf mücadelesi dönemidir ve dolayısıyla bu dönem sırasında devlet, kaçınılmaz olarak *yeni bir biçimde* (proletarya için ve genel olarak mülksüzler için) demokratik ve *yeni bir biçimde* (burjuvaziye karşı) diktatörce bir devlet olmak zorundadır.

Devam edelim. Marks'ın devlet öğretisinin özü, yalnızca, *tek* bir sınıfın diktatörlüğünün, genel olarak her sınıflı toplum için değil, sadece burjuvaziyi devirmiş olan *proletarya* için değil, aynı zamanda, kapitalizmi "sınıfsız toplum"dan, komünizmden ayıran tüm *tarihsel dönem* için de zorunlu olduğunu kavrayanlar tarafından iyice öğrenilmiştir. Burjuva devlet biçimleri son derece değişiktir, ama onların özü aynıdır: Tüm bu devletler, kendi biçimleri ne olursa olsun, son tahlilde kaçınılmaz olarak *burjuva diktatörlüğüdür*.

Kapitalizmden komünizme geçiş, kesinlikle son derece bol ve çeşitli siyasal biçimler göstermezlik edemez, ama özü kaçınılmaz olarak aynı olacaktır: *proletarya diktatörlüğü*.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DEVLET VE DEVRİM
1871 PARİS KOMÜNÜ DENEYİMİ
MARKS'IN ÇÖZÜMLEMESİ

1. KOMÜNCÜLERİN GİRİŞİMİ
HANGİ YÖNDEN KAHRAMANCADIR?

1870 sonbaharında, Komün'den bir kaç hafta önce, Marks, Paris işçilerini, hükümeti herhangi bir devirme girişiminin umutsuz bir delilik olacağı konusunda uyardı. Ama Mart 1871'de, kesin bir muharebe işçilere dayatıldığı ve onlar da bunu kabul ettikleri zaman, ayaklanma bir olgu olduğu zaman, Marks, olumsuz kehanetine rağmen proleter devrimini büyük coşkuyla karşıladı. Marks, “zamansız” olan bir hareketi, marksizmden dönen kötü üne sahip Plehanov'un, Kasım 1905'te işçilerin ve köylülerin mücadelesi konusunda cesaretlendirici yazılar yazıp, ama Aralık 1905'ten

sonra, liberal modaya uygun olarak “silaha sarılmamalıydılar” diye haykırışı gibi, katı bilgiç bir tutumla suçlamaya kalkışmadı.

Marks, bununla birlikte, kendi sözüyle “gök yüzünün fethine çıkan” komüncülerin kahramanlığı konusunda sadece coşkulu değildi. Her ne kadar devrimci kitle hareketi kendi amacına ulaşmamışsa da, Marks, dünya proleter devriminin kesin bir ilerlemesi olarak, yüzlerce program ve tanıtım çok daha önemli pratik bir adım olarak, çok önemli bir tarihsel deneyim gözüyle baktı. Bu deneyimi tahlil etmek, ondan taktik dersler çıkarmak, onun ışığında kendi teorisini yeniden sınamak – Marks’ın kendi önüne koyduğu görev buydu.

Mark, *Komünist Manifesto*’da yapmayı gerekli gördüğü tek “düzeltme”yi, Paris komüncülerinin devrimci deneyimi temelinde yaptı.

Yazarlarının her ikisi tarafından imzalanmış *Komünist Manifesto*’nun yeni Almanca baskısının son önsözü 24 Haziran 1872 tarihli. Bu önsözde, yazarlar, Karl Marks ve Frederick Engels, *Komünist Manifesto*’nun programının “yer yer eskimiş olduğunu” söylerler ve şöyle devam ederler:

“Komün, özellikle bir şeyi, ‘işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasını basitçe elinde tutarak, onu kendi amaçları için kullanamayacağı’ni kanıtlamıştır.”²²

Yazarlar, bu alıntıda tek turnak içine alınan sözleri, Marks’ın *Fransa’da İç Savaş* kitabından almışlardı.

Bunu, Marks ve Engels, Paris Komünü’nün, *Komünist Manifesto*’ya özsel bir düzeltme olarak yerleştirecek kadar büyük öneme sahip olan ana

ve temel derslerinden birisi olarak görüyorlardı.

Bu son derece ayırıcı özellik, tam da bu özsel düzeltme oportünistler tarafından çarpıtılmıştır ve *Komünist Manifesto*'yu okuyanların onda dokuzu, yüzde doksan dokuzu, büyük olasılıkla, bunun anlamını bilmez. Biraz daha ilerde, özel olarak çarpıtmalara ayrılmış bölümde, bu çarpıtmayı ele alacağız. Burada, aktarılan Marks'ın ünlü sözünün güncel kaba “yorumu”nun, Marks'ın iktidarın ele geçirilmesine değil, tersine, yavaş gelişim düşüncesine vurgu yaptığı biçiminde olduğunu belirtmek yeterli olacaktır.

Gerçek ise, *kesinlikle bunun tersidir*. Marks'ın düşüncesine göre, işçi sınıfı “hazır devlet makinesini” *dağıtmak, parçalamak* zorundadır ve kendini onu ele geçirmekle sınırlayamaz.

Marks, 12 Nisan 1871'de, yani Komün sırasında, Kugelman'a şöyle yazıyordu:

“Benim *18 Brumaire*'in son bölümüne bakarsan, orada, Fransız devriminin gelecek girişimi, daha öncekiler gibi, artık bürokratik-askeri makineyi bir elden başka ele geçirmekle yetinmeyecek, onu *parçalayacaktır* [İtalikler Marks'a ait – özgün metinde “*zerbrechen*”] ve bu, kıtadaki her gerçek halk devrimi için ilk koşuldur. Paris'teki kahraman parti yoldaşlarımızın giriştikleri şey de budur.” (*Neue Zeit*, Cilt XX, 1, 1901-1902, s. 700.) [Marks'ın Kugelman'a mektuplarının en az iki Rusça baskısı vardır; biri benim tarafımdan düzenlenmiş ve bir ön-sözle birlikte yayınlanmıştır.]

“Bürokratik-askeri makineyi parçalamak”, bu sözler, bir devrim sırasında proletaryanın devlet konusundaki görevlerine ilişkin olarak marksizmin başlıca dersini özetle ifade eder. Ve ege-men olan Kautskyci marksizm “yorumu”yla, sa-

dece unutulmuş değil, aynı zamanda açıkça çarpıtılan kesinlikle bu derstir.

Marks'ın gönderme yaptığı *18 Brumaire*'deki parçayı yukarıda tam olarak aktarmış bulunuyoruz.

Marks'ın yukarıda aktardığımız tanıtındaki özellikle iki noktayı belirtmek ilginç olacaktır. Birincisi, vargısını kitleyle sınırlandırıyor. Bu, İngiltere'nin önemli ölçüde bir askeri kliğe, bürokrasiye sahip olmayan yalın bir kapitalist ülke modeli olmayı sürdürdüğü 1871'de anlaşılabilir bir şeydir. Dolayısıyla, Marks, devrimin, hatta halk devriminin o zaman olanaklı görüldüğü ve gerçekten “hazır devlet makinesi”nin yok edilmesinin ilk koşul *olmaksızın* olanaklı olduğu İngiltere'yi dışta tutmuştur.

Bugün, 1917'de, birinci büyük emperyalist savaş çağında, Marks'ın yaptığı bu nitelendirme artık geçerli değildir. Askeri kliğe ve bürokrasiye sahip olmadıkları anlamında Anglo-Sakson “özgürlüğü”nün –tüm dünyada– en büyük ve en son temsilcileri olan İngiltere ve Amerika, bugün, Avrupa pisliğine, her şeyi kendilerine tabi kılan ve her şeyi ayaklar altında ezen bürokratik-askeri kurumların kanlı bataklığına tam olarak batmışlardır. Bugün, İngiltere ve Amerika'da da, “her gerçek halk devriminin ilk koşulu”, (bu ülkelerde, 1914-1917 arasında, “Avrupalı” genel emperyalist standartta yetkinleşmiş olan) “hazır devlet makinesini” *parçalamak, yok etmektir*.

İkincisi, özel olarak dikkat edilmesi gereken şey, Marks'ın “her gerçek *halk* devriminin ilk koşulu”nun bürokratik-askeri devlet makinesinin yok edilmesi olduğuna ilişkin derinlikli düşüncesidir. Bu “halk” devrimi kavramı Marks'a yabancı gibi görünür, öyle ki Rus Plehanovcular ve

menşevikler, marksist gibi görünmeyi arzulayan Struve'nin bu izleyicileri, Marks'ın sözünü "kalem sürçmesi" bir ifade gibi gösterebilirler. Onlar, marksizmi öylesine yavan liberal çarpıtmaya indirgemişlerdir ki, onlar için, burjuva devrimi ile proleter devrim arasında anti-tez dışında hiç bir şey yoktur – ve bu anti-tezi de aşırı skolastik bir biçimde yorumlarlar.

Eğer örnek olarak 20. yüzyıl devrimlerini alırsak, elbette, Portekiz ve Türk devrimlerini* burjuva devrimleri olarak kabul etmemiz gerekir. Ama onların hiç biri "halk" devrimi değildir, çünkü halk kitleleri, halkın büyük çoğunluğu, hiç bir düzeyde kendilerine özgü ekonomik ve siyasal taleplerle etkin, bağımsız olarak hareket etmezler. Tersine, 1905-1907 Rus burjuva devrimi, her ne kadar Portekiz ve Türk devrimleri kadar öylesine "parlak" başarılar göstermemiş de olsa, şüphesiz "gerçek halk" devrimiydi, çünkü halk kitleleri, halkın çoğunluğu, baskı ve sömürü altında ezilen en alttaki toplumsal tabakalar, bağımsız olarak ayaklandılar ve tüm devrim süresinde, kendilerine özgü taleplerinin, yok olmakta olan eski toplumun yerine yeni bir toplumu kendilerine özgü yoldan kurmaya girişmelerinin damgasını bastılar.

1871'de Avrupa'da, kıta çapında proletaryanın halkın çoğunluğunu oluşturduğu tek bir ülke bile yoktu. Çoğunluğu gerçekten harekete sürükleyen bir "halk" devrimi, ancak proletarya ve köylülüğü kucaklarsa "halk" devrimi olabilirdi. Bu iki sınıf, o sırada "halk"ı oluşturuyordu. Bu iki sınıf, kendilerini baskı altına alan, ezen, sömüren "bürokratik-askeri devlet makinesi" yüzünden birleş-

* 1908'de II. Meşrutiyetin ilan edilmesi kastediliyor. -ç.

mişlerdir. Bu makineyi *parçalamak*, onu *dağıtmak* – bu, “halk”ın, çoğunluğun, işçilerin ve en çok da köylülerin tam olarak yararınadır; bu, yoksul köylüler ile proleterlerin özgür bir ittifakı için “ilk koşul”dur, çünkü böyle bir ittifak olmaksızın demokrasi istikrar kazanamaz ve sosyalist dönüşüm gerçekleşemez.

Bilindiği gibi, Paris Komünü, gerçekten böyle bir ittifaka doğru ilerliyordu, her ne kadar çeşitli iç ve dış koşullar nedeniyle bu amaca ulaşamıyorsa da.

Sonuç olarak, “gerçek halk devrimi”nden söz eden Marks, küçük-burjuvazinin kendine özgü ayırıcı özelliklerini (onlardan sıkça söz etmiştir) hiç unutmaksızın, 1871’de Avrupa’daki kıta ülkelerinin çoğunluğundaki güncel sınıf güçleri dengesini kesinlikle hesaba katmıştır. Diğer taraftan da, Marks, devlet makinesinin “parçalanması”nı işçilerin ve köylülerin çıkarlarının gerektirdiğini, devlet makinesinin onları birleştirdiğini, “asalak”ın yerinden sökülmesi ve onun yerine yeni bir şeyin konulması ortak görevini onların önüne koyduğunu ifade etmiştir.

Ama ne konulacak?

2. PARÇALANAN DEVLET MAKİNESİ NEYLE YER DEĞİŞTİRİR?

Bu soruya, 1847’de, *Komünist Manifesto*’da Marks’ın yanıtı henüz bütünüyle soyuttur ya da daha doğru bir ifadeyle, görevleri gösteren, ama onları başarmanın yollarını göstermeyen bir yanıtı. *Komünist Manifesto*’nun verdiği yanıt, bu makinenin, “egemen sınıf olarak örgütlenmiş proleterya”yla, “demokrasi savaşının kazanılmasıyla” yer değiştirmesi biçimindeydi.

Marks, ütopyaya düşmedi; egemen sınıf olarak proletaryanın bu örgütlenmesinin hangi özgün biçimleri alabileceği, bu örgütlenmenin en bütünsel, en tutarlı “demokrasi savaşının kazanılması”yla hangi biçimde birleşeceği gibi soruların yanıtını kitle hareketi *deneyiminden* bekliyordu.

Marks, yetersiz olsa da Komün deneyimini *Fransa’da İç Savaş’ta* çok dikkatli biçimde tahlil etti. Bu yapıttan en önemli parçaları aktaralım:

Ortaçağda ortaya çıkan “sürekli ordu, polis, bürokrasi, din adamları sınıfı ve yargı organlarıyla her yerde hazır bulunan merkezi devlet gücü” 19. yüzyılda gelişti. Sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığının gelişmesiyle birlikte, “devlet gücü, gitgide daha çok emek üzerinde sermayenin ulusal gücü, toplumsal köleleştirme için örgütlenmiş bir kamu gücü, sınıf despotluğunun bir aygıtı niteliğini kazandı. Sınıf mücadelesinde ileri bir aşamayı gösteren her devrimden sonra, devlet gücünün yalın baskıcı niteliği gitgide daha göze çarpar hale geldi.” 1848-1849 Devrimi’nden sonra devlet gücü, “emeğe karşı sermayenin ulusal savaş aygıtı” oldu. II. İmparatorluk bunu pekiştirdi.

“İmparatorluğun doğrudan anti-tezi Komün oldu.” Komün, “sadece sınıf egemenliğinin monarşik biçiminin değil, sınıf egemenliğinin kendisinin yerini alan cumhuriyetin olumlu biçimi”ydi.

Bu “olumlu” proleter biçim, sosyalist cumhuriyet neydi? Yaratmaya başladığı devlet neydi?

“... Komün’ün ilk karnamesi... sürekli ordunun ortadan kaldırılması ve onun yerine silahlı halkın geçirilmesi oldu.”

Bu talep, bugün, sosyalist adını sahiplenen her partinin programında yer alıyor. Ama onların

programlarının gerçek değerini, 27 Şubat Devriminden hemen sonra, gerçekte bu talebi uygulamayı reddetmiş olan bizim sosyalist-devrimcilerimizin ve menşeviklerimizin davranışları en açık biçimde gösterir.

“Komün, kentin çeşitli ilçelerinden genel oyla seçilmiş, sorumlu ve her an görevden alınabilir belediye meclisi üyelerinden oluşmuştu. Üyelerinin çoğunluğu, doğal olarak çalışan insanlardan ya da işçi sınıfının tanınmış temsilcilerinden oluşuyordu... Polis, merkezi hükümetin aracı olmayı sürdürmek yerine, hemen siyasal niteliklerinden arındırıldı ve Komün’ün sorumlu ve her zaman görevden alınabilir aracı haline dönüştürüldü. İdari yönetimin diğer bölümlerindeki memurlara da aynısı yapıldı. Komün üyelerinden en alt düzeye kadar tüm kamu hizmetleri, *işçi ücretleri* karşılığında yapılacaktı. Devletin yüksek görevlilerinin kazanılmış hakları ve temsil ödenekleri, yüksek görevlilerin kendileriyle birlikte ortadan kalktı...

Eski hükümetin fiziksel güç unsurları olan sürekli ordu ve polis bir kez kaldırıldıktan sonra, Komün manevi baskı gücünü, ‘rahipler iktidarı’nı kırmaya girişti...

Yargı görevlileri, o sahte bağımsızlıklarından arındırıldı... Onlar da, seçilmiş, sorumlu ve her zaman görevden alınabilir oldular.”²³

Böylece, Komün, parçalanmış devlet makinesini, sürekli ordunun ortadan kaldırılması, tüm görevlilerin seçilmesi ve geri çağırılması yoluyla, “sadece” daha tam demokrasiyle yer değiştirmiş görünüyor. Ama gerçekte bu “sadece”, belli kurumların temel olarak ayrı bir düzenin başka kurumlarıyla devsel bir yer değiştirmesini ifade eder. Bu, tam olarak “niceliğin niteliğe dönüşmesi” durumudur: O güne kadar hiç düşünülme-

miş ölçüde tam ve tutarlı olarak ortaya çıkan demokrasi, burjuva demokrasisinden proleter demokrasisine dönüşmüştür; devlet (= belli bir sınıfın özel baskı gücü), gerçekten artık devlet olmayan bir şeye dönüşmüştür.

Ama hala burjuvaziyi baskı altına almak ve direnişini ezmek zorunludur. Bu, Komün için özellikle zorunluydu ve bunu yeterince kararlılıkla yapmaması onun yenilgisinin nedenlerinden biri oldu. Ancak baskı organı, şimdi, kölelik, serflik ve ücretli kölelik koşulları altında her zaman olduğu gibi nüfusun azınlığının değil, çoğunluğun organıdır. Ve halkın çoğunluğunun kendisine baskı yapanları *kendisi* baskı altına aldığı için, “özel” bir baskı “gücü”ne *artık gereksinmesi yoktur!* Bu anlamda, devlet *sönmeye* başlar. Egemen bir azınlığın özel kurumları (ayrıcalıklı memurlar, sürekli ordunun şefleri) yerine, çoğunluğun kendisi doğrudan bu işlevleri yerine getirebilir ve devlet gücünün işlevlerini halk üstlendiği ölçüde bu gücün varlığı da o kadar gereksiz hale gelir.

Bu bağlamda, Marks tarafından belirtilen Komün’ün aldığı şu önlemler özellikle dikkat çekicidir: tüm temsil ödeneklerinin ve her düzeydeki memurların her türlü parasal ayrıcalıklarının ortadan kaldırılması, devletin tüm çalışanlarının aylıklarının “*işçi ücretleri*” düzeyine indirilmesi. Burjuva demokrasisinden proleter demokrasisine, ezenlerin demokrasisinden ezilenlerin demokrasisine, belli bir sınıfın baskısının “*özel gücü*” olan devletten halkın çoğunluğunun –işçilerin ve köylülerin– *genel gücüyle* baskı yapanların baskı altına alınmasına dönüşü, hiç bir şey bundan daha açık olarak gösteremez. Ve özellikle bu çarpıcı noktada, belki devlet sorununa ilişkin en önemli şey, Marks’ın öğretisinin tümüyle

unutulmuş olmasıdır! Sayısı çok fazla olan sıradan yorumlarda bundan söz edilmez. Kendi dinlerine bir devlet dini statüsü verilmesinden sonra demokratik devrimci ruha sahip ilk hristiyanlığın “saflığını” (*naïveté*) “unutan” hristiyanlar gibi, eski moda “saflığın” bir parçasıymış gibi bu konuda sessizliği korumak “olağan”dır.

En yüksek devlet memurlarının maaşlarının indirilmesi, “basitçe” saf, ilkel demokrasi talebi olarak görülür. Çağdaş oportünizmin “kurucu”larından biri olan eski sosyal-demokrat Eduard Bernstein, “ilkel” demokrasiye karşı kaba burjuva alaylarını yinelemeyi alışkanlık haline getirmişti. Tüm oportünistler ve günümüzün Kautskycileri gibi, o da, her şeyden önce, “ilkel” demokrasiye belli bir “dönüş” olmaksızın (çoğunluğun, dolayısıyla istisnasız tüm halkın devlet işlevlerini üstlenmesi nasıl gerçekleşebilir?) kapitalizmden sosyalizme geçişin *olanaksız* olduğunu; ve ikinci olarak, kapitalizme ve kapitalist kültüre dayanan “ilkel demokrasi”nin, tarih öncesi ya da kapitalizm öncesi zamanlardaki ilkel demokrasiyle aynı olmadığını anlamayı hiç beceremedi. Kapitalist kültür, geniş çaplı üretim, fabrikalar, demiryolları, posta hizmetleri, telefon vb.’ni *yaratmıştır*; ve *bu temelde* eski “devlet gücü”nün işlevlerinin büyük çoğunluğu öylesine basitleşmiş, kayıt, dosyalama ve denetim işleri öylesine yalınlaşmıştır ki, bunları her eğitim görmüş kişi kolayca yapabilir, sıradan “işçi ücreti”yle de kolayca yapılabilir ve bu işlevler, ayrıcalığın her türlü izinden, “memur saltanatının” her türlü görüntüsünden arındırılabilir (ve arındırılmalıdır).

İstisnasız tüm memurların seçilmesi ve *her zaman* geri çağrılabilmesi, ücretlerinin sıradan “işçi ücretleri” düzeyine indirilmesi – işte bu basit

ve “apaçık” demokratik önlemler, işçilerin ve köylülerin çoğunluğunun çıkarlarını tam olarak birleştirenken, aynı zamanda kapitalizmden sosyalizme geçilen bir köprü görevi görür. Bu önlemler, devletin yeniden inşasıyla, toplumun yalın biçimde siyasal yeniden inşasıyla ilgilidir, ama, elbette, kendi tam anlam ve önemini, sadece “mülksüzleştirilenlerin mülksüzleştirilmesi”nin gerçekleştirilmesiyle ya da buna hazırlık yapılmasıyla, yani üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyetinin toplumsal mülkiyete dönüştürülmesiyle bağlantılı olarak kazanırlar.

“Komün”, diye yazıyor Marks, “iki büyük masraf kaynağını –sürekli ordu ve devlet memurluğu– yok ederek, burjuva devrimlerinin sloganı olan ucuz hükümeti bir gerçek haline getirdi.”

Küçük-burjuvazinin diğer kesimleri gibi köylülüğün de sadece çok önemsiz bir kesimi, burjuva anlamda “tepeye yükselir”, “dünyalık edinir”, yani ya tuzu-kuru kişi, burjuva olur ya da güvence- li ve ayrıcalıklı konumda memur olur. Köylülüğün olduğu her kapitalist ülkede (en çok kapitalist ülkelerde vardır), köylülerin büyük çoğunluğu hükümet tarafından ezilir ve bu hükümetin devrilmesine, “ucuz” hükümete özlem duyarlar. Bunu, sadece proletarya gerçekleştirebilir; ve proletarya bunu gerçekleştirecek, aynı zamanda devletin sosyalist yeniden inşasına doğru bir adım atar.

3. PARLAMENTARİZMİN ORTADAN KALDIRILMASI

Marks şöyle yazıyor:

“Komün, parlamenter değil, aynı zamanda hem yasama organı hem de yürütme orga-

nı olarak çalışan bir gövde olacaktı...

Genel oy hakkı, üç ya da altı yılda bir egemen sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı temsil edeceğine ve ezeceğine [*ver-und zertreten*] karar vermek yerine, herhangi başka bir işverenin kendi işi için işçileri, ustabaşlarını ve muhasebecileri bulmasına hizmet eden bireysel oy hakkı gibi, komünler içinde örgütlenmiş halka hizmet edecekti.”²⁴

Parlamentarizmin 1871’de yapılmış olan bu dikkat çekici eleştirisi de, bugün sosyal-şovenizmin ve oportünizmin egemenliği yüzünden marksizmin “unutulmuş sözleri” arasındadır. Profesyonel bakanlar ve parlamenterler, proletaryaya ihanet edenler ve günümüzün “pratık” sosyalistleri, parlamentarizmin tüm eleştirisini anarşistlere bırakmış bulunuyorlar ve bu garip mantıkla, parlamentarizmin *her* eleştirisine de “anarşizm” diyerek karşı çıkıyorlar!! Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati ve yandaşları gibi “sosyalistler”den nefret eden “gelişmiş” parlamenter ülkelerin proletaryasının, gerçekte oportünizmin ikiz kardeşi olan anarko-sendikalizme sempati göstermesi şaşırtıcı değildir.

Ama Marks için devrimci diyalektik, Plekhanov, Kautsky ve diğerlerinin yaptığı gibi asla boş şık sözler, çocuk oyuncağı değildir. Marks, özellikle durumun açıkça devrimci olmadığı zamanda, burjuva parlamentarizminin “domuz ahırından yararlanmaktaki yetersizliği yüzünden anarşizmle arayı açmayı bilmiştir; ama aynı zamanda, parlamentarizmin gerçek devrimci-proleter eleştirisini de yapmayı bilmiştir.

Bir kaç yılda bir egemen sınıfın hangi üyesinin parlamento aracılığıyla halkı baskı altına ala-

cağına ve ezeceğine karar vermek – sadece parlamenter-anayasal monarşilerde değil, en demokratik cumhuriyetlerde bile burjuva parlamentarizminin gerçek özü budur.

Ama eğer devlet sorunuyla bağlantılı ve parlamentarizmi devletin bir kurumu olarak gözüne alırsak, *bu* alandaki proletaryanın görevleri açısından parlamentarizmden çıkış yolu nedir? Ondan nasıl vazgeçilebilir?

Tekrar tekrar şunu yinelemek durumundayız: Marks'ın Komün'ü inceleyerek çıkardığı dersler öylesine unutulmuştur ki, günümüzün “sosyal-demokratı” (günümüzün sosyalizm haini diye okuyunuz), parlamentarizmin anarşist ya da gerici eleştiriden başka bir eleştirisini anlayamaz. Parlamentarizmden çıkış yolu, elbette, temsili kurumların ve seçim ilkesinin ortadan kaldırılması değil, temsili kurumları laf üreten yer olmaktan çıkarıp “çalışan” bir gövdeye dönüştürmektir. “Komün, parlamenter değil, aynı zamanda hem yasama organı hem de yürütme organı olarak çalışan bir gövde olacaktı.”

“Parlamenter değil, çalışan bir gövde” – bu, bugünün parlamenterlerini ve sosyal-demokrasinin parlamenter “fino köpekleri”ni tam omuzlarından vuruyor. Amerika’dan İsviçre’ye, Fransa’dan İngiltere’ye, Norveç’e vb. kadar herhangi bir parlamenter ülkeyi alın – bu ülkelerde, “devlet”in gerçek işleri kulislerde görülür ve devlet daireleri, bakanlıklar ve genelkurmay tarafından yürütülür. Parlamenteonun kendisi, “sıradan halkı” özel olarak aptallaştırmak amacıyla konuşmaların yapıldığı yerdir. Bu öylesine gerçektir ki, bir burjuva-demokratik cumhuriyet olan Rus cumhuriyetinde bile, parlamentarizmin tüm bu günahları, gerçek bir parlamento kurmaya çalışılmasından ön-

ce bile hemen ortaya çıkmıştı. Skobelev ve Çereteli’ler, Çernov ve Avksentiye’ler gibi kokuşmuş hamkafa kahramanlar, en iğrenç burjuva parlamentarizmi biçimine ve sadece laf üreten yere dönüştürerek Sovyetleri bile bozmayı başardılar. Sovyetlerde, “sosyalist” bakan beyler, laf tüccarlığıyla ve sözde kararlarla saf taşralıları aldatıyorlar. Sürekli kadril dansı²⁵ yapan hükümetin kendisi de, bir yandan “pasta”nın çevresine, kazançlı ve saygın mevkilere olabildiğince çok sosyalist-devrimciyi ve menşeviki oturtabilmek, diğer yandan “halkın dikkatini” dağıtabilmek için çalışıyor. Bu arada, bakanlıklarda ve devlet dairelerinde “devlet” işleri “yapılıyor”.

İktidardaki “Sosyalist-Devrimci” Parti’nin organı *Dyelo Naroda*²⁶, yakın zamanda yayınlanan bir başyazısında, “sosyalistler”in (belirtici bağışlayın) başında bulundukları bakanlıklarda bile, tüm bürokratik aygıtın eskisi gibi kaldığını, eskisi gibi çalıştığını ve devrimci önlemleri “özgürce” sabote ettiğini –“herkes”in siyasal fahişelik yaptığı “kibar sosyete”deki insanların eşsiz içtenliğiyle– itiraf etti! Bu itiraf olmasa bile, sosyalist-devrimcilerin ve menşeviklerin hükümete katılımının edimsel tarihi bunu kanıtlamıyor mu? Bu konuda dikkate değer olan tek olgu, kadetlerle birlikte bakanlar kurulunda yer alan Bay Çernov’ların, Rusanov’ların, Zenzinov’ların ve *Dyelo Naroda*’nın diğer yazarlarının, çok önemsiz bir şeymişcesine “kendi” bakanlıklarında herşeyin eskisi gibi kaldığını utanmazca beyan ederek, tüm utanma duygularını bütünüyle yitirmiş olmalarıdır!! Kırsal *Jacques Bonhomme*’ları²⁷ aldatmak için devrimci-demokratik sözler söylemek, kapitalistleri “yürekten sevindirmek” için bürokrasi ve kırtasiyecilik yapmak – işte “dürüst” koalisyonun özü budur.

Komün, burjuva toplumunun rüşvetçi ve çürümüş parlamentarizminin yerine, düşünce ve tartışma özgürlüğünü yozlaştırarak bir aldatmacaya dönüştürmeyen kurumları geçirir, çünkü parlamenterlerin kendisi, çalışmak, kendi yasalarını yürütmek, bunların sonuçlarını gerçek yaşamda sınamak ve kendi seçmenlerine doğrudan hesap vermek durumundadır. Temsili kurumlar kalır, ama özel bir sistem olan, yasama ile yürütme arasında işbölümü olan, milletvekilleri için ayrıcalıklı bir mevki olan parlamentarizm *yoktur*. Demokrasiyi, hatta proleter demokrasisini bile, temsili kurumlar olmaksızın düşünemeyiz, ama eğer burjuva toplumunun eleştirisi bizim için boş sözlerden ibaret değilse, eğer burjuva düzenini devirme istemimiz, menşeviklerin ve sosyalist-devrimcilerin, Scheidemann'ların ve Legien'lerin, Sembat ve Vandersvelde'lerin yaptığı gibi, işçilerin oylarını avlamak için kullanılan "seçim" sloganları değil de, ciddi ve içten bir istemse, parlamentarizm-siz demokrasiyi *düşünebiliriz* ve *düşünmeliyiz*.

Marks'ın, Komün için ve proleter demokrasi için gerekli olan *bu* resmi görevlilerin işlevlerinden söz ederken, "herhangi başka işverenin" işçileriyle kıyaslaması, yani sıradan kapitalist kuruluşun "işçileri, ustabaşları ve muhasebecileri"yle kıyaslaması, son derece öğreticidir.

Marks'da "yeni" bir toplum kurmak ya da icat etmek anlamında ütopyacılığın izi bile yoktur. Hayır, Marks, eski toplumun *içinden* yeni toplumun *doğuşunu*, doğal-tarihsel bir süreç olarak eski toplumdan yeni topluma geçişin biçimlerini incelemiştir. Proleter kitle hareketinin gerçek deneyimini irdeler ve ondan pratik dersler çıkarmaya çalışır. Marks, Komün'den "öğrenmiş"tir, tıpkı tüm büyük devrimci düşünürler gibi, ezilen sınıf-

ların büyük hareketinin deneyiminden öğrenmekten korkmaz ve asla bilgiççe “ahlaki öğütler”le (Plehanov’un “silaha sarılmamalıydılar” ya da Çereteli’nin “bir sınıf kendisini sınırlandırmak zorundadır” deyişleri gibi) onlara seslenmez.

Bürokrasinin her yerde ve tümüyle hemen ortadan kaldırılması düşünülemez. Bu ütopyadır. Ama eski bürokratik makineyi hemen *parçalamak* ve tüm bürokraasiyi tedrici olarak ortadan kaldırmayı olanaklı kılacak biçimde doğrudan yeni birisini inşa etmek – İşte bu, ütopya *değildir*, Komün deneyimidir, devrimci proletaryanın doğrudan ve acil görevidir.

Kapitalizm, “devlet”in yönetim işlevlerini basitleştirir; bu, “patronluk”tan ayrı bir biçimde görevlendirmeyi ve toplumun bütünü adına ücretli olarak çalıştırılacak olan “işçileri, ustabaşları ve muhasebecileri” proleterlerin (egemen sınıf olarak) örgütlerine her açıdan bağlamayı olanaklı kılar.

Biz ütopyacı değiliz, tüm yönetimden, tüm alt kademelerin üste bağıllığından *birden* vazgeçme “düşleri” görmüyoruz; bunlar, proletarya diktatörlüğünün görevlerini anlamamaya dayanan bu anarşist düşler, marksizme tümüyle yabancıdır ve işin doğrusu, sadece sosyalist devrimi insanlar değişene kadar ertelemeye hizmet eder. Hayır, bugünün insanlarıyla, alt kademelerin üste bağıllığından, denetimden ve “ustabaşı ve muhasebeciler”den vazgeçemeyecek olan insanlarla sosyalist devrim istiyoruz. Ama tüm sömürülen ve emekçi halkın silahlı öncüsüne, yani proletaryaya bağlı olmalıdır. İlk başta, devlet görevlilerinin özgün “patronluğu”, bir gecede, “ustabaşlar ve muhasebeciler”in basit işlevleriyle, ortalama bir kentlinin şimdiden yapabilecek durumda ol-

duğu ve “işçi ücreti”yle pekala yapılabilecek olan işlevlerle yer değiştirebilir ve değiştirmelidir.

Biz *kendimiz*, işçiler, kapitalizmin bugüne kadar yarattıklarının temelinde, işçi olarak kendi deneyimimize dayanarak, silahlı işçilerin devlet iktidarının desteğinde sağlam, demir disiplin oluşturarak geniş çaplı üretimi örgütleyeceğiz; devlet görevlilerinin rolünü, sorumlu, geri çağrılabilir, mütevazı ücretle çalışan “ustabaşılar ve muhasebeciler” olarak (elbette her çeşit, her biçimde ve her düzeyde teknisyenlerin yardımıyla) bizim yönergelerimizi yalın biçimde yürütmelerine indirgeyeceğiz. Bu, *bizim* proleter görevimizdir, proleter devrimi gerçekleştirirken *başlatmamız* olanaklı ve zorunlu olan şeydir. Geniş çaplı üretim temelinde böyle bir başlangıç, tüm bürokrasinin giderek “sönmesi”ne, tırnak içinde olmayan bir düzenin, ücretli kölelikle hiç bir benzerlik taşımayan bir düzenin, denetim ve muhasebe işlevlerinin herkesin yapabileceği işlere dönüştürüleceği, ondan sonra bir alışkanlık haline geleceği ve sonuçta halkın *özel* bir kesiminin özel işlevleri olmaktan çıkartılacağı bir düzenin giderek yaratılmasına kendiliğinden yönelecektir.

Geçen yüzyılın 70’lerinin hazırcevap bir Alman sosyal-demokrati, *posta hizmetlerinin* sosyalist ekonomik sistemin bir örneği olduğunu söylemişti. Bu çok doğrudur. Bugünkü posta hizmetleri, *kapitalist* devlet tekeli modelinde örgütlenmiş bir iştir. Emperyalizm, giderek tüm tröstleri aynı tipte örgütlere dönüştürüyor; bunlar, aşırı çalışan ve açlık çeken “sıradan” emekçileri gözetleyen aynı burjuva bürokrasisidir. Ama toplumsal yönetim mekanizması, burada şimdiden hazırdır. Kapitalistleri devirdiğimizde, bu sömürücülerin direnişini silahlı işçilerin demir pençesiyle ez-

diğımızde, çağdaş bürokratik devlet makinesini parçaladığımızda – görkemli donanımına sahip bir mekanizmaya, “asalak”lıktan kurtulmuş, genelde *tüm* “devlet” görevlileri gibi gerçekten bir işçi ücretiyle *hepsinin* ücretini ödeyerek teknisyenleri, ustabaşları ve muhasebecileri çalıştıracak olan birleşik işçilerin kendileri tarafından çok iyi yürütülebilecek olan bir mekanizmaya sahip olacağız. Burada, somut, pratik bir görev, tüm tröstlere ilişkin olarak hemen gerçekleştirilmesi olanaklı olan, Komün’ün pratiğe geçirmeye başladıklarını hesaba katarak emekçileri sömürüden kurtaracak olan bir görev vardır.

Posta hizmetleri modeline uygun olarak *tüm* ulusal ekonomiyi örgütlemek, öyle ki, teknisyenleri, ustabaşlarını, muhasebecileri, *tüm* resmi görevliler gibi, “bir işçi ücreti”nden daha yüksek olmayan ücret alarak, silahlı proleterlerin denetim ve yönetimi altında örgütlemek – işte bizim acil hedefimiz budur. Gereksinmemiz olan, böyle bir ekonomik temele dayanan böyle bir devlettir. Parlamentarizmin ortadan kaldırılmasını ve temsili kurumların korunmasını beraberinde getirecek olan budur. Burjuvazi tarafından bu kurumların bozulmasından emekçi sınıfları kurtaracak olan budur.

4. ULUSAL BİRLİĞİN ÖRGÜTLENMESİ

“... Komün’ün geliştirmeye zaman bulmadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, en küçük kırsal köycüklerin bile siyasal biçiminin Komün olması gerektiği açıkça söylenmiştir...”

Komünler, Paris’teki “Ulusal Delegasyonu” da seçeceklerdi.

“... Hala merkezi hükümete kalan az sayıda ama önemli işlevler, gerçeğe aykırılığı biline biline söylendiği gibi ortadan kaldırılmayacak, ama komünal, dolayısıyla tam olarak sorumlu görevliler tarafından üstlenilecekti... Ulusal birlik parçalanmayacak, ama tersine, komünal yapı tarafından örgütlenecekti ve ulusal birliğin maddeleşmesi olduğu iddia edilen, ama asalak bir urdan başka bir şey olmayan, ulusun kendisinden bağımsız ve onun üzerinde yer alan devlet gücünün yok edilmesi bir gerçeklik durumuna gelecekti. Eski hükümet gücünün yalın baskı organları kesilip atılırken, onun yasama işlevleri, toplumun üzerinde zorla üstünlük sağlayan bir otoriteden zorla alınacak ve toplumun sorumlu görevlilerine verileceklerdi.”

Günümüz sosyal-demokrasisinin oportünistlerinin Marks'ın bu gözlemlerini ne kadar anlamadıklarını en iyi gösteren şey, dönek Bernstein'a Erostrat'vari²⁸ ün kazandıran “*Sosyalizmin Öncülleri ve Sosyal-Demokrasinin Görevleri*” kitabıdır. Bernstein, yukarda Marks'tan aktardığımız parçayla bağlantılı olarak şöyle yazıyordu: Bu program “... siyasal içeriği bakımından, bütün özsel özelliklerinde Proudhon'un federalizmiyle çok büyük benzerlik gösterir... Marks ile 'küçük-burjuva' Proudhon (Bernstein, alay etmek için “küçük-burjuva” sözcüğünü tırnak içinde yazıyor) arasındaki diğer tüm ayrılıklara rağmen, bu noktalarda onların usavurma tarzları birbirine çok yakın olabilmıştır.” Şüphesiz, diye devam eden Bernstein, belediyelerin önemi büyür, ama “demokrasinin ilk görevinin, Marks ve Proudhon'un tasarladıkları gibi (Ulusal Meclisin, il ya da bölge meclislerinin delegelerinden oluşması ve bunların da komünlerin delegelerinden oluşması) çağdaş dev-

letin böylesine bir dağılması (*Auflösung*) ve devlet örgütünün böylesine bir bütünsel dönüşümü (*Umwandlung*), ulusal temsilin tüm eski biçiminin böylesine topyekün tarihe karışacak olması, bana kuşkuyla görünüyor.” (Bernstein, *agk*, 1899 Almanca baskısı, s. 134 ve 136.)

Marks’ın “asalak ur olan devlet gücünün yok edilmesi” konusundaki görüşünü Proudhon’un federalizmiyle karıştırmak çok korkunçtur! Ama rastlantı değildir, çünkü Marks’ın burada, merkezîyetçiliğin karşıtı olarak federalizmden hiç söz etmediği, ama tüm burjuva ülkelerde varolan eski burjuva devletin parçalanmasından söz ettiği oportünistlerin aklına bile gelmez.

Oportünistin kafasının bastığı tek şey, kendi çevresinde, küçük-burjuva hamkafa ve “reformist” edilgen topluluğunda gördüğü şeydir, yani sadece “belediyeler”dir! Oportünistler, proleter devrimi konusunda ne düşüneceklerini bile unutmuşlardır.

Bu gülünçtür. Ama bu noktayı hiç kimsenin Bernstein’la tartışmamış olması da çok dikkat çekicidir. Bernstein, pek çokları tarafından, özellikle Rus yazınında Plehanov ve Avrupa yazınında Kautsky tarafından çürütülmüştür, ama onların ikisi de, Marks’ın Bernstein tarafından *bu* çarpıtılması konusunda *hiç bir şey* söylememişlerdir.

Bu oportünist, devrimci biçimde düşünmeyi ve devrim konusunda kafa yormayı öylesine unutmuştur ki, Marks’a “federalizm”i atfeder ve anarşizmin kurucusu Proudhon ile Marks’ı karıştırır. Ortodoks marksist olduklarını ve devrimci marksizm öğretisini savunduklarını iddia eden Kautsky ve Plehanov ise, bu noktada susarlar! Kautsky-cilerin ve oportünistlerin ayırmacı özelliği olan ve daha sonra tartışacağımız, marksizm ile anarşizm

arasındaki ayrımla ilgili aşırı sıradanlaştırılmış görüşlerin köklerinden birisi burada yatar

Marks'ın yukarıda aktardığımız Komün deneyimine ilişkin gözlemleri federalizmin izini bile içermez. Marks, Bernstein'in göremediği pek çok noktada Proudhon'la uyuşur. Marks, Bernstein'in onlar arasında benzerlik bulduğu pek çok noktada ise Proudhon'la uyuşmaz.

Her ikisi de bugünkü devlet makinesinin “parçalanması”ndan yana oldukları için, Marks, Proudhon'la uyuşur. Bu noktada marksizm ile anarşizm (Proudhon ve Bakunin) arasındaki görüş benzerliğini, ne oportünistler, ne Kautskyciler görmek ister, çünkü onlar bu noktada marksizmden uzaklaşmışlardır.

Marks, federalizm sorununda (proletarya diktatörlüğünden söz etmiyoruz) Proudhon'la da, Bakunin'le de uyuşmaz. İlke olarak federalizm, mantıksal olarak anarşizmin küçük-burjuva görüşünden çıkar. Marks, merkeziyetçidir. Aktarılan gözlemlerinde merkeziyetçilikten herhangi bir ayrılma yoktur. Sadece devlet konusunda hamkafa “batıl inançlar”la dolu olanlar, burjuva devlet makinesinin yok edilmesini merkeziyetçiliğin yok edilmesiyle karıştırabilirler!

Ama eğer proletarya ve yoksul köylüler, devlet gücünü kendi ellerine alırlarsa, kendilerini komünler içinde özgürce örgütlerlerse ve sermayeyi vurmak, kapitalistlerin direncini ezmek ve demiryolları, fabrikalar vb. özel mülkiyeti tüm ulusun, tüm toplumun mülkiyetine dönüştürmek için tüm komünlerin eylemini *birleştirirlerse*, bu merkeziyetçilik olmayacak mıdır? Bu, en tutarlı demokratik merkeziyetçilik olmayacak mıdır? Ve ayrıca proleter merkeziyetçilik olmayacak mıdır?

Bernstein, burjuva egemenliğini ve burju-

va devlet makinesini yok etme amacıyla, gönüllü merkezîyetçilik olanağını, bir ulus olarak komünlerin gönüllü alaşımı olanağını, proleter komünlerin gönüllü kaynaşması olanağını anlayamaz. Tüm hamkafalar gibi Bernstein da, merkezîyetçiliği, sadece yukardan bir şey gibi, yalnızca bürokrasi ve askeri klik tarafından dayatılan ve korunan bir şey gibi zihninde canlandırabilir.

Marks, görüşlerinin çarpıtılma olasılığını önceden düşünmüşçesine, Komün'ün ulusal birliği yok etmeyi, merkezi otoriteyi ortadan kaldırmayı istemekle suçlanmasının kasıtlı bir yakıştırma olduğunu özellikle vurgular. Marks, bilerek şu sözcükleri kullanır: "Ulusal birlik... örgütlenecekti", böylece bilinçli olarak, proleter demokratik merkezîyetçiliği burjuva, askeri, bürokratik merkezîyetçiliğin karşısına koyar.

Ama ... duymak istemeyenlerden daha sağır kimse yoktur. Ve günümüz sosyal-demokrasisinin oportünistleri de, devlet gücünün yok edilmesi, asalak urun kesilip atılması konusunda hiç bir şey duymak istemiyorlar.

5. ASALAK DEVLETİN YOKEDİLMESİ

Marks'ın bu konuda söylediklerini aktarmıştık ve şimdi onları tamamlamalıyız:

"Genel olarak, tüm yeni tarihsel oluşumların yazgısı, diye yazıyor, hatalı olarak, toplumsal yaşamın en eski ve hatta ölmüş biçimlerinin belli bir kopyası olarak görülebilmeleridir. Böylece, çağdaş devlet gücünü parçalayan yeni Komün de, hatalı olarak, ortaçağ komünlerinin yeniden üretimi ... Montesquieu ve Jirodenlerin düşüne uygun olarak küçük devletlerin bir federasyonu ... aşırı merkezîyetçili-

ğe karşı eski mücadelenin aşırı bir biçimi olarak görüldü...

Komünal yapı, toplumun sırtından geçinen ve onun özgür hareketini kötürümleştiren asalak devlet tarafından emilmiş bulunan tüm güçleri topluma geri verecekti. Sadece bu eylemiyle bile, Fransa'nın yeniden doğuşunun başlatıcısı olacaktı...

Komünal yapı, kırsal üreticileri, kendi bölgelerindeki merkezi kasabaların entelektüel yönetimi altına sokacak ve onlara, çıkarlarının doğal garantörünü işçilerin arasından bulma güvencesi verecekti. Komünün varlığı bile, doğal olarak, yerel belediye özerkliğini içeriyordu, ama artık, şimdi ortadan kaldırılmış olan devlet gücü için bir engel değildi."

"Asalak bir ur" olan "devlet gücünün kınılması"; bu urun "kesilip alınması", "parçalanması", "şimdi ortadan kaldırılmış bulunan devlet gücü" – Komün deneyimini değerlendiren ve tahlil eden Marks, devlete ilişkin olarak bu ifadeleri kullanmıştır.

Tüm bunlar, yarım yüzyıldan daha az bir süre önce yazıldı; ve şimdi, çarpıtılmamış marksizmi bulmak ve kitlelerin bilincine yerleştirmek için arkeolojik kazılara girişmek gerekiyor. Marks'ın içinde yaşadığı son büyük devrimin gözlemlerinden çıkardığı vargılar, tam da yeni büyük proleter devrimler çağına ulaşıldığı anda unutulmuş bulunuyor.

"Komünün konusu olduğu yorumların ve onu desteklediğini söyleyen çıkarların çokluğu, daha önceki hükümet biçimlerinin kesin olarak baskıcı olmalarına karşın, onun genişlemeye son derece uygun bir siyasal biçim olduğunu gösterir. Onun gerçek gizemi şudur: özsel olarak bir işçi sınıfı hükümeti, mülk edinen

sınıfa karşı üreticilerin mücadelesinin ürünü, emeğin ekonomik kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayan en son bulunmuş siyasal biçim olmasıdır.

Bu son koşul olmaksızın, komünal yapı olanaksız olurdu ve bir aldatmaca olurdu.”

Ütopyacılar, toplumun sosyalist dönüşümünün gerçekleşeceği siyasal biçimlerin “keşfi”yle meşgul olmuşlardır. Anarşistler, siyasal biçimler sorununu tümüyle bir yana atmışlardır. Günümüzün sosyal-demokrasisinin oportünistleri, parlamentar demokratik devletin burjuva siyasal biçimlerini aşılmasında gereken sınırlar olarak kabul etmişlerdir; bu “model” önünde secdeye kapana kapana alınlarını aşındırmışlar ve bu biçimleri her parçalama istemini anarşizm olarak suçlamışlardır.

Marks, tüm sosyalizmin ve siyasal mücadelenin tarihinden, devletin yok olması gerektiği ve bu yok oluşun geçiş biçiminin de (devletten devletsizliğe geçiş) egemen sınıf olarak örgütlenen proletarya olacağı sonucunu çıkarmıştır. Ama Marks, bu gelecek aşamanın siyasal *biçimlerini keşfetmeye* girişmemiştir. Kendisini kesin olarak Fransız tarihini gözlemlemekle, onu tahlil etmekle ve 1851 yılının kendisini götürdüğü vargıyı, yani “olaylar burjuva devlet makinesinin *parçalanmasına* doğru evriliyor” vargısını çıkarmakla sınırlandırmıştır.

Ve Marks, proletaryanın devrimci kitle hareketi patlak verdiği zaman, hareketin başarısızlığına, kısa süreli oluşuna ve açıkça görülen zayıflığına rağmen, onun *keşfettiği* biçimleri incelemeye başlamıştır.

Komün, emeğin ekonomik kurtuluşunun gerçekleşebileceği proleter devrim tarafından

“en son keşfedilmiş” biçimdir.

Komün, burjuva devlet makinesini *parçalamak* için proleter devriminin ilk girişimidir; parçalanmış devlet makinesiyle *yer değiştirmesi* olanaklı ve gerekli olan “en son keşfedilmiş” siyasal biçimdir.

Daha ilerde, 1905 ve 1917 Rus devriminin, farklı durumlarda ve farklı koşullarda Komün’ün yaptığını sürdürmesini ve Marks’ın dehasının ürünü olan tarihsel tahlilini doğruladığını göreceğiz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DEVAM.
ENGELS'İN TAMAMLAYICI AÇIKLAMALARI

Marks, Komün deneyiminin önemi konusundaki temelleri ortaya koydu. Engels, Marks'ın tahlilini ve vargılarını yineleyerek ve açıklayarak, kimi zaman sorunun *başka* yönlerini öylesine güçlü ve parlak biçimde aydınlatarak aynı konuyu ele almıştır ki, onun açıklamalarını ayrıca ele almak gerekir.

1. KONUT SORUNU

Engels, *Konut Sorunu* (1872) yapıtında, Komün deneyimini hesaba katmış ve devlete ilişkin devrimin görevlerine pek çok kez değinmiştir. Bu somut konunun ele alış biçiminin, bir yandan, proleter devlet ile bugünkü devlet arasında-

ki –her iki durumda da devletten söz edilmesinin zeminini oluşturan– benzeş noktalarını, diğer taraftan, onların farklı noktalarını ya da devletin yok edilmesine geçişi açıkça gözler önüne serdiğini görmek ilginçtir.

“O zaman konut sorunu nasıl çözülecek? Bugünkü toplumda herhangi diğer bir sorun gibi çözülür: arz ve talebin tedrici ekonomik düzenlemesiyle, sorunun kendisini her zaman yeniden üreten ve dolayısıyla çözüm olmayan çözümle. Bir toplumsal devrimin bu sorunu nasıl çözebileceği, her durumda sadece özgül koşullara bağlı değildir, ama aynı zamanda en önemli sorunlardan birisi olan kır ile kent arasındaki karşıtlığın ortadan kaldırılması gibi çok kapsamlı sorunlarla da bağlantılıdır. Gelecek toplumun düzenlemesi için ütöpik sistemler yaratmak bizim görevimiz olmadığı gibi, burada sorunu ele almayı daha fazla sürdürmemiz yararsız olacaktır. Ama bir şey kesindir: onların akılcıl kullanımıyla, gerçek ‘konut *darlığı*’nı hemen gidermek için büyük kentlerde mesken için yeterince bina şimdiden mevcuttur. Bu, doğal olarak, bugünkü sahiplerinin mülksüzleştirilmesiyle, yani evsizleri ya da kendi evlerinde aşırı kalabalık olan işçileri onların evlerine yerleştirerek olabilir. Proletaryanın siyasal iktidarı ele geçirir geçirmez alacağı kamu çıkarlarının gerektirdiği böylesi bir önlem, mevcut devlet tarafından gerçekleştirilen kamulaştırmalar ve askeri lojmanlar kadar kolayca yapılacaktır.” (s. 22, Almanca baskı, 1887.)

Burada, devlet iktidarının biçim değişikliği değil, sadece devlet etkinliğinin içeriği inceleniyor. Kamulaştırmalar ve askeri lojmanlar mevcut devletin emriyle de yapılır. Biçimsel bakış açısından, proleter devlet de konutların işgali ve bina-

ların kamulaştırılması “emrini” verecektir. Ama eski yürütme aygıtının, burjuvaziyle bağlantılı bürokrasinin proleter devletin emirlerini uygulamaya elverişli olmayacağı da açıktır.

“... Belirtmek gerektir ki, tüm emek araçlarına ‘fiilen elkonulması’, emekçi halk tarafından bir bütün olarak sanayiye elkonulması, Proudhoncu ‘geri satınalma’nın tam karşıtıdır. Proudhonculara göre, tekil işçi, meskenin, çiftliğin, emek araçlarının sahibi olur; birincisinde ise, ‘emekçi halk’, konutların, fabrikaların ve emeğin kolektif sahibi olarak kalır ve en azından bir geçiş döneminde, onların maliyeti tazmin edilmeksizin bireyler ya da birlikler tarafından kullanılmasına neredeyse hiç izin verilmeyecektir. Tıpkı toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılmasının, toprak rantının ortadan kaldırılması değil, değişik bir biçimde de olsa, topluma devredilmesi gibi. Dolayısıyla, emekçi halk tarafından emek araçlarının hepsine fiilen elkonulması, kira (rant) ilişkilerinin alıkonulmasını hiç de dışlamaz.” (s. 68)

Bu alıntıda öylesine değinilen sorunu, yani devletin sönmesinin ekonomik temelini gelecek bölümde tartışacağız. Engels, proleter devletin “en azından bir geçiş döneminde”, ödeme yapılmaksızın konutların kullanımına “neredeyse hiç” izin verilmeyeceğini söyleyerek, düşüncesini çok ölçülü biçimde ifade ediyor. Tüm halka ait olan konutların tekil ailelere kiraya verilmesi, belli bir denetim altında kiralarn toplanmasını ve konutların dağıtımında bazı standartların konulmasını öngerektirir. Bütün bunlar, belli bir devlet biçimini gerektirir, ama özellikle ayrıcalıklı mevkileri işgal eden görevlileriyle birlikte, özel askeri ve bürokratik bir aygıt hiç de gerektirmez. Konutların kirasız olarak sağlanmasının olanaklı olacağı bir

duruma geçiş ise, devletin tümüyle “sönmesi”yle bağlantılıdır.

Engels, Komün sonrasında ve Komün deneyiminin etkisiyle Blanquistlerin marksizmin ilkelerine dönmelerinden söz ederken, söz arasında bu ilkeleri şöyle formüle eder:

“... Sınıfların ve onlarla birlikte devletin ortadan kaldırılmasına geçiş olarak proletaryanın siyasal eyleminin ve proletarya diktatörlüğünün zorunluluğu...” (s. 55)

Kılı kırk yaran eleştiri bağımlıları ya da “marksizmin yokedicisi” burjuvalar, “devletin ortadan kaldırılması”nın bu *onaylanması* ile *Anti-Dühring*’den yukarda aktarılan parçada anarşist olarak görülen bu formülün yadsınması arasında belki bir çelişki görecektir. Oportünistlerin Engels’i “anarşist” olarak damgalamalarında şaşırtıcı bir yan yoktur, çünkü enternasyonalistleri anarşizmle suçlamak, bugün pratikte sosyal-şovenistler arasında çok ama çok yaygındır.

Marksizm, her zaman, sınıfların ortadan kalkmasıyla devletin de ortadan kalkacağını öğretir. *Anti-Dühring*’de “devletin sönmesi”ne ilişkin çok iyi bilinen parça, anarşistleri, devletin ortadan kalkmasından yana oldukları için değil, devletin “gece yarısı” ortadan kaldırılabileceğini öğüttükleri için suçlar.

2. ANARŞİSTLERLE TARTIŞMA

Bu tartışma, 1873’te olmuştur. Marks ve Engels, bir İtalyan sosyalist yıllığına Proudhonculara, “özerkçiler”e ya da “anti-otoriterler”e karşı makalelerle²⁹ katkıda bulunmuşlardır ve bu makaleler 1913’te *Neue Zeit*’ta yayınlanana kadar Al-

manca yayınlanmadı.

Marks, siyaseti yadsıdıkları için anarşistlerle alay ederek şöyle yazıyordu:

“... Eğer işçi sınıfının siyasal mücadelesi devrimci biçimler alırsa, eğer işçiler, burjuva diktatörlüğünün yerine kendi devrimci diktatörlüklerini kurarlarsa, ilkelere karşı korkunç suç işlemiş olurlar; çünkü silahlarını bırakmak ve devleti ortadan kaldırmak yerine, kaba, sefil, günlük gereksinimleri için, burjuvazinin direnişini ezmek için devlete devrimci ve geçici bir biçim verirler...” (*Neue Zeit*, s. 40, Vol. XXXII, I, 1913-14.)

Marks, anarşistleri çürütürken, yalnızca devletin bu biçimde “ortadan kaldırılması”na karşı çıkıyordu! Marks, sınıflar ortadan kaybolduğu zaman devletin de ortadan kaybolacağı ya da sınıflar ortadan kaldırıldığında devletin de ortadan kaldırılacağı görüşüne karşı değildi; onun karşı çıktığı, işçilerin silah kullanmasının reddedilmesi, örgütlü zorun kullanılmasının, *yani devletin* “burjuvazinin direnişini ezmek” için kullanılmasının reddedilmesi önermesiydi.

Marks, anarşistlere karşı mücadelesinin gerçek anlamının çarpıtılmasını önlemek için proletaryanın gereksinimi olan devletin “devrimci ve geçici biçimi”ne bilerek vurgu yapar. Proletaryanın sadece geçici olarak devlete gereksinimi vardır. Amaç olarak devletin ortadan kaldırılması sorununda anarşistlerle hiç bir uyuşmazlığımız yoktur. Biz, bu *amaca* ulaşmak için, tıpkı ezilen sınıfın geçici diktatörlüğünün sınıfların ortadan kaldırılması için gerekli olduğunu söylediğimiz gibi, sömürücülere *karşı* devlet gücünün aygıtlarının, kaynaklarının ve yöntemlerinin geçici olarak kullanılması gerektiğini söylüyoruz. Marks, bu olay-

da anarşistlere karşı en keskin ve en açık ifadeleri tercih eder: kapitalist boyunduruğun devrilmesinden sonra, işçiler “silahlarını bırakmalı” mıdır, yoksa kapitalistlerin direnişini ezmek için silahlarını onlara karşı kullanmalı mıdır? Ama bir sınıfın diğer sınıfa karşı sistematik olarak silah kullanması, devletin bir “geçici biçimi” değilse nedir?

Her sosyal-demokrat kendisine şunu sorsun: anarşistlerle tartışmada devlet sorunu *bu* biçimde mi ele alınmıştır? II. Enternasyonal’ın resmi sosyalist partilerinin büyük çoğunluğu *bu* biçimde mi ele almışlardır?

Engels, aynı düşünceleri daha ayrıntılı ve daha kolay anlaşılabilir biçimde açıklar. Her şeyden önce kendilerini “anti-otoriter” olarak adlandıran, yani otoritenin her biçimini, alt kademelerin üstün buyruğuna uymasının her biçimini, her türlü iktidar biçimini yadsıyan Proudhoncuların karma karışık düşünceleriyle alay eder. Engels, bir fabrikayı, bir demiryolunu, denizdeki bir gemiyi alıncı, makine kullanımına ve pek çok kişinin planlı işbirliğine dayanan bu karmaşık teknik yapıların hiçbirisinin, belli bir alt kademelerin üstün buyruğuna uyması olmaksızın, dolayısıyla belli bir otorite ya da iktidar olmaksızın işlevlerini yerine getiremeyeceği açık değil midir?

“... En aşırı anti-otoriterlerin karşısına bu gibi tanıtılarla çıktığımda sadece şu yanıt veriyorlar: Evet, doğru, ama bizim delegelerimize verdiğimiz bir otorite değil, *geçici bir görev yetkisi devridir!* Bu baylar şeylerin adlarını değiştirdikleri zaman, o şeyin kendisinin de değişeceğini sanıyorlar...”³⁰

Engels, otorite ve özerkliğin göreceli kavramlar olduğunu, uygulama alanlarının toplumsal gelişimin değişik aşamalarına göre değiştiği-

ni, bu kavramları mutlak olarak kabul etmenin saçma olduğunu ve ayrıca makinelerin ve geniş çaplı üretimin uygulama alanının sürekli genişliğini gösterdikten sonra, otorite üzerine genel tartışmadan devlet sorununa geçer:

“... Eğer özerkçiler, diye yazar Engels, geleceğin toplumsal örgütlenmesinin, otoritenin, kaçınılmaz olarak üretim koşullarının sınırları içinde sınırlanacağını söylemekle yetinselerdi, birbirimizi anlayabilirdik; ama onlar, otoriteyi gerekli kılan bütün olgulara gözlerini kapamışlar ve hırsla sözcüğün kendisiyle savaşıyorlar.

Anti-otoriterciler neden siyasal otoriteye, devlete karşı çıkmakla yetinmezler? Tüm sosyalistler, siyasal devlet ve onunla birlikte siyasal otoritenin gelecekteki toplumsal devrimin bir sonucu olarak ortadan kaybolacağı, yani kamu işlevlerinin siyasal niteliğini yitireceğini ve toplumun gerçek çıkarlarını gözetken yalın yönetsel işlevlere dönüşeceği konusunda aynı düşüncededirler. Ama anti-otoriterciler, otoriter siyasal devletin bir vuruşta, hatta onu doğuran koşullar yok edilmeden önce ortadan kaldırılmasını talep ederler. Onlar, toplumsal devrimin ilk eyleminin otoritenin ortadan kaldırılması olmasını talep ederler.

Bu baylar hiç devrim görmüşler midir? Devrim, kesinlikle var olan en otoriter bir şeydir; nüfusun bir kısmının silahlarla, süngülerle ve toplanlarla –böyle denilebilirse, otoriter araçlarla– diğer kısmına kendisini zorla kabul ettirmesi eylemidir; zafer kazanan taraf eğer boş yere savaşılmış olmak istemiyorsa, silahlarının gerici-ler içinde yarattığı terör aracılığıyla kendi egemenliğini korumak zorundadır. Paris Komünü, burjuvaziye karşı silahlı halkın bu otoritesini kullanmamış olsaydı, bir tek gün varlığını sürdürebilir miydi? Tersine, onu, bu otoriteyi ye-

terince özgürce kullanmadığı için suçlamamız gerekmiyor mu? Bu nedenle, iki şeyden biri: ya anti-otoriterler ne konuştuklarını bilmiyorlar, bu durumda karışıklık yaratmaktan başka bir şey yapmıyorlar, ya da ne konuştuklarını biliyorlar, bu durumda da proletarya hareketine ihanet ediyorlar. Her iki durumda da gericiliğe hizmet ediyorlar.” (s. 39)³¹

Bu tanıt, devletin “sönmesi” (bu konuyu gelecek bölümde ele alacağız) sırasında siyaset ile ekonomi arasındaki ilişki konusuyla bağlantılı olarak incelenmesi gereken sorunlara değiniyor. Kamu işlevlerinin, siyasal işlevlerden yalın yönetim işlevlerine dönüşümü ve “siyasal devlet” gibi sorunlar. Özellikle yanlış anlamaya çok açık olan bu son terim, devletin sönmesi sürecine işaret eder: sönme sürecinin belli bir aşamasında devlet, siyasal olmayan devlet olarak adlandırılabilir.

Engels’in bu tanıtında en dikkate değer olan şey, anarşistlere karşı çıkışındaki ifade biçimidir. Engels’in öğrencisi olma iddiasındaki sosyal-demokratlar, bu konuyu, 1873’ten bugüne kadar anarşistlerle milyonlarca kez tartışmışlardır, ama marksistlerin yapabileceği ve yapması gereken biçimde *tanıtlamamışlardır*. Devletin ortadan kaldırılmasına ilişkin anarşist düşünce, karışık ve *devrimci olmayan* bir düşüncedir – Engels sorunu böyle koyuyordu. Anarşistlerin görmek istemedikleri şey, kesinlikle yükselişi ve gelişimiyle devrimdir; zor, otorite, güç, devlet konularındaki özgün görevleriyle devrimdir.

Günümüzün sosyal-demokratlarının alışılmış anarşizm eleştirisi, şu katıksız hamkafa bayağılığına indirgenir: “Biz, devleti kabul ediyoruz, bu nedenle anarşist değiliz!” Doğal olarak böylesi bayağılık, az düşünen devrimci işçilerde itici bir etki

yapmamazlık edemez. Engels'in söyledikleri başkadır. Engels, sosyalistlerin, sosyalist devrimin bir sonucu olarak devletin ortadan kaybolacağını kabul ettikleri olgusuna vurgu yapar. Ondan sonra da, devrim sorununu –genellikle sosyal-demokratların kendi oportünizmleri yüzünden kaçındıkları ve deyim yerindeyse, “çözme”yi anarşistlere bıraktıkları en önemli sorunu– somut olarak ele alır. Ve Engels, bu sorunu ele aldığı anda, boğayı boynuzlarından yakalar ve sorar: Komün, *devletin*, yani egemen sınıf olarak örgütlü ve silahlı proletaryanın *devrimci* gücünü *daha çok* mu kullanmalıydı?

Egemen resmi sosyal-demokrasi, genellikle, devrimde proletaryanın somut görevleri sorununu, ya hamkafa bir küçümsemeyle, ya da en iyi durumda “bekle ve gör” sofistik bahaneyle bir yana atar. Ve bu nedenle, anarşistler, böylesi sosyal-demokratların işçilere devrimci eğitim verme görevine ihanet ettiklerini söylerken haklıydılar. Engels, bankalara ve devlete ilişkin olarak proletaryanın neyi ve hangi biçimde yapması gerektiğini, en somut biçimde incelemek amacıyla, son proleter devrimin deneyiminden yararlanmıştır.

3. BEBEL'E MEKTUP

Marks ve Engels'in yapıtlarındaki değerli gözlemlerin –eğer en önemlisi değilse– en önemlilerinden biri, Engels'in Bebel'e yazdığı 18-22 Mart 1875 tarihli mektubun aşağıdaki parçasında yer alır. Parantez içinde belirtelim ki, bu mektup, bilebildiğimiz kadıyla, ilk kez Bebel tarafından 1911 yılında kendi anılarının (*Aus meinem Leben*) ikinci cildinde yayınlanmıştır, yani mektubun yazılmasından ve gönderilmesinden tam otuz altı yıl

sonra.

Engels, Bebel'e, Marks'ın da Bracke'ye yazdığı ünlü mektubunda eleştirdiği Gotha program taslağını eleştirmek için yazıyordu. Özellikle devlet sorununa gönderme yapan Engels şöyle diyor-du:

“Özgür halk devleti, özgür devlete dönüş-türülmüş. Dilbilimsel anlamında alınırsa, özgür bir devlet, kendi yurttaşlarıyla ilişkisinde özgür olan devlettir, dolayısıyla despotik hükümete sahip bir devlettir. Devlet konusunda bütün bu gevezeliklere son verilmeli, özellikle sözcüğün tam anlamıyla artık bir devlet olmayan Komün'den sonra. 'Halk devleti', her ne kadar Marks'ın Proudhon'a karşı yazdığı kitabında ve daha sonra *Komünist Manifesto*'da, toplumun sosyalist düzeninin başlangıcıyla birlikte devletin kendi kendine çözüleceği [*sich auflöst*] ve ortadan kaybolacağı doğrudan beyan edilmişse de, anarşistler tarafından bıkkınlık verecek kadar yüzümüze çarpıldı. Dolayısıyla, devlet, mücadelede, devrimde kendi düşmanlarını güçle bastırmak için kullanılan sadece bir geçiş kurumu olduğuna göre, özgür bir halk devletinden söz etmek tam anlamıyla anlamsızdır: proletarya, özgürlük adına değil, düşmanlarını baskı altına almak için devleti *kullanmayı* sürdürecektir ve özgürlükten söz etmek olanaklı olduğunda, devlet varolduktan çıkar. Bu nedenle, biz, her yerde *devlet* sözcüğünün yerine, Fransızca 'komün' sözcüğünün tam karşılığı olan eski güzel Almandaki 'topluluk' [*Gemeinwesen*] sözcüğünün konulmasını önerdik.” (Almanca özgün metinde s. 321-322.)

Marks'ın, yukardaki mektuptan sadece bir kaç hafta sonra ikinci bir mektupta (Marks'ın bu

mektubu 5 Mayıs 1875 tarihlidir) parti programını eleştirdiğini ve o sırada Engels'in Londra'da Marks'la birlikte yaşadığı unutulmamalıdır. Dolayısıyla, Engels, son cümlede “biz” sözcüğünü kullanarak, şüphesiz kendisiyle birlikte Marks adına, Alman işçi partisi önderine “devlet” sözcüğünün *programdan çıkarılmasını* ve onun yerine “*topluluk*” sözcüğünün konulmasını önerir.

Eğer kendilerine böyle bir program değişikliği önerilseydi, oportünizme uyarlamak için tahrif edilmiş günümüz “marksizmi”nin önderlerinin “anarşizm” diyerek nasıl hırladıklarını duyardık!

Varsın hırlasınlar! Bundan dolayı burjuvazinin övgülerini kazanacaklardır.

Ve biz, işimizi sürdüreceğiz. Partimizin programını gözden geçirirken, gerçeğe daha da yaklaşabilmek için, çarpıtmalardan arındırarak marksizmi onarmak için, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesini daha doğru biçimde yönetmek için, sürekli olarak Engels ve Marks'ın öğütlerini dikkate almak zorundayız. Kesinlikle, bolşevikler arasında Engels ve Marks'ın öğütlerine karşı çıkan tek bir kişi bulunmayacaktır. Sadece terminolojiye ilişkin güçlük olabilir, belki olacaktır. Almancada “topluluk” anlamına gelen iki sözcük var; Engels, bunlardan tek bir topluluğu belirtenini *değil*, topluluk bütünselliğini, bir topluluk sistemini belirtenini kullanıyor. Rusçada böyle bir sözcük yok ve belki, her ne kadar bazı sakıncaları varsa da, Fransızca “komün” sözcüğünü seçebiliriz.

“Komün, sözcüğün tam anlamıyla artık bir devlet değildir” – Engels'in teorik açıdan çok önemli olan belirlemesi budur. Yukardaki söylediklerinden sonra bu belirleme olağanüstü açıktır. Komün, nüfusun çoğunluğunu değil, bir azınlığını (sömürücüleri) ezmesi gerektiği ölçüde dev-

let olmaktan *çıkiyordu*; burjuva devlet makinesini parçalamıştı; *özel* bir baskı gücünün yerine halkın kendisini sahneye çıkarıyordu. Bütün bunlar, sözcüğün tam anlamıyla devletten bir uzaklaşmadır. Ve Komün, sağlam biçimde kurulabilmiş olsaydı, onun içindeki devletin tüm izleri kendi kendine “sönmüş” olurdu; devlet kurumlarını “ortadan kaldırma” gereksinmesi duymazdı; bu kurumların yapacağı hiç bir şey kalmadığı ölçüde işlevleri ortadan kalkardı.

Anarşistler “halk devleti”ni yüzümüze çarptılar. Engels bunu söylerken, Bakunin’i ve onun Alman sosyal-demokratlarına yönelik saldırılarını kastediyordu. Engels, “halk devleti”nin, “özgür halk devleti” kadar bir saçmalık ve sosyalizmden bir uzaklaşma *olması ölçüsünde* bu saldırıların haklılığını kabul eder. Engels, Alman sosyal-demokratlarının anarşistlere karşı mücadelesini doğru bir çizgiye oturtmaya, bu mücadeleyi ilkede doğru biçime getirmeye, “devlet”e ilişkin oportünist önyargılardan arındırmaya çalıştı. Ne yazık! Engels’in mektubu, otuz altı yıl boyunca hasıraltı edildi. Bu mektubun yayınlanmasından sonra bile, Kautsky’nin, Engels’in uyardığı pek çok hatayı, özsel olarak, inatla yinelediğini daha sonra göreceğiz.

Bebel, 21 Eylül 1875’te bir mektupla Engels’e yanıt verdi. Bu mektupta, başka şeylerin yanı sıra, program taslağına ilişkin Engels’in eleştirilerine “tümüyle katıldığını” ve Liebknecht’in ödün vermekteki aceleciliğini kınadığını yazar. (Bebel’in *Anıları*, Almanca baskı, Cilt II, s. 334.) Ama Bebel’in “*Amaçlarımız*” adlı broşürünü alırsak, orada, devlet konusunda kesinlikle yanlış görüşler buluruz:

“Devlet, *sınıf egemenliğine* dayanan dev-

letten *halk devletine* dönüştürülmelidir.” (*Unsere Ziele* (Amaçlarımız), Almanca baskı, 1886, s. 14.)

Bu, Bebel’in broşürünün dokuzuncu (dokuzuncu!) baskısında yer almaktadır! Alman sosyal-demokrasisinin, özellikle Engels’in devrimci değerlendirmelerini güvenle hasıraltı edebildiğine ve tüm yaşam koşullarının zamanla onları devrimden “soğuttuğu”na göre, devlet konusunda içselleştirdikleri oportünist görüşleri böylesine inatla yinelemesinde şaşılacak bir şey yoktur!

4. ERFURT PROGRAM TASARISININ ELEŞTİRİSİ

Devlet konusunda marksist öğretiyi incelerken, Engels’in 29 Haziran 1891’de Kautsky’ye gönderdiği ve tam on yıl sonra *Neue Zeit*’da yayınlanan Erfurt program tasarısının³² eleştirisi görmezlikten gelinemez; çünkü bu yazı, asıl olarak *devlet* yapısı sorunu konusunda *oportünist* sosyal-demokrasinin görüşlerinin eleştirisiyle ilgilidir.

Geçerken belirtelim ki, Engels’in, ekonomik sorunlar konusunda, çağdaş kapitalizmin geçirdiği çeşitli değişimleri nasıl bir dikkat ve düşünce derinliğiyle izlediğini ve bu nedenle, günümüzün, emperyalist çağın görevlerini belli ölçüde nasıl öngörebildiğini gösteren çok değerli gözlemler de yapar. Kapitalizmin ayırcı özelliği olarak program tasarısında kullanılan “plansızlık” (*Planlosigkeit*) sözcüğüne gönderme yapan Engels şöyle yazar:

“... Eğer hisse senetli şirketlerden, tüm sanayi kollarını denetime alan ve tekelleştiren tröslere geçerse, bu durum sadece özel üretime değil, aynı zamanda *plansızlığa* da son verir.” (*Neue Zeit*, Cilt XX, I, 1901-02, s. 8.)

Burada, kapitalizmin en son aşamasının, yani emperyalizmin teorik değ erlendirilmesinde en önemli temel özelliği, kapitalizmin tekelci kapitalizm oluşunu görüyoruz. Bunun altını çizmek gerekir, çünkü tekelci kapitalizmin ya da tekelci-devlet kapitalizminin *artık* kapitalizm olmadığı, şimdi “devlet sosyalizmi” ya da buna benzer bir teriminin kullanılabileceği şeklindeki yanlış burjuva reformist sav çok yaygındır. Elbette, tr stler, bütün-sel planlamayla hiç bir zaman üretim yapmamışlardır, şimdi de yapmamaktadırlar ve yapamazlar da. Ama belli ölçüde plan yapsalar da, büyük kapitalistler belli ölçüde ulusal ve hatta uluslararası  l  kte üretim hacmini önceden hesaplasalar da ve sistematik olarak üretilmi d zenleseler de, yine de biz, *kapitalizmde* –kapitalizmin yeni bir aşamasında, ama tartışmasız biçimde hala kapitalizm altında– kalmaya devam ederiz. Böyle bir kapitalizmin sosyalizme “yakınlığı”, proletaryanın gerçek temsilcilerine, sosyalist devrimin yakınlığına, olanaklılığına, yapılabirliğine ve kaçınılmazlığına ilişkin bir kanıt sağlar ve hiç de böyle bir devrimin yadsınmasını ve tüm reformistlerin uğraştığı işin, kapitalizmin daha çekici hale getirilmesi çabalarının hoşg r lmesini destekleyen bir kanıt değildir.

Ama devlet sorununa geri dönelim. Engels, bu mektupta özellikle değerli    öneride bulunur: 1) Cumhuriyete ilişkin; 2) ulusal sorunla devlet yapısı arasındaki bağlantıya ilişkin ve 3) yerel  zy netime ilişkin.

Engels, cumhuriyete ilişkin olanını Erfurt program taslağının eleştirisinin ağrılık merkezi yapar. Ve Erfurt Programının tüm uluslararası sosyal-demokrasi için kazandığı önem, II. Enternasyonalin tümü için bir model oluşturduğu anımsa-

nırsa, abartmaksızın diyebiliriz ki, Engels, tüm II. Enternasyonal oportünizmini eleştirmiştir.

“Tasarrufların siyasal istemleri, diye yazıyor Engels, büyük bir kusura sahip. Gerçekten söylenmesi gereken şey *burada bulunmuyor.*” (İtalikler Engels’e ait.)

Ve Engels, daha sonra, Alman anayasasının, 1850 aşırı gerici anayasasının bir kopyası olduğunu, Reichstag’ın, Wilhelm Liebknecht’in koyduğu gibi, sadece “mutlakîyetin incir yaprağı” olduğunu ve küçük devletlerin ve küçük Alman devletleri federasyonunun varlığını meşrulaştıran bir anayasa temelinde “tüm emek araçlarının kamu mülkiyetine dönüştürülmesi” isteminin “apaçık saçmalık” olduğunu net biçimde ortaya koyar.

Almanya’da cumhuriyet talebinin programa konulmasının yasal olarak olanaksız olduğunu çok iyi bilen Engels, “buna dokunmak tehlikelidir” diye ekler. Ama Engels, “herkesi” hoşnut eden bu çok açık düşünceyle yetinmez. Şöyle sürdürür:

“Ama nasıl olursa olsun, bu şey ileriye götürülmelidir. Bugün sosyal-demokrat basının geniş bir kesiminde yayılmaya başlayan oportünizm, bunun ne kadar gerekli olduğunu açıkça gösteriyor. Sosyalistlere Karşı Yasa’nın yenilenmesi korkusuyla ve yasanın yürürlükte olduğu günlerindeki her çeşit zamansız söylemleri anımsayarak, şimdi, partinin tüm taleplerini barışçıl araçlarla gerçekleştirmesi için Almanya’daki bugünkü yasal düzenin uygun olduğunu partinin kabul etmesi isteniyor...”

Engels, duraksamaksızın oportünizm olarak adlandırdığı Alman sosyal-demokratlarının Sosyalistlere Karşı Yasa’nın yenilenmesi korkusuyla hareket etmeleri temel olgusunu özellikle vurgular; Almanya’da cumhuriyet ve özgürlük olmadığı

için, “barışçıl” yol düşlerinin kesinlikle saçma olduğunu açıkça bildirir. Engels, elini bağlamamak için yeterince özen gösterir. Cumhuriyetçi ya da çok özgür ülkelerde sosyalizme doğru barışçıl bir gelişimin “tasarlanabileceğini” (yalnızca “tasarlamak”!) kabul eder, ama Almanya’da diye yineler,

“... hükümetin hemen her şeye gücünün yettiği ve Reichstag ve diğer temsili organların gerçek güçlerinin olmadığı Almanya’da böyle bir şeyi ilan etmek –ve üstelik bunu böyle yapmak zorunda olmadan yapmak– mutlakîyetin incir yaprağını kaldırmak ve onun çıplaklığını kendi vücudunla örtmektir...”

Bu öğütleri hasıraltı eden Alman Sosyal-Demokrat Partisi’nin resmi yöneticilerinin büyük çoğunluğu, gerçekten de mutlakîyetin çıplaklığını kendi vücutlarıyla örtmeyi denemişlerdir.

“... Sonuçta böyle bir politika, partiyi sadece yanlış yola yöneltebilir. Genel, soyut siyasal sorunlar öne çıkar, dolayısıyla ilk büyük olayda, ilk siyasal bunalımda kendiliğinden gündeme gelen acil somut sorunlar gizlenir. Bundan, belirleyici bir anda partinin aniden kılavuzsuz yakalanmasından, hiç tartışılmadığı için en belirleyici konularda karışıklığın ve dağınıklığın egemen olmasından başka bir sonuç çıkabilir mi?...

Günün geçici çıkarları nedeniyle büyük temel bakış açısının bu unutuluşunun, daha sonraki sonuçlarını düşünmeksizin anlık başarılar için yürütülen bu mücadelenin ve çabaların, hareketin bugünü için geleceğinin bu feda edilşinin belki de ‘namuslu’ bir anlamı vardır, ama bu oportünizmdir ve oportünizm olarak kalır ve ‘namuslu’ oportünizm, belki de tüm oportünizmlerin en tehlikelisidir...

Eğer kesin bir şey varsa, o da, partimizin

ve işçi sınıfının sadece demokratik cumhuriyet biçimi altında iktidara gelebileceğidir. Bu, Büyük Fransız Devrimi'nin gösterdiği gibi, proletarya diktatörlüğünün özgün biçimidir de...”

Engels, burada tüm yapıtlarını kırmızı bir çizgi gibi izleyen Marks'ın o temel düşüncesini, yani demokratik cumhuriyetin proletarya diktatörlüğüne en yakın yol olduğu düşüncesini özellikle belirgin biçimde yineler. Çünkü böyle bir cumhuriyet –sermayenin egemenliğini, dolayısıyla kitlelerin ezilmesini ve sınıf mücadelesini hiç ortadan kaldırmaksızın–, kaçınılmaz olarak, sınıf mücadelesinin, öylesine bir genişlemesine, gelişmesine, yayılmasına ve yoğunlaşmasına yol açar ki, kısa sürede ezilen kitlelerin temel çıkarlarını karşılama olanağını yaratır ve bu olanak, kaçınılmaz olarak ve yalnızca proletarya diktatörlüğüyle, proletaryanın bu kitlelere önderlik etmesiyle gerçeklik halini alır. Bunlar da, II. Enternasyonal'in tümü için marksizmin “unutulmuş sözleri”dir ve gerçek şu ki, bunların unutuluşu, 1917 Rus devriminin ilk altı ayındaki menşevik parti tarihi tarafından çok parlak biçimde ortaya konulmuştur.

Engels, nüfusun ulusal bileşimiyle bağlantılı olarak federal cumhuriyet konusunda şöyle yazar:

“[Gerici monarşik anayasa ve buna eşdeğerde küçük devletler halinde gerici bölünmeyle, bir bütün olarak Almanya'nın içinde eritecek yerde “prusyacılık”ın özgün özelliklerinin hepsini sürdüren bir bölünmeyle] günümüz Almanya'sının yerini neyin alması gerekir? Düşünceme göre, proletarya, sadece tek ve bölünmez cumhuriyet biçiminden yararlanabilir. Amerika Birleşik Devletleri'nin o muazzam topraklarında bir federal cumhuriyet, doğu eyaletlerinde şimdiden bir engel ol-

maya başlamışsa da, bütününde hala bir gerekliliktir. Bu, iki adada dört ulusun halkı oluşturduğu ve bugün bile tek bir parlamento olmasına rağmen üç ayrı yasama sisteminin yan yana varolduğu İngiltere’de ileri bir adım olurdu. Küçük İsviçre’de federal sistem, Avrupa devletler sisteminin en yalın edilgen üyesi olmaktan rahatsızlık duymadığı için hoşgörülebilir bir engel oluşturmaktadır. Almanya için, İsviçre modeli federalizm çok büyük geri adım olurdu. Bir üniter devlet, federal bir devletten iki noktada ayırddılır: Birincisi, federal devletin parçalarını oluşturan her ayrı eyalet, her kanton, kendi yurttaşlık yasasına, ceza yasasına ve yargı sistemine sahiptir, ve ikincisi, halk meclisinin yanında, küçük ya da büyük her kantunun oyunu kullanabildiği bir federe meclis de vardır.” Almanya’da federal devlet, tümüyle üniter devlete geçiş aşamasıdır ve 1866 ve 1870’in “yukardan devrimi” “aşağıdan hareketle” korunmamalı, ama tamamlanmalıdır.

Engels, devlet biçimleriyle ilgilenmekten uzak durmak şöyle dursun, tersine, geçiş biçimlerini, her ayrı durumun somut, tarihsel, özgün özelliklerine uygun olarak belli bir geçiş biçiminin *nereden gelip nereye gittiğini*, neredeyse kusursuz biçimde belirlemek için tahlil etmeye çalışır.

Engels, Marks gibi, konuya proletaryanın ve proleter devrimin bakış açısından yaklaşarak, demokratik merkezîyetçiliği, tek ve bölünmez cumhuriyeti savunur. Federal cumhuriyeti, gelişimin bir istisnası ya da bir engeli olarak, yahut monarşiden merkezi cumhuriyete bir geçiş biçimi olarak, belli özgün koşullarda bir “ileri adım” olarak görür. Ve bu özgün koşullar arasında ulusal sorun öne geçer. Her ne kadar küçük devletlerin geri-

ci niteliğini ve belli somut durumlarda ulusal sorun tarafından bunun üstünün örtüldüğünü eleştirmişse de, Marks gibi Engels’de de, hiç bir zaman ulusal sorunu bir yana bırakma arzusunun –“kendi” küçük devletlerinin dar hamkafa milliyetçiliğine karşı son derece haklı karşı çıkışlarının bir sonucu olarak sıkça suçlanan Hollandalı ve Polonyalı marksistlerin arzusunun– izi bile görülmez.

Engels, coğrafi koşulların, ortak bir dilin ve yüzyılların tarihinin ülkenin küçük bölümlere ayrılmasına yol açan ulusal soruna “son vermesi” gerekir gibi görünen İngiltere’de bile, ulusal sorunun henüz geçmişe ait bir şey olmadığı açık gerçeğini hesaba katar ve bunun sonucu olarak da, federal cumhuriyetin kurulmasının bir “ileri adım” olabileceğini kabul eder. Şüphesiz Engels’in, burada, ne federal bir cumhuriyetin kusurlarını eleştirmekten, ne de birleşik ve merkezi bir demokratik cumhuriyet için en kararlı propaganda ve mücadeleden vazgeçtiğine ilişkin en küçük belirti vardır.

Ama Engels, demokratik merkeziyetçiliği, burjuva ve aralarında anarşistlerin de bulunduğu küçük-burjuva ideologları tarafından kullanılan bu terimi, hiç de bürokratik anlamda anlamaz. Onun merkeziyetçilik düşüncesi, “komünler” ve bölgeler aracılığıyla devletin birliğinin gönüllü savunulması ile tüm bürokrasinin ve tüm yukardan “buyurma”nın bütünüyle ortadan kaldırılmasının birleşimi olan böylesine geniş yerel özyönetimi engellemez. Devlet konusunda marksist programı genişleten Engels şöyle yazar:

“Öyleyse, o zaman, üniter bir cumhuriyet – ama bugünkü Fransız cumhuriyeti anlamın-

da değil, 1798’de kurulmuş olan imparatorsuz imparatorluk³³ anlamında hiç değil. 1792’den 1798’e kadar her Fransa ili, her komünü (*Gemeinde*), Amerikan modeline göre tam özyönetime sahipti ve biz de buna sahip olmalıyız. Özyönetimin nasıl örgütlenebileceğini ve bürokrasisiz nasıl yönetilebileceğini Amerika ile I. Fransız Cumhuriyeti ve bugün Kanada, Avusturya ve diğer İngiliz kolonileri bize göstermiştir. Bu tip bölgesel ve yerel özyönetim, kantonların birlikte [yani bir bütün olarak federal devletle] ilişkilerinde çok bağımsız oldukları, ama bölge (*Bezirk*) ve komün ilişkilerinde de bağımsız oldukları İsviçre federalizm örneğinden çok daha özgürdür. Kanton hükümetleri, bölge valilerini (*Bezirksstatthalter*) ve başkanlarını atar – İngilizce konuşulan ülkelerde bilinmeyen bir özellik ve biz de, gelecekte, Prusyalı *Landräte* ve *Regierungsräte*lerle [komiserler, bölge polis şefleri, valiler ve genel olarak yukardan atanan tüm görevliler] birlikte bunu da ortadan kaldırmalıyız.”

Bu nedenle, Engels, programda özyönetim maddesinin şu şekilde değiştirilmesini önerir:

“Genel oyla seçilmiş görevliler aracılığıyla yönetilen il, ilçe ve komünler için tam özyönetim. Devlet tarafından atanmış tüm yerel ve il yetkililerinin ortadan kaldırılması.”

Bu noktada (şüphesiz sadece bu noktada değil) sözde-devrimci sözde-demokrasinin sözde-sosyalist temsilcilerimizin *demokrasiden* nasıl rezil biçimde ayrıldıklarını gösterme fırsatı – Kerensky ve diğer “sosyalist” bakanların hükümeti tarafından yasaklanan *Pravda*’da³⁴ (N° 68, 28 Mayıs 1917)– bulmuştum. Doğal olarak, bir “koalisyon”la kendisini emperyalist burjuvaziye bağla-

mış olan biri, bu eleştiriye kulak asmayacaktır.

Gerçeklere dayanan Engels'in, özellikle küçük-burjuva demokratlar arasında çok yaygın olan bir önyargıyı, bir federal cumhuriyetin merkezi bir cumhuriyetten daha büyük özgürlük sağladığı önyargısını, çok açık bir örnekle çürüttüğünü belirtmek çok büyük öneme sahiptir. Bu önyargı gerçek dışıdır. Engels'in 1792-1798'in merkezi Fransa Cumhuriyeti'ne ve İsviçre Cumhuriyeti'ne ilişkin söz ettiği gerçekler bu önyargıyı çürütür. Gerçek demokratik merkezîyetçi cumhuriyet, federal cumhuriyetten daha fazla özgürlük sağlar. Diğer bir ifadeyle, tarihte bilinen *en büyük* yerel, bölgesel ve diğer özgürlükler, federal cumhuriyet tarafından değil, *merkezi* cumhuriyet tarafından verilmiştir.

Tüm federal ve merkezi cumhuriyet sorunu ile yerel özyönetim sorununda olduğu gibi, bu olguya da partimizin propaganda ve ajitasyonunda yeterince özen gösterilmemiştir ve gösterilmemektedir.

5. MARKS'IN *FRANSA'DA İÇ SAVAŞ*'İNİN 1891 ÖNSÖZÜ

Engels, *Fransa'da İç Savaş*'ın üçüncü baskısına yazdığı önsözde (bu önsöz 18 Mart 1891 tarihini taşır ve ilk kez *Neue Zeit*'ta yayınlandı), devlete karşı tutumla ilgili sorun konusunda bazı ilginç açıklamalar eklemenin yanı sıra, Komün derslerinin dikkat çekici parlak bir özetini verir. Yazarını Komün'den ayıran yirmi yıllık deneyimle çok daha fazla derinleşmiş olan ve özellikle Almanya'da çok yaygın olan "devlete duyulan batıl inanç"a karşı yöneltilmiş olan bu özet, incelenen soruna ilişkin marksizimin *son sözü* olarak

tanımlanabilir.

Fransa’da her devrimde işçilerin silahlandığını gözlemleyen Engels şöyle yazar: “bu nedenle, işçilerin silahsızlandırılması, devletin dümeninde bulunan burjuvazi için ilk emirdir. Dolayısıyla, işçilerin kazandığı her devrimden sonra, işçilerin yenilgisiyle sonuçlanan yeni bir mücadele başlar...”

Burjuva devrimler deneyiminin bu özeti, anlamlı olduğu kadar özlüdür de. Konun özü –bu arada devlet sorunu da (*e z i l e n s ı n ı f ı n e l i n d e s i l a h v a r m ı ?*)– dikkat çekecek kadar iyi kavranılmıştır. Konunun bu özünü, burjuva ideolojisinin ve küçük-burjuva demokratlarının etkisinde olan profesörler sıklıkla reddederler. 1917 Rus Devrimi’nde, burjuva devriminin bu gizini ifşa etme onuru (Cavaignac³⁵ onuru), “menşevik”, “ve de marksist” Çereteli’ye düştü. Çereteli, 11 Hazirandaki “tarihsel” konuşmasında, burjuvazinin Petrograd işçilerini silahsızlandırmaya kararlı olduğunu ağzından kaçırdı – elbette bu kararı, kendi kararı ve genelde “devlet” için gerekli bir konu olarak sunuyordu.

1917 Devrimi’nin her tarihçisi için, Çereteli’nin 11 Hazirandaki tarihsel konuşması, kuşkusuz, Bay Çereteli tarafından yönetilen sosyalist-devrimciler ile menşeviklerin oluşturduğu bloğun, devrimci proletaryaya *karşı* burjuvazinin safına kaçışlarının en çarpıcı örneklerinden birisi olarak hizmet edecektir.

Engels’in devlet sorunuyla bağlantılı olarak diğer bir değerlendirmesi de dinle ilgilidir. Çürüdüğü ve gitgide daha oportünist olduğu çok iyi bilinen Alman sosyal-demokrasisi, ünlü “din özel bir sorun olarak kabul edilmelidir” formülünün hamkafa yanlış yorumuna daha çok kaymaktadır.

Yani, bu formül, din devrimci proletaryanın *partisi için bile* özel bir sorun olduğu biçiminde çarpıtılmıştır!! Engels, proletaryanın devrimci programına bu kesin ihanete karşı çok sert tepki gösterdi. 1891’de, kendi partisi içinde oportünizmin *çok cılız* olduğunu gören Engels, bu nedenle, düşüncesini çok ölçülü biçimde şöyle ifade eder:

“Komün’de hemen hemen sadece işçiler ya da işçi temsilcileri yer aldığı için, onun kararları kesin olarak proleter özellik taşıyordu. Komün, ya cumhuriyetçi burjuvazinin yalın bir korkaklıkla çıkarmayı başaramadığı, ama işçi sınıfının özgür eylemi için zorunlu bir temel oluşturan reformları –*devletle ilişkisinde* dinin yalnızca özel bir sorun olduğu ilkesinin gerçekleştirilmesi gibi– karar altına aldı, ya da doğrudan işçi sınıfının çıkarına olan ve eski toplumsal düzende derinlemesine yankılar oluşturan kararları yayınladı.”

Engels, “devletle ilişkisinde” sözcüklerinin altını özellikle çizmiştir; böylece, *partiyle ilişkisinde* dinin özel bir sorun olduğunu bildiren, dolayısıyla devrimci proletaryanın partisini en kaba “özgür düşünen” hamkafalığın düzeyine düşüren, dine bağlı olmayan bir konumu kabul etmeye hazır olan, ama halkı alıklaştıran din afyonuna karşı mücadeleden *partiyi* vazgeçirten Alman oportünizmine karşı güçlü bir saldırı yöneltiyordu.

Alman sosyal-demokrasisinin gelecekteki tarihçisi, bu partinin 1914’teki utanç verici iflasının köklü nedenlerinin izini sürerken, bu soruna ilişkin, partinin ideolojik önderi Kautsky’nin oportünizme kapıları ardına kadar açan yazılarındaki kaçamaklı beyanlarla başlayan ve 1913’te partinin “*Los-von-Kirche Bewegung*”³⁶ (“kilisesizleşme hareketi”) tutumuna kadar uzanan ilginç mal-

zemeler bulacaktır.

Ama Komün'den yirmi yıl sonra Engels'in yaşadığı proletarya için Komün'den çıkardığı dersleri nasıl özetlediğine bakalım.

İşte, Engels'in birincil önem verdiği dersler:

“... Kesinlikle 1798'de Napoléon tarafından yaratılmış olan ve daha sonra her yeni hükümetin iyi bir araç olarak kabul ettiği ve muhaliflerine karşı kullandığı önceki hükümetin baskı gücü, ordu, siyasal polis, bürokrasi – Paris'te düşürüldüğü gibi, her yerde düşürülmesi gereken kesinlikle bu güçtür.

Komün, işçi sınıfının, bir kez iktidara gelince, eski devlet makinesini yönetmeyi sürdürmeyeceğini ilk baştan itibaren kabul etmek zorunda kaldı; bu işçi sınıfı, henüz ele geçirdiği üstünlüğü yeniden yitirmemek için, bir yandan kendisine karşı kullanılmış olan eski baskı aygıtını ortadan kaldırmalıydı ve diğer taraftan, her an ve istisnasız geri çağrılabilir olduklarını açıklayarak, kendi vekillerine ve görevlilerine karşı kendini güvenceye almalıydı...”

Engels, yalnızca monarşide değil, *aynı zamanda demokratik cumhuriyette de* devletin devlet olarak kaldığını, yani görevlilerini, “toplumun hizmetkarları”nı, organlarını toplumun *efendisine* dönüştüren en temel ayırıcı özelliğini koruduğunu tekrar tekrar vurgular.

“Komün, devlet ve devlet organlarının toplumun hizmetkarlığından toplumun efendiliğine bu dönüşümüne –daha önceki tüm devletlerde kaçınılmaz olan dönüşüm– karşı iki araç kullandı. İlk olarak, tüm makamların –idare, hukuk ve eğitime ilişkin– tüm ilgililerin genel oy temelinde seçimle ve aynı seçimler tarafından herhangi bir zamanda geri çağırılma hakkına bağlı olarak doldurulması.

Ve ikinci olarak, en yüksekinden en düşüğüne kadar tüm görevlilere, diğer işçilerin aldığı ücretin ödenmesi. Komün tarafından bu kişilere ödenen en yüksek maaş 6.000 franktı.* Bu yolla, temsili organların delegelerine sınırlı yetkiler verilmesinin dışında, kariyerizme ve ikbal avcılığına da etkin bir engel oluşturuluyordu.”

Engels, burada, bir yandan sosyalizme *dönüşen*, diğer taraftan sosyalizmi *gerektiren* tutarlı demokrasiye ilişkin ilginç bir sınır çizgisine ulaşır. Devleti ortadan kaldırmak için, kamu hizmetleri işlevlerinin, nüfusun büyük çoğunluğunun ve daha sonra her tekil bireyin yeterliliğinde ve yeteneğinde olacağı basit bir denetim ve hesap işlemine dönüştürülmesi gerekir. Ve kariyerizmi tümüyle ortadan kaldırmak için, en özgür kapitalist ülkelerin hepsinde *sıkça* olduğu gibi, bankaların ya da anonim şirketlerin yüksek kazançlı konumlarına ulaşmanın bir sıçrama tahtası olarak kullanılan kamu hizmetlerindeki kazançlı ve “onurlu” mevkilerin bu durumdan *çıkartılması* gerekir.

Ama Engels, örneğin, bazı marksistlerin, kapitalizmde olanaksız olduğunu ve sosyalizmde de gereksiz olacağını iddia ettikleri ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı sorunuyla ilgili olarak yaptığı hatayı yapmaz. Görünüşte zekice, ama gerçeklikte yanlış olan böylesi bir bildirim, görevlilerin ortalama ücreti dahil *her* demokratik kuruma uygulanabilir; çünkü tam olarak tutarlı demokrasi, kapitalizm koşullarında olanaksızdır ve sosyalizm koşullarında da tüm demokrasi *söner*.

* Bu miktar, nominal kurdan yaklaşık 2.400 rubledir; cari kurdan ise 6.000 ruble kadar tutar. Tüm devlet için en fazla 6.000 ruble –yeteri tutar– maaşa rağmen, yerel konsey üyelerine 9.000 ruble maaş verilmesi önerisinde bulunan bolşevikler bağışlanamaz bir iş yapmışlardır.

Bu, bir kişinin saçından birden fazla kıl dökülürse kel olacağına ilişkin yapılan eski şakadaki gibi safsatadır.

Demokrasiyi *sonuna kadar* geliştirmek, bu gelişme için *biçimler* aramak, onları *pratikte* sınamak vb. – tüm bunlar, sosyalist devrim mücadelesinin yapısal görevlerinden birisidir. Tek başına alındığında, demokrasinin hiç bir çeşidi sosyalizmi getirmez. Ama gerçek yaşamda, demokrasi asla “tek başına” alınamaz; diğer şeylerle “birlikte alınır”: ekonomik yaşam üzerinde etkide bulunur, onun dönüşümünü uyarır; ve kendisi de ekonomik gelişme tarafından etkilenir vb.. Yaşayan tarihin diyalektiği böyledir.

Engels devam eder:

“Şimdiye kadarki biçimiyle devlet gücünün bu parçalanması [*Sprengung*] ve yeni ve gerçekten demokratik bir başkasıyla yer değiştirmesi, *İç Savaş*’ın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Ama burada, bu konunun bazı özellikleri üzerinde kısaca biraz daha durmak gerekli, çünkü Almanya’da, özellikle devlete duyulan batıl inanç, felsefe alanından burjuvazinin ve hatta pek çok işçinin ortak bilincine geçmiştir. Felsefi kavrayışa göre, devlet, dünyada ‘Fikir’in (*İdea*) ya da tanrının krallığının gerçekleşmesidir, felsefi terimlere çevrilirse, sonsuz doğruluk ve adaletin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği alandır. Ve tüm toplumun ortak işleri ve çıkarlarının, şimdiye kadar olduğundan başka türlü görünmediği, yani devlet ve onun kazançlı mevkilerindeki görevliler aracılığıyla gerçekleştirildiği sanısına çocukluktan itibaren alışan insanlarda çok kolayca kökleşen devlete ve devletle bağlantılı her şeye karşı duyulan batıl saygı buradan gelir. İnsanlar, soydan gelen monarşideki inançlarından kendi-

lerini kurtardıkları ve demokratik cumhuriyete tam olarak güvendikleri zaman, son derece olağanüstü cesur bir adım atılmış gibi düşünülür. Gerçeklikte ise, devlet, bir sınıfın diğer sınıfı baskı altına aldığı bir makineden başka bir şey değildir, ve gerçekten demokratik cumhuriyette de monarşide olduğundan daha az değildir; ve en iyi durumda, yeni, özgür toplumsal koşullarda yetişen bir kuşağın tüm devleti hurdalığa fırlatıp atana kadar, zafer kazanan proletaryanın, tıpkı Komün gibi, kötü taraflarını mümkün olduğu kadar kesip atmaktan kaçınamayacağı, sınıf egemenliği için yürüttüğü mücadelesinin zaferinden sonra kendisine miras kalan bir kötülüktür.”

Engels, monarşinin yerine cumhuriyetin geçirilmesiyle bağlantılı olarak, genel devlet sorununda sosyalizmin temellerini unutmamaları için Almanları uyardı. Engels'in uyarıları, bugün, kendi “koalisyon” pratiklerinde devlete ilişkin batıl bir inancı ve batıl bir saygıyı ortaya koyan Bay Çeteli'lere ve Çernov'lara verilmiş gerçek bir ders gibi okunabilir.

İki yorum daha:

1. Engels, bir monarşide olduğundan “daha az” olmayacak ölçüde, demokratik bir cumhuriyette devletin “bir sınıfın diğer sınıfı baskı altına aldığı bir makine” olarak kaldığını söylerken, bazı anarşistlerin “öğrettikleri” gibi, baskının *biçiminin* proletaryayı ilgilendiren bir konu olmadığını söylemez. Sınıf mücadelesinin ve sınıf baskısının en geniş, en özgür ve en açık bir *biçimi*, proletaryanın genel olarak sınıfların ortadan kaldırılması için yürüttüğü mücadelesine büyük ölçüde katkıda bulunur.

2. Niçin sadece yeni bir kuşak, devleti hurda-

lığa fırlatıp atabilecektir? Bu soru, şimdi ele alacağımız demokrasinin aşılması sorunuyla bağlantılıdır.

6. ENGELS VE DEMOKRASİNİN AŞILMASI

Engels, “sosyal-demokrat” teriminin *bilimsel olarak* yanlışlığıyla bağlantılı olarak bu konudaki görüşlerini açıklama fırsatı buldu.

Engels, 1870’li yıllarda, başta “uluslararası” sorunlar olmak üzere değişik konulardaki yazılarının bir derlemesi için (*Internationales aus dem Volksstaat*)³⁷ 3 Ocak 1894’te, yani ölümünden bir buçuk yıl önce yazdığı önsözde, Fransa’da Proudhoncuların ve Almanya’da Lassallecilerin kendilerine sosyal-demokrat adını verdikleri için, bu yazılarında, “sosyal-demokrat” değil “komünist” sözcüğünü kullandığını yazar.

Engels şöyle sürdürür:

“... Marks ve benim için, kendi özel bakış açımızı nitelemek için böylesine bir esnek terimi kullanmak kesin olarak olanaksızdı. Bugün bazı şeyler değişti ve bu sözcük [“sosyal-demokrat”], yine uygunsuz [*unpassend*] olmakla birlikte, ekonomik programı genelde yalnızca sosyalist değil, doğrudan komünist olan, son siyasal hedefi tüm devletin ve dolayısıyla demokrasinin de aşılması olan bir parti için belki de hala kullanılabilir [*mag passieren*]. Siyasal partilerin *gerçek* [italikler Engels’e ait] adları hiç bir zaman tam olarak kendilerine uymaz; parti gelişir, adı kalır.”³⁸

Diyalektikçi Engels, yaşamının son günlerinde de diyalektiğe bağlı kalır. Marks ve ben, der, parti için kusursuz, bilimsel olarak doğru bir ada sahiptik, ama gerçek bir parti, yani proleter kitle

partisi yoktu. Şimdi (19. yüzyılın sonunda) gerçek bir parti var, ama onun ismi bilimsel olarak yanlış. Bu adın “kullanılması”nın zararı yok, yeter ki parti *gelişsin*, yeter ki partinin adının bilimsel olarak yanlış olduğu gizlenmesin ve onu doğru yönde geliştirmekten alıkoymasın!

Belki şakacı birileri, Engels’inki gibi, biz bolşevikleri teselli edebilir: Gerçek bir partiye sahibiz, parti görkemli biçimde gelişiyor; öyleyse, her ne kadar 1903 Brüksel-Londra kongresinde yalın bir rastlantı sonucu çoğunluğu kazanmamızın ifadesi olan “bolşevik” gibi anlamsız ve çirkin bir terimi “kullanabiliriz”... Belki, Temmuz ve Ağustosta cumhuriyetçiler ve “devrimci” küçük-burjuva demokrasisi tarafından partimize yapılan zulmün “Bolşevik” adına öylesine evrensel bir saygınlık kazandırdığı şu anda, ayrıca, bu zulmün, partimizin *gerçek* gelişiminde sağladığı görkemli tarihsel ilerlemeyi kanıtladığı bir anda, belki ben bile, partimizin adının değiştirilmesine ilişkin Nisanda yapmış olduğum öneride ısrar etmekte çekinebilirim. Belki, yoldaşlarıma bir “uzlaşma”, yani “Bolşevikler” sözcüğünü ayraç içinde koruyarak kendimizi Komünist Partisi olarak adlandırmak biçiminde bir “uzlaşma” önerebilirim... Ama partinin adı sorunu, devlet konusunda devrimci proletaryanın tutumu sorununa göre son derece az öneme sahiptir.

Devlet konusunda alışılmış savlarda, Engels’in kesin uyarısına rağmen yukarda gösterdiğimiz hata sürekli yapılıyor, öyle ki, devletin yokedilmesinin demokrasinin de yok edilmesi demek olduğu, devletin sönmesinin demokrasinin sönmesi demek olduğu sürekli unutuluyor.

İlk bakışta bu sav, son derece garip ve akıllamaz görünür; gerçekten, bazı kişiler, azınlığın ço-

ğunluğa tabi olması ilkesinin görülmeyeceği bir toplumsal düzenin gelmesini beklediğimiz korkusuna bile kapılabilirler – çünkü demokrasi, sadece bu ilkenin kabul edilmesi demektir.

Hayır, demokrasi, azınlığın çoğunluğa tabi olmasıyla özdeş *d e ğ i l d i r*. Demokrasi, azınlığın çoğunluğa tabi olmasını kabul eden bir *devlettir*, yani bir sınıfın diğer bir sınıfa karşı, halkın bir bölümünün diğer bölümüne karşı sistematik *zor* kullanmasını sağlayan bir örgüttür.

Biz, devletin, yani örgütlü ve sistematik zorun, genelde insanlara karşı kullanılan her türlü zorun yokedilmesini son amaç olarak alıyoruz. Biz, azınlığın çoğunluğa tabi olması ilkesinin görülmeyeceği bir toplumsal düzenin gelmesini beklemiyoruz. Ama sosyalizm için çaba gösteren bizler, inanıyoruz ki, sosyalizm, komünizme doğru gelişecektir ve dolayısıyla genel olarak halka karşı zor gereksinmesi, bir insanın bir başka insana, nüfusun bir bölümünün bir başka bölümüne *tabi olması* gereksinmesi, insanlar, *zor* ve *tabiyet olmaksızın* toplumsal yaşamın temel koşullarına uymaya *alışmış olduklarında* tümüyle yok olacaktır.

Engels, bu alışkanlık ögesinin altını çizmek için, “yeni ve özgür toplumsal koşullarda yetişen”, “tüm devleti” –demokratik-cumhuriyet devleti dahil her çeşit devleti– “hurdalığa fırlatıp atabilecek” yeni *kuşaktan* söz eder.

Bunu açıklayabilmek için, devletin sönmesinin ekonomik temeli sorununu incelemek gerekir.

BEŞİNCİ BÖLÜM DEVLETİN SÖNMESİNİN EKONOMİK TEMELİ

Marx, bu sorunu, *Gotha Programının Eleştirisi*'nde tam olarak açıklar (1891'de *Neue Zeit*, c. IX, 1'de basılıncaya dek yayınlanmamış olan ve Rusça özel bir baskısı da yayınlanan Bracke'ye 5 Mayıs 1875 tarihli mektup). Lassalle'cılığın bir eleştirisini içeren bu ilginç yapıtın polemik yönü, deyim yerinde ise, olumlu yönünü, yani komünizmin gelişmesi ile devletin sönmesi arasındaki bağlantının tahlilini gölgede bırakmıştır.

1. SORUNUN MARKS TARAFINDAN KONULUŞU

Marx'ın Bracke'ye yazdığı 5 Mayıs 1875 tarihli mektubun Engels'in Bebel'e yazdığı yukarda

incelemiş olduğumuz 28 Mart 1875 tarihli mektupla yüzeysel bir karşılaştırılmasından, Marx'ın, Engels'ten daha çok “devlet savunuculuğu” yapmış olduğu ve devlet sorunu konusunda iki yazar arasında çok önemli düşünce ayrılıkları bulunduğu sanılabilir.

Engels, Bebel'e devlet konusundaki bütün gevezeliklerin tümüyle bir yana itilmesini, “devlet” sözcüğünün programdan tamamen çıkarılmasını ve yerine “topluluk” sözcüğünün konmasını önermiştir. Engels, Komün'ün, sözcüğün asıl anlamında, artık bir devlet olmadığını bile belirtmiştir. Oysa Marks, “komünist toplumun devletinin gelecekteki doğasından” bile söz etmiştir, yani komünizm koşullarında bile devletin gerekliliğini kabul etmiş görünmektedir.

Ama böyle bir görüş temelden yanlış olacaktır. Daha yakından bir inceleme, Marks ve Engels'in devlet ve devletin sönmesi konusundaki görüşlerinin tümüyle özdeş olduğunu, ve Marks'ın yukarıya aktarılan ifadesinin *sönme* süreci içerisindeki devlete ilişkin olduğunu gösterecektir.

Açıktır ki, *geleceğin* “sönme” anını tam olarak belirleme sorunu diye bir sorun olamaz – açıkça uzun bir süreç olacağı için de böyledir. Marks ve Engels arasında görünüşteki bu ayrılık, bunların farklı konuları ele almaları ve farklı amaçları izlemeleri olgusundan gelmektedir. Engels, Bebel'e devletle ilgili o gün geçerli (Lassalle tarafından pek de azımsanmayacak ölçüde paylaşılan) önyargıların çok büyük saçmalığını canlı, keskin bir biçimde ve kalın çizgileriyle göstermeyi amaçlıyordu. Marks ise, *b u* soruna bir başka konuyla, yani komünist toplumun *gelişmesi* ile ilgilenirken sadece değinmişti.

Marks'ın tüm teorisi, gelişim teorisinin –en

tutarlı, en bütünsel, derinliğine düşünülmüş ve en özlü biçimde– çağdaş kapitalizme uyarlanmasıdır. Doğal olarak, Marks, bu teorinin, kapitalizmin *yaklaşan* çöküşüne, hem de *gelecekteki* komünizmin *gelecekteki* gelişimine uyarlanması sorunuyla yüz yüzeydi.

O zaman gelecekteki komünizmin gelecekteki gelişimi sorunu hangi *veriler* temelinde ele alınabilir?

Kökeni kapitalizmde *olan*, tarihsel olarak kapitalizmden gelişen, kapitalizmin *doğurduğu* bir toplumsal gücün eyleminin bir sonucu ortaya çıkan olgu temelinde, Marks'ta bir ütopya üretme, bilinemeyecek şeyler konusunda boş tahminler yapma girişiminin izi bile yoktur. Marks, komünizm sorununu, bir doğacının, diyelim ki yeni bir biyolojik türünün şöyle ya da böyle bir kökenden doğduğunu ve şöyle ya da böyle bir yönde değiştiğini bildikten sonra onun gelişimi sorununu ele alışı gibi ele alır.

Marks, her şeyden önce, Gotha Programı'nın devlet ile toplum arasındaki ilişki sorununa getirdiği karışıklığı temizledi.

“Bugünkü toplum’, bütün uygarlaşmış ülkelerde varolan, ortaçağ kalıntılarından az ya da çok kurtulmuş, her ülkenin özel tarihsel gelişimi tarafından az ya da çok değişikliğe uğramış, az ya da çok gelişmiş kapitalist toplumdur. Diğer taraftan, ‘bugünkü devlet’ ülke sınırlarıyla değişir. Prusya-Alman İmparatorluğu’ndaki İsviçre’dekinden farklıdır, İngiltere’deki Amerika Birleşik Devletleri’nden farklıdır. Bu nedenle, ‘bugünkü devlet’ bir kurgudur.

Yine de farklı uygar ülkelerin farklı devletlerinin hepsinde ortak olan, biçimlerinin çok farklı çeşitliliğine rağmen, sadece kapitalist

olarak az ya da çok gelişmiş olan çağdaş burjuva toplumu temeline dayanmalarıdır. Bu nedenle, onlar belli ortak özsel özelliklere de sahiptirler. Bu bağlamda, gelecektekiyle karşıtlık içinde olan, bugünkü köklerinin bulunduğu burjuva toplumu içinde ölmüş olacak olan ‘bugünkü devlet’ten söz etme olanağı vardır.

O zaman şu soru ortaya çıkar: Komünist toplumda devletin geçireceği dönüşüm nedir? Diğer bir ifadeyle, devletin bugünkü işlevlerine benzer hangi toplumsal işlevler varlığını koruyacaktır? Bu soru ancak bilimsel olarak yanıtlanabilir ve halk sözcüğü ile devlet sözcüğünü binbir biçimde birleştirerek bir pire sıçrayışı kadar bile yaklaşamaz.”³⁹

Marks, “halk devleti” konusundaki tüm konuşmaları böylesine alaya aldıktan sonra, sorunu formüle eder ve buna bilimsel yanıt arayanların yalnızca sağlam bilimsel veriler kullanarak bunu yapabilecekleri konusunda bizi uyarır.

Tüm gelişim teorisi tarafından, bir bütün olarak bilim tarafından en eksiksiz biçimde konulmuş olan ilk olgu –ütopyacılar tarafından unutulmuş olan ve günümüz oportünistleri tarafından sosyalist devrim korkusuyla unutilan bir olgu–, tarihsel olarak, kapitalizmden komünizme geçişin kuşkusuz özel bir aşaması ya da özel bir evresi olması gerektiğidir.

2. KAPİTALİZMDEN KOMÜNİZME GEÇİŞ

“Kapitalist toplum ile komünist toplum arasında birinin ötekine devrimci dönüşüm dönemi yer alır. Buna denk düşen, devletin *proletaryanın devrimci diktatörlüğünden* başka bir şey olamayacağı bir siyasal geçiş dönemidir de.”

Marks, bu vargıyı, çağdaş kapitalist toplumda proletaryanın oynadığı rolün tahliline, bu toplumun gelişimine ilişkin verilere ve proletarya ile burjuvazinin karşıt çıkarlarının uzlaşmazlığına dayandırır.

Daha önce sorun şöyle konulmuştu: Proletarya, kurtuluşunu gerçekleştirmek için burjuvaziyi devirmek, siyasal gücü ele geçirmek ve kendi devrimci diktatörlüğünü kurmak zorundadır.

Şimdi ise sorun biraz farklı konulur: kapitalist toplumdan –ki komünist topluma doğru geliyor– komünist bir topluma geçiş, “siyasal geçiş dönemi” olmaksızın olanaksızdır ve bu dönemde devlet, sadece proletaryanın devrimci diktatörlüğü olabilir.

O halde, bu diktatörlükle demokrasinin ilişkisi nedir?

Gördüğümüz gibi, *Komünist Manifesto* şu iki kavramı yalın biçimde yan yana koyar: “proletaryayı egemen sınıf konumuna yükseltmek” ve “demokrasi savaşını kazanmak”. Yukarda tüm söylenmiş olanlara dayanarak, kapitalizmden komünizme geçişte demokrasinin nasıl değiştiğini daha kesin biçimde belirlemek olanaklıdır.

Kapitalist toplumda, en elverişli koşullar altında gelişmesi koşuluyla, demokratik cumhuriyette az ya da çok tam bir demokrasi buluyoruz. Ama bu demokrasi, her zaman kapitalist sömürünün koyduğu dar sınırlarla kuşatılmıştır ve dolayısıyla her zaman, gerçeklikte, azınlık için, sadece mülk sahibi sınıflar için, sadece zenginler için bir demokrasi olarak kalır. Kapitalist toplumda özgürlük, her zaman eski Yunan cumhuriyetlerinde olduğu gibi kalır: köle sahipleri için özgürlük. Kapitalist sömürü koşulları nedeniyle, çağdaş ücretli köleler, yoksunluk ve yoksulluk tarafından öyle-

sine ezilmektedir ki, “onlar demokrasiyle rahatsız edilemezler”, “siyasetle rahatsız edilemezler”; olayların sıradan barışçıl gelişimi içinde, nüfusun çoğunluğu, kamu yaşamına ve siyasal yaşama katılmaktan uzaklaştırılmıştır.

Bu ifadenin doğruluğu, belki de en açık biçimde Almanya’da tanıtlanmıştır, çünkü bu ülkede anayasal yasallık oldukça uzun bir süre –yaklaşık yarım yüzyıl (1871-1914)– değişiklik göstermeden kalmıştır ve bu dönem boyunca sosyal-demokrasi “yasallığı kullanma” açısından diğer ülkelerden çok daha öteye gitmiştir, işçilerin dünyanın bir başka yerinden çok daha fazla bir bölümü siyasal bir parti içinde örgütlüdür.

Kapitalist toplumda, siyasal yönden bilinçli ve etkin ücretli kölelerin şimdiye dek kaydedilmiş en büyük oranı nedir? On beş milyon ücretli işçiden Sosyal-Demokrat Parti üyesi olan bir milyondur! On beş milyondan üç milyonu sendikalarda örgütlenmiştir!

Önemsiz bir azınlık için demokrasi, zenginler için demokrasi – kapitalist toplumun demokrasisi budur. Kapitalist demokrasi aygıtına daha yakından bakacak olursak, her yerde, oy hakkının “küçük” –sözümona küçük– ayrıntılarında (ikamet gerekliliği, kadınların oy hakkından yoksun bırakılması vb.), temsili kurumların tekniğinde, toplanma hakkına ilişkin fiili engellerde (kamu binaları “dilenciler” için değildir!), günlük basının ya da kapitalist örgütlenmesinde vb. vb. – demokrasi üzerinde sınırlama üzerine sınırlama görürüz. Yoksullar için bu sınırlamalar, istisnalar, dışlamalar, engeller, özellikle kendi kitle yaşamında ezilen sınıfların yoksunluğunu hiç bilmeyenlerin ve onlarla hiç bir zaman yakın ilişkiye girmemiş olanların (burjuva yayıncıların ve politikacıların

eğer yüzde doksan dokuzu değilse, onda dokuzu bu kategoridedir) gözünde çok önemsiz görünür; ama bu sınırlamalar toplandığında, yoksulları politikanın dışında tutar, demokrasiye etkin katılımını engeller, acımasızca bir tarafa atar.

Marks, Komün deneyiminin tahlilinde, ezilenlerin bir kaç yılda bir ezen sınıfların hangi özgül parçasının kendilerini parlamentoda temsil edeceğini ve onları baskı altına alacağını kararlaştırmalarına izin verildiğini söylediğinde, kapitalist demokrasinin bu *ö z ü n ü* mükemmel biçimde kavramıştır!⁴⁰

Ama bu kapitalist demokrasiden –kaçınılmaz olarak dar ve yoksulları sinsice bir yana iten ve bu nedenle de özü ikiye bölünmüş ve sahte olan demokrasiden– ileri bir gelişme, liberal profesörlerin ve küçük-burjuva oportünistlerin bizi inandırmaya çalıştıkları gibi “giderek daha büyük demokrasi”ye doğru, yalın, doğrudan ve pürüzsüz olarak ilerlemez. Hayır, ileri gelişme, yani komünizme doğru gelişme, proletarya diktatörlüğü aracılığıyla ilerler ve başka türlü de olamaz, çünkü kapitalist sömürücülerin *direnışı*, bir başkası tarafından ya da başka bir biçimde *kırılmaz*.

Ve proletarya diktatörlüğü, yani ezenleri bastırmak amacıyla ezilenlerin öncüsünün örgütlenmesi sadece demokrasinin bir genişlemesinin sonucu olarak ortaya çıkamaz. *İ l k k e z* para kasaları için değil, yoksullar için, halk için demokrasi durumuna gelen demokrasinin engin bir genişlemesiyle *eşzamanlı olarak*, proletarya diktatörlüğü, ezenlerin, sömürücülerin, kapitalistlerin özgürlüğü üzerine bir dizi sınırlama koyar. İnsanlığı ücretli kölelikten kurtarmak için onları bastırmak zorundayız, onların direnişini zor yoluyla ezmek zorundayız; açıktır ki, baskının olduğu yerde, zo-

run olduğu yerde ne demokrasi vardır, ne de özgürlük.

Engels, Bebel'e yazdığı mektupta, okurun anımsayacağı gibi, "proletarya, özgürlük adına değil, düşmanlarını baskı altına almak için devleti kullanmayı sürdürecektir ve özgürlükten söz etmek olanaklı olduğunda, devlet varolmaktan çıkar" dediğinde bunu parlak biçimde ifade etmiştir.

Halkın büyük çoğunluğu için demokrasi ve zor aracılığıyla baskı altına alma, yani halkı sömürenlerin ve ezenlerin demokrasiden dışlanması – kapitalizmden komünizme geçiş sırasında demokrasinin geçirdiği değişiklik budur.

Sadece komünist toplumda, kapitalistlerin direnişi tümüyle ezildiği zaman, kapitalistler yok olduğu zaman, sınıflar olmadığı zaman (yani toplumsal üretim araçlarıyla ilişkileri açısından toplumun üyeleri arasında herhangi bir fark olmadığı zaman), *sadece* o zaman "devlet... varolmaktan çıkar" ve "özgürlükten söz etmek olanaklı olur". Sadece o zaman gerçekten tam bir demokrasi, hiç bir istisna taşımayan demokrasi olanaklı olacaktır ve gerçekleşecektir. Ve sadece o zaman, demokrasi şu basit gerçekten dolayı *sönmeye* başlayacaktır: Kapitalist kölelikten, kapitalist sömürünün eşi görülmedik dehşetinden, vahşetinden, çılgınlığından ve alçaklıklarından kurtulmuş halk, yüzyıllardır bilinen ve tüm törel özdeşleşlerle binlerce yıldır yinelenen toplumsal ilişkilerin temel kurallarına uymaya giderek *alışacaklardır*; bu kurallara, zor olmaksızın, zorunluluk olmaksızın, tabiyet olmaksızın, devlet denilen *özel baskı aygıtı olmaksızın* uymaya alışacaklardır.

"Devlet söner" ifadesi çok iyi seçilmiştir, çün-

kü bu ifade, sürecin tedrici ve kendiliğinden doğasını gösterir. Sadece alışkanlık böyle bir sonucu sağlayabilir ve şüphesiz sağlayacaktır; çünkü insanlar, sömürünün olmadığı zaman, öfkeyi kabartacak, hoşnutsuzluk ve başkaldırıyı uyandıracak ve baskıyı gerektirecek bir şey olmadığı zaman, toplumsal ilişkilerin gerekli kurallarına uymaya alışmaya nasıl hazır olduklarının milyonlarca örneğini çevremizde görüyoruz.

Bu nedenle, kapitalist toplumda, budanmış, zavallı, sahte bir demokrasiye, yalnızca zenginler için, azınlık için bir demokrasiye sahibiz. Proletarya diktatörlüğü, komünizme geçiş dönemi, ilk kez, azınlığın, sömürücülerin bastırılması gerekliliğiyle birlikte halk için, çoğunluk için demokrasiyi yaratacaktır. Tek başına komünizm, gerçekten tam demokrasiyi getirme yeteneğine sahiptir ve demokrasi ne kadar tam olursa, o kadar çabuk gereksiz olacaktır ve kendi kendine sönecektir.

Diğer bir deyişle, kapitalizm koşullarında, sözcüğün tam anlamıyla devlete, yani bir sınıfın diğer bir sınıfı ve dahası azınlığın çoğunluğu baskı altına almak için özel bir makineye sahibiz. Doğal olarak, sömürücü azınlığın sömürülen çoğunluğu böylesine sistematik olarak baskı altına almasını başarmak için, baskı yapma işinde son derece canilik ve vahşet gerekir, insanlığı kölelik, serflik ve ücretli emek sürecinden geçirmek için kan deryası gerekir.

Ayrıca, kapitalizmden komünizme geçiş sırasında baskı, *hala* gereklidir; ama şimdi bu baskı, sömürülen çoğunluğun sömüren azınlığa baskısıdır. Özel bir aygıt, özel bir baskı makinesi, “devlet” *hala* gereklidir, ama şimdi bu bir geçiş devletidir; artık sözcüğün tam anlamıyla bir devlet değildir; çünkü *dünün* ücretli kölelerinin çoğunluğu tara-

fından sömürücü azınlığın baskı altına alınması öylesine kolay, yalın ve doğal bir görevdir ki, ayaklanan kölelerin, serflerin ya da ücretli emekçilerin baskı altına alınmasından çok daha az kan dökülmesine yol açacaktır ve insanlığa maliyeti çok daha az olacaktır. Ve *özel* bir baskı *makinesine* gereksinmenin yok olmaya başlaması, demokrasinin nüfusun böylesine büyük bir çoğunluğuna yayılmasıyla uyumludur. Doğal olarak, sömürücüler, *halkı* baskı altına almak için çok karmaşık bir makine olmaksızın bu görevi başaramazlar, ama halk, çok basit bir “makine”yle bile, hatta bir “makine” olmaksızın, özel bir aygıt olmaksızın, yalın *silahlı kitlelerin örgütlenmesiyle* (biraz öngörüyle İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti gibi diyebiliriz) sömürenleri baskı altına alabilir.

Son olarak, sadece komünizm, devleti kesinlikle gereksiz hale getirir, çünkü baskı altına alınacak *hiç kimse* yoktur – bir *sınıf* anlamında, nüfusun belirli bir kesimine karşı sistematik bir mücadele anlamında “hiç kimse”. Biz ütopyacı değiliz ve *tekil bireylerin* aşırılıkları olasılığını ve kaçınılmazlığını ya da *böylesi* aşırılıkların bastırılması gerekliliğini hiç reddetmeyiz. Ama birinci olarak, bunun için özel makineye, özel baskı aygıtına gerek yoktur; bu, herhangi bir uygar insan topluluğunun, çağdaş toplumda bile, bir kargaşayı durdurmak için ya da bir kadına yapılan saldırıyı önlemek için müdahale etmesi kadar basit ve isteyerek, silahlı halkın kendisi tarafından yapılacaktır. Ve ikinci olarak, biliyoruz ki, toplumsal ilişkinin kurallarını çiğnemek demek olan aşırılığın temel toplumsal nedeni, kitlelerin sömürülmesi, onların yoksunlukları ve yoksulluklarıdır. Bu baş nedenin ortadan kaldırılmasıyla, aşırılıklar da kaçınılmaz olarak “sönme” başlayacaktır. Bunun

hangi hızda ve nasıl bir yol izleyeceğini bilmiyoruz, ama onların söneceğini biliyoruz. Bunların sönmesiyle birlikte devlet de *sönecektir*.

Marks, ütopyalara düşmeden, bu geleceğe ilişkin *şimdi* neyin belirlenebileceğini, yani komünist toplumun alt aşaması ile üst aşaması (düzey, evre) arasındaki farklılığı daha tam olarak belirlemiştir.

3. KOMÜNİST TOPLUMUN BİRİNCİ AŞAMASI

Marks, *Gotha Programının Eleştirisi*'nde, sosyalizm altında işçilerin “emeğinin eksiltilmemiş” ya da “tam ürününü” alacağı yolundaki Lassalle'ın düşüncesini çürütmek için ayrıntıya girer. Marks, toplumun toplumsal emeğinin bütününden bir yedek fon, üretimin genişletilmesi için, makinelerin “aşınma ve yıpranması”nı yerine koymak için vb. bir fon düşülmesinin gerekli olduğunu göstermiştir; ve sonra da tüketim araçlarından yönetim harcamaları için, okul, hastane, yaşlılar yurdu vb. için bir fon düşülmesi gereklidir.

Lassalle'ın belirsiz, bulanık, genel sözleri yerine (“emeklerinin tam ürünü işçiye”), Marks, tam olarak sosyalist toplumda işlerin nasıl yönetileceğinin ciddi bir tahminini yapar. Kapitalizmin olmayacağı bir toplumun yaşam koşullarının somut tahlilini yapmayı sürdürür ve şöyle söyler:

“Bizim burada ilgilenmek durumunda olduğumuz şey, kendi temelleri üzerinde *gelişmiş* haliyle değil de, tersine, kapitalist toplumdan *çıkış* biçimiyle komünist toplumdur; bu toplum, her açıdan, ekonomik, ahlaki ve entelektüel olarak hala rahminden çıktığı eski toplumun doğum iziyle damgalıdır.”

Ve Marks'ın komünist toplumun “birinci” ya da alt aşaması olarak terimlendirdiği bu komünist toplumdur – kapitalizmin rahminden henüz dünyaya gelmiş olan ve her açıdan eski toplumun doğum iziyle damgalanmış bir toplum.

Üretim araçları, artık bireylerin özel mülkü değildir. Üretim araçları toplumun tümüne aittir. Toplumsal olarak gerekli işin belli bölümünü yerine getiren toplumun her üyesi, toplumdan yaptığı işin tutarını gösteren bir belge alır. Ve bu belgeyle, kamu dükkanlarından buna uygun düşen nicelikte tüketim maddeleri alır. Emek tutarından kamu fonuna giden bir kesinti yapıldıktan sonra, her işçi, bu nedenle, toplumdan ona vermiş olduğu kadarını alır.

Buna “eşitliğin” üstün egemenliği denilebilir.

Ama böyle bir toplumsal düzen görüşüne sahip olan Lassale, “adil dağıtım”, “eşit emek ürünü üzerinde toplumun tüm üyelerinin eşit hakkı” olduğunu söylerken hatalıdır ve Marks bu hatayı şöyle açıklar:

“Eşit hak” der Marks, gerçekten burada vardır; ama *hala eşitsizliği içeren* her hukuk gibi bir “burjuva hukuku”dur. Her hukuk, gerçekte birbirine benzemeyen, biri diğerine eşit olmayan *farklı* insanlara *eşit* bir ölçütün bir uygulamasıdır; bu yüzden, “eşit hak”, gerçekte eşitliğin bir çiğnenmesidir ve bir adaletsizliktir. Gerçekte, bir diğeri kadar toplumsal emeği gerçekleştiren her insan, toplumsal üründen (yukarıda ifade edilen kesintilerden sonra) eşit bir pay alır.

Ama insanlar birbirine benzemez: biri güçlüdür, diğeri zayıf; birisi evlidir, diğeri değildir; birinin çok çocuğu vardır, diğeri daha az, vb.. Ve Marks'ın çıkardığı vargı şudur:

“... Emegın eşit başarımlıyla ve buna bağılı olarak toplumsal tüketim fonundan eşit payla, gerçekte, biri diğlerinden daha fazla alacaktır, biri diğlerinden daha zengin olacaktır vb.. Bütün bu kusurlardan sakınma için, hak, eşit olmak yerine eşit olmamalıdır.”

Dolayısıyla komünizmin ilk evresi, henüz adalet ve eşitlik üretmez: varlık açısından farklılıklar ve haksız farklılıklar hala var olacaktır, ama insanın insanı *sömürmesi* olanaksız olacaktır, çünkü özel mülkiyet olarak *üretim araçlarının*, fabrikaların, makinelerin, toprağın vb. ele geçirilmesi olanaksız olacaktır. Marks, Lassalle’ın genelde “eşitlik” ve “adalet” konusundaki küçük-burjuva, karmakarışık sözlerini çürütürken, ilkin yalnızca bireyler tarafından ele geçirilmiş olan üretim araçlarının “adaletsizliğini” ortadan kaldırmak *zorunda olan* ve “harcanan emek tutarına göre” (ve gereksinmelerine göre değil) tüketim maddelerinin dağıtımının içerdığı diğeri adaletsizlikleri birden ortadan *kaldıramayacak olan* komünist toplumun *gelişim rotasını* gösterir.

Burjuva profesörleri ve “bizim” Tugan’ın⁴¹ aralarında bulunduğı kaba ekonomistler, sürekli olarak sosyalistleri insanların eşitsizliğini unutmakla ve bu eşitsizliği ortadan kaldırmayı “düşlemek”le suçlamaktadırlar. Böyle bir suçlama, göreceğimiz gibi, sadece bay burjuva ideologlarının aşırı cehaletlerini tanıtlar.

Marks, sadece çok büyük titizlikle insanların kaçınılmaz eşitsizliğini hesaba katmakla kalmaz, aynı zamanda, yalın olarak üretim araçlarının toplumun tümünün ortak mülkiyetine dönüştürülmesi (buna çoğunlukla “sosyalizm” deniliyor), ürünlerin “harcanan emek tutarına göre” bölünmesi *hüküm sürerken* dağıtımın kusurları-

nı ve “burjuva hukukunun” eşitsizliğini *ortadan kaldırmaya*acağı olgusunu da hesaba katar. Devamında Marks şöyle söyler:

“Ama bu kusurlar, kapitalist toplumdan uzun doğum sancılarının sonra hemen doğduğu zamanki haliyle komünist toplumun ilk aşamasında kaçınılmazdır. Hukuk, hiç bir zaman toplumun ekonomik yapısından ve bu yapının koşullandırdığı kültürel gelişmeden daha yüksek olamaz.”

Ve böylece, komünist toplumun birinci aşamasında (genellikle sosyalizm deniliyor) “burjuva hukuku” tümüyle ortadan kaldırılmış olmaz, ama sadece kısmen, sadece o güne kadar ulaşılmış olunan ekonomik devrime oranla, yani sadece üretim araçları açısından ortadan kaldırılmış olur. “Burjuva hukuku”, üretim araçlarını bireylerin özel mülkiyeti olarak kabul eder. Sosyalizm, bunları *ortak* mülkiyete dönüştürür. *Bu kapsamda* –ve tek bu kapsamda– “burjuva hukuku” ortadan kaybolur. Ancak, diğer kısımları ilgilendirdiği kadarıyla varlığını sürdürür; ürünlerin dağıtımında ve toplumun üyeleri arasında emeğin paylaşılmasında düzenleyici güç olarak (belirleyici etmen) varlığını sürdürür. “Çalışmayan yemeyecektir” sosyalist ilkesi, *şimdi* gerçekleştirilmiştir; diğer sosyalist ilke, “eşit tutardaki emeğe eşit tutarda ürün” ilkesi *şimdi* gerçekleştirilmiştir. Ama bu henüz komünizm değildir ve eşit olmayan bireylere, eşit olmayan (gerçekten eşit olmayan) emek tutarına karşılık eşit ürün veren “burjuva hukuku” henüz ortadan kaldırılmış değildir.

Bu bir “kusur”dur, diyor Marks, ama komünizmin ilk aşamasında önüne geçilemez bir şeydir, çünkü eğer ütopyacılığa kapılmıyorsak, kapitalizmi devirince halkın bir anda *herhangi bir hu-*

kuk ölçütü olmaksızın toplum için çalışmayı öğreneceğini düşünemeyiz; ve gerçekten kapitalizmin ortadan kaldırılması böylesi bir değişim için ekonomik önkoşulları *hemen yaratmaz*.

Ve şimdi “burjuva hukuku”ndan başka bir ölçüt yoktur. Bu nedenle, bu kapsamda üretim araçlarının kamu mülkiyetini güvenceye alırken, emekte ve ürünlerin dağıtımında eşitliği güvenceye alabilecek bir devlete gereksinim hala vardır.

Devlet, artık kapitalistlerin, sınıfların ve dolaşısıyla da *baskı altına* alınabilecek *sınıf* olmadığı zaman söner.

Ama devlet, güncel eşitsizliği kutsayan “burjuva hukuku” güvencede kaldığı sürece, henüz tam olarak sönmüş olmaz. Devletin tümüyle sönmesi için, tam komünizm gereklidir.

4. KOMÜNİST TOPLUMUN DAHA YÜKSEK AŞAMASI

Marks devam eder:

“Komünist toplumun daha yüksek bir aşamasında, bireylerin işbölümüne kölece bağımlılığı ve bununla birlikte de kol emeği ile zihni emek arasındaki karşıtlık yok olduğunda, emek sadece bir yaşam aracı değil, ama yaşamın baş gereksinimi olduğunda, üretici güçler bireyin çok yönlü gelişimini artırdığında ve ortak zenginliğin kaynaklarının hepsi daha bolca akarken – sadece o zaman burjuva hukukunun dar ufku tümüyle aşılabılır ve toplum kendi bayrağının üstüne ‘herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinimine göre’ diye yazabilir.”

Şimdi, Engels’in “özgürlük” ve “devlet” sözcüklerinin birleştirilmesinin saçmalığıyla acıma-

sızca alay ederkenki uyarılarının doğruluğunu tam olarak kavrayabiliriz. Devlet varolduğu sürece özgürlük yoktur. Özgürlük olduğu zaman da devlet olmayacaktır.

Devletin tümüyle sönmesinin ekonomik temeli, zihni emek ile kol emeği arasındaki karşıtlığın ortadan kaybolduğu, dolayısıyla çağdaş *toplumsal* eşitsizliğin ana kaynaklarından birisinin –üstelik üretim araçlarının kamu mülkiyetine mutlak dönüştürülmesiyle, kapitalistlerin mutlak mülksüzleştirilmesiyle doğrudan ortadan kaldırılması düşünölemeyecek bir kaynak– ortadan kaybolduğu komünizmin gelişiminin daha yüksek bir aşamasıdır.

Bu mülksüzleştirme, üretici güçlerin çok büyük bir gelişimini *olanaklı* kılacaktır. Ve o zaman, bu gelişimi kapitalizmin bugün inanılmaz biçimde nasıl *geciktirdiğini* gördüğümüz zaman, bugün erişilmiş bulunan teknik düzeyin temelinde nasıl büyük ilerlemeler sağlanabileceğini gördüğümüz zaman, kapitalistlerin mülksüzleştirilmelerinin kaçınılmaz sonucu olarak insan toplumunun üretici güçlerinin çok büyük gelişmesine yol açacağını tam bir güvenle söyleme hakkına sahibiz. Ama bu gelişme hangi hızla ilerleyecektir, işbölümünden kopuş noktasına, zihni emek ile kol emeği arasındaki karşıtlığın ortadan kalkma noktasına, emeğin “yaşamın baş gereksinimi”ne dönüşüm noktasına ne kadar zamanda ulaşacaktır – bunları bilmiyoruz ve *bilemeyiz*.

Bu nedenle, devletin kaçınılmaz olarak söneceğinden, bu sürecin uzun süreli olması özelliğini ve komünizmin yüksek evresinin gelişiminin çabukluğuna bağlı olduğunu vurgulayarak, ve sönme için gerekli zaman sorununu ya da sönmenin somut biçimleri sorununu, bu sorunların

yanıtlanması için gerekli malzemenin *olmaması* nedeniyle, tümüyle açıkta bırakarak söz etme hakkına sahibiz.

Toplum, “herkesten yeteneğine göre, herke-
se gereksinimine göre” kuralını benimsediği za-
man, yani insanlar toplumsal ilişkilerin temel ku-
rallarına uymaya öylesine alıştıkları zaman ve
emekleri, *kendi yeteneklerine göre* istemsel ola-
rak çalışacakları öylesine üretkenliğe ulaştığı za-
man, devlet tümüyle sönme durumuna gelebile-
cektir. İnsanın, Shylock’un⁴² acımasızlığıyla biri-
nin bir başkasından yarım saat daha fazla çalışıp
çalışmadığını, birine diğerinden daha fazla öde-
me yapılıp yapılmadığını hesaplamaya zorlandı-
ğı “burjuva hukukunun dar ufku” –bu dar ufuk– o
zaman aşılabacaktır. O zaman, toplum için herkesin
alacağı ürün niceliğini düzenleme gereği kalma-
yacaktır; herkes özgürce “gereksinimine göre”
alacaktır.

Burjuva bakış açısından, böylesi bir toplum-
sal düzenin “sırf ütopya” olduğunu söylemek ve
sosyalistlerin, herkesin, tekil yurttaşların emeği
üzerinde herhangi bir denetim olmaksızın, top-
lumdan istedikleri kadar yer mantarı, otomobil,
piyano vb. alabilme hakkını vadettikleri için alay
etmek kolaydır. Bugün bile bu biçimde alay et-
mekle kendilerini sınırlamayan pek çok burjuva
“bilgini”, böylece, hem cehaletlerini, hem de ka-
pitalizmin paralı savunusunu sergilemektedirler.

Cehalet – çünkü komünizmin daha yüksek
gelişim aşamasına ulaşılacağını “vadetmek” hiç
bir sosyalistin aklından hiç geçmemiştir; büyük
sosyalistler, buna ilişkin *öngörülerinde*, emeğin
bugünkü üretkenlikle ve Pomyalovski’nin öykü-
lerindeki ilahiyat semineri öğrencileri gibi⁴³ kamu
zenginliklerine “sırf zevk için” zarar veren ve ola-

naksız olanı talep eden *bugünkü* sıradan insanla ulaşılabileceğini öngörmez.

Komünizmin “daha yüksek” aşamasına ulaşılana kadar, sosyalistler, emek ve tüketim ölçüsünün toplum ve *devlet tarafından en sıkı biçimde* denetlenmesini talep ederler; ama bu denetim, kapitalistlerin mülksüzleştirilmesiyle, kapitalistler üzerinde işçilerin denetiminin kurulmasıyla *başlamalıdır* ve bürokratların devletiyle değil, *silahlı işçilerin* devletiyle uygulanmalıdır.

Burjuva ideologları (ve Bay Çereteli’ler, Çernov’lar ve yandaşları gibi yalakaları) tarafından kapitalizmin paralı savunusu, *bugünkü* politikaların yaşamsal ve yakıcı sorunları yerine, yani kapitalistlerin mülksüzleştirilmesi, *tüm* yurttaşların büyük *bir* “sendika”nın –bütün devletin– işçileri ve çalışanlarına dönüştürülmesi ve bu sendikanın tüm işinin gerçekten demokratik bir devlete, *İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti devletine* tümüyle bağlı kılınması yerine uzak gelecek konusundaki polemikleri ve tartışmaları *koymalarını* içerir.

Gerçekten de, darkafalıların ve Bay Çereteli’ler ve Çernov’ların izlediği eğitilmiş bir profesör, mantıksız ütopyalardan, bolşeviklerin demagogik vaatlerinden, “gerçekleştirilecek” sosyalizmin olanaksızlığından söz ederken, onların akıllarındaki, genel olarak “gerçekleştirilmesi” olanaksız olduğu için, hiç kimsenin hiç bir zaman “gerçekleştirmeyi” vaatmediği ya da düşünmediği komünizmin daha yüksek aşaması ya da evresidir.

Ve bu, bizi, Engels’in “sosyal-demokrat” adının doğru olmadığı konusundaki yukarda aktarılan tanıtında değinilen sosyalizm ile komünizm arasındaki bilimsel farklılık sorununa götürür. Siyasal olarak, komünizmin birinci, alt aşaması ile daha yüksek aşaması arasındaki fark-

lılık, zamanla belki de daha büyük olacaktır; ama bu farklılığı, şimdi, kapitalizm koşullarında sorun yapmak gülünçtür ve belki sadece bireysel anarşistler buna birincil önem verebilir (eğer anarşistler arasında, hala Kropotkin'lerin, Grave'lerin, Cornelissen'lerin ve anarşizmin diğer “yıldızları”nın, Ghe gibi sosyal-şovenistlere ya da “anarko-siperciler”e “Plehanov’vari” dönüşümünden hiç bir şey öğrenmemiş kişiler varsa).

Ama sosyalizm ile komünizm arasındaki bilimsel farklılık açıktır. Marks, genellikle sosyalizm olarak adlandırılanı komünist toplumun “ilk” ya da alt aşaması olarak terimlendirmiştir. Üretim araçları *ortak* mülkiyet durumuna geldiğine göre, “komünizm” sözcüğü burada da kullanılabilir, ancak bunun tam komünizm olmadığını unutmamamız koşuluyla. Marks’ın açıklamalarının büyük önemi şu ki, burada o, tutarlı biçimde materyalist diyalektiğin gelişim teorisini uygular ve komünizmi kapitalizmden gelişen bir şey olarak ele alır. Marks, bilgiççe keşfedilmiş, “uydurulmuş” belirlemeler ve sözcükler (Sosyalizm nedir?, Komünizm nedir?) üzerine verimsiz tartışmalar yerine, komünizmin ekonomik olgunluğunun aşamalarının ne diye adlandırılabilirliğinin bir tahlilini verir.

Birinci aşamada ya da birinci evrede komünizm, henüz ekonomik olarak ve tümüyle kapitalizmin geleneklerinden ya da izlerinden kurtulmuş *olamaz*. Dolayısıyla, ilginç olgu, birinci aşamasında komünizmin “*burjuva* hukukunun dar ufku”nu korumasıdır. Elbette, burjuva hukuku, *tüketim* maddelerinin dağılımı açısından, kaçınılmaz olarak *burjuva devletin*in varlığını öngörür, çünkü hukuk, hukuk standartlarına uymaya *zorlama* yeteneğinde olan bir aygıt olmaksızın bir hiçtir.

Buradan komünizm koşullarında, bir süre için sadece burjuva hukukunun değil, burjuvasız burjuva devletinin de kaldığı sonucu çıkar!

Bu, marksizmin son derece derin içeriğini incelemek için biraz olsun zahmete katlanmamış olan kişiler tarafından sıkça marksizmi suçladıkları bir paradoks ya da yalın bir diyalektik sözcük oyunu gibi gelebilir.

Ama gerçekte, doğada ve toplumda, yaşamın her adımında, yeninin içinde eskinin kalıntılarının yaşadığını görürüz. Ama Marks, bir “burjuva” hukuk kısıntısını komünizmin içine keyfi olarak sokuşturmamıştır, ama kapitalizmin rahminde doğan bir toplumda ekonomik ve siyasal olarak kaçınılmaz olanı göstermiştir.

Demokrasi, işçi sınıfının kurtuluşu için kapitalistlere karşı yürüttüğü mücadelesinde çok büyük önem taşır. Ama demokrasi, daha ileri adımların atılamayacağı bir sınır demek değildir; feodalizmden kapitalizme ve kapitalizmden komünizme giden yolda sadece aşamalardan birisidir.

Demokrasi eşitlik demektir. Eşitlik için proletaryanın mücadelesinin ve slogan olarak eşitliğin büyük önemi, eğer onu *sınıfların* ortadan kaldırılması anlamında doğru biçimde yorumlarsak açıkça ortaya çıkar. Ama demokrasi, sadece *biçimsel* eşitlik demektir. Ve eşitlik, üretim araçlarının sahipliği açısından toplumun bütün üyeleri için gerçekleşir gerçekleşmez, yani emek eşitliği ve ücretlerin eşitliğine ulaşılır ulaşılmaz, insanlık, kaçınılmaz olarak, biçimsel eşitlikten gerçek eşitliğe, yani “herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinimine göre” kuralının işlerliğine kadar götürülmesi sorunuyla yüz yüze gelecektir. İnsanlık, bu üstün amaca hangi aşamalardan geçerek, hangi pratik önlemler olarak ulaşacaktır – bu-

nu bilmiyoruz ve bilemeyiz. Ama sıradan burjuvanın, sosyalizmi cansız, katı ve değişmez bir şey gibi kavrayışının ne kadar büyük bir yalan olduğunu anlamak önemlidir, oysa gerçeklikte, *sadece* sosyalizm koşullarında, önce *çoğunluğu* ve sonra halkın tamamını kucaklayan hızlı, gerçek, gerçekten kitlesel ileriye doğru hareket kamu ve özel yaşamın tüm alanlarında başlayacaktır.

Demokrasi bir devlet biçimidir, devletin çeşitlerinden biridir. Bu nedenle, her devlet gibi, bir yandan kişilere karşı örgütlü, sistematik zor kullanımını temsil eder, ama öte yandan da, yurttaşların eşitliğinin biçimsel onayının, devletin yapısını ve yöneticilerini belirlemede herkesin eşit hakkı olduğunun kabul edilmesidir. Bu, sonuçta, demokrasinin gelişiminin belli bir aşamasında, önce kapitalizme karşı devrimci bir mücadele yürüten sınıfı –proletaryayı– birbirine kaynaştırır, ve sonra da, burjuvaziyi, hatta cumhuriyetçi burjuvaziyi, devlet makinesini, sürekli orduyu, polisi ve bürokrasiyi ezmek, parçalamak, yeryüzünden silmek ve bunların yerine *daha* demokratik bir devlet makinesini, ama tüm halkın içinde yer alacağı bir milis oluşturma yönünde gelişen işçilerin silahlı kitlesi biçiminde de olsa bir devlet makinesini koymayı olanaklı kılar.

Burada “nicelik niteliğe dönüşür”: Demokrasinin *böylesi* bir derecesi, burjuva toplumunun sınırlarının aşılması, toplumun sosyalist yeniden inşasının başlangıcı demektir. Eğer gerçekten herkes devletin yönetiminde yer alırsa, kapitalizm yerinde kalamaz. Ve kapitalizmin gelişmesi de, sırası geldiğinde, gerçekten “herkes”in devlet yönetiminde yer *alabilmesini* sağlayacak *önkoşulları* yaratır. Bu önkoşullardan bazıları şunlardır: En gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunda şimdi-

den gerçekleştirilmiş olan genel okuma-yazma, sonra posta hizmetleri, demiryolları, büyük fabrikalar, geniş çaplı ticaret, bankacılık vb. vb. alanlarında büyük, karmaşık, toplumsallaştırılmış aygıtlarla milyonlarca işçinin “eğitilmesi ve disipline edilmesi”.

Bu verili *ekonomik* önkoşullarla, kapitalistlerin ve bürokratların devrilmesinden sonra, silahlı işçilerin, silahlı tüm nüfusun, üretimin ve dağıtımın denetiminde, emeğin ve ürünlerin *hesaplarının tutulması* işinde, bir gecede, hemen onların yerlerini almaları pekala olanaklıdır. (Denetim ve muhasebe sorunu, bilimsel olarak eğitilmiş mühendisler, tarım uzmanları vb. personel sorunuyla birbirine karıştırılmamalıdır. Bu beyler, bugün kapitalistlerin isteklerine uysalca boyun eğerek çalışmaktadırlar; yarı silahlı işçilerin isteklerine uysalca boyun eğerek daha da iyi çalışacaklardır.)

Muhasebe ve denetim – komünist toplumun birinci aşamasının düzgün çalışmasının, doğru işleyebilmesinin “ayarlanması” için gerekli olan *temel* şeylerdir. Burada, *bütün* yurttaşlar, silahlı işçilerin oluşturduğu devletin kiralınmış çalışanlarına dönüşmüştür. *Bütün* yurttaşlar, ulusal ölçekte tek bir devlet “sendikası”nın çalışanları ve işçileri olmuşlardır. Bunların tümü, onların eşit olarak çalışmalarını, kendi paylarına düşen işleri yapmalarını ve eşit ücret almalarını gerektirir. Bunun için gerekli olan muhasebe ve denetim, kapitalizm tarafından büyük ölçüde *b a s i t l e ş t i r i l m i ş* ve aşırı ölçüde –okuma-yazma bilen herhangi bir kişi, aritmetiğin dört işlem bilgisiyle denetleyip kaydedebileceği ve sonuçları makbuzlara geçirebileceği– basit işlemlere indirgenmiştir.*

* Devletin işlevlerinin pek çoğu, işçilerin kendileri tarafın-

Halkın *çoğunluğu*, bağımsız olarak ve her yerde böylesi hesapları tutmaya başladıkları ve kapitalistler (şimdi çalışanlara dönüştürülmüş olan) ve kendi kapitalist alışkanlıklarını koruyan aydın tabaka üzerinde böylesine denetim sağladıkları zaman, bu denetim, gerçekten evrensel, genel, halka ait olacaktır; ve ondan kurtulmanın yolu olmayacaktır, “gidecek hiç bir yer” bulunmayacaktır.

Toplumun tümü, eşit emek ve eşit ücretle, tek bir büro ve tek bir fabrika durumuna gelecektir.

Ama kapitalistlerin yenilgisinden sonra, sömürücülerin devrilmesinden sonra proletaryanın tüm topluma yayacağı bu “fabrika” disiplini, hiç bir biçimde bizim idealimiz ya da sonal amacımız değildir. Bu, yalnızca kapitalist sömürünün bütün kötülüklerinden ve bütün iğrençliklerinden toplumun tam olarak arındırılması için *ve daha ileri* gelişme için zorunlu bir *adım*dır.

Toplumun tüm üyelerinin ya da en azından en geniş çoğunluğunun, devleti kendi kendilerine yönetmeyi öğrendikleri, bu işleri kendi ellerine aldıkları, önemsiz kapitalist azınlık üzerinde, kapitalist alışkanlıklarını korumayı isteyen aydın tabaka üzerinde ve kapitalizm tarafından derinliğine çürütülmüş işçiler üzerinde denetimi “kurmaya başladıkları” andan itibaren – bu andan itibaren, her çeşit hükümet gerekliliği tümüyle ortadan kaybolmaya başlar. Demokrasi ne kadar çok tam olursa, onun gereksiz olacağı an da o kadar

dan böylesine hesabı tutulur ve denetlenir hale indirgendiğinde, devletin “siyasal devlet” olması sona erecektir ve “kamu işlevleri, siyasal niteliğini yitirecek ve basit yönetim işlevlerine dönüşecektir” (Karş. Dördüncü Bölüm, 2. kesim, Engels’in “Anarşistlerle Tartışma”sı.)

yakındır. Silahlı işçilerin oluşturduğu “devlet”, ne kadar demokratikse ve ne kadar “sözcüğün gerçek anlamında artık devlet olmayan” devletse, devletin *her biçimi* de o kadar hızlı biçimde sönmeye başlar.

Çünkü *herkes* yönetmeyi öğrendiği ve toplumsal üretimi bağımsız olarak fiilen yönettiği zaman, bağımsız olarak hesap tuttuğu ve tembel-ler, nazik beyler, dolandırıcılar ve bunlar gibi “kapitalist geleneklerin muhafızları” üzerinde denetim kurduğu zaman, halkın bu muhasebe ve denetiminden kaçmak, kaçınılmaz olarak öylesine zor, öylesine az görülen bir istisna olacak ve bunlar öylesine çabuk ve şiddetle cezalandırılacaktır ki (çünkü silahlı işçiler pratik adamlardır ve duygusal aydınlar değildir, hiç kimsenin kendileriyle alay etmesine pek izin vermeyeceklerdir), insan ilişkilerinin yalın, temel kurallarına uyma *gerekliliği* çok kısa zamanda bir *alışkanlık* halini alacaktır.

Ve o zaman, komünist toplumun ilk aşamasından daha yüksek aşamasına geçmek için ve onunla birlikte devletin tümüyle sönmesi için kapı ardına kadar açılmış olacaktır.

ALTINCI BÖLÜM MARKSİZMİN OPORTÜNİSTLER TARAFINDAN SIRADANLAŞTIRILMASI

Toplumsal devrim ile devletin ve devlet ile toplumsal devrimin ilişkisi sorunu, genel olarak devrim sorunu gibi, II. Enternasyonal'in (1889-1914) baş teorisyenleri ve yazarlarını çok az ilgilendirdi. Ama 1914'te II. Enternasyonal'in çöküşüne yol açan oportünizmin tedrici gelişim sürecinde en ayırıcı şey, bu kişilerin bu sorunla fiilen karşı karşıya geldikleri zaman bile, ondan *kaçmaya çalışmaları* ya da önemsemezmiş gibi davranmalarıdır.

Genel olarak, denilebilir ki, proletarya devriminin devletle ilişkisi sorunundan bu kaçış –oportünizmin çıkarına olan ve onu besleyen bu kaçış–marksizmin *çarpıtılmasının* ve marksizmin bütün olarak sıradanlaştırılmasının sonucudur.

Bu acınacak süreci kısaca özetleyerek niteleyebilmek için marksizmin en ünlü teorisyenlerini, Plehanov ve Kautsky'yi ele alacağız.

1. PLEHANOV'UN ANARŞİSTLERLE TARTIŞMASI

Plehanov, anarşizmin sosyalizme karşı tutumu konusunda 1894 yılında Almanca yayınlanan "*Anarşizm ve Sosyalizm*" başlıklı bir özel broşür yazdı.

Plehanov, bu konuyu ele alırken, anarşizme karşı mücadelede en acil, en yakıcı ve siyasal olarak en özsel konuyu, yani devrimin devletle ilişkisi sorununu ve genelde devlet sorununu tümüyle görmezlikten gelmeyi becermiştir! Broşürünün iki bölümü öne çıkar: Biri, tarihsel ve yazınsal bölümdür ve Stirner, Proudhon ve diğerlerinin düşüncelerinin tarihi üzerine değerli malzemeyi içerir; diğeri ise, hamkafa bölümdür ve bir anarşisti bir hayduttan ayırmanın olanaksızlığı konusunda beceriksiz bir incelemeyi içerir.

Bu, konuların en eğlenceli bileşimi ve Rusya'da devrimin öngününde ve devrimci dönem sırasında Plehanov'un tüm faaliyetlerinin en ayıncı özelliği. Gerçekten de, Plehanov, 1905'ten 1917'ye kadar, siyasette burjuvazinin dümen suyunda giden yarı-doktriner, yarı-hamkafa biri olarak ortaya çıkmıştır.

Marks ve Engels'in anarşistlerle tartışmalarında, devrimin devletle ilişkileri üzerine görüşlerini ne kadar özenle açıkladıklarını gördük. Engels, 1891'de Marks'ın *Gotha Programının Eleştirisi*'ne yazdığı önsözde, "biz –Engels ve Marks– Enternasyonal'in (I. Enternasyonal) Lahey Kongresinden⁴⁴ sonraki iki yıl boyunca, Bakunin ve onun

anarşistlerine karşı çok şiddetli bir mücadeleyle uğraştık.” diye yazıyordu.

Anarşistler, Paris Komünü’nün, “kendilerinin” olduğunu, deyim yerindeyse, kendi öğretilerinin bir doğrulanması olduğunu iddia etmeye çalıştılar; ve Komün’ün derslerini ve Marks’ın bu derslere ilişkin tahlilini kesinkes anlayamadılar. Anarşizm, somut siyasal sorunların, yani eski devlet makinesi *parçalanmalı* mıydı ve onun yerine *ne* konulmalıydı sorularının gerçek çözümünü yapmayı, yaklaşık olarak bile, hiç bir biçimde başaramadı

Ama devlet sorunundan tümüyle kaçınarak “anarşizm ve sosyalizm”den söz etmek, marksizmin Komün’den önceki ve sonraki tüm gelişimini *dikkate almamak*, kaçınılmaz olarak oportünizme kaymak demektir. Çünkü oportünizm için en gerekli olan şey, az önce belirttiğimiz iki sorunun *hiç* konulmamış olmasıdır. Bunun *kendisi* bile, oportünizm için bir zaferdir.

2. KAUTSKY’NİN OPORTÜNİSTLERLE TARTIŞMASI

Şüphesiz, Kautsky’nin sınırsız sayıda yapıtı başka dillerden çok daha fazla Rusçaya çevrilmiştir. Bazı Alman sosyal-demokratlarının, şaka yollu, Kautsky’nin Rusya’da Almanya’dan daha çok okunduğunu söylemeleri nedensiz değildir. (Parantez içinde söyleyelim, bu şakada, şakayı yapanların bile tahmin edemeyecekleri derin tarihsel anlam vardır: Rus işçileri, 1905’te, dünya-
daki en iyi sosyal-demokrat yazının en iyi yapıtlarına çok büyük ve görülmemiş bir talep gösterdiler ve diğer ülkelerde görülmemiş miktarlarda bu yapıtların çevirileri ve özgün basımları alına-

rak, deyim yerindeyse, komşu bir ülkenin, daha gelişmiş bir ülkenin büyük deneyimini bizim proleter hareketimizin genç toprağına çok büyük bir hızla aktardılar.)

Kautsky, marksizmi yaygınlaştırması yanında, ülkemizde, özellikle oportünistlerle ve onların başını çeken Bernstein'la yaptığı tartışmalarla tanınır. Ama hemen hemen bilinmeyen bir olgu, 1914-1915 büyük krizi sırasında Kautsky'nin nasıl inanılmaz utanç verici kafa karışıklığı ve sosyal-şovenizmin savunuculuğu bataklığına battığını araştırma görevini üstlenirsek, gözden kaçırılmayacak bir olgu var. Bu olgu, Fransa'da (Millerand ve Jaurès) ve Almanya'da (Bernstein) oportünizmin en ünlü temsilcilerine karşı çıkmadan kısa süre önce Kautsky'nin çok büyük kararsızlık göstermesidir. 1901-1902'de Stuttgart'ta yayınlanan ve devrimci proletaryanın görüşlerini savunan marksist dergi *Zarya*⁴⁵, Kautsky'le *tartışmaya girmeye* ve 1900'de Paris'te düzenlenen Sosyalist Enternasyonal Kongresinde⁴⁶ önerdiği kararı, gönülsüz, kaçamak, oportünistlerle uzlaşıcı, "esnek" olarak nitelemeye zorlandı. Almanya'da, Kautsky'nin Bernstein'a karşı savaşa girişmeden önce azımsanmayacak bir kararsızlık gösterdiğini ortaya koyan mektupları yayınlandı.

Çok büyük anlamı olan bir diğer olgu da, Kautsky'nin marksizme son ihanetinin tarihini araştırırken, onun oportünistlerle yaptığı tartışmada, özellikle devlet sorunu konusunda, sorunun formülasyonunda ve ele alış tarzında kesinlikle oportünizme doğru sistematik bir eğilim gösterdiğini şimdi gözlemleyebiliyoruz.

Kautsky'nin oportünizme karşı ilk önemli yapıtını, "*Bernstein ve Sosyal-Demokrat Program*" adlı kitabını ele alalım. Kautsky, bu kitapta Bern-

stein'ı ayrıntılı biçimde çürütür, ama burada ayırtıcı olan şey şudur:

Bernstein, Erostrat biçiminde ünlenen “Sosyalizmin Öncülleri” kitabında, marksizmi “Blanquizm”le suçlar (O zamandan beri, Rusya’da devrimci marksizmin temsilcilerine, bolşeviklere karşı oportünistlerin ve liberal burjuvazinin bin kez yinelediği bir suçlama). Bernstein, bu bağlamda Marks’ın *Fransa’da İç Savaş*’ının üzerinde özellikle durur ve gördüğümüz gibi, Marks’ın Komün dersleri konusundaki görüşlerini Proudhon’un görüşleriyle benzeştirmeye boş yere çabalar. Bernstein, özellikle *Komünist Manifesto*’nun 1872 tarihli önsözünde Marks’ın vurguladığı vargiya, yani “işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasını basitçe elinde tutarak, onu kendi amaçları için kullanamayacağı” vargisına dikkatini yoğunlaştırır.

Bu ifade Bernstein’ın öylesine “hoşuna gitmiştir” ki, kitabında bu sözü en az üç kez yineler – en çarpıtılmış, en oportünist anlamda yorumlayarak.

Gördüğümüz gibi, Marks, işçi sınıfının tüm devlet makinesini *parçalamak, kırmak, paramparça etmek* (*Sprengung* – havaya uçurmak, deyim Engels tarafından kullanılmıştır) zorundadır demek ister. Ama Bernstein’a göre, Marks bu sözlerle, işçi sınıfını, iktidarı ele geçirirken, aşırı devrimci girişimlere *karşı* uyarmıştır.

Marks’ın düşüncesinin bundan daha kaba ve daha iğrenç bir çarpıtması düşünülemez.

O zaman Kautsky, Bernsteiniciliğin en ayrıntılı çürütülmesinde nasıl bir yol izler?

Kautsky, bu noktada oportünizm tarafından marksizmin açık çarpıtmasını tahlil etmekten kaçınmıştır. Kautsky, Marks’ın *İç Savaş*’ına Engels’in yazdığı girişten yukarda aktardığımız parçayı ak-

tarmış ve Marks’a göre, işçi sınıfı *hazır* devlet makinesini *basitçe* elinde tutamaz, ama, genel olarak konuşulursa, onu elinde *tutabilir* demiştir – hepsi bu kadar. Bernstein, Marks’ın gerçek görüşünün *t a m t e r s i n i* Marks’a maledişine ilişkin, Marks’ın 1852’den itibaren proleter devrimin görevini devlet makinesinin “parçalanması” olarak formüle etmesine ilişkin Kautsky’de tek bir söz yoktur.

Sonuç olarak, proleter devriminin görevleri konusunda marksizm ile oportünizm arasındaki en özsel farklılık Kautsky tarafından geçiştirilmiştir!

Kautsky, Bernstein’a “*karşı*” şöyle yazar:

“Proletarya diktatörlüğü sorununun çözümünü rahatlıkla geleceğe bırakabiliriz” (Almanca baskı, s. 172).

Bu, Bernstein’a *karşı* bir polemik değil, özünde ona verilmiş bir *ödün*, oportünizme teslimiyettir; çünkü bugün, oportünistler, proleter devriminin görevlerine ilişkin tüm temel sorunları “rahatlıkla geleceğe bırakmak”tan başka bir şey istemiyorlar.

1852’den 1891’e kadar, kırk yıl boyunca Marks ve Engels, proletaryaya devlet makinesini parçalamanın gerekli olduğunu öğrettiler. Şimdi, 1899’da, bu noktada oportünizmin marksizme tam ihanetiyle karşı karşıyayken, Kautsky, bu makinenin parçalanmasının gerekli olup olmadığı sorununun *yerine* yapay biçimde bu parçalamanın somut biçimleri sorununu koyarak, somut biçimleri önceden bilinemeyeceği “yadsınamaz” (ve kısır) hamkafa gerçeğinin arkasına sığınmaya çalışır!!

Proletarya partisinin işçi sınıfını devrime hazırlama görevi konusunda Marks ile Kautsky ara-

sında uçurum vardır.

Kautsky'nin, yine büyük ölçüde oportünizmin hatalarını çürütmeye ayrılmış daha sonrakî, daha olgun yapıtını ele alalım. Bu, “*Toplumsal Devrim*” broşürüdür. Yazar, bu broşürde, “proleter devrimi” ve “proleter rejim” sorunlarını özel konu olarak seçmiştir. Burada çok değerli şeyler verir, ama devlet sorunu söz konusu olunca, bu sorundan *uzak durur*. Yazar, broşürün başından sonuna kadar, devlet gücünün ele geçirilmesinden söz eder – ama daha fazlasını değil; yani devlet makinesi yok *edilmeksizin* iktidarın ele geçirilmesinin olanaklı olduğunu *kabul* ettiğine göre, oportünistlere ödün veren bir formül seçmiştir. Marks'ın 1872'de *Komünist Manifesto* programında “eski-miş” olarak ilan ettiği şeyi, Kautsky, 1902'de *diriltir*!

Broşürde, “toplumsal devrimin biçimleri ve silahları”na özel bir bölüm ayrılmıştır. Burada Kautsky, siyasal kitle grevlerinden, iç savaştan ve “bürokrasi ve ordu gibi çağdaş büyük devletin egemenlik araçları”ndan söz eder; ama Komün'ün işçilere öğrettikleri konusunda tek sözcük etmez. Açıktır ki, Engels'in devlete duyulan “batıl saygı”ya karşı özellikle Alman sosyalistlerini uyarmış olması nedensiz değildir.

Kautsky konuyu şöyle işler: zafer kazanmış proletarya “demokratik programı gerçekleştirecektir”; ve arkasından bu programın maddelerini formüle etmeye başlar. Burjuva demokrasisinin yerine proleter demokrasisinin geçmesi konusunda 1871 yılının getirdiği yeni malzeme konusunda ise tek sözcük etmez. Kautsky, son derece “ciddi” bayağılıkla sorunu bir yana atar, şöyle:

“Bugünkü koşullarda, hala üstünlüğü ele

geçiremeyeceğimizi söylemek bile gereksizdir. Devrimin kendisi, bugünkü siyasal ve toplumsal yapımızı değiştirecek ilerlemeyi sağlayacak uzun ve derinliğine bir mücadeleyi öngerektirir.”

Şüphesiz, “söylemek bile gereksiz”, tıpkı atların yulaf yemeleri ya da Volga’nın Hazar Denizi’ne dökülmesi gibi. Ne yazık ki, “derinliğine” mücadele konusunda boş ve tumturaklı sözler, devrimci proletarya için yaşamsal bir sorundan, yani devlete ilişkin, demokrasiye ilişkin olarak daha önceki, proleter olmayan devrimlerden farklı olarak, *onun* devriminin “derinliği”nin *neyi* ifade ettiği sorundan *uzak durmanın* bir aracı olarak kullanılmaktadır.

Bu sorundan uzak durarak, Kautsky, pratikte bu çok önemli noktada oportünizme bir ödün verir, her ne kadar sözde oportünizme karşı korkunç savaş açıyor ve “devrim ideali”nin önemini vurguluyor (devrimin somut derslerini işçilere öğretmekten korkan birisi için bu “ideal” kaç para eder?) ya da “her şeyden önce devrimci idealizm”den söz ediyor ve hatta İngiliz işçilerinin şimdi “kesinlikle küçük-burjuvadan başka bir şey olmadıkları”nı bildiriyorsa da.

Kautsky şöyle yazar:

“Çok değişik biçimlerdeki –bürokratik (??), sendikal, kooperatif, özel– kuruluşlar ... sosyalist toplumda yan yana varolabilir... Bürokratik (??) bir örgütlenme olmaksızın yapamayacak kuruluşlar vardır, örneğin demiryolları. Burada demokratik örgütlenme, şu biçimi alabilir: işçiler, çalışma kurallarını düzenleyen ve bürokratik aygıtın yönetimini denetleyen bir tür parlamento oluşturacak delegeleri seçerler. Bazı kuruluşların yönetimi işçi sendi-

kalarına devredilebilir ve diğerleri hala kooperatif kuruluşlar olarak kalabilir.” (s. 148 ve 115, Cenevre’de 1903’te yayınlanan Rusça çeviri.)

Bu uslamlama yanlıştır, Marks ve Engels’in, 70’li yıllarda, örnek olarak Komün derslerini kullanarak yaptıkları açıklamalarla karşılaştırıldığında geriye doğru atılmış bir adımdır.

Sözde gerekli “bürokratik” örgütlenme açısından, demiryolları ile diğer geniş ölçekli imalat sanayi kuruluşları, herhangi fabrika, büyük mağaza ya da geniş ölçekli kapitalist tarım kuruluşu arasında hiç bir fark yoktur. Bu gibi bütün kuruluşların tekniği, sıkı disiplini, herkesin payına düşen görevi yerine getirmesinde azami özeni göstermesini mutlak biçimde zorunlu kılar; aksi halde, tüm kuruluş durabilir ya da makineler yahut bitmiş ürünler hasara uğrayabilir. Böyle kuruluşlardaki işçiler, şüphesiz, “*bir tür parlamento* oluşturacak delegeleri seçeceklerdir”.

Ama burada önemli olan nokta, bu “bir tür parlamento”nun, bizim anladığımız burjuva parlamenter kurumlar anlamında bir parlamento *olmayacağıdır*. Bu önemli nokta, bu “bir tür parlamento”nun, düşüncesi burjuva parlamentarizminin sınırlarını aşamayan Kautsky’nin düşlediği gibi, sadece “çalışma kurallarını düzenleyen ve bürokratik aygıtın yönetimini denetleyen” *olmayacağıdır*. Şüphesiz, sosyalist toplumda, işçi temsilcilerinin oluşturduğu “bir tür parlamento”, “aygıtın” “çalışma kurallarını düzenleyecek ve bürokratik aygıtın yönetimini denetleyecek”tir – *ama* bu aygıt, bürokratik *olmayacaktır*. Siyasal iktidarı ele geçiren işçiler, eski bürokratik aygıtı parçalayacaktır, onu temellerine kadar paramparça edecektir, onun köklerini yok edecektir ve onu, işçilerin ve resmi görevlilerin aynı olduğu yeni bir

aygıtla değiştirecektir; onların bürokratlar haline dönüşmelerini *engellemek* için de, Marks ve Engels'in ayrıntılı olarak belirttikleri önlemler hemen alınacaktır: 1) Her işe seçimle gelme, ama aynı zamanda her zaman görevden geri çağırılma; 2) ödenen ücretin bir işçinin ücretini geçmemesi; 3) *herkesin* denetim ve gözetimine hemen geçiş, öyle ki *herkes* bir süreliğine "bürokrat" olacak ve bu nedenle *hiç kimse* "bürokrat" haline gelemeyecek.

Kautsky, Marks'ın şu sözleri üzerine hiç düşünmemiştir: "Komün, parlamenter değil, aynı zamanda hem yasama organı hem de yürütme organı olarak çalışan bir gövde olacaktır".

Kautsky, (*h a l k a k a r ş ı*) bürokrasiyle (*h a l k i ç i n o l m a y a n*) demokrasiyi birleştiren burjuva parlamentarizmi ile bürokrasiyi kökünden kazıyacak önlemleri hemen alacak ve bu önlemleri sonuna kadar, bürokrasiyi tümüyle ortadan kaldırıncaya kadar, halk için tam demokrasiyi kurana kadar yürütebilecek proleter demokrasisi arasındaki farkı hiç anlamamıştır.

Kautsky, burada, aynı eski devlete "batıl saygı" ve bürokrasiye "batıl inancı" sergiler.

Şimdi Kautsky'nin oportünistlere karşı en son ve en iyi yapıtına, "*İktidar Yolu*" broşürüne geçelim (sanıyorum, 1909'da, Rusya'da gericiliğin çok güçlü olduğu zamanda yayınlandığından Rusçaya çevrilmemişti). Bu broşür, önemli bir ilerleme gösterir; çünkü, ne Bernstein'a karşı yazılan 1899 broşüründeki gibi genel olarak devrimci programla ilgilidir, ne de 1902'deki "*Sosyalist Devrim*" broşüründeki gibi oluşma zamanını hesaba katmaksızın sosyalist devrimin görevleriyle ilgilidir; bu broşür, "devrimler çağı"nın *yaklaşmakta olduğunu* kabul etmeye bizi zorlayan so-

mut koşullarla ilgilidir.

Yazar, açıkça, genel olarak sınıf karşıtlıklarının şiddetlenmesine ve bu bağlamda özellikle önemli rol oynayan emperyalizme değinir. Batı Avrupa’da “1789-1871 devrimci dönem” sonrasında, 1905’te Doğu’da benzer bir dönemin başladığından söz eder. Dünya savaşı korkunç bir hızla yaklaşır. “Proletarya, artık erken doğmuş devrimden söz edemez”. “Bir devrimci döneme girmiş bulunuyoruz”. “Devrimci çağ başlıyor”.

Bu beyanlar son derece açıktır. Kautsky’nin bu broşürü, Alman sosyal-demokrasisinin emperyalist savaş öncesinde *olmaya söz verdiği* ile savaş patlak verdikten sonra –Kautsky’nin kendisi de dahil– düştüğü yer arasında karşılaştırma yapmak için bir ölçüt görevi görecektir. Kautsky, incelediğimiz bu broşürde şöyle yazıyordu: “Bugünkü durum, bizim (yani Alman sosyal-demokrasisinin) kolayca gerçekte olduğumuzdan daha ılımlı görülebilmemiz tehlikesiyle dolu.” Gerçekte, Alman Sosyal-Demokrat Partisi’nin görüldüğünden çok daha fazla ılımlı ve oportünist olduğu ortaya çıktı.

Bunun ayırıcı özelliği, Kautsky’nin, devrimler çağının şimdi başladığını kesinlikle ilan ettikten sonra, özellikle “*siyasal* devrim”in tahliline adanmış olduğunu söylediği broşürde devlet sorunundan tümüyle uzak durmasıdır.

Sorundan bu kaçınmalar, bu atlamalar ve bu kaçamaklı konuşmalar, zorunlu olarak, bunların bir sonucu olarak tümüyle oportünizmin safına katılmaya götürmüştür.

Alman sosyal-demokrasisi, Kautsky’nin kişiliğinde, sanki şöyle ilan eder gibi görünüyor: Ben devrimci görüşlere bağlıyım (1899), proletaryanın toplumsal devriminin kaçınılmazlığını özel olarak

kabul ediyorum (1902), yeni bir devrimler çağının geldiğini kabul ediyorum (1909). Ama, şimdi proleter devrimin devlete ilişkin görevleri sorunu ortaya çıkınca, Marks'ın 1852'de söylediği yere geri dönüyorum (1912).

Kautsky, Pannekoek'le tartışmasında sorunu bu biçimde açıkça ortaya koyar.

3. KAUTSKY'NİN PANNEKOEK İLE TARTIŞMASI

Kautsky'ye muhalif olan Pannekoek, saflarında Rosa Luxemburg, Karl Radek ve başkalarını toplayan “sol radikal” akımın temsilcilerinden birisiydi. Devrimci taktikleri savunan sol radikaller, Kautsky'nin marksizm ile oportünizm arasında ilkesizce salınan “merkez” konumunu mahkum etmekte birleşiyorlardı. Bu görüşün doğruluğu, bu “merkezci” (yanlış biçimde marksist denilen) akımın ya da Kautskyciliğin tüm iğrenç sefilliği bu savaş tarafından açığa vurulduğu zaman tam olarak onaylanmıştır.

“Kitle Eylemi ve Devrim” başlıklı bir makalede (*Neue Zeit*, 1912, Cilt XXX, 2) devlet sorununa değinen Pannekoek, Kautsky'nin tutumunu, “pasif radikalizm” olarak, “edilgen beklenti teorisi” olarak tanımlar. “Kautsky devrim sürecini görmeyi reddediyor” diye yazıyor Pannekoek. (s. 616.) Sorunu bu biçimde koyan Pannekoek, bizi ilgilendiren konuya, yani devlete ilişkin proleter devrimin görevlerine değiniyor.

Şöyle yazıyordu Pannekoek:

“Proletaryanın mücadelesi, sadece burjuvaziye karşı devlet iktidarı için bir mücadele değil, ama aynı zamanda devlet iktidarına karşı bir mücadeledir... Proleter devriminin içeri-

ği, proletaryanın iktidar araçlarının yardımıyla devlet gücünün araçlarının imha edilmesi ve çözülmesidir (*Auflösung*)... Mücadele, sadece, mücadelenin sonucu olarak, devlet örgütü tümüyle yok edildiği zaman duracaktır. Çoğunluğun örgütü, egemen azınlığın örgütünü yok ettiği zaman üstünlüğünü gösterecektir.” (s. 548.)

Pannekoek’in kendi düşüncelerini sunduğu bu formülasyon ciddi hatalar içerir, ama yine de anlamı açıktır; ve Kautsky’nin onunla nasıl savaştığını görmek ilginçtir.

Kautsky şöyle yazıyordu:

“Şimdiye kadar, sosyal-demokratlar ile anarşistler arasındaki farklılık, sosyal-demokratların iktidarı ele geçirmeyi isterken, anarşistlerin onu yok etmek istemelerinden ibaretti. Pannekoek her ikisini de istiyor”. (s. 724.)

Her ne kadar Pannekoek’in açıklaması, kesinlikten ve somutluktan yoksunsa da –konuyla ilgisi olmadığı için makalesindeki diğer eksikliklerden söz etmiyoruz–, Kautsky, Pannekoek tarafından ortaya konulan *ilke* sorununu ele almıştır; ve *bu temel ilke sorununda* Kautsky, Marks’ın konumunu tümüyle terk etmiş ve tam olarak oportünizmin safına geçmiştir. Kautsky’nin sosyal-demokratlarla anarşistler arasında yaptığı farklılık belirlemesi tamamen yanlıştır ve marksizmi tümüyle sıradanlaştırmış ve çarpıtmıştır.

Marksistler ile anarşistler arasındaki farklılıklar şunlardır:

1) Marksistler, devletin tümüyle ortadan kaldırılmasını amaçlarken, bu amaca, sadece sosyalist devrimle sınıfların ortadan kaldırılmasından sonra, devletin sönmesine yönelik sosyalizmin

kurulmasının sonucu olarak ulaşılabileceğini kabul ederler; anarşistler ise, devletin ortadan kaldırılabilmesinin koşullarını anlamayarak, devleti bugünden yarına tümüyle ortadan kaldırmak isterler.

2) Marksistler, proletaryanın siyasal gücü ele geçirdikten sonra, eski devlet makinesini baştan sona yok etmesinin ve Komün tipinde silahlı işçilerin bir örgütünden oluşan yeni biriyle onu değiştirmesinin gerekliliğini kabul ederler; anarşistler ise, devlet makinesinin yok edilmesinde ısrar ederken, proletaryanın onun yerine *neyi* koyacağına ve onun devrimci gücünü *nasıl* kullanacağına ilişkin kesinlikle açık bir düşünceye sahip değildirler; anarşistler, devrimci proletaryanın devlet gücünü kullanabilmesini de reddederler, proletaryanın devrimci diktatörlüğünü de reddederler.

3) Marksistler, varolan devletten yararlanarak, proletaryanın devrim için hazırlanmasını talep ederler; anarşistler ise, buna karşıdır.

Bu tartışmada, Kautsky değil, Pannekoek marksizmi temsil eder; çünkü Marks, proletaryanın eski devlet aygıtının yeni ellere geçmesi anlamında devlet iktidarını basitçe ele geçirmekle yetinemeyeceğini, ama bu aygıtı parçalamak, kırmak ve onun yerine yeni birisini geçirmek zorunda olduğunu öğretir.

Kautsky, oportünist kamp için marksizmi terk etmiştir, çünkü oportünistler için tümüyle kabul edilemez olan devlet makinesinin bu yok edilmesini kendi tanıtından tümüyle çıkarır ve oportünistlere, devletin “fethi”ni basit bir çoğunluk sağlamak olarak yorumlayabilmeleri için bir açık kapı bırakır.

Kautsky, marksizmi çarpıtmasının üstünü

örtmek için bir aktarıcı gibi davranır: Marks'ın bir "alıntı"sından yola çıkar. Marks, 1850'de, "devlet otoritesinin elinde gücün kesin merkezileşmesi" zorunludur diye yazar ve Kautsky, buna dayanarak zafer kazanmış edasıyla sorar: Pannekoek "merkeziyetçiliği" yok etmek istiyor mu?

Bu, basit bir kurnazlıktır, merkeziyetçiliğe karşı federalizm konusunda marksizmin ve prodhonculuğun görüşlerini Bernstein özdeşleştirilmesi benzeştir.

Kautsky'nin "alıntısı"nın önemi yoktur. Merkeziyetçilik, eski devlet makinesiyle olduğu gibi, yenisiyle de olanaklıdır. Eğer işçiler, istemsel olarak kendi silahlı güçlerini birleştirirlerse, bu merkeziyetçilik olacaktır, ama merkezi devlet aygıtının –sürekli ordu, polis ve bürokrasi– "tümüyle yok edilmesi"ne dayanacaktır. Kautsky, Marks ve Engels'in Komün üzerine çok iyi bilinen tanıtılarını yok sayarak, durumla hiç ilişkisi olmayan bir alıntı bulup çıkararak, düpedüz bir dolandırıcı gibi hareket eder.

Ve şöyle sürdürür:

"... Acaba Pannekoek, memurların devlet işlevlerini mi ortadan kaldırmak istiyor? Ama biz, devlet yönetimi bir tarafa, partide ve sendikalarda bile memurlar olmaksızın idare edemeyiz. Programımız, devlet memurlarının ortadan kaldırılmasını talep etmez, ama onların halk tarafından seçilmesini talep eder... Bizim burada tartıştığımız, 'gelecekteki devlet'in yönetim aygıtının alacağı biçim değil, ama bizim siyasal mücadelemizin *devlet gücünü ele geçirmemizden önce* [italikler Kautsky'ye ait] devlet gücünün ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağıdır (*auflost* – çözülme). Görevlileriyle birlikte ortadan kaldırılacak bakanlık hangisidir? [Kautsky, eğitim, adalet, maliye ve savaş ba-

kanlıklarını sayar.] Hayır, bugünkü bakanlıklardan hiç birisi, bizim hükümete karşı siyasal mücadelemiz tarafından ortadan kaldırılmayacaktır... Yanlış anlamaları önlemek için yineliyorum: Biz, burada, zafer kazanan sosyal-demokrasinin ‘gelecekteki devlet’e vereceği biçimi tartışmıyoruz, ama bizim muhalefetimizin bugünkü devleti nasıl değiştireceğini tartışıyoruz.” (s. 725)

Bu, açıkça kurnazlıktır: Pannekoek, *devrim* sorununu ortaya koyuyordu. Onun makalesinin başlığı da, yukarda aktarılan parçalar da bunu açıkça gösterir. Kautsky, “muhalefet” sorununa atlayarak, devrimci bakış açısının yerine oportünist bakış açısını geçirir. Şöyle demeye çalışır: Bugün biz muhalefetiz; iktidarı ele geçirdikten sonra ne olacağımızı göreceğiz. *Devrim ortadan kayboluyor!* Ve bu, oportünistlerin istediği şeyin ta kendisidir.

Söz konusu olan şey, ne muhalefet, ne de genel olarak siyasal mücadeledir, ama *devrim*dir. Devrim, proletaryanın “yönetim aygıtını” ve *t ü m* devlet makinesini *y o k e t m e s i n i* ve onun yerine silahlı işçilerin oluşturduğu yenisini koymasını içerir. Kautsky, “bakanlıklar” için “batıl saygı” gösteriyor; ama neden onların yerine, tüm iktidara sahip İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti’nin egemenliği altında çalışan uzmanlar komiteleri geçemesin?

Bu noktada, “bakanlıklar”ın kalıp kalmayacağı ya da “uzmanlar komiteleri” ya da başka kurumların kurulup kurulmayacağı hiç önemli değildir. Önemli olan nokta, (burjuvaziye binlerce bağla bağlı ve baştan ayağa alışkanlık ve uyusukluk sinmiş) eski devlet makinesinin korunup korunmayacağı ya da *yok edilip* yerine *yenisinin* geçi-

rilip geçirilemeyeceğidir. Devrim, yeni sınıfın *eski* devlet makinesinin yardımıyla komuta etmesini, yönetmesini içermez, ama bu sınıfın bu makineyi *parçalamasını* ve *yeni* bir makinenin yardımıyla komuta etmesini, yönetmesini içerir. Kautsky, marksizmin bu *temel* idealini geçirir ya da onu hiç anlayamamıştır.

Memurlara ilişkin sorusu açıkça gösteriyor ki, Kautsky, ne Komün'den çıkan dersleri, ne de Marks'ın öğretisini anlamıştır. “Biz partide ve sendikalarda bile memurlar olmaksızın idare edemeyiz...”

Kapitalizm koşullarında, burjuva egemenliği altında memur olmaksızın idare edemeyiz. Proletarya, kapitalizm tarafından baskı altına alınmıştır, emekçi kitleler köleleştirilmiştir. Kapitalizm koşullarında demokrasi, ücretli kölelik ve kitlelerin yoksulluğu ve sefaleti koşullarıyla sınırlandırılmış, sıkıştırılmış, budanmış ve sakatlanmıştır. İşte sadece bu nedenle, bizim siyasal örgütlerimizin ve sendikalarımızın görevlileri kapitalizmin koşulları tarafından bozulmuşlardır –ya da daha açıkçası bozulma eğilimindedirler– ve bürokrat olma, yani kitlelerden kopmuş ve kitlelerin *üzerinde* yer alan ayrıcalıklı kişiler olma eğilimini dışa vururlar.

Bürokratizmin *özü* budur; kapitalistler mülksüzleştirilmedikçe ve burjuvazi devrilmedikçe, proleter görevlilerin bile belli ölçülerde “bürokratlaşmaları” kaçınılmazdır.

Kautsky'ye göre, madem seçilmiş görevliler sosyalizm koşullarında kalacaklardır, öyleyse memurlar da kalacaktır, bürokrasi de kalacaktır! İşte onun tam olarak yanıldığı yer burasıdır. Marks, sosyalizm koşullarında, memurların seçimle işbaşına gelmeleri ilkesine *ek olarak*, aynı zamanda geri çağırılma ilkesinin *de* uygulanması *ve* ücretle-

rin ortalama işçi ücretleri düzeyine indirilmesi *ve de* parlamenter kurumların, “aynı zamanda hem yasama organı hem de yürütme organı olarak çalışan bir gövde”yle yer değiştirmesinin gerçekleştiği *oranda* görevlilerin “bürokratlar” olmalarının, “memurlar” olmalarının sona ereceğini göstermek için Komün örneğinden yararlanır.

Özünde, Kautsky’nin Pannekoek’e karşı tüm tanıtılar ve özellikle partimizde ve sendika örgütlerinde bile memurlar olmaksızın idare edemeyiz türündeki hayranlık verici tanıtı, genel olarak Bernstein’ın marksizme karşı eski “tanıtılar”ının yinelenmesidir. Bernstein, “*Sosyalizmin Öncülleri*” adlı döneklik kitabında, “ilkel” demokrasi idealleriyle savaşı, “doktriner demokrasi” adını verdiği, emredici vekalet, ücretsiz memuriyete, iktidarsız merkezi temsil organına vb. karşı savaşı. Bu “ilkel demokrasi”nin geçersiz olduğunu tanıtlamak için, Bernstein, Webb’lerin yorumladığı haliyle İngiliz *trade-union*larının⁴⁷ deneyimine gönderme yapar. İddasına göre, *trade-union*ların “mutlak özgürlük içinde” geliştikleri yetmişli yıllar (s. 137, Almanca baskı), Webb’leri ilkel demokrasinin yararsızlığına inandırmış ve onu sıradan demokrasiyle, yani bürokrasiyle birleşmiş parlamentarizmle değiştirmişler.

Gerçek şu ki, *trade-union*lar, “mutlak özgürlük içinde” değil, söylemeye gerek yok ki, ege-men kötülüğe, şiddete, yalana, yoksulların “yüksek” yönetim işlerinden dışlanmasına bir dizi ödünler verilerek, “kaçınılamaz olan” *mutlak kapitalist kölelik içinde* gelişmişlerdir. Sosyalizm koşullarında “ilkel” demokrasinin bir çok yönü kaçınılmaz olarak yeniden canlanacaktır, çünkü, uygar toplumun tarihinde ilk kez halk *kitlesi*, sadece oylama ve seçimlerde değil, *ama aynı zaman-*

da işlerin günlük yönetiminde de bağımsız bir yer alacak düzeye yükselecektir. Sosyalizm koşullarında, herkes sırayla yönetecek ve kimsenin yönetmemesine kısa sürede alışacaktır.

Marks'ın eleştirel-çözümleyici zekası, Komün'ün pratik önlemlerindeki *dönüm noktasını*, oportünistlerin, alçaklıkları ve burjuvaziyle geri dönülmez biçimde ayrılmak istememeleri nedeniyle korktukları ve kabul etmek istemedikleri ve anarşistlerin de, ya aceleciliklerinden ya da büyük toplumsal değişimin koşullarını hiç anlayamadıklarından algılamak istemedikleri bu dönüm noktasını algılamıştır. Hamkafalılığa tam olarak batmış ve aslında devrime, devrimin yaratıcı gücüne hiç inanmayan, üstelik devrimin ölümcül dehşetini yaşayan oportünist, “Biz, eski devlet makinesini yok etmeyi bile düşünemeyiz; bakanlar ve memurlar olmaksızın nasıl idare edebiliriz?” diye savunu yapar.

Anarşist ise, “Sadece eski devlet makinesinin yok edilmesini düşünmek gerekir; daha önceki proleter devriminin somut derslerini derinlemesine araştırmak ve yok edilenin yerine *neyin* ve *nasıl* konulacağını tahlil etmek yararsızdır” diye savunu yapar (elbette, anarşistlerin en iyisi, yoksa Bay Kropotkin ve yandaşlarını izleyen, burjuvazinin ardından sürüklenenini değil); dolayısıyla, anarşist taktik, kitle hareketinin pratik koşullarını hesaba katarak, somut sorunları çözmek için amansızca cesur devrimci çaba harcamanın yerine *umutsuzluğun* taktiğidir.

Marks, bu iki yanılgıdan da kaçınmayı öğretir; eski devlet makinesini tümüyle yok etmede üstün bir cesaretle hareket etmeyi ve aynı zamanda sorunu somut olarak ortaya koymayı da öğretir: Komün, daha geniş demokrasiyi ve bürokrasi-

nin köklerini kazımayı güvenceye almak için bu ve şu önlemleri alarak, bir kaç haftada *yeni*, proleter devlet makinesini inşa etmeye *başlayabilmiştir*. Öyleyse, Komüncülerden devrimci cesareti öğrenelim; onların pratik önlemlerinde, acil olarak pratik ve hemen gerçekleştirilmesi olanaklı önlemlerin *ana hatlarını* görelim ve o zaman, *bu yolu izleyerek*, bürokrasinin bütünüyle yok edilmesine ulaşabileceğiz.

Bu yoketme olanağı, işgününü kısaltacak, *kitleleri* yeni bir yaşama yükseltecek, istisnasız *herkesin* “devlet işlevlerini” yapmasını sağlayarak nüfusun çoğunluğu için böylesi koşulları yaratacak olan sosyalizmin gerçekleşmesini güvenceye alır ve bu da, genel olarak devletin her biçiminin *tümüyle sönmesine* yol açacaktır.

“... Kitle grevinin hedefi, diye yazıyor Kautsky, hiç bir zaman devlet iktidarını *yok etmek* olamaz; onun tek hedefi, bazı özgül sorunlarda hükümetten ödünler koparabilmek ya da proletaryaya düşman bir hükümetin yerine daha duyarlı (*entgegenkommende*) olacak bir başkasını geçirmek olabilir... Ama asla, hiç bir koşul altında bu [yani proletaryanın düşman hükümet üzerindeki zaferi], devlet iktidarının *yok edilmesine* yöneltilemez; bu, sadece, *devlet iktidarı içindeki* güçler dengesinin belli bir yer *değişimine* (*Verschiebung*) yöneltilebilir... Siyasal mücadelemizin amacı, şimdiye kadar olduğu gibi, parlamentoda çoğunluğu kazanarak ve parlamentoyu hükümetin efendisi haline dönüştürerek devlet iktidarını ele geçirmek olarak kalır.” (s. 726, 727, 732.)

Bu, en katıksız ve en sıradan oportünizmden başka bir şey değildir: sözde devrimi kabul ederek, gerçekte devrimden vazgeçmek. Kautsky’nin dü-

şüncesi, “proletaryaya daha duyarlı olacak ... bir hükümet”ten öteye geçmez – 1847’de *Komünist Manifesto*’nun “egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya” ilanıyla karşılaştırıldığında hamkafalı-lığa doğru atılmış geri bir adım.

Kautsky, “proletaryaya daha duyarlı olacak” bir hükümet için savaşıma konusunda uyuşan Scheidemann’larla, Plehanov’larla ve Vandervelde’lerle çok sevdiği “birlik”e ulaşabilecektir.

Ama biz, sosyalizmin bu hainlerinden ayrılmak zorundayız ve silahlı proletaryanın kendisinin hükümet olması için, eski devlet makinesinin tümüyle yok edilmesi için savaşıcağız. Bunlar, birbirinden çok farklı iki şeydir.

Kautsky, “devlet iktidarı içindeki güçler dengesinin *değişimi*” için, “parlamentoda çoğunluğu kazanmak” için ve parlamentoyu “hükümetin efendisi” haline dönüştürmek için çalışmayı çok isteyen Legien’lerin ve David’lerin, Plehanov’ların, Potresov’ların, Çereteli’lerin ve Çernov’ların hoş birlikteliğinden hoşnut olmalıdır.

Ama biz, bu oportünistlerden ayrılmaz zorundayız ve tüm sınıf bilinçli proletarya, “güçler dengesinin *değişimi*” için değil, ama *burjuvaziye devirmek* için, burjuva parlamentosunu *yok etmek* için, Komün tipi bir demokratik cumhuriyet için ya da İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri cumhuriyeti için, proletaryanın devrimci diktatörlüğü için savaşta bizimle birlikte olacaktır.

Uluslararası sosyalizmde, Kautsky’nin sağında yer alan, Almanya’da *Sozialistische Monatshefte*⁴⁸ gibi (Legien, David, Kolb ve diğerleri ile İskandinavlı Stauning ve Branting), Fransa’da ve Bel-

çika'da Jaurès ve Vandervelde'nin izleyicileri gibi, Turati, Treves ve İtalyan partisinin sağ kanadının öteki temsilcileri gibi, İngiltere'de Fabianlar ve "bağımsızlar" (Bağımsız İşçi Partisi, gerçekte her zaman liberallere bağlı olmuşlardır)⁴⁹ gibi vb. akımlar da vardır. Parlamenter çalışmada ve kendi parti yazınında egemen bir rol oynayan tüm bu nazik beyler, proletarya diktatörlüğünü bütünüyle reddederler ve açık bir oportünist politika izlerler. Bu nazik beylerin gözünde, proletarya "diktatörlüğü" demokrasiyle "çelişir"!! Gerçekte, onlarla küçük-burjuva demokratları arasında özsel bir farklılık yoktur.

Bu durumları gözönüne alarak, II. Enternasyonal'ın resmi temsilcilerinin büyük çoğunluğu açısından, tümüyle oportünizme battığı sonucunu çıkarmakta haklıyız. Komün deneyimi, sadece unutulmakla kalmamış, aynı zamanda çarpıtılmıştır. Harekete geçmek, eski devlet makinesini parçalamak, eskisini yenisiyle değiştirmek ve bu yolla kendi siyasal egemenliklerini toplumun sosyalist yeniden kuruluşunun temeli yapmak gerekeceği zamanın yaklaştığı düşüncesini işçilerin zihnine yerleştirmek yerine, onlara bunun tam tersini öğütlüyor ve "iktidarın fethi", oportünizme binlerce açık kapı bırakacak biçimde sunuluyor.

Proletarya devriminin devletle ilişkisi sorununun çarpıtılması ve örtbas edilmesi, emperyalist rekabetin bir sonucu olarak genişletilmiş bir askeri aygıtı elinde bulunduran devletin, İngiltere ya da Almanya'nın –şu ya da bu mali sermayenin– hangisinin dünyanın egemeni olacağını kararlaştırmak için milyonlarca insanı yok eden askeri canavarlara dönüştükleri bir zamanda büyük bir rol oynamazlık edemezdi.*

BİRİNCİ BASKIYA SONSÖZ

Bu broşür, Ağustos-Eylül 1917’de yazılmıştır. Son bölüm, “1905 ve 1917 Rus Devrimleri Deneyimi” başlığını taşıyan yedinci bölümü daha önceden planlamıştım. Ama başlık dışında bu bölüme ilişkin tek bir satır yazamadım; 1917 Ekim Devrimi’nin öngününde bir siyasal kriz tarafından “engellenildim”. Böyle bir “engelleme”den sadece sevinç duyulabilir, ama büyük olasılıkla broşürün ikinci kısmı (“1905 ve 1917 Rus Devrimleri Deneyimi”) çok uzun bir zaman alacak görünüyor. Bir “devrim deneyimi” yapmak, o konuda yazmaktan çok daha güzel ve çok daha yararlıdır.

Yazar
Petrograd
30 Kasım 1917

İlk kez, 1918 Yılında
Zhizn i Znaniye yayınları
tarafından yayınlandı.

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 25, s. 381-492,
Moskova, 1977.
Selected Works, Cilt II,
Pekin 1964

* Elyazmasında daha sonra şunlar yazılıdır:

YEDİNCİ BÖLÜM 1905 VE 1917 RUS DEVRİMLERİ DENEYİMİ

Bu bölümün başlığında belirtilen konu öylesine geniş ki, bu konuda ciltlerce kitap yazılabilirdi ve yazılacaktır da. Bu broşürde, doğal olarak, deneyimden kazanılan, devlet iktidarına ilişkin olarak devrimde proletaryanın görevleriyle doğrudan bağlantılı en önemli derslerle yetinmek zorundayız. [Elyazması burada bitiyor.]

MARKSİZM VE AYAKLANMA
(RSDİP (B) MERKEZ KOMİTESİNE MEKTUP)

Egemen “sosyalist” partiler tarafından sıkça başvurulan marksizmin çarpıtılmasının en ahlaksızca ve belki de en yaygın olanlarından birisi, ayaklanma için hazırlığın ve ayaklanmanın bir sanat olarak ele alınmasının “blanquizm”⁵⁰ olduğunu ileri süren oportünist yalandır.

Oportünizmin önderi Bernstein, marksizmi blanquizmle suçlayarak kötü bir ün kazanmıştı ve bugünün oportünistleri blanquizm çılgınlıkları attıklarında, Bernstein’in kısır “düşüncelerini”, birazcık da olsa, ne düzeltiyorlar, ne de “zenginleştiriyorlar”.

Marksistleri, ayaklanmayı bir sanat olarak ele aldıkları için blanquizmle suçlamak! Marks’ın, ayaklanmayı özgün bir *sanat* olarak gördüğünü,

onu bir sanat olarak ele almak gerektiğini, ilk başarıyı *kazanmanızın* zorunlu olduğunu ve daha sonra düşmana karşı *saldırısı* asla durdurmadan, düşmanın kargaşa içine düşmesinden yararlanarak başarıdan başarıya koşulması gerektiğini vb. vb. söyleyerek, kendi görüşlerini en kesin, en açık ve en net biçimde ifade ettiğini bir tek marksist bile reddedemeyeceğine göre, gerçeğin bundan daha pervasızca çarpıtılması olabilir mi?

Başarılı olması için ayaklanma, bir komploya değil, bir partiye değil, ama öncü sınıfa dayanmalıdır. Bu birinci noktadır. Ayaklanma, *halkın devrimci atılımına* dayanmalıdır. Bu ikinci noktadır. Ayaklanma, gelişen devrim sürecinde, halkın ilerici kesimlerinin faaliyetlerinin en yüksekte olduğu ve düşman saflarında ve *devrimin zayıf, yarı-gönüllü ve kararsız dostlarının saflarında duraksamaların* en güçlü olduğu bir *dönüm noktasına* dayanmalıdır. Bu üçüncü noktadır. Ve ayaklanma sorununda ortaya çıkan bu üç koşul, *marksizmi blanquizmden* ayırır.

Ama bu koşullar var olduğunda, ayaklanmayı bir sanat olarak ele almayı reddetmek, marksizme ihanettir, devrime ihanettir.

Bugünkü anda, partinin, olayların akışı içinde nesnel olarak *ayaklanmayı* gündeme almayı kabul etmesi *gerektiğini* ve ayaklanmayı bir sanat olarak ele alması gerektiğini açık biçimde göstermek için belki en iyisi karşılaştırma yöntemini kullanmak ve 3-4 Temmuz günleri ile Eylül günlerini karşılaştırmak olacaktır.

Sorun, 3-4 Temmuzda, gerçeğe bağlı kalarak şöyle konulabiliyordu: doğru olan iktidarı almaktı, çünkü düşmanımız, zaten her durumda bizi ayaklanmayla suçlayacak ve bize asi gibi davranacaktı. Ancak, bundan, bu zamanda iktidarı almanın

yararlı olduğu sonucunu çıkarmak yanlış olurdu, çünkü ayaklanmanın zaferi için nesnel koşullar mevcut değildi.

1) Devrimin öncüsü olan sınıfın desteğine henüz sahip değildik.

Petrograd ve Moskova işçileri ve askerleri arasında henüz çoğunluğa sahip değildik. Şimdi her iki sovyette de çoğunluğa sahibiz. Bu çoğunluk, *yalnızca* Temmuz ve Ağustos aylarında, bolşeviklere yönelik “acımasız uygulamalar”ın deneyimiyle ve Kornilov isyanı deneyimiyle yaratıldı.

2) O zaman ülke çapında devrimci atılım yoktu. Şimdi, Kornilov isyanından sonra vardır; taşradaki durum ve pek çok yörede sovyetlerin iktidarı üstlenmesi bunu tanıtlar.

3) O zaman düşmanlarımızın arasında ve karsız küçük-burjuvazi arasında ciddi siyasal ölçekte *duraksamalar* yoktu. Şimdi, duraksamalar çok büyük ölçekte. Baş düşmanımız, müttefik ülkeler ve dünya emperyalizmi (dünya emperyalizminin başını “müttefikler” çekmektedir), zafere kadar savaş ile Rusya’ya yönelik ayrı bir barış arasında *bocalamaya başlamıştır*. Halk arasında sahip oldukları çoğunluğu yitirmeye başlayan küçük-burjuva demokratlarımız, çok büyük duraksamaya düşmüş bulunuyorlar ve kadetlerle bir blok oluşturmayı, yani koalisyon kurmayı reddediyorlar.

4) Bu nedenle, 3-4 Temmuzda bir ayaklanma bir hata olacaktı; biz, iktidarı ne fiziksel olarak, ne de siyasal olarak koruyamazdık. O sırada elimizde olan Petrograd’ı bile fiziksel olarak koruyamazdık, çünkü o sırada işçilerimiz ve askerlerimiz Petrograd için *savaşmayı ve ölmeyi* kabul etmezlerdi. O sırada, *gerek* Kerensky’lere, *gerekse* Çereteli’lere ve Çernov’lara karşı “acımasızlık” ya

da şiddetli nefret yoktu. Halkımız, sosyalist- devrimcilerin ve menşeviklerin bolşeviklere yönelik zulüm deneyimiyle henüz çelikleşmemişti.

Siyasal olarak 3-4 Temmuzda iktidarı koruyamazdık, çünkü, *Kornilov isyanından önce*, ordu ve taşra Petrograd’a karşı yürüyebilirdi ve yürüyecekti.

Şimdi tablo tümüyle farklıdır.

Kitleleri peşinden sürüklemeye yetenekli devrimin öncüsü, halkın öncüsü *sınıfın* çoğunluğu bizden yana.

Halkın *çoğunluğu* bizden yana, çünkü Çernov’un istifası, köylülerin sosyalist-devrimcilerin blokundan (ya da sosyalist-devrimcilerin kendisinden) *toprak alamayacaklarının*, her ne kadar tek bir belirtisi olmasa da, çok kesin ve açık belirtisidir.

Tüm emperyalizm ve menşevik ve sosyalist-devrimcilerin oluşturduğu tüm blok görülmemiş biçimde duraksarken, bu sırada izlenecek yolu kesin olarak bilen bir parti olma üstünlüğüne sahibiz.

Zaferimiz kesindir, çünkü halk umutsuzluğun kıyısındadır ve biz, tüm halka kesin çıkış yolunu gösteriyoruz; “Kornilov günleri”nde ve daha sonra blok politikacıları, duraksamalarını sona erdirmeseler de, uzlaşma *önerimizi reddettiklerinde*, tüm halka önderliğimizin değerini gösterdik.

Uzlaşma önerimizin *henüz* reddedilmemiş olduğunu ve Demokratik Konferansın⁵¹ *hala* onu kabul edebileceğini düşünmek büyük bir hata olacaktır. Uzlaşma, bir *parti* tarafından *partilere* önerildi; başka türlü de önerilemezdi. Partiler bunu reddettiler. Demokratik Konferans, sadece bir *konferanstır*, daha fazla bir şey değildir. Unutulmaması gereken tek şey, onun devrimci halkın

çoğunluğunu, yoksul, küskün köylüleri temsil etmediğidir. O, *halkın azınlığının* bir konferansıdır – bu açık gerçek unutulmamalıdır. Demokratik Konferansa bir parlamento olarak bakmak, bizim açımızdan büyük bir hatadır, en kötü parlamenter alıklıktır (*crétinisme*);⁵² çünkü kendisini bir parlamento ve devrimin egemen parlamentosu olarak ilan *etse bile*, yine de *hiç bir şeye karar veremeyecektir*. Karar gücü, onun *dışındadır*, Petrograd ve Moskova işçi sınıfı semtlerindedir.

Başarılı bir ayaklanma için bütün nesnel koşullar mevcuttur. Dünyadaki en acı şeye, halkı tüketen duraksamalara *sadece* bizim ayaklanmadaki zaferimizin son verebileceği; *sadece* bizim ayaklanmadaki zaferimizin toprağı köylülere hemen verebileceği; *sadece* bizim ayaklanmadaki zaferimizin devrime karşı ayrı bir barış yapılması oyununu *bozabileceği* –daha tam, daha adil ve ilk önce barış, devrimin *yararına* açık bir barış önerisiyle *bozabilecektir*– bir durumun olağanüstü üstünlüğüne sahibiz.

Son olarak, yalnız partimiz, muzaffer bir ayaklanmayla Petrograd'ı *koruyabilir*; çünkü eğer barış önerimiz reddedilirse, eğer bir ateş-kes bile sağlayamazsak, o zaman *biz* “savunmacı” olacağız, *savaş partilerinin başında* biz yer alacağız, *eşsiz savaş partisi* biz olacağız ve gerçekten devrimci bir biçimde savaşı biz sürdüreceğiz. Kapitalistlerden tüm ekmeği ve çizmeleri çekip alacağız. Onlara sadece ekmek kırıntılarını bırakacağız ve çarık giydireceğiz. Bütün ekmeği ve ayakkabıları cepheye göndereceğiz.

Ve o zaman Petrograd'ı koruyacağız.

Rusya'da gerçek bir devrimci savaş için, maddi ve manevi kaynaklar hala sonsuzdur. Almanların bizimle bir ateşkes yapmayı kabul etmeme

şansı yüzde birdir. Ve şimdi bir ateş-kes sağlamak, *tüm dünyayı* kazanmak demek olacaktır.

Devrimi korumak için Petrograd ve Moskova işçilerinin ayaklanmasının mutlak olarak gerekli olduğunu kabul eden ve her iki kamptaki emperyalistler tarafından “ayrı” bir paylaşımdan Rusya’yı kurtarmak için, önce, Konferans’taki siyasal taktiklerimizi gelişen ayaklanma koşullarına uyarlamalıyız; ikinci olarak da, ayaklanmanın bir sanat olarak ele alınması gerektiğine ilişkin Marks’ın düşüncesini benimsememizin sadece lafta olmadığını göstermeliyiz.

Konferans’ta, sayılarla uğraşmaksızın, duraksayanları duraksayanların kampında bırakmaktan korkmaksızın, bolşevik grubu hemen sağlamlaştırılmalıyız. Duraksayanlar, *orada*, kararlı ve özverili savaşçıların kampında olduğundan daha çok devrim davasına yararlı olacaklardır.

Uzun konuşmaların, genel olarak “konuşmaların” gereksizliğini, devrimi korumak için acil eylem gerekliliğini, burjuvaziyle tüm bağları koparmanın, bugünkü hükümetin tümüyle görevden alınmasının, Rusya’nın “ayrı” bir paylaşımını hazırlayan İngiliz-Fransız emperyalistleriyle tam olarak kopuşun ve tüm iktidarın hemen *devrimci proletarya tarafından yönetilen devrimci demokratlara* devredilmesinin mutlak gerekliliğini kesin olarak vurgulayan kısa bir bolşevik bildirge hazırlamalıyız.

Bildirgemiz, halklara barışı, köylülere toprağı, utanç verici kârlara el koymayı ve kapitalistler tarafından üretimin utanmazca sabote edilmesini öngören programla bağlantılı olarak bu vargıları

en kısa ve en kesin biçimde formüle etmelidir.

Bildirge ne kadar kısa ve kesin olursa, o kadar iyidir. Sadece çok önemli iki nokta bildirgede açıkça belirtilmelidir, yani halk, duraksamalarından dolayı yorgundur, sosyalist-devrimcilerin ve menşeviklerin kararsızlığından bıkmıştır; ve devrime ihanet ettikleri için bu *partilerden* kesin olarak kopuyoruz.

Ve başka bir şey. Hemen toprak ilhakı olmaksızın bir barış önererek, müttefik emperyalistlerden ve tüm emperyalistlerden hemen ayrılarak, ya hemen ateş-kes sağlayacağız, ya da bütün devrimci proleterler ülkeyi savunmak için bir araya gelecekler ve gerçekten haklı, gerçekten devrimci bir savaş, o zaman proletaryanın öncülüğünde devrimci demokratlar tarafından yürütülecektir.

Bu bildirgeyi okuduktan sonra ve sözler değil *kararlar*, yazılı kararlar değil *eylem* için çağrı yapılıncı, tüm gruplarımızı *fabrikalara ve kışlalara göndermeliyiz*. Onların yeri oralardır, yaşamın nabızı oradadır, devrimimizin kurtuluş kaynağı oralardır ve Demokratik Konferans'ın itici gücü oralardır.

Ateşli ve heyecanlı söylevlerde, programımızı açıklamalıyız ve seçenekleri ortaya koymalıyız: ya Konferans *programı tümüyle* kabul eder, ya da ayaklanma. Orta yol yoktur. Ertelemek olanaksızdır. Devrim mahvolur.

Sorunu bu biçimde ortaya koyarak, fabrikalardaki ve kışlalardaki tüm gruplarımızı bir araya toplayarak, *ayaklanmaya başlamak için doğru anı belirleyebiliriz*.

Ayaklanmayı marksist biçimde ele alarak, yani bir sanat olarak ele alarak, aynı zamanda, bir an bile yitirmeksizin, ayaklanma müfrezelerinin *kurmayını* örgütlemeli, güçlerimizi dağıtmalı,

güvenilir alayları en önemli noktalara göndermeli, Aleksandrinsky Tiyatrosu'nu⁵³ kuşatmalı, Peter ve Pol Kalelerini⁵⁴ işgal etmeli, genelkurmayı ve hükümeti tutuklamalı ve harp okulu öğrencilerine ve Vahşi Tümen'e⁵⁵ karşı kentin stratejik noktalarına düşmanın yaklaşmasına izin vermektense ölmeye hazır müfrezeleri harekete geçirmeliyiz. Silahlı işçileri harekete geçirmeliyiz ve onları son amansız savaşa çağırmalıyız; telgraf ve telefonu işgal ederek, orayı ayaklanma *kurmayımızın* telefon merkezine dönüştürmeliyiz ve bütün fabrikaları, bütün alayları, bütün silahlı savaş merkezlerini vb. telefonla ona bağlamalıyız.

Elbette, tüm bunlar, sadece, *ayaklanma bir sanat olarak ele alınmazsa* marksizme bağlı kalmanın, devrime bağlı kalmanın olanaksız olduğu gerçeğini gözde *canlandırmak* için verilen örneklerdir.

N. Lenin

13-14 (26-27) Eylül 1917

Proletarskaya Revolutsiya,
N° 2, 1921

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 26, s. 22-27,
Moskova 1964

MERKEZ KOMİTESİ ÜYELERİNE MEKTUP

Yoldaşlar,

Bu satırları 24 Ekim akşamı yazıyorum. Durum son derece kritik. Gerçekten şimdi ayaklanmayı ertelemenin ölümcül olacağı çok açık.

Bütün gücümle yoldaşları ikna etmeye çalışıyorum, öyle ki şimdi her şey ipe çekilmiş durumda; konferanslar ya da kongreler tarafından çözümlenemez sorunlarla karşı karşıyayız; bunları sadece halklar, kitleler, silahlı halkın mücadelesi çözer.

Burjuvazinin Kornilovcu saldırısı ve Verhovsky'nin görevden alınması gösteriyor ki, daha fazla bekleyemeyiz. Ne pahasına olursa olsun, bu akşam, bu gece, hükümet tutuklanmalı, harp okulu öğrencileri (eğer direnirlerse, onları bozguna uğ-

ratarak) silahsızlandırılmalı.

Artık bekleyemeyiz! Her şeyi yitirebiliriz!

İktidarı hemen ele geçirmenin hedefi, Verhovsky'yi kovan ve ikinci bir Kornilov komplosu kuran Kornilovcu hükümete karşı *halkı* (kongreyi değil, ilk başta ordu ve köylüler olmak üzere halkı) savunmak olacaktır.

İktidarı kim almalıdır?

Şimdi bu önemli değil. Devrimci Askeri Komite de alabilir ya da halkın çıkarlarının, ordunun çıkarlarının (hemen barış önerisi), köylülerin çıkarlarının (toprağın hemen alınması ve özel mülkiyetin ortadan kaldırılması), açların çıkarlarının gerçek temsilcilerine iktidarı devretmeyi istediğini açıklayan “başka bir kuruluş” alabilir.

Tüm bölgeler, tüm alaylar, tüm güçler, derhal harekete geçirilmeli ve derhal Devrimci Askeri Komite'ye ve Bolşevik Merkez Komitesi'ne, hiç bir koşul altında, iktidarın 25 Ekime kadar Kerensky ve yandaşlarının elinde bırakılamayacağını ısrarla isteyen temsilciler göndermelidirler; konu, bu akşam ya da bu gece kararlaştırılmalıdır.

Tarih, bugün kazanabilecek olan, ama yarın çok şeyi, gerçekte her şeyi yitirme riski altında olan devrimcilerin oylanmasını bağışlamayacaktır.

Eğer bugün iktidarı ele geçirirsek, sovyetlere karşı değil, sovyetlerin adına ele geçirmiş olacağız.

İktidarın ele geçirilmesi, ayaklanmanın işidir; onun siyasal hedefi iktidarın ele geçirilmesinden sonra netleşecektir.

25 Ekimin belirsiz oylamasını beklemek ya bir felaket ya da biçimsel bir davranış olacaktır. Böylesi sorunları oylamayla değil, zor yoluyla karara bağlamak halkın hakkı ve görevidir; dev-

rimin kritik anlarında kendi temsilcilerini beklemek değil, onlara, hatta en iyilerine bile yol göstermek halkın hakkı ve görevidir.

Tüm devrimlerin tarihi bunu tanıtlaştırmıştır ve *devrimin esenliğinin*, barış  nerisinin, Petrograd'ın esenliğinin, açlıktan kurtuluşun, toprağın köylülere devredilmesinin kendilerine bağlı olduğunu bilerek bu şansın kaçınılmasına izin veren devrimciler en büyük suçu işlemiş olacaktırdır.

Hükümet sendeliyor. Ne pahasına olursa olsun ona ölümcül darbeyi vurmak gerekiyor.

Eylemi erteleme ölümcüldür.

24 Ekim (7 Kasım) 1917

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 26, s. 22-27,
Moskova 1964

AÇIKLAYICI NOTLAR

¹ *Pravda*'nın 7 Nisan 1917 tarihli 26. sayısında *N. Lenin* imzasıyla yayınlanan *Bugünkü Devrimde Proletaryanın Görevleri* başlıklı yazı, Lenin'in 4 Nisan 1917'de Tauride sarayındaki iki toplantıda (Bolşeviklerin toplantısı ve Tüm Rusya İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri Konferansında delege olan Bolşeviklerin ve Menşeviklerin ortak toplantısı) okuduğu ünlü tezlerini içermektedir. Bu yazı, *Sotsial-Demokrat* (Moskova), *Proletary* (Harkov), *Krasnoyarski Raboçi* (Krasnoyarsk), *Vperyod* (Ufa), *Bakinski Raboçi* (Bakü), *Kafkaski Raboçi* (Tiflis) gibi Bolşevik gazetelerde ve başka yayın organlarında yayınlanmıştır. -9.

² Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) *Örgütlenme Komitesi* – 1912 Ağustosunda tasfiyecilerin konferansında kurulmuştur. I. Dünya Savaşı süresince Örgütlenme Komitesi, çarlığın yanında yer almış ve milliyetçi ve şovenist düşünceleri savunmuştur. *Naşa Zarya*, *Naşe Dyelo*, *Raboçeye Utro* adlarıyla değişik gazeteler yayınlamıştır. Menşevik partinin Ağustos 1917'de Merkez Komitesi oluşana kadar işlevini sürdürmüştür. -11.

³ *Yedinstvo* ("Birlik") – 1917 Martından Ekim ayına kadar Petrograd'da çıkan günlük gazete. Aralık 1917'den Ocak 1918'e kadar başka adla yayınlanmıştır. Yayımcılığını G. V.

Plehanov yapıyordu. Menşeviklerin “savunmacı” aşırı sağ kanadını birleştirdi ve burjuva Geçici Hükümeti kayıtsız-şartsız destekledi. Bolşevik Partisi’ne karşı sert mücadele yürüttü. -14.

⁴ *Russkaya Volya* (“Rus Özgürlüğü”) – Bazı büyük bankalar tarafından kurulan ve mali olarak desteklenen burjuva günlük gazete. Bolşeviklere karşı baskı kıskırtıcılığı kampanyası yürütüyordu. Lenin, bu gazetenin en iğrenç burjuva gazetelerinden biri olduğunu söylemiştir. Petrograd’da Aralık 1916’dan Ekim 1917’ye kadar yayınlandı. - 14.

⁵ 4 Ağustos 1914’te Reichstag’ta yapılan oylamada, sosyal-demokratlar, Kaiser hükümetinin beş milyonluk savaş bütçesini destekleyen burjuva milletvekilleriyle birlikte oy kullandılar ve böylece II. Wilhelm’in emperyalist politikasını onaylamış oldular. Sol sosyal-demokratlar Reichstag oturumundan önce gruptaki tartışmada hükümetin savaş bütçesine karşı çıkılmasını istediler, ama oportünist çoğunluk olumlu oy kullanmaya karar verdi. -15.

⁶ 12 (25) Temmuzda Geçici Hükümet, cephede ölüm cezasını yürürlüğe koydu. Kurulan bölgesel “askeri devrimci mahkemeler”in verdiği cezalar ertelenmeksizin hemen infaz ediliyordu. -18.

⁷ *Trudovikler* – Duma’da küçük-burjuva demokrat köylüler ile narodnik aydınların oluşturduğu grup üyeleri. Grup, Nisan 1906’daki ilk Duma’daki köylü milletvekilleri tarafından oluşturuldu. Kadetler ile sosyalist-devrimciler arasında kararsız kaldılar. I. Dünya Savaşı’nda Trudoviklerin çoğu sosyal-şoven bir tutum aldılar. Şubat Devrimi’nden sonra Trudovikler, kulakların çıkarlarının temsilcisi olarak Geçici Hükümeti etkin biçimde desteklediler. Ekim Devrimi’ne düşmanca tutum aldılar ve burjuvazinin karşı-devrimci faaliyetlerine katıldılar. -24.

⁸ *Bağlantı Komisyonu*, Geçici Hükümetin faaliyetlerini “etkilemek” ve “etkin denetim” sağlamak amacıyla 8 (21) Martta Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi’nin aldığı kararla kuruldu. Komisyon şu üyelerden oluşuyordu: M. I. Skobelev, Y. M. Steklov, N. N. Sukhanov, V. N. Filippovski ve N. S. Çekidze (daha sonra V. M. Çernov ve I. G. Çereteli dahil edildi). Komisyon, Geçici Hükümetin karşı-devrimci politikalarını gizlemek için Petrograd Sovyeti’nin saygınlığını kullanmasına yardımcı oldu. Menşevikler ve sosyalist-devrimciler, komisyonun, iktidarın sovyetlere verilmesini amaçlayan hal-kin devrimci eylemini engellemeye yardımcı olacağını umuyorlardı. Komisyon, Nisan 1917’de tasfiye edildi ve işlevleri

Yürütme Komitesi'ne verildi. -24.

⁹ 17 (30) Mayıs 1917'de, Kronstadt Sovyeti ile Geçici Hükümet komiseri Pepelayev arasındaki bir çatışmadan dolayı Sovyet'in partisiz kesimi, tüm iktidarın Kronstadt Sovyeti'ne verilmesine ve hükümet komiserinin görevden alınmasına ilişkin bir karar aldı. Bolşevikler tarafından desteklenen karar, Kronstadt'ta tek yetkilinin İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti olduğunu ve devletle ilgili tüm konularda doğrudan Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'yle bağlantı kurulacağını belirtiyordu.

Burjuvalar, sosyalist-devrimciler ve menşevikler, Rusya'nın parçalanmaya başladığı, anarşinin ortaya çıktığı, Kronstadt'ın ayrıldığı vb. biçiminde Kronstadt ve Bolşeviklere karşı bir karaçalma kampanyası başlattılar. Önce Petrograd Sovyeti ve daha sonra Geçici Hükümet, Kronstadt olayıyla ilgilenmek için delegeler (önce Çekidze ve Gotz ve daha sonra bakan düzeyinde Skobelev ve Çereteli) gönderdi. İki bakan ile Kronstadt Sovyeti arasında, komiserin Sovyet tarafından seçilmesi ve seçimin Geçici Hükümet tarafından onaylanması konusunda uzlaşma sağlandı. Ayrıca Kronstadt Sovyeti'nin Geçici Hükümeti tanıdığını açıklayan bir siyasi karar da çıkartıldı; ama bu "tanıma, kesinlikle eleştiriyi ve devrimci demokratların yeni bir merkez oluşturmaları ve tüm iktidarın İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'ne devredilmesi istemini dışlamıyor"du. Karar, bolşeviklerin ideolojik etkiyle buna ulaşmaya çalışacakları umudunu ifade ediyor ve "Kronstadt'ı Rusya'dan ayırmayı amaçlayan" Kronstadt bolşeviklerinin tutumunu kınayarak sona eriyordu. -28.

¹⁰ Devrime karşı Kornilov isyanı, Ağustos 1917'de burjuvazi ve toprak sahipleri tarafından örgütlendi ve çar generali ve o sıra ordunun genelkurmay başkanı olan Kornilov tarafından yönetildi. İsyancıların amacı, Petrograd'ı ele geçirmek, Bolşevik Parti'yi ezmek, sovyetleri dağıtmak, askeri bir diktatörlük kurmak ve monarşiyi yeniden oluşturmaktı. Geçici Hükümet'in başı Kerensky bu komplonun içinde yer alıyordu. Yine de, isyan başladığında Kerensky kendisini Kornilov'dan ayırdı, Kornilov'un kendisini de bir yana atacağından korktuğu için Kornilov'u Geçici Hükümet'e karşı bir isyancı olarak ilan etti.

İsyan, 25 Ağustos (7 Eylül) günü başladı. Kornilov, 3. Süvari Birliği'ni Petrograd üstüne sürdü. Petrograd'taki Kornilov yandaşları onu bekliyorlardı. Bolşevik Partisi, Kornilov'a karşı halkı yönetirken, Lenin'in önerisiyle Geçici Hükümet'in ve sosyalist-devrimcilerle menşeviklerin teşhirini askıya aldı.

Bolşevik Partisi Merkez Komitesi'nin çağrısıyla Petrograd işçileri ve devrimci asker ve denizciler isyancılarla savaşmak için harekete geçtiler. Kornilov birliklerinin ilerlemesi durduruldu ve bolşevik propaganda isyancıların moralini bozmaya başladı. Böylece Kornilov isyanı, Bolşevik Partisi'nin önderliği altında işçi ve köylüler tarafından alt edildi. Geçici Hükümet, halkın baskısıyla Kornilov ve işbirlikçilerini tutukladı ve yargıladı. -34.

¹¹ Lenin, *Devlet ve Devrim*'i 1917 Ağustos-Eylülde yeraltındayken yazmıştır. Lenin, 1916'nın ikinci yarısından itibaren, devlet sorununun teorik bir incelemesinin gerekliliğinden söz etmiştir. Aynı dönemde, devlet konusunda Buharin'in anti-marksist tutumunu eleştirdiği "*Gençlik Enternasyonal*" (bkz. *Toplu Yapıtlar*, Cilt 23, s. 153-156, 4. Rusça baskı) başlıklı yazıya bir not düşerek, devlet sorununu konusunda marksist tutuma ilişkin ayrıntılı bir yazı yazmaya söz verdi. Lenin, Kollantay'a yazdığı 17 Şubat 1917 tarihli mektupta, devlet konusunda marksist tutuma ilişkin malzemeyi hemen hemen tamamladığını ifade ediyordu. Bu malzeme, "Devlet Üzerine Marksizm" başlıklı mavi kaplı bir deftere küçük elyazısıyla yazdıklarıdır. Bu defter, Marks ve Engels'den yapılmış alıntılar, Kautsky, Pannekoek ve Bernstein'ın kitaplarından alınmış parçaları ve Lenin'in ek açıklamalarını, çıkardığı sonuçları ve genelleştirmelerini içerir.

Taslak plana göre, *Devlet ve Devrim* yedi bölümden meydana gelecekti, ama yedinci ve son bölüm, "1905 ve 1917 Devrimleri Deneyimi" bölümü hiç yazılmadı; bu bölüme ilişkin sadece ayrıntılı bir plan kaldı (bkz. *Lenin Derlemleri*, Cilt XXI, s. 25-26, 1933). Lenin, kitabın yayınlanmasıyla ilgili olarak yayıncıya gönderdiği notta, "yedinci bölümün tamamlanması fazla uzarsa ya da bu bölüm kitabı fazla kalınlaştıracaksa, ilk altı bölümü birinci kısım olarak ayrılarak basılabilir" diye yazmıştır.

Elyazmasının ilk sayfasında, kitabın yazarı olarak F. F. İvanovski takma adı bulunur. Lenin, Geçici Hükümetin kitabı toplatabileceği için bu adla yayınlamayı düşünüyordu. Kitap 1918 yılına kadar yayınlanmadı ve artık takma ad kullanmaya da gerek kalmadı. Lenin'in II. bölüme eklediği "1852'de Marks'ın Sorunu Koyuşu" alt bölümüyle birlikte 1919 yılında yayınlandı. -45.

¹² *Fabianlar* – 1884'te bir grup İngiliz burjuva aydını tarafından oluşturulmuş olan reformist ve oportünist *Fabian Derneği*'nin üyeleri. Derneğe, oyalama taktikleriyle ve kesin savaştan kaçınmasıyla ünlendiği için kendisine Cunctator

(“oyalayıcı”) lakabı takılan Romalı general Fabius’un adı verilmiştir. Fabian Derneği’ni, Lenin, “oportünizmin ve liberal işçi politikasının en yetkin ifadesi” olarak tanımlar. Fabianlar, proletaryayı sınıf mücadelesinden saptırmaya çalışıyorlar ve kapitalizmden sosyalizme reformlar aracılığıyla barışçıl, tedrici bir geçiş olanağını savunuyorlardı. Emperyalist dünya savaşında (1914-1918), Fabianlar sosyal-şovenist bir tutum aldılar. Fabianların ayırtıcı özellikleri için Lenin’in şu yazılarına bakılabilir: “J. Becker, J. Dietzgen, F. Engels, K. Marks ve diğerlerinden, F. A. Sorge ve başkalarına Mektuplar’ın Rusça çevirisine Önsöz”; “Rusya Devriminde Sosyal-Demokrasinin Tarım Programı”; “İngiliz Barışçılığı ve İngilizlerin Teori Hoşlanmazlığı”. -48.

¹³ Bkz. Karl Marx/Friedrich Engels, *Werke*, Cilt 21, s. 165, Berlin, 5. baskı 1975; Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, Cilt II, s. 288-289, Moskova, 1951. -52.

¹⁴ Lassalle’den esinlenen “özgür halk devleti” istemi, Alman Sosyal-Demokrat Partisi’nin Gotha birlik kongresinde kabul edilmiştir. Marks, bunu, “*Gotha Programının Eleştirisi*”-nin 4. bölümünde eleştirmiştir. Burada Marks şöyle yazıyor:

“Özgür devlet – bu nedir?

Özgür devleti kurmak, hiç de aciz kulların dar görüşlü zihniyetinden kendilerini kurtarmış olan işçilerin amacı değildir. Alman İmparatorluğu’nda ‘devlet’, hemen hemen Rusya’daki kadar ‘özgür’dür. Özgürlük, toplumun üstüne yerleştirilmiş bir organ olan devleti, *topluma* tamamen bağımlı bir organ biçimine sokabilmektir, ve bugün bile devlet biçimleri ‘devletin özgürlüğü’nün sınırlandırılması bağlamında az ya da çok özgürdür.

Alman İşçi Partisi –hiç değilse bu programı kabul ederse– sosyalist düşüncelerinin yüzeysel olduğunu gösterir; bugünkü toplumu (ve gelecekteki herhangi bir toplum için de aynı şey doğrudur), bugünkü devletin *temeli* olarak kabul edeceğine (gelecekteki devletin temeli, geleceğin toplumu olacaktır), tam tersine, devleti, kendine ait *entelektüel, maddi ve özgür* temellere sahip bağımsız bir varlık olarak ele almaktadır.”

Engels de, August Bebel’e yazdığı 18-28 Mart 1875 tarihli mektupta “özgür halk devleti”ni eleştirir. Lenin, Engels’in bu mektubuna 4. bölümde değinir.

Gotha Programı – 1875’te Gotha Kongresi’nde Almanya

Sosyalist İşçi Partisi tarafından kabul edilen program. Bu kongrede, iki Alman sosyalist parti, Marks ve Engels'in etkisi altında olan ve August Bebel ile Wilhelm Liebknecht tarafından yönetilen Eisenachlılar ile Lassallelılar birleşmiştir. Program eklektik ve oportünistti, çünkü Eisenachlılar, Lassallelılara büyük ödünler vermişler ve Lassalle'nın formülasyonlarını kabul etmişlerdir. Gotha Programı, 1869'da Eisenach Kongresi'nde kabul edilen programa göre çok ciddi bir geri adım niteliğindeydi. -63.

¹⁵ *Eklektik* – Sözcük olarak, Yunanca ve Latince “seçmek” anlamına gelen “*eligere*” kökeninden gelir. Ayrıca eski Yunancada “*eklektikos*” ya da “*eklegein*” seçmek demektir. Orhan Hançerlioğlu, “*Felsefe Ansiklopedisi*”nde “eklektizm”i şöyle açıklar: “Seçmecilik (Os. İktitâfiyye, İntihâbiyye, Telif; Fr. Éclectisme, Al. Eklekticismus, İng. Eclecticism) Değişik türlerdeki düşüncelerin keyfe göre seçilmiş öğelerini mekanik olarak birleştirme yöntemi ve bu yöntemle kurulmuş öğretiler... Seçmecilik, TDK'ca yayınlanan Toplumbilim Terimleri Sözlüğü'nde Dr. Özer Ozankaya tarafından şöyle tanımlanmaktadır: ‘Değişik ve çoğu kez birbirinin tam karşısı olan felsefe dizgelerinin, görüş açılarının, kuramsal öncülerinin vb. bağdaşmaz yanlarını görmezlikten gelerek, bağdaşabilir yanlarını düzenli bir bütün oluşturmaktan bir araya getirme tutumu’.” (O. Hançerlioğlu, agy, Cilt 6, s. 54.) -68.

¹⁶ K. Marks, *Felsefenin Sefaleti*, s. 186, Sol Yayınları, 1979. Bu yapıt, George Sand'dan yapılan şu alıntıyla sona erer: “Ya savaş ya da ölüm; ya kanlı mücadele ya da yokolma. Sorun işte böyle amansızca konulmuştur.” -69.

¹⁷ K. Marks-F. Engels, *Komünist Manifesto*, s. 73, İlkeriş Yayınları, Eylül 2008. Sonuç bölümünde şöyle yazılıdır: “Komünistler, kendi görüşlerini ve amaçlarını gizlemeye tenezül etmezler. Hedeflerine sadece tüm toplumsal koşulların zor yoluyla yıkılmasıyla ulaşılabilceğini açıkça ilan ediyorlar. Varsın egemen sınıflar bir komünist devrim korkusuyla titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yoktur. Kazanacakları bir dünya vardır.” -69.

¹⁸ Bkz. *Komünist Manifesto*, s. 45 ve 56, İlkeriş Yayınları, 2008. -71.

¹⁹ Shakespeare, *Hamlet*, I. Perde, V. Sahne. -Ed. -75.

²⁰ *Die Neue Zeit* (“Yeni Zamanlar”) – Alman Sosyal-Demokratların, Stuttgart'ta 1883-1923 arasında yayınladıkları dergi. *Neue Zeit*, 1885-1895 arasında, Engels'in yazılarını yayınlamıştır. Bu yazılar, dergi yazarlarına çoğunlukla yol gösteriyor ve marksizmden saptıkları zaman, onları acımasızca

eleştiriyordu. Engels'in ölümünden sonra, 90 yıllarının ikinci yarısından itibaren, dergi sistemli olarak revizyonist yazılar yayınladı. Emperyalist dünya savaşı (1914-1918) sırasında, merkezci, Kautskyci bir tutumu benimsedi ve sosyal-şovenistleri destekledi. -82.

²¹ Bkz. Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, Cilt II, s. 410, Moskova, 1951. -83.

²² K. Marks-F. Engels, *Komünist Manifesto*, s. 8, İlkeriş Yayınları, Eylül 2008. -87.

²³ Bkz. Karl Marks, "*Fransa'da İç Savaş*", Marks-Engels, *Seçme Yazılar*, Cilt II, s. 468-471, Moskova, 1952. -93.

²⁴ Bkz. Karl Marks, *Fransa'da İç Savaş*. (Marx-Engels, *Werke*, Cilt 17, s. 340, Berlin, 1973.) -97.

²⁵ *Kadril dansı* – Dört çiftle yapılan, çiftlerin sürekli değiştiği ve 19. yüzyılda yaygın olan salon danslarından birisi. Siyasette, 18. yüzyıldan itibaren mevcut "güç dengesini" korumak amacıyla Avrupa'daki "büyük güçler" arasındaki sürekli değişen ilişkileri ve ittifakları tanımlamak için kullanılır. -99.

²⁶ *Dyelo Naroda* ("Halkın Davası") – Devrimci-Sosyalist Parti'nin günlük gazetesi. Mart 1917'den Haziran 1918'e kadar Petrograd'da yayınlandı. Ekim 1918'de Samara'da ve Mart 1919'da Moskova'da yeniden yayınlandı. Daha sonra karşı-devrimci faaliyetleri nedeniyle yasaklandı. -99.

²⁷ *Jacques Bonhomme* – Ortaçağda Fransız soylularının köylülere aşılamak için kullandıkları ad. -99.

²⁸ *Erostrat* (Herostratus) – Ün kazanmak için, M.Ö. 356'da, dünyanın yedi harikasıdan biri sayılan Efes'teki Artemis Tapınağını yakan kişinin adıdır. İslam tarihinde, ün kazanmak için zemzem kuyusuna işeyen Ebu Bevvab da, bu türden ünlüler arasında sayılır. -104.

²⁹ Bu makaleler: K. Marks, *Politik Tarafsızlık*; F. Engels, *Otorite Üzerine*. -114.

³⁰ Engels, "Otorite Üzerine", Marx-Engels, *Seçme Yapıtlar*, Cilt II, s. 376-379, Moskova 1969. -116.

³¹ Engels, "Otorite Üzerine", Marx-Engels, *Seçme Yapıtlar*, Cilt II, s. 379, Moskova 1969. -118.

³² *Erfurt Programı* – Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nin, 1875 Gotha Programı'nın yerine geçmek üzere 1891'de Erfurt Kongresi'nde kabul edilen program. Erfurt Programı, Engels tarafından "*1891 Sosyal-Demokrat Program Tasarısının Eleştirisi Üzerine*"de eleştirilmiştir. (Marx-Engels, *Toplu Yapıtlar*, Cilt XXII, s. 225-240, Berlin.) -123.

³³ 18 Brumaire (9 Kasım) 1799 hükümet darbesinden

sonra kendisini birinci konsül ilan eden Napoléon Bonaparte'in diktatörlüğüne bir gönderme. Bu rejim, Fransa'da 10 Ağustos 1792'de kurulmuş olan cumhuriyet sisteminin yerine geçti. 1804'te Fransa bir imparatorluk, Napoléon da onun imparatoru ilan edildi. -130.

³⁴ *Pravda* ("Gerçek") – Petersburg'da yayınlanan ve Petersburg işçilerinin girişimiyle Nisan 1912'de kurulan yasal günlük Bolşevik gazete.

Pravda, işçiler tarafından toplanan parayla çıkan bir işçi yığın gazetesi idi. Gazete çevresinde geniş bir işçi muhabir ve yazarlar ağı oluştu. Bir yılda 11.000 işçi mektubu yayınlandı. *Pravda* ortalama olarak günde 40.000 basıyordu ve günlük tirajının 60.000'e yükseldiği aylar da olmuştur.

Yurt dışında bulunan Lenin, *Pravda*'yı yönetiyor, yazı kuruluna hemen hergün yazıyor, ona direktifler veriyor, Partinin en güçlü yazarlarını gazete yöresinde topluyordu. *Pravda*, sürekli olarak polis kovuşturmasına uğruyordu. Çıktığı ilk yıl içinde, 46 kez toplandı ve yazarlarına karşı 36 dava açıldı; yazarlar, toplam olarak, 47,5 ay hapiste kaldı. İki yıl üç ay içinde *Pravda*, çar hükümeti tarafından sekiz kez yasaklandı, ama her seferinde yeni bir ad altında, yeniden yayınlandı: *Raboçaya Pravda* (İşçi Gerçeği), *Sovernaya Pravda* (Kuzey Gerçeği), *Pravda Truda* (İş Gerçeği), *Za Pravda* (Gerçek İçin), *Proletarskaya Pravda* (Proleter Gerçeği), *Put Pravdi* (Gerçek Yolu), *Raboçi* (İşçi), *Trudovaya Pravda* (Çalışma Gerçeği). 8 (21) Temmuz 1914'te, Birinci Dünya Savaşı öngününde gazete kapatıldı. *Pravda*'nın yeniden yayınlanması, ancak Şubat Devriminden sonra mümkün oldu. 5 (18) Mart 1917'den itibaren RSDİP'nin organı olarak çıkmaya başladı. Lenin 5 (18) Nisan'da, yurtdışından döndüğünde, yazı kuruluna girdi ve gazetenin yönetimini eline aldı. 5 (18) Temmuz 1917'de *Pravda* yönetim binası, harbokulu öğrencileri ve kazaklar tarafından yıkıldı. 1917 Temmuz-Ekim dönemi içinde, geçici hükümetin kovuşturmasına hedef olan *Pravda* bir kaç kez adını değiştirdi ve *Listok Pravdi* (Gerçek Yaprığı), *Proletary* (Proleter), *Raboçi* (İşçi), *Raboçi Put* (İşçi Yolu) adları altında yayınlandı. 27 Ekim'den (9 Kasım'dan) itibaren, gazete eski adını aldı. -130.

³⁵ *Cavaignac*, Louis Eugène – 1848 Şubat Devrimi'nden sonra Fransa Geçici Hükümetinde savaş bakanı olarak görev yapan ve 1848 Haziran ayaklanmasında Parisli işçileri ezme görevlendirilen Fransız generali. -132.

³⁶ *Los-von-Kirche-Bewegung* ("Kilisesizleşme Hareketi") – Diğer tanımıyla "*Kirchenaustrittsbewegung*" (Kiliseden ay-

rılma hareketi), I. Dünya Savaşı'ndan önce Almanya'da çok yaygın bir hareketti. Ocak 1914'de *Neue Zeit*'de yayınlanan ve Alman sosyal-demokrat partisinin bu harekete karşı tutumunu eleştiren revizyonist Paul Göhre'nin "Kiliseden Ayrılma Hareketi ve Sosyal-Demokrasi" başlıklı makalesiyle parti içinde tartışma başladı. Tartışmalarda ünlü Alman sosyal-demokrat önderler, Göhre'nin, partinin kiliseden ayrılma hareketine karşı tarafsız kalması ve parti üyelerinin din ve kilise karşıtı propaganda yapmalarının parti talimatıyla yasaklanması önerisine açıkça tavır almadılar. -133.

³⁷ "Halk Devleti'nden Uluslararası Konulara" -138.

³⁸ Frederick Engels, *Vorwort zur Broschüre "Internationales aus dem 'Volksstaat' (1871-75)"* (Marx-Engels, *Werke*, Band XXII, s. 417-418, Berlin, 1963). -138.

³⁹ Bkz. Marks, "*Gotha Programının Eleştirisi*" (Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, Cilt II, s. 30, Moskova 1951). -144.

⁴⁰ Karl Marks, *Fransa'da İç Savaş* (Marx-Engels, *Selected Works*, Vol. II, s. 224) (K. Marx, *Seçme Yapıtlar*, Cilt II, s. 265, Sol Yayınları, Temmuz 1977). -147.

⁴¹ Lenin, Rus burjuva ekonomisti Tugan Baranovski'ye gönderme yapmaktadır. -153.

⁴² *Shylock*, Shakespeare'in "*Venedik Taciri*" adlı komedisindeki açgözlü ve acımasız tefeci tipi. Shylock, ünlü tiradında şöyle söyler: "Yahudinin gözleri yok mu? Yahudinin elleri, azaları, duyuları, sevgileri, arzuları yok mu? Onun karını da aynı yemekle doymuyor mu? Ya aynı silahlardan o acı duymuyor mu? Aynı hastalıklara o da tutulmuyor mu? Aynı ilaçlardan o iyilik bulmuyor mu? Bir Hristiyan kadar aynı kışın soğuğu, aynı yazın sıcağı ona dokunmuyor mu? Bizi gıdıklarsanız gülmez miyiz acaba? Bizi yaralarsanız akıyor mu kanımız? Bizi zehirlerseniz çıkmıyor mu canımız? Ya siz bize haksızlık ederseniz biz hıncımızı almaz mıyız? Bütün öteki şeylerde size benziyorsak bunda da elbet benzeriz ya... Sizin bana öğrettiğiniz alçaklıkları ben de size tatbik edeceğim." (*Venedik Taciri*, Perde III, Sahne I) -157.

⁴³ Rus yazarı N. Pomyalovski, "*Seminer Öğrencileri*" adlı kitabında ilahiyat seminerlerine katılan öğrencilerin kaba ve zalim tavırlarını anlatır. -157.

⁴⁴ I. Enternasyonal'in Lahey Kongresi, 2-7 Eylül 1872'de toplandı. Aralarında Marks ve Engels'in de bulunduğu 65 delege katıldı. Gündemde başlıca şu konular yer alıyordu: genel kurulun hakları; proletaryanın siyasal eylemi. Çalışmalar, Bakunincilere karşı sert bir savaşım havası içinde geçti. Kongre, Genel Kurulun haklarını genişletmeyi kararlaştırdı.

“Proletaryanın Siyasal Eylemi Üzerine” kararında, proletaryanın toplumsal devriminin zaferini sağlamak için kendi öz partisini kurmak zorunda olduğunu ve büyük görevinin siyasal iktidarın fethi olduğunu ilan etti. Bu kongrede, Bakunin ve Guillaume, örgütsüzleştirici ve proletarya karşıtı yeni bir partinin kurucuları oldukları için Enternasyonal’den çıkarılmışlardır. -166.

⁴⁵ *Zarya* (“Şafak”) – *İskra* yazı kurulu tarafından 1901-1902’de Stuttgart’ta yayınlanan siyasal ve bilimsel marksist dergi. 1. sayı Nisan 1901’de, 2-3. sayı Aralık 1901’de ve 4. sayı Ağustos 1902’de yayınlandı. Lenin’in *Zarya*’da şu makaleleri yayınlandı: “Günlük Notlar”, “Zemstvo İşkencecileri ve Liberalizmin Hanıbalları”, “Tarım Sorunu Üzerine ‘Eleştirmen’ Baylar” (“Tarım Sorunu ve ‘Marks’ın Eleştirmenleri”nin ilk dört bölümü), “İç Olayların Eleştirisi”, “Rusya Sosyal-Demokrasisinin Tarım Programı”, “Kant’a Karşı Kant ya da Herr Bernstein’in Manevi Vasiyetnamesi”, “Marks’ın Toplumsal Gelişim Teorisinin Eleştirmeni Olarak B. Struve” ve diğer makaleler. -168.

⁴⁶ Burada, 23-27 Eylül 1900’de Paris’te toplanan II. Enternasyonal’in Beşinci Dünya Kongresi söz konusudur. Kongrede 791 delege hazır bulunmuştur ve Kongrede yer alan Rus delegasyonu 23 üyeden oluşuyordu. Kongrede, karşı-devrimci Valdeck-Rousseau hükümetinde yer alan A. Millerand’ın yönlendirmesiyle başlayan temel tartışma konusu, “Siyasal İktidarın Ele Geçirilmesi ve Burjuva Partileriyle İttifak”tı. Bu konuda Kautsky’nin önerdiği kararda şöyle deniliyordu: “Bir burjuva hükümete tek bir sosyalistin girişi, siyasal iktidarın kazanılması için normal başlangıç olarak kabul edilemez, acil bir durumda geçici ve istisnai çözümler dışında böyle bir şey olamaz.” Daha sonra oportünistler, sıkça kendilerinin burjuvaziyle girdikleri işbirliğini bu noktaya gönderme yaparak haklı göstermeye çalıştılar.

Zarya’da yayınlanan (N° 1, Nisan 1901) Plehanov’un “Paris’teki Son Sosyalist Dünya Kongresi Üzerine Birkaç Söz. Beni Görevlendiren Yoldaşlara Açık Mektup” başlıklı yazısında Kautsky’nin karar sert biçimde eleştirilmiştir. -168.

⁴⁷ *Trade-Union* – İngilizcede “sendika” anlamına gelen bu sözcük, genelde İngiliz sendikalizmini (*trade-unionculuk*), özelde ise Sydney ve Beatrice Webb’lerin sendikalizmini tanımlamak için kullanılır. -182.

⁴⁸ *Sozialistische Monatshefte* (“Aylık Sosyalist Defterler”) – Alman sosyal-demokrasisinin oportünistlerinin başlıca organı ve uluslararası oportünizmin organlarından biri olan

dergi, 1897-1933 arasında Berlin’de yayınlandı ve emperyalist dünya savaşı sırasında (1914-1918) sosyal-şoven bir tutumu benimsedi. -186.

⁴⁹ *Independent Labour Party* (Bağımsız İşçi Partisi) – 1893’te kuruldu. James Keir Hardie ve Ramsay Macdonald gibi kimseler tarafından yönetiliyordu. Burjuva partilerine karşı siyasal bağımsızlıktan söz eden parti, gerçekte “sosyalizmden bağımsız, liberalizme bağımlı” (Lenin) bir partiydi. Emperyalist dünya savaşının (1914-1918) başlangıcında, 13 Ağustos 1914’te savaşa karşı bildiri yayınladı. Ama daha sonra, Şubat 1915’te Londra’da toplanan Müttefik Ülkeler Sosyalist Partileri Konferansı’nda alınan sosyal-şoven kararları kabul ettiler. 1919’da Komünist Enternasyonal’in kurulmasından sonra, parti yöneticileri, tabanın sola kayması karşısında II. Enternasyonal’den çekilme kararı aldılar. 1921 yılında II½ Enternasyonal’e katıldılar. Daha sonra bu enternasyonalin dağılmasından sonra yeniden II. Enternasyonal’e katıldılar. -186.

⁵⁰ *Blanquizm* – Ütopik komünist görüşlere sahip Louis Auguste Blanqui tarafından yönetilen Fransız sosyalist hareketi içindeki bir akım. Lenin şöyle tanımlar: “Blanquizm, insanlığın ücretli kölelikten kurtuluşunu, proleter sınıf mücadelesinden değil, küçük bir aydın azınlığın gizli komplosuyla kurtulacağını bekler.” Bu akım, ayaklanmanın başarısı için hesaba katılması gereken somut koşulları hesaba katmıyordu ve kitlelerle bağ kurulmasını kabul etmiyordu. -188.

⁵¹ *Demokratik Konferans* – Sosyalist-devrimciler ile menşeviklerin, kitlelerin büyüyen devrimci atılımının önünün kesmek için, iktidar sorununa karar vermek bahanesiyle 12 (25) Eylül 1917’de toplamaya karar verdikleri, ancak 14-22 Eylül (27 Eylül-5 Ekim) 1917’de Petrograd’da toplanan konferans. Konferansa 1.500’den fazla temsilci katıldı. Konferansın çoğunluğu sosyalist-devrimciler ile menşeviklerin elindeydi. RSDİP (Bolşevik) Merkez Komitesi 3 Eylül (16) 1917’deki toplantısında konferansa katılma kararı aldı ve parti örgütlerine “Konferansta partimizin temsilcilerinin olabildiğince kalabalık ve olabildiğince birlik halinde bir grup olarak katılmalarını sağlamak için her türlü çabanın gösterilmesi” genelgesi ni gönderdi.

Konferans, Rusya’da parlamenter düzenin kurulduğu izlenimini verecek bir ön-parlamento (Geçici Cumhuriyet Konseyi) oluşturulmasına karar verdi. Ama Geçici Hükümetin bir karnamesine göre, bu ön-parlamento sadece danışma niteliğinde olacaktı. Merkez Komite tarafından toplantıya çağ-

ılan Demokratik Konferansa katılan bolşevik temsilciler toplantısında 50'ye karşı 77 oyla ön-parlamentoya katılma kararı alındı.

Lenin, Demokratik Konferans konusunda bolşeviklerin taktik yanlışlarını eleştirdi; bolşeviklerin ön-parlamentoyu terk etmelerini istedi ve tüm çabanın ayaklanmanın hazırlanmasına yöneltilmesi gerektiğini belirtti. Kamenev, Zukov ve diğerlerinin muhalefetine rağmen Lenin'in önerisi kabul edildi ve bolşevikler 7 (20) Ekimde hazırlanan bildirgeyi okuyarak ön-parlamentodan çekildiler. -191.

⁵² Lenin, "parlamenter alıklık (*crétinisme*)" deyimini, parlamenter sistemi her şey olarak gören ve parlamenter faaliyetleri siyasal mücadelenin temel biçimi olarak kabul eden oportünistler için kullanmıştır.

Crétinisme, tiroit bezinin kana yeterince salgı vermesi sonucu oluşan, fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimin duraklamasıyla beliren hastalık. -192.

⁵³ *Aleksandrinsky Tiyatrosu* – Petrograd'da Demokratik Konferans'ın toplandığı yer. -195.

⁵⁴ *Peter ve Pol Kaleleri* – Kışlık Saray'ın karşısındaki kaleler. Çar zamanında siyasal tutsakların tutulduğu devlet hapishanesi olarak kullanıldı. -195.

⁵⁵ *Vahşi Tümen* – I. Dünya Savaşında Kuzey Kafkasya'nın dağlık bölgelerinden gelen gönüllülerden oluşturulmuş askeri birlik. Kornilov, bu tümeni devrimci Petrograd'a karşı saldırıda bir koç başı gibi kullanmaya çalıştı. -195.

İlkeriş Yayımcılık
<http://www.ilkeris.com>
iletisim@ilkeris.com

“Ezen sınıflar, büyük devrimcileri yaşadıkları sürece sürekli olarak izlemişler, onların öğretilerini en vahşi düşmanlıkla, en koyu kinle, en ahlaksız yalan ve iftira kampanyalarıyla karşılamışlardır. Ölümlelerinden sonra ise, onları zararsız ikonlara dönüştürmeye, azizleştirmeye, deyim yerindeyse, ezilen sınıfları 'teselli etmek' ve aldatmak için onların *adlarını* bir haleyle süslemeye girişirlerken, diğer taraftan da devrimci öğretinin *özü* kuşa çevrilir, devrimci keskinliği köreltilir ve sıradanlaştırılır. Günümüzde, burjuvazi ve işçi sınıfı hareketi içindeki oportünistler, marksizmin bu biçimde 'düzeltilmesi' konusunda anlaşıyorlar. Onlar, marksist öğretinin devrimci yanını, devrimci ruhunu bir yana bırakıyorlar, siliyorlar ve çarpıtıyorlar. Burjuvazi için kabul edilebilir görünen ya da kabul edilen şeyleri ön plana çıkarıyorlar ve övüyorlar.”

V. İ. Lenin

- Bugünkü Devrimde Proletaryanın Görevleri (Nisan Tezleri)
- Devrim Dersleri
- Devrimin Temel Sorunlarından Biri
- Devlet ve Devrim
- Marksizm ve Ayaklanma
- Merkez Komitesi Üyelerine Mektup

